

A. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α, Β, Γ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Α. Β. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄ Β΄ Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για να εκφραστεί μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα, δηλαδή για να σχηματιστεί λόγος, οι λέξεις, όπως και στη νέα ελληνική γλώσσα, *συντάσσονται*, δηλαδή μπαίνουν η μια κοντά στην άλλη, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες. Οι κανόνες αυτοί, οι συντακτικοί κανόνες, εξετάζονται στο μέρος της Γραμματικής που λέγεται Συντακτικό.

Στο Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής εξετάζονται:

Α' Η πρόταση και οι όροι της, δηλαδή τα στοιχεία που την αποτελούν,

Β' Η σχέση των προτάσεων μεταξύ τους και

Γ' Τα σχήματα λόγου, δηλαδή οι ιδιορρυθμίες του λόγου που γίνονται με παράβαση των συντακτικών ή άλλων γλωσσικών κανόνων.

Η μελέτη του Συντακτικού έχει ως βασικούς σκοπούς να δείξει τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν οι λέξεις μέσα στο λόγο, να δώσει τη σημασία των διάφορων συντακτικών στοιχείων με τα οποία σχηματίζεται μια φράση, και τελικά να βοηθήσει κυρίως στην κατανόηση και στη σωστή μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική.

Το Συντακτικό της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δε διαφέρει πολύ από το Συντακτικό της νέας. Σε πολλά σημεία οι συντακτικοί κανόνες της αρχαίας διατηρήθηκαν οι ίδιοι και στη νέα γλώσσα, αφού άλλωστε η τελευταία δεν είναι παρά η συνέχεια και η εξέλιξη της ίδιας γλώσσας, της αρχαίας ελληνικής.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ν.ε.	= νέα ελληνική γλώσσα
πβ.	= παράβαλε
βλ.	= βλέπε
ενν.	= εννοείται
κ.τ.ό.	= και τα όμοια
κ.ε.	= και εξής

Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

1) Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο

1 **Πρόταση** λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Έτσι τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους, όπως και στη ν.ε., είναι:

α) **προτάσεις κρίσεως**, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία κ.τ.ό.:

Σὺ Ἕλληγν εἶ (= είσαι).

Τὴν πόλιν ὄντως ἂν ἠγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι (= θα νόμιζες πράγματι ότι η πόλη είναι...).

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος (= δεν μπορείς να πάρεις απ' αυτόν που δεν έχει).

Οι προτάσεις κρίσεως εκφέρονται με **οριστική** (απλή ή δυνητική) ή με **δυνητική ευκτική** και έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. §85 κ.ε.).

β) **προτάσεις επιθυμίας**, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή κ.τ.ό.:

Ἴωμεν (= ας πάμε).

Μὴ θορυβεῖτε.

Εἰθ' ἤσθα δυνατός (= μακάρι να ήσουν δυνατός).

Ἐγὼ θρασὺς καὶ ἀναιδὴς οὗτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (η πρώτη πρόταση είναι κρίσεως, η δεύτερη επιθυμίας).

Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με **υποτακτική, προστακτική** και με τις δύο ευχετικές εγκλίσεις (**ευχετική ευκτική και ευχετική οριστική**). Έχουν άρνηση *μή* (βλ. §85 κ.ε.).

γ) **προτάσεις επιφωνηματικές**, με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα:

Ὁ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= μητέρα, τι ωραίος που μου είναι ο παπούς).

δ) **προτάσεις ερωτηματικές**, με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση:

Τίς εἶ; (= ποιος είσαι;)

Τί εἶπω; (= τι να πω;)

Οι ερωτηματικές προτάσεις είναι προτάσεις κρίσεως ή επιθυμίας με ερωτηματική μορφή, γι' αυτό εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως ή με υποτακτική ανάλογα, αν δηλαδή έχουν αντίστοιχη πρόταση κρίσεως ή επιθυμίας:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πῶς ἂν σκοποῖμεθα αὐτά;* (= πώς θα μπορούσαμε να τα εξετάσουμε αυτά;) — *Σκοποῖμεθα ἂν αὐτά, εἰ...*

— *Τί εἶπω;* — *Εἶπέ...*

— *Μὴ ἀποκρίνωμαι;* (= να μην απαντήσω;)

— *Ἀπόκρῖναι ἢ Μῆ...*

2 Οι ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται, όπως και στη ν.ε., σε:
α) ερωτήσεις που δηλώνουν **ολική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ* (= όχι) ή κάποια άλλη αντίστοιχη λέξη: *μάλιστα, οὐδαμῶς* (= με κανέναν τρόπο), *πῶς γάρ οὐ* κτλ., γιατί η απάντηση αφορά όλο το περιεχόμενο της προτάσεως:

— *Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;* — *Ναί.*

— *Μὴ ἀρχιτέκτων βούλεις* (= θέλεις) *γενέσθαι;* — *Οὐκουν ἔγωγε* (= όχι εγώ τουλάχιστο).

— *Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἔστιν μετὰ διεφθαρμένου σώματος;* (= άρα γε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;); — *Οὐδαμῶς.*

Οι ερωτήσεις αυτές εισάγονται με ένα ερωτηματικό μόριο *άρα, άρά*

γε, οὐκοῦν, οὐκουν κτλ. ή απλώς η ερωτηματική τους μορφή δηλώνεται με τον τόνο της φωνής.

β) ερωτήσεις που δηλώνουν **μερική άγνοια** και στις οποίες η απάντηση δεν μπορεί να είναι ένα *ναί* ή ένα *οὐ*, γιατί αναφέρεται σ' ένα μόνο μέρος του περιεχομένου της προτάσεως:

— *Τίς εἶ;* — *Εἰμί...*

— *Πόσα ἄν μοι χρήματα δώσης;* (= πόσα χρήματα θα μου δώσεις;)

— *Ὅποσα ἄν δυναίμην* (= όσα θα μπορέσω).

— *Ἐμὲ δὲ ποῦ χρῆ οἰκεῖν;* (= εγώ που πρέπει να κατοικώ;) — *Ἐν τῇ πατρίδι τῇ σουτοῦ* (= στην πατρίδα σου).

Οι ερωτήσεις μερικής άγνοιας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες ή με ερωτηματικά επιρρήματα (*τίς, ποῖος, πόσος* κτλ. ή *ποῦ, πόθεν, πῶς* κτλ.).

2α

Όταν οι ερωτηματικές προτάσεις είναι **διμελείς**, δηλαδή περιέχουν δύο ερωτήσεις, τότε στο α' μέρος τους προτάσσεται συνήθως η ερωτηματική αντωνυμία *πότερον* ή *πότερα*, ενώ στο β' μέρος ο διαχωριστικός σύνδεσμος *ή*. Κατά τη μετάφραση στη ν.ε. η λέξη *πότερον* ή *πότερα* μπορεί να παραλείπεται:

Ἀπιόντες ἐνθὲνδε ἡμεῖς πότερον κακῶς τινας ποιοῦμεν ἢ οὐ; (= αν φύγουμε εμείς από δω, βλάπτουμε κάποιους ή όχι;)

Σημείωση. Πολλές φορές, όπως και στη ν.ε., η ερώτηση διατυπώνεται, όχι για να πληροφορηθεί κανείς κάτι, αλλά για να εκφραστεί εντονότερα:

α) **μια προτροπή ή μια παράκληση:**

Τί οὐ καλοῦμεν δῆτα Λυσιστράτην; (αντί: *καλέσωμεν τάχιστα Λυσ.*) (= ας καλέσουμε αμέσως τη Λυσ.).

Οὐ περιμενεῖς; (= δε θα περιμένεις;) (αντί: περιμένε) (πβ. ν.ε. *δεν έρχεστε για λίγο*);

β) **μια βεβαίωση ή μια άρνηση:**

Τοῦτ' οὐκ ἔστι μεγάλη καὶ περιφανὴς ἀναισχυντία; (αντί: *τοῦτ' ἔστι ἀναμφισβητήτως μεγάλη καί...*)

Τίνοι ἄν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; (αντί: *οὐδενί ἀρέσκοι ἄν πόλις...*) (πβ. ν.ε. *δε σου το 'λεγα εγώ*);

γ) **μια υπόθεση:**

Ἐξήμαρτέ τις ἄκων; (= έκανε κάποιος ένα λάθος χωρίς να το θέλει;) *Συγγνώμη τούτω* (αντί: *έάν τις εξαμάρτη άκων...*) (πβ. ν.ε. *έχεις γρόσια; έχεις γλώσσα*).

Οι ερωτηματικές αυτές προτάσεις λέγονται **ρητορικές ερωτήσεις**.

2) Τα είδη των προτάσεων ως προς το ποιόν

3 Μια πρόταση κατά το ποιόν λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **αρνητική ή αποφατική**, όταν περιέχει άρνηση:

Οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος.

Μὴ θορυβεῖτε.

Μὴ ἀποκρίνωμαι;

β) **καταφατική**, όταν δεν περιέχει άρνηση:

Σὺ Ἕλληγιν εἶ.

Ἴωμεν.

Τίς εἶ;

3) Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις

4 Ως προς τη σχέση της με άλλες προτάσεις μια πρόταση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

α) **κύρια ή ανεξάρτητη**, όταν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν.

Ταύτη ἔστω (= ἔτσι ας γίνει).

Μὴ θορυβεῖτε.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με τους παρατακτικούς συνδέσμους (συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς κτλ.). Βλ. παρατακτική σύνδεση προτάσεων §144 κ.ε.

β) **δευτερεύουσα ή εξαρτημένη**, όταν δεν μπορεί να σταθεί μόνη της, αλλά εξαρτάται από μίαν άλλη πρόταση την οποία και προσδιορίζει:

Ἀγησίλαος κατέλιπεν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Εὐξενον ἄρμοστήν, ἵνα δύναίτο διασῶζειν τὰς πόλεις (= για να μπορεί να προστατεύει τις πόλεις).

Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη ἔστω.

Η πρόταση: *ἵνα δύναίτο...* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *Ἄγης-σίλαος κατέλιπεν...* από την οποία και εξαρτάται.

Η πρόταση: *εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον* προσδιορίζει την κύρια πρόταση: *ταύτη ἔστω* και από αυτήν εξαρτάται. Η δευτερεύουσα πρόταση με την πρόταση που προσδιορίζει συνδέεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους (ειδικούς, αιτιολογικούς, τελικούς, υποθετικούς κτλ.) ή με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα ή με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα. Βλ. υποτακτική σύνδεση προτάσεων §153 κ.ε.

Σημείωση. Με παρατακτικούς συνδέσμους μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους και δευτερεύουσες προτάσεις:

Εἰ ἅμα ἐλεύθερός τ' εἶης καὶ πλούσιος γένοιο, τίνος ἂν δέοις (= αν ήσουν ελεύθερος και μαζί γινόσουν και πλούσιος, από τι θα είχες ανάγκη;) (βλ. και §143γ).

4) Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους

- 5 Οι προτάσεις με βάση τον αριθμό ή την πληρότητα των όρων τους λέγονται, όπως και στη ν.ε., **απλές, σύνθετες, ελλειπτικές και επαυξημένες**. Βλ. στα επόμενα κεφάλαια §§7, 13, 19, 23.

Περίοδος και ημιπερίοδος

- 6 Ένα κείμενο, συνήθως όταν είναι μεγάλο, διαιρείται σε περιόδους ή ημιπεριόδους.

Περίοδος λέγεται ένα μέρος του κειμένου που αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις και έχει ολοκληρωμένο νόημα. Η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δυο τελείες.

Ημιπερίοδος (ή **κώλον περιόδου**) λέγεται το μέρος μιας περιόδου που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα, αλλά έχει νοηματική αυτοτέλεια και αποτελείται επίσης από μια ή περισσότερες προτάσεις. Η ημιπερίοδος καταλήγει σε άνω τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

Λ.χ. Καὶ ἀφικοῦνται ἐπὶ τὸ δρος τῆ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· δνομα δὲ τῶ δρει ἦν Θήχης. Ἐπει δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ δρους καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγὴ πολλὴ ἐγένε-

το. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ἄλλοι ὀπισθοφύλακες ᾤθησαν ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἶποντο γὰρ ὀπισθεν ἐκ τῆς καιομένης χώρας, καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τε τινὰς καὶ ἐξώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι.

Το προηγούμενο απόσπασμα από την Κύρου Ανάβαση του Ξενοφώντα (4, 7, 21-22) αποτελείται από τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπερίοδους με μία κύρια πρόταση στην καθεμιά. Η δεύτερη περίοδος αποτελείται από τρεις προτάσεις, δύο δευτερεύουσες και μία κύρια. Η τρίτη περίοδος αποτελείται από δύο ημιπερίοδους, και απ' αυτές η πρώτη περιλαμβάνει μία κύρια πρόταση, ενώ η δεύτερη ημιπερίοδος περιλαμβάνει τρεις κύριες προτάσεις.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1. ΑΠΛΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

7

Κάθε πρόταση, όπως και στη ν.ε., αποτελείται από δύο κύριους όρους, δύο κύρια στοιχεία απαραίτητα, για να σχηματιστεί και η πιο απλή πρόταση. Οι κύριοι όροι σε μια πρόταση είναι: το **υποκείμενο** και το **κατηγόρημα**:

Κῦρος ἦν φιλομαθέστατος.

Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.

Σὺ Ἕλληνας εἶ.

Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μακάριός ἐστιν ὁστις οὐσίαν (= περιουσία) καὶ νοῦν ἔχει.

Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται.

Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.

Υποκείμενο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση (*Κῦρος, ἡ πόλις, σύ, τὸ λακωνίζειν, ὁστις... ἔχει, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ*).

Κατηγόρημα είναι ό,τι λέγεται στην πρόταση για το υποκείμενο (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλληνας εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριός ἐστιν, μισοῦνται, ἔφυγον*).

Η πρόταση που αποτελείται μόνο από το υποκείμενο και το κατηγόρημα λέγεται **απλή πρόταση**.

Το κατηγόρημα σε μια πρόταση μπορεί να είναι:

- μονολεκτικό** και να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο (*μισοῦνται, ἔφυγον*) ἢ
- περιφραστικό** και να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος *εἰμί* (=είμαι) ἢ άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα, επίθετο ἢ

ουσιαστικό (*ἦν φιλομαθέστατος, κατέστη φρούριον, Ἕλληνας εἶ, ἐστὶ φιλοσοφεῖν, μακάριος ἐστίν*).

Το ὄνομα που φανερώνει ποιο γνώρισμα αποδίδεται στο υποκείμενο λέγεται **κατηγορούμενο** (*φιλομαθέστατος, φρούριον, Ἕλληνας, φιλοσοφεῖν, μακάριος*), και το ρῆμα που συνδέει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγεται **συνδεδεικτό** ρῆμα (*ἦν, κατέστη, εἶ, ἐστὶ*).

1) Το υποκείμενο

- 8** Το υποκείμενο μιας προτάσεως μπορεί να είναι, ὅπως και στη ν.ε., ουσιαστικό (*Κῦρος, ἡ πόλις*) ή αντωνυμία (*σύ*), αλλά και κάθε ἄλλη λέξη ή ομάδα λέξεων ή και πρόταση ολόκληρη (*τὸ λακωνίζεῖν, οἱ φθονοῦντες, οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὅστις... ἔχει*). (πβ, ν.ε. το πότε θα φύγεις είναι δικό σου ζήτημα).

Το υποκείμενο του ρήματος στην πρόταση βρίσκεται πάντοτε σε πτώση ονομαστική (για το υποκείμ. του απαρεμφάτου και της μετοχής βλ. §§94, 102).

Σημείωση. Ὅταν πρόκειται να δηλωθεῖ κάποιο ποσό κατά προσέγγιση, το υποκείμενο εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, συνήθως με τις προθέσεις: *εἰς, ἀμφί, περί*, και αιτιατική:

Περὶ τοὺς ἑπτακοσίους ἀπέθανον (= περίπου ἑφτακόσιοι).

2) Το κατηγορούμενο

- 9** Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι, ὅπως και στη ν.ε., ὄχι μόνο ὄνομα, ουσιαστικό ή επίθετο (*φρούριον, Ἕλληνας, φιλομαθέστατος, μακάριος*) αλλά και κάθε λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Τὸ λακωνίζεῖν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.

Μάτην ἐστὶ τὸ μεμνησθαι περὶ τούτων (= είναι μάταιο να κάνει κανείς λόγο γι' αυτά).

Φίλιππος ἐστίν ὁ, τι ἂν εἶπη τις. (πβ, ν.ε. αυτό ήταν ὅ,τι πιο παράξενο εἶδα στη ζωή μου).

Σημείωση. Και το κατηγορούμενο, ὅπως και το υποκείμενο, μπορεί να εκφέρεται με εμπρόθετο προσδιορισμό, ὅταν δηλώνεται ἓνα ποσό κατά προσέγγιση:

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας (= περίπου δώδεκα...).

3) Το συνδεδεικτό

- 10** Συνδεδεικτά ρήματα εκτός ἀπὸ το ρῆμα *εἰμί* είναι και ἄλλα που ἔχουν συγγενική σημασία, ὅπως:

α) *γίγνομαι*, *τυγχάνω*, *διατελώ* (= είμαι διαρκώς), *καθίσταμαι* (= γίνομαι), *ἀποβαίνω*, *ἔφυ* (= γεννήθηκα), *πέφυκα* (= είμαι από τη φύση μου).

Ἄνυπόδητος καὶ ἀχίτων διατελεῖς (= είσαι διαρκώς χωρίς παπούτσια και χιτώνα).

Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ἄπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ (= ο λόγος της αλήθειας...).

β) *αἰροῦμαι* (= εκλέγομαι), *ἀποδείκνυμαι* (= διορίζομαι), *λέγομαι* και *τα* συνώνυμά τους, όπως *χειροτονοῦμαι*, *καλοῦμαι*, *ὀνομάζομαι* κτλ.:

Ξενοφῶν ἠρέθη ἄρχων.

Στρατηγὸς τῶν πάντων ἀπεδέδεικτο Τισσαφέρνης.

Δερκυλίδας ἐπεκαλεῖτο Σίσυφος.

(πβ. ν.ε. Αυτός γεννήθηκε πλούσιος. Ο αδερφός του εκλέγεται βουλευτής στο νομό μας).

11 Και άλλα ρήματα, εκτός από τα συνδετικά, (συχνά όσα σημαίνουν κίνηση) μπορούν να συνδέσουν το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο που είναι συνήθως επίθετο, αλλά σημαίνει ό,τι και ένα επίρρημα, δηλαδή **τόπο**, **χρόνο**, **τρόπο**, **σκοπό**, **σειρά** κτλ., και γι' αυτό λέγεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο**:

Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες (= οι άρρωστοι), *οἱ δ' ἄλλοι σκηνοῦμεν ὑπαιθροῖ* (= στο ύπαιθρο).

Ὁρθριος ἦκεις (= ήρθες τα ξημερώματα).

Ἐγὼ σε ἄσμενος ἑώρακα (= εγώ σε είδα με ευχαρίστηση).

Αἱ νῆες ἤλθον βοηθοί (= τα πλοία ήρθαν για να βοηθήσουν).

Ἐντεῦθεν ἐξῆσαν (= βγήκαν έξω) *οἱ στρατηγοὶ πρώτοι.*

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με επιρρηματική έκφραση.

(πβ. ν.ε. Περπατά **καμαρωτός**. Παντρεύτηκε **γέρος**. Ἦρθε **πρώτος** στο διαγωνισμό).

12 Με τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη, όπως *αυξάνομαι*, *αίρομαι* (= υψώνομαι), *τρέφομαι* κ.τ.ό. το κατηγορούμενο λέγεται **προληπτικό** ή **κατηγορούμενο του αποτελέσματος**, γιατί το υ-

ποκείμενο λαμβάνει από πριν, προλαμβάνει, ένα γνώρισμα που θα είναι το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος:

Τὸ Κύρου ὄνομα μέγιστον ἠϋξητο.

Τὸ ὕψος τοῦ τείχους ἤρето μέγα.

(πβ. ν.ε. ο Βασίλης σπουδάζει γιατρός).

Το προληπτικό κατηγορούμενο μεταφράζεται με:

ὥστε να γίνει....., ή και έγινε ή γινόταν κτλ.

2. ΣΥΝΘΕΤΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

- 13** Μια πρόταση μπορεί να έχει, όπως και στη ν.ε., περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα:

Κάστωρ και Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Σοφὸς καὶ θεῖος ὁ ἀνὴρ ἔστι.

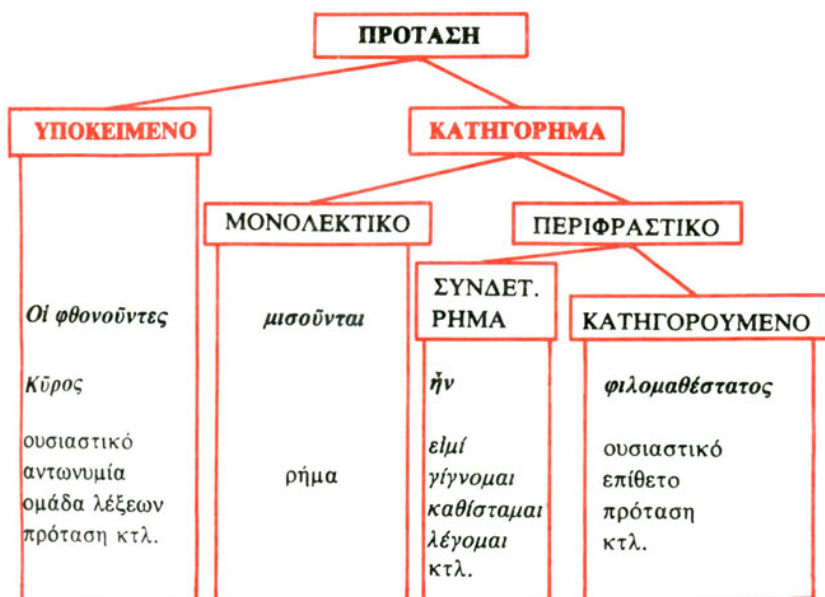
Αυτή η πρόταση λέγεται **σύνθετη**.

(πβ. ν.ε. Ο πατέρας και η μητέρα δε ζούσαν. Εκείνος ήταν εργατικός και τίμιος.)

Πίνακας 1

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ

1) Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

- 14** Το ρήμα σε μια πρόταση συμφωνεί με το υποκείμενό του, όπως και στη ν.ε., στο πρόσωπο και στον αριθμό:

Σὺ εἶπας.

Οὗτοι λέγουσιν.

Αλλά όταν το υποκείμενο του ρήματος είναι όνομα ουδέτερου γένους πληθυντικού αριθμού, τότε το ρήμα συνήθως μπαίνει όχι σε πληθυντικό αλλά σε ενικό αριθμό:

Τὰ παιδιά παίζει.

Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστί.

Η σύνταξη αυτή λέγεται αττική σύνταξη.

- 15** Σε μια πρόταση που τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα το ρήμα μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό. Αν τα υποκείμενα διαφέρουν στο πρόσωπο, το ρήμα μπαίνει στο επικρατέστερο πρόσωπο· επικρατέστερο είναι το πρώτο πρόσωπο από το δεύτερο και τρίτο και το δεύτερο πρόσωπο από το τρίτο:

Κάστρω καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι.

Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.

Οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι τὴν δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε.

Σημείωση. Πολλές φορές το ρήμα που έχει δύο ή περισσότερα υποκείμενα μπαίνει σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του υποκειμένου που είναι το πλησιέστερο ή το σπουδαιότερο:

Οἶδα σαφῶς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ (αντί: *Ἴσμεν σαφῶς...*).

Βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ στρατόπεδον (αντί: *διώκοντες εἰσπίπτουσιν εἰς...*).

(πβ. ν.ε. Ἐλα κι εσύ και το παιδί, αντί: ελάτε κι εσύ και το παιδί).

2) Συμφωνία του κατηγορουμένου με το υποκείμενο

16 Το κατηγορούμενο σε μian απλή πρόταση, αν είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση. Αν όμως το κατηγορούμενο είναι **ουσιαστικό**, τότε συμφωνεί με το υποκείμενο υποχρεωτικά μόνο στην πτώση:

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Οἱ Δελφοὶ εἰσι πόλις.

Αλλά πολλές φορές, όταν το υποκείμενο δε φανερώνει κάτι ορισμένο αλλά μια έννοια σ' όλο της το είδος, τότε το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού, ανεξάρτητα από το γένος και τον αριθμό του υποκειμένου:

Ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἰσχιστον (= η αμάθεια γενικά).

Πονηρὸν ὁ συκοφάντης (= όλοι οι συκοφάντες).

Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν (= οι μεταβολές γενικά).

(πβ. ν.ε. οι σεισμοί είναι **κακό**).

Σημείωση. Πολλές φορές με το κατηγορούμενο αυτό υπάρχει η λέξη *πράγμα* ή *χρήμα* ή *κτήμα*:

Ο δῆμός ἐστιν ἀσταθμητότατον πρᾶγμα (= ο λαός είναι κάτι ασταθέστατο).

Γενική κατηγορηματική

17 Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, πολλές φορές δεν μπαίνει σε ονομαστική, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που λέγεται **γενική κατηγορηματική** και φανερώνει:

α) **κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική):

Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως (= η ηγεμονία ανήκει στην πόλη)

(πβ. ν.ε. το βιβλίο είναι **του Κώστα**).

β) **ένα σύνολο**, από το οποίο ένα μέρος είναι το υποκείμενο (γενική κατηγ. διαιρετική):

Σόλων τῶν ἐπτὰ σοφῶν ἐκλήθη (= ονομάστηκε ένας από τους επτά σοφούς)

(πβ. ν.ε. ο ένας ήταν της παρέας μας).

γ) ὕλη (γεν. κατηγ. της ὕλης):

Ἡ κρηπίς (= το θεμέλιο) ἐστὶ λίθων μεγάλων (αλλά ν.ε.: τα δαχτυλίδια της είναι καθαρό χρυσάφι, αλλά και: από χρυσάφι ή χρυσά).

δ) ἰδιότητα (γεν. κατηγ. της ιδιότητας):

Τοῦ ποταμοῦ τὸ εὐρὸς ἐστὶν εἴκοσι ποδῶν.

Εἰμι τριάκοντα ἐτῶν.

(πβ. ν.ε. ο Νίκος είναι δέκα χρονών).

ε) ἀξία (γεν. κατηγ. της αξίας):

Ἡ οἰκία ἐστὶν εἴκοσι μνῶν.

(πβ. ν.ε. αυτή η τσάντα είναι των χιλίων δραχμών).

18

Όταν υπάρχουν στην πρόταση δύο ή περισσότερα υποκείμενα, το κατηγορούμενο αν είναι επίθετο, μπαίνει κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και:

α) στο κοινό γένος των υποκειμένων, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα του ίδιου γένους:

Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαί εἰσιν.

β) στο επικρατέστερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι έμψυχα διαφορετικού γένους (επικρατέστερο γένος θεωρείται το αρσενικό από τα άλλα δύο και το θηλυκό από το ουδέτερο).

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀγαθοί εἰσιν.

γ) στο ουδέτερο γένος, αν τα υποκείμενα είναι άψυχα οποιουδήποτε γένους:

Αἰδῶς καὶ φόβος ἔμφυτα ἀνθρώποις εἰσίν.

(πβ. ν.ε. η ντροπή και ο φόβος είναι έμφυτα).

δ) στο γένος των εμψύχων, αν τα υποκείμενα είναι άλλα έμψυχα και άλλα άψυχα:

Ἡ τύχη καὶ ὁ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι.

ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

- 19** Ελλειπτική λέγεται η πρόταση όταν παραλείπονται απ' αυτήν ένας ή περισσότεροι όροι, που εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που έχουν την ίδια γλώσσα: *"Ελληνές ἐσμεν* (ενν. *ἡμεῖς*). *Μέτρον ἄριστον* (ενν. *ἐστὶ*).

1) Παράλειψη του υποκειμένου

- 20** α) Το υποκείμενο του ρήματος στο α' και β' πρόσωπο (*ἐγώ, ἡμεῖς, σύ, ὑμεῖς*) παραλείπεται, γιατί δηλώνεται καθαρά με την κατάληξη του ρήματος. Μπαίνει μόνο για έμφαση ή αντιδιαστολή:

Οὕτως εἰ σοφός; (ενν. *σύ*).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

β) Το υποκείμενο του ρήματος στο γ' πρόσωπο κανονικά μπαίνει, γιατί δεν μπορεί να δηλωθεί με την κατάληξη. Παραλείπεται όμως, όταν εύκολα μπορεί να εννοηθεί από την έννοια του ίδιου του ρήματος ή όταν είναι γενικό και αόριστο (κυρίως με τα ρ. *λέγουσιν* ή *φασίν*) ή εύκολα εννοείται από τα συμφραζόμενα:

Ἐπεὶ ἐσάλπιξε, οἱ στρατιῶται προβαλόμενοι τὰ ὄπλα ἐπῆσαν (= όταν σάλπιξε (ενν. *ὁ σαλπικτής*) οι στρατιώτες προτείνοντας τα όπλα επιτέθηκαν).

Τὰς Ἀθήνας φασὶ θεοσεβεστάτας εἶναι (= *λένε*, ενν. *οἱ ἄνθρωποι*). *Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ* (= *ὅτι δήθεν σχεδιάζει κακό γι' αυτόν*) (δηλ. *ὁ Κῦρος ἐπιβουλεύει τῷ ἀδελφῷ*).

(πβ. ν.ε. Χτύπησε προσκλητήριο (στρατ.). *Λένε* ότι αυτός τους πρόδωσε. Ο μαθητὴς ρώτησε τον καθηγητή του αν του *δίνει* την άδεια να *απουσιάσει*).

2) Παράλειψη του ρήματος

21 Κάθε ρήμα μπορεί να παραλείπεται, όταν εύκολα εννοείται ή από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα και τη χρήση της γλώσσας:

Ἐγὼ σὲ ἄσμενος ἑώρακα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες (ενν. *εἑώρακασι*).

Μηδὲν ἄγαν (ενν. *ποιεῖ*) (= μην κάνεις τίποτε υπερβολικό).

(πβ. ν.ε. Περρασμένα ξεχασμένα. Εσύ το ήξερες, αυτός όμως;).

Αλλά συνήθως παραλείπεται ο τύπος *ἐστί* του ρήματος *εἰμί* από τις απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με τα ουσιαστικά *ἀνάγκη, καιρός, ὥρα, θέμις* κτλ.

β) με τα επίθετα *δῆλον, δυνατόν, οἶόν τε, ῥάδιον, χαλεπόν* κτλ. ή με τα ρηματικά επίθετα σε *-τέον*, λ.χ. *διδασκτέον ἐστί, ποιητέον ἐστί* κτλ.

γ) με τις μετοχές *δέον, εἰκός, πρέπον* κτλ.:

Μοχθεῖν ἀνάγκη (ενν. *ἐστί*) τὸς θέλοντας εὐτυχεῖν.

Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥάδιον (ενν. *ἐστί*) (= δεν είναι εύκολο να αλλάξεις έναν κακό χαρακτήρα).

Ἵπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιστέον (ενν. *ἐστί*) (= πρέπει να αγωνιζόμαστε...).

Βαρβάρων Ἕλληνας ἀρχεῖν εἰκός (= ενν. *ἐστί*) (= είναι λογικό να εξουσιάζουν οι Έλληνες τους βαρβάρους) (βλ. §73).

(πβ. ν.ε. Ὡρα να φύγουμε. Δύσκολο να πάμε τώρα).

3) Παράλειψη του κατηγορουμένου ή και δύο ὀρων της προτάσεως

22 Επίσης μπορεί να παραλείπεται και το κατηγορούμενο ή ακόμη και δύο συγχρόνως ὀροι της προτάσεως:

Οὐδεὶς θεὸς ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἐστί γάρ (αντί: *ἔστι γὰρ σοφός*)· παραλείπεται το κατηγορούμενο (*σοφός*).

Ὁ μὲν δειλὸς τῆς πατρίδος, ὁ δὲ φιλόδοξος τῆς πατρώας οὐσίας ἐστί προδότης (αντί: *ὁ μὲν δειλός ἐστί προδότης τῆς πατρίδος*)·

παραλείπεται το ρήμα (*ἐστί*) και το κατηγορούμενο (*προδότης*)

(πβ. ν.ε. Αυτός είναι πλούσιος· εγώ δεν είμαι).

ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

23 Οι κύριοι όροι μιας προτάσεως (το υποκείμενο, το ρήμα και το κατηγορούμενο) συνοδεύονται συνήθως από συμπληρώματα της έννοιάς τους που λέγονται **προσδιορισμοί** και με τους οποίους γίνεται ακριβέστερη η διατύπωση του λόγου. Οι προσδιορισμοί λέγονται **δευτερεύοντες όροι της προτάσεως**.

Η πρόταση που έχει εκτός από τους κύριους και δευτερεύοντες όρους λέγεται **επαυξημένη** πρόταση:

α) *Μένων ὁ Θετταλὸς ἦν φίλος Ἀρταίου.*

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ὄδε ἐστίν.

β) *Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα.*

Οἱ Ἕλληνες σὺν γέλῳτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἦλθον.

Οι προσδιορισμοί λέγονται:

α) **ονοματικοί**, όταν είναι ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, ή άλλες λέξεις που έχουν θέση ονόματος και προσδιορίζουν επίσης ονόματα. Και όταν συμφωνούν στην πτώση με τη λέξη που προσδιορίζουν λέγονται **ομοιόπτωτοι** (ὁ Θετταλός, ὄδε), όταν δε συμφωνούν λέγονται **ετερόπτωτοι** (Ἀρταίου, τούτων).

β) **επιρρηματικοί**, όταν είναι επιρρήματα ή άλλες λέξεις που έχουν θέση επιρρήματος και προσδιορίζουν κυρίως ρήματα (ἐνταῦθα, ἡμέρας, σὺν γέλῳτι, ἐπὶ τὰς σκηνάς).

Πίνακας 2

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Ως προς το περιεχόμενο	Ως προς το ποιόν	Ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις	Ως προς τους όρους
1. κρίσεως <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>	1. καταφατικές <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>	1. κύριες ή ανεξάρτητες <i>Ταύτη ἔστω</i>	1. απλές <i>Σὺ Ἕλληνας εἶ</i>
2. επιθυμίας <i>Μὴ θορυβεῖτε</i>	2. αρνητικές ή αποφατικές <i>Οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεταί</i>	2. δευτερεύουσες ή εξαρτημένες <i>Εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη ἔστω</i>	2. σύνθετες <i>Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἀθάνατοί εἰσι</i>
3. επιφωνηματικές <i>Ὡς καλός μοι ὁ πάππος</i>			3. ελλειπτικές <i>Ἕλληνας ἔσμεν</i>
4. ερωτηματικές			
α) με ολική άγνοια <i>Ἄρα σὺ εἶ Σωκράτης;</i>	β) με μερική άγνοια <i>Τίς εἶ;</i>		4. επαυξημένες <i>Μένων ὁ Θεταλός ἦν φίλος Ἀρσίου</i>

1) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ

24

α) Παράθεση και επεξήγηση

Το ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα άλλο ουσιαστικό στην ίδια πτώση λέγεται, όπως και στη ν.ε.:

1. παραθετικός προσδιορισμός ή παράθεση, όταν δίνει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Η παράθεση μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Κῦρος ὁ βασιλεύς (= ο Κ. που είναι βασιλιάς).

Περὶ χρημάτων λαλεῖς, ἀβεβαίου πράγματος (= μιλάς για χρήματα, που είναι ένα αβέβαιο πράγμα).

(πβ. ν.ε. φτάσαμε στη Θεσσαλονίκη, στην πόλη του Αγίου Δημητρίου).

2. **επεξηγηματικός προσδιορισμός ή επεξήγηση***, όταν επεξηγεί, δηλαδή διασαφηνίζει την έννοια του ουσιαστικού που προσδιορίζει, η οποία είναι γενική και αόριστη. Η επεξήγηση μεταφράζεται με το δηλαδή και την αντίστοιχη λέξη:

Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος.

Μεγίστου κακοῦ ἀπηλλάγησαν, πονηρίας.

(πβ. ν.ε. από τον αφρό της θάλασσας βγήκε η θεά της ομορφιάς, η **Αφροδίτη**).

Ως επεξήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο ουσιαστικό αλλά και άλλη λέξη ή και ολόκληρη πρόταση:

Εἰς οἰωνὸς ἀριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

25

Παράθεση ή επεξήγηση, εκτός από τα ουσιαστικά δέχονται και οι αντωνυμίες αλλά και άλλα μέρη του λόγου ή και μια ολόκληρη πρόταση:

Ἡμεῖς οἱ στρατηγοί (= εμεῖς που είμαστε...). Παράθεση.

Τοῦτο ἔστι τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν (= δηλαδή το να ζητάς να έχεις πιο πολλά από...). Επεξήγηση.

Πᾶς ἐλεύθερος ἐνὶ δούλῳ ἔστι, τῷ νόμῳ, ὁ δὲ δούλος δυσί, τῷ νόμῳ, καὶ τῷ δεσπότη (= κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι δούλος σε έναν, δηλαδή στο νόμο, αλλά ο δούλος σε δύο, δηλαδή...). Επεξηγήσεις.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀμφοτέρωθεν, ἐκ τε γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ἠμύνοντο (= από δύο μεριές, δηλαδή και από την ξηρά και από...). Επεξήγηση.

Ἡ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφε, ἀπόρρητον πόλει; (= αλήθεια, σκέφτε-

* περισσότερη εξήγηση

σαι να τον θάψεις, πράγμα που απαγορεύεται στην πόλη;). Παράθεση.

Ὡς μὴ τέκνα εἰσίδωμεν, ἀνόσιον θέαν, ψυχορραγοῦντα (= να μη δούμε να ξεψυχούν..., που είναι ένα ανίερο θέαμα). Παράθεση.

26

Η παράθεση που προσδιορίζει μια ολόκληρη πρόταση κανονικά προτάσσεται, και γι' αυτό λέγεται **προεξαγγελτική παράθεση**:

Ἄλλ' ἢ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν (= αλλά πράγματι, όπως λένε, ήρθαμε...):

(πβ. ν.ε. και **το σπουδαιότερο**, κανένας δεν αντιλήφθηκε την αλλαγή).

Ὡς προεξαγγελτικές παραθέσεις χρησιμοποιούνται οι φράσεις: *τὸ λεγόμενον, τὸ τῆς παροιμίας, τὸ μέγιστον, τὸ δεινότατον, τὸνναντίον* κ.τ.ό.

Σημείωση. Μερικές φορές η επεξήγηση εκφέρεται με το ρ. *λέγω* (= εννοώ) σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του ρήματος:

Προσέκρουσα ἀνθρώπῳ πονηρῷ, Ἄνδροτίωνα λέγω (= συνάντησα... εννοώ τον...). *Εἶσω κομίζου καὶ σύ, Κασσάνδραν λέγω* (= πήγαινε κι εσύ μέσα, εννοώ την...).

β) **Επιθετικός προσδιορισμός**

27

Επιθετικός προσδιορισμός λέγεται το επίθετο που προσδιορίζει ένα ουσιαστικό και φανερώνει μια μόνιμη ιδιότητά του. Συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει, όπως και στη ν.ε., στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση:

Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός. Αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις. Μετεσχέκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= πήραμε μέρος μαζί σας...).

Ὡς επιθετικοί προσδιορισμοί εκτός από τα επίθετα χρησιμοποιούνται:

1. αντωνυμίες: *Ὁ ἐμὸς πατήρ. Ἐν τοιοῦτῳ καιρῷ* (πβ. ν.ε. **τέτοια** λαχάρα).
2. αριθμητικά: *Τρεῖς ἄνδρες.*
3. μετοχές: *Ὁ λάμπων ἥλιος* (πβ. ν.ε. **τα γκρεμισμένα** σπίτια).
4. ουσιαστικά που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα:
Γέρων ἀνήρ. Ἀνθρωποὶ γραμματεῖς. Ἀνήρ Πέρσης (πβ. ν.ε. **γέρος**

άνθρωπος, επιστήμονας άνθρωπος, νοικοκύρης άνθρωπος).

5. κύρια ονόματα γεωγραφικών όρων, όταν είναι του ίδιου γένους και αριθμού και προτάσσονται με το άρθρο*:

Τὸ Πήλιον ὄρος. Ὁ Εὐξείνους πόντος. Ὁ Ἀχελῷος ποταμός κτλ.

6. γενική πτώση ουσιαστικού ή επίρρημα ή εμπρόθετος προσδιορισμός με άρθρο:

Ὁ τοῦ βασιλέως θρόνος. Οἱ κάτω θεοί. Ἡ κατὰ νόμον τιμωρία.

Ο έναρθρος επιθετικός προσδιορισμός πολλές φορές εκφέρεται χωρίς το ουσιαστικό που προσδιορίζει, γιατί εύκολα εννοείται. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει θέση ουσιαστικού, όπως:

οἱ ἀθάνατοι (= οι θεοί), *οἱ θνητοί* (= οι άνθρωποι), *τό ἱερόν* (= ο ναός), *τά ἱερά* (= τα σφάγια, η θυσία), *τό ἵππικόν* (ενν. *στράτευμα*), *ἡ ὑστεραία* (ενν. *ἡμέρα*), *ἡ μουσική*, *ἡ ρητορική* (ενν. *τέχνη*), *ἡ εὐθεία* (ενν. *ὁδός ἢ γραμμή*), *οἱ λέγοντες* (= οι ῥήτορες), *ἡ ἐπιούσα* (ενν. *ἡμέρα*) κτλ.

(πβ. ν.ε. οι πλούσιοι, τα ξένα, το πεζικό, το κοινό κτλ.).

γ) Κατηγορηματικός προσδιορισμός

- 29 Κατηγορηματικός προσδιορισμός λέγεται, όπως και στη ν.ε., ο μοιόπτωτος προσδιορισμός που εκφέρεται με επίθετο ή μετοχή και αποδίδει στο ουσιαστικό που προσδιορίζει μια παροδική ιδιότητα:

Ἀγασίλαος φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε (= με πρόσωπο γελαστό).

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ (= φαίνεται από μακριά να τρέχει με ιδρωμένο ἄλογο).

Ο κατηγορηματικός προσδιορισμός δεν έχει ἄρθρο, ενώ το ουσιαστικό που προσδιορίζεται απ' αυτόν συνήθως έχει.

Σημείωση. Στόν κατηγορηματικό προσδιορισμό αντιπαραβάλλεται μια ιδιότητα ή κατάσταση του ουσιαστικού που προσδιορίζεται με άλλες ιδιότητες ή καταστάσεις του ίδιου ουσιαστικού, ενώ στον επιθετικό προσδιορισμό το ουσιαστικό αντιπαραβάλλεται.

* Αλλιώς έχουμε προσδιορισμούς παραθετικούς· λ.χ. *Πάρνης τὸ ὄρος*, *Λευκίμη τὸ ἀκρωτήριον*· οι λέξεις το ὄρος, το ακρωτήριον είναι *παραθέσεις* στα κύρια ονόματα: *Πάρνης*, *Λευκίμη* ἀντίστοιχα.

λεται με άλλα όμοια ουσιαστικά: λ.χ. *Κατέλαβον τήν ερημον πόλιν* (και όχι μιαν άλλη) = επιθετικός προσδιορισμός. *Κατέλαβον τήν πόλιν ερημον* (και όχι με τον πληθυσμό της) = κατηγορηματικός προσδιορισμός.

(πβ. ν.ε. 'Ηρθε το γελαστό παιδί' επιθετικός. 'Ηρθε το παιδί γελαστό' κατηγορηματικός).

30

Ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται συνήθως τα επίθετα:

ἄκρος, μέσος, ἔσχατος (= τελευταίος), *πᾶς, ἅπας, ὅλος* (= ολόκληρος), *μόνος, αὐτός* (= ο ίδιος), *ἕκαστος*:

Ἐν αἰθέρι μέσῳ κατέστη λαμπρὸς ἡλίου κύκλος (= στη μέση του ουρανού...).

Πᾶσαν ὑμῖν τήν ἀλήθειαν ἐρῶ (= θα σας πω όλη την αλήθεια).

Καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισε (= κι εμένα τον ίδιο...).

Σημείωση. Με άρθρο τα προηγύμενα επίθετα χρησιμοποιούνται ως επιθετικοί προσδιορισμοί και έχουν διαφορετική σημασία: *ὁ μέσος* = αυτός που βρίσκεται στο μέσον, ο μεσαίος· *ὁ μόνος* = ο μοναχικός, ο μοναδικός κτλ.

2) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

- 31** Οι ονοματικοί ετερόπτωτοι προσδιορισμοί προδιορίζουν κυρίως ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα, και εκφέρονται με τις πλάγιες πτώσεις: γενική, δοτική, αιτιατική.

Ι. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

- 32** Η γενική που προσδιορίζει ως ετερόπτωτος προσδιορισμός ονόματα, ουσιαστικά και επίθετα φανερώνει*:

1. τον κτήτορα (γενική κτητική) ή το δημιουργό:

Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτιάδου. Η αρετή του ἀνδρός. *Τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου.*
Ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου.

2. ένα σύνολο από το οποίο ένα μέρος είναι το όνομα που προσδιορίζεται από τη γενική (γενική διαιρετική):

Ἄνῆρ τοῦ δήμου. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν (= πολλοὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτες ἢ, καλύτερα, πολλοὶ στρατιώτες). *Ἄνῆρ τῶν πελαστῶν.* (πβ. ν.έ. δύο μαθητές τοῦ Λυκείου μας).

Με γενική διαιρετική συντάσσονται συχνά επίθετα ή αντωνυμίες ουδέτερου γένους: πολύ, ἥμισυ, πᾶν, τί κτλ., ή επίθετα υπερθετικού βαθμού:

Τῷ ἡμίσει τοῦ δόρατος ἐμάχετο.

Εἰς τοῦτο ἀναιδείας ἀφίκετο (= ἔφτασε σ' αὐτό το σημεῖο της ἀναίδειας).

Σωκράτης ἦν σοφώτατος Ἀθηναίων.

3. τήν ὕλη ή τό περιεχόμενο:

Ξίφος σιδήρου. Ἀγέλη βοῶν (= κοπάδι ἀπὸ βόδια) (ἀλλά ν.ε.:

* πβ. καί γενική κατηγορηματική §17.

σπαθί από σίδηρο· ένα ποτήρι κρασί = ένα π. που περιέχει κρασί).

4. ιδιότητα:

Ὁδὸς τριῶν ἡμερῶν. Τεῖχος ὀκτῶ σταδίων. Παῖς τριῶν ἐτῶν.

Με γενική της ιδιότητας συντάσσονται ονόματα που σημαίνουν μέγεθος ή ηλικία και συνοδεύονται από αριθμητικό (πβ. ν.ε.: Ἐνα παιδί πέντε ἐτῶν κι ένα παιδί της κούνιας. Ἐνα ρολόι της τσέπης. Ἐνα ποτήρι του κρασιού).

5. την αξία ή το τίμημα:

Δέκα μινῶν χωρίον (= κτήμα). Ἄγρὸς ταλάντου ἀξιος (= που αξίζει ένα τάλαντο).

Δόξα χρημάτων οὐκ ὠνητή (ἐστι) (= η δόξα δεν αγοράζεται με χρήματα).

Με γενική της αξίας ή του τιμήματος συντάσσονται τα επίθετα: ἀξιος, ἀνάξιος, ὠνητός κ.τ.δ. (πβ. ν.ε. αυτοκίνητο ἐνὸς εκατομμυρίου).

6. την αιτία:

Ὀργή μεγάλων ἀδικημάτων (= οργή για μεγάλα αδικήματα).

Τούτων αἴτιος Χαιρεφῶν ἐστι. Ἐνοχος δειλίας.

Με γενική της αιτίας συντάσσονται συνήθως τα επίθετα αἴτιος, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, εὐδαίμων κ.τ.δ.

7. το υποκείμενο μιας ενέργειας (γενική υποκειμενική):

Πόλεμος Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων (ἐπολέμησαν οἱ Π. καὶ οἱ Ἀθ.). Ἐριδες θεῶν καὶ θνητῶν (ἐρίζουσιν οἱ θ. καὶ οἱ θν.)

8. το αντικείμενο μιας ενέργειας (γενική αντικειμενική):

Μιμηταὶ τῶν προγόνων (μιμοῦνται τούς...). Πόθος πατρίδων (ποθοῦσι τὰς πατρίδας).

33

Με γενική υποκειμενική ή αντικειμενική συντάσσονται τα ονόματα, ουσιαστικά ή επίθετα που έχουν αντίστοιχο ρήμα, λ.χ. πόλεμος - πολεμῶ, ἔρις - ἐρίζω, μιμητής - μιμοῦμαι, πόθος - ποθῶ. Ἐτσι συντάσσονται με γενική αντικειμενική τα ακόλουθα επίθετα, που έχουν

αντίστοιχα ρήματα, που κι εκείνα συντάσσονται με γενική ως αντικείμενο (βλ. § 51), και σημαίνουν:

α) **μνήμη ή λήθη**, όπως: *μνήμων, ἀμνήμων, ἐπιλήσμων*:

Μνήμων τῶν προγόνων.

Ἀμνήμων τῶν κινδύνων.

β) **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, όπως: *ἐπιμελής, ἀμελής, φειδωλός, ἀφειδής, ὀλίγωρος*:

Ἐπιμελής τῶν θείων. Φειδωλός χρημάτων.

γ) **συμμετοχή** σε κάτι, **πλησμονή** ή το αντίθετο **στέρηση, χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *μέτοχος, κοινωνός, μεστός, πλήρης, ἔνδεής* (= φτωχός), *γυμνός, κενός, ὄρφανός*:

Μέτοχος τῆς πόλεως. Πλήρης ὕδατος. Ἐνδεής χρημάτων.

Ὄρφανός πατρὸς (αλλά ν.ε. αποθήκες γεμάτες τρόφιμα, και: **ορφανός** από πατέρα).

δ) **χωρισμό, απομάκρυνση ή απαλλαγή**, όπως: *ἔρημος, ἐλεύθερος, ἄγνός* κτλ.:

Ἐρημος φίλων. Φόνου ἄγνός (= καθαρός από φόνο),

καθώς και επίθετα με *α* στερητικό: *Ἄμικτος κακοῦ. Ἄγευστος συμφορῶν.*

ε) **εμπειρία ή απειρία, επιτυχία ή αποτυχία**, όπως: *ἐμπειρος, ἄπειρος, ἐπιτυχής, ἀήθης* (= ασυνήθιστος):

Ἐμπειρος πολέμου (= ἐμπειρος στον πόλεμο). *Ἄπειρος γραμμάτων.*

Ἐκπληξίς ἐνέπεσεν ἀνθρώποις ἀήθεσι τοιαύτης μάχης.

στ) **εξουσία ή το αντίθετο**, όπως *κύριος* (= αφέντης, κάτοχος), *ἀκράτωρ, ὑπήκοος*:

Κύριος τῆς Ἀσίας.

Ἐαυτοῦ ὦν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπιχειρεῖ ἄρχειν.

Ἐπήκοοι τῶν γονέων (= πειθαρχικοί στους γονεείς).

ζ) **διαφορά ή σύγκριση**, όπως *διάφορος, ἕτερος, ἄλλότριος*:

Ἐπιστήμη ἐπιστήμης διάφορος.

Ἐτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ.

Πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἢ ἀρετὴ ἢ ἄλλοῖον ἐπιστήμης; (= ἡ ἀρετὴ εἶναι γνώση ἢ κάτι διαφορετικό ἀπὸ τῆς γνώσης;)

Επίσης με γενικὴ συντάσσονται καὶ τὰ παραθετικά καὶ ὅσα ἐπιθετικά σημαίνουν σύγκριση (γενικὴ συγκριτικὴ, βλ. §34) ὅπως *πρότερος*, *ὑστερος*, *πολλαπλάσιος* κτλ.:

Ἡ βασίλισσα πρότερα Κύρου ἀφίκετο.

Πολλῶν χρημάτων κρείττων ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος (= ἀνώτερος ἀπὸ πολλὰ χρήματα εἶναι ὁ ἔπαινος τοῦ κόσμου).

Τὸ νικᾶν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη (= ἀπὸ ὅλες τις νίκες ἡ πρώτη καὶ ἡ καλύτερη εἶναι νὰ νικάς τὸν εαυτὸ σου).

Ἡ σύνταξη τῶν παραθετικών

34

Σε μια σύγκριση **α'** ὄρος συγκρίσεως λέγεται τὸ πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα που συγκρίνεται με κάτι ἄλλο, ἐνῶ **β'** ὄρος αὐτὸ με τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ σύγκριση:

Ἀλκιβιάδης ἦν νεώτερος Περικλέους (Ἀλκιβιάδης **α'** ὄρος, Περικλῆς **β'** ὄρος συγκρίσεως).

Ὁ β' ὄρος συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικὸ ἢ ἄλλη λέξη που λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικὸ, ἐκφέρεται κανονικὰ με γενικὴ (γενικὴ συγκριτικὴ) ἢ σπανιότερα με τὸ ἦ καὶ στὴν ἴδια πτώση με τὸν α' ὄρο:

Ἡ τῆς ἀρετῆς κτήσις πλούτου μὲν κρείττων, χρησιμωτέρα δ' εὐγενείας ἐστι.

Τὸ φυλάξασθαι τὰγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι ἐστιν.

Αἰροῦ μᾶλλον ζημίαν ἢ κέρδος αἰσχρόν (= νὰ προτιμάς πιο πολὺ...).

(πβ. ν.ε. **Ἡ** Αναστασία εἶναι μικρότερή **σου**. **Ἡ** Χριστίνα εἶναι ψηλότερη **ἀπὸ τῆ** **Μαρίας**. Καλύτερα νὰ πας ἐσὺ **παρὰ** **ἐγῶ**).

Ἐὰν ὁμῶς ὁ β' ὄρος δὲν εἶναι οὐσιαστικὸ ἀλλὰ κάποια ἄλλη λέξη ἢ φράση, τότε ἐκφέρεται πάντοτε με τὸ ἦ καὶ με τὸν ἴδιο τρόπο που ἐκφέρεται καὶ ὁ α' ὄρος:

Τὰ ἐπιτήδεια βούλομαι ὑμᾶς μᾶλλον ἢ ἐμὲ εἶχειν.

Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε. (= θέλε πιο πολὺ νὰ ἔχεις καλὸ ὄνομα παρὰ νὰ εἶσαι πλούσιος).

Σημείωση. Το συγκριτικό πολλές φορές, όταν παραλείπεται ο β' όρος συγκρίσεως, ισοδυναμεί με το θετικό ή εκφράζει κάτι λιγότερο από το θετικό:

Οί πρεσβύτεροι και οί νεώτεροι = οί πρεσβῦται και οί νέοι (πβ. ν.ε. τι νεότερα = τι νέα;).

Τὸ στράτευμα ἀτακτότερον ἐχῶρει· στη μετάφραση προστίθεται το κάπως: το στράτευμα προχωρούσε κάπως ἄ τ α κ τ α (πβ. ν.ε. ο ἄρρωστος μας είναι καλύτερα).

35 Το υπερθετικό, όπως και στη ν.ε., δηλώνει ότι:

α) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε ανώτερο βαθμό από όλα τα όμοιά του και λέγεται **σχετικό υπερθετικό**:

Ἀθηναίων σοφώτατος Σωκράτης ἦν (= ο Σ. ήταν ο πιο σοφός από όλους τους Αθ.).

β) ένα ουσιαστικό έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον ανώτερο βαθμό χωρίς άμεση σύγκριση με τα όμοιά του, και τότε λέγεται **ἀπόλυτο υπερθετικό**:

Κῦρος φιλομαθέστατος ἦν (= ο Κ. ήταν πολύ φιλομαθής).

Σημείωση. Η γενική με τα σχετικά υπερθετικά, ενώ δείχνει κάποια σύγκριση, καταλήγει να είναι διαιρετική (§ 32, 2) παρά β' όρος συγκρίσεως, αφού αυτό που συγκρίνεται λαμβάνεται από ένα σύνολο όμοιων προσώπων ή πραγμάτων.

Για τη γενική ως προσδιορισμό επιρρημάτων και επιφωνημάτων βλ. § 39, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. § 43, και ως αντικείμενο βλ. § 51 κ.ε.

β' Η δοτική

36 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός προσδιορίζει επίθετα (σπάνια ουσιαστικά) που σημαίνουν:

1. **ωφέλεια ή, το αντίθετο, βλάβη, φιλία ή, το αντίθετο, έχθρα**, όπως: *ὠφέλιμος, βλαβερός, φίλος, ἐχθρός*:

Πιστοὶ ἦσαν τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Ἑλλησιν εὖνοι.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον εἰσιν ἢ φίλοι.

2. **ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή μείξη και τα αντίθετα**, όπως: *εὐπειθής, ὑπήκοος, ἀκόλουθος, διάδοχος, γείτων, ὄμορος* (= γειτονικός) *ἄμικτος* κ.τ.ό.:

Ἴππος εὐπειθής τῷ ἠνιόχῳ.

Ἀκόλουθα τούτοις πράττω (= ενεργώ σύμφωνα μ' αυτά).

*Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι.
Ἦδονῆ ἄμικτος φρονήσει.*

3. αυτό που πρέπει ή ταιριάζει και τα αντίθετα όπως: *πρεπώδης, ἀρμόδιος, ἀπρεπής, ἀνάρμοστος* κ.τ.ό.:

Ἐπίστανται ἃ δοκεῖ πρεπωδέστατα γυναιξίν εἶναι (= γνωρίζουν πολύ καλά όσα θεωρούνται κατάλληλα για τις γυναίκες).

Μέθη φύλαξιν (= στους φύλακες) *ἀπρεπέστατον*.

4. ταυτότητα ή ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία και τα αντίθετα όπως: *ό αυτός, όμοιος, ἀνόμοιος, ἴσος, ἀνισος, ἰσόρροπος, σύμφωνος:*

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις όμοιοὶ εἰσιν.

Ἦ νῆσος ἴση ἐστὶ τῆ πόλει.

Σύμφωνοι ἀλλήλοις εἰσί.

Τα επίθετα αυτά που συντάσσονται με δοτική (αντικειμενική) έχουν αντίστοιχα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δοτική (βλ. § 52).

37 Η δοτική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός σε επίθετα ή ουσιαστικά σημαίνει πολλές φορές **αναφορά** (= ως προς...) (**δοτική της αναφοράς**):

Ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς (= πολύ δυνατοί ως προς την ψυχή, στην ψυχή).

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός (= ούτε στα πόδια είμαι γρήγορος ούτε...).

Για τη δοτική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. § 40, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. §44, και ως αντικείμενο βλ. §52 κ.ε.

γ' **Η αιτιατική**

38 Η αιτιατική ως ετερόπτωτος προσδιορισμός επιθέτων ή ουσιαστικών δεν είναι πολύ συχνή και σημαίνει κυρίως την **αναφορά** (το «κατά τι»)· μεταφράζεται: **ως προς, στο...:**

Ἄγαθος τὰ πολεμικά.

Τυφλός τὰ τ' ὤτα τόν τε νοῦν τὰ τ' ὀμματ' εἶ (= είσαι τυφλός και στ' αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Σκόπει πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= σκέψου πώς θα γίνεις καλύτερος στην ψυχή).

Συχνές αιτιατικές της αναφοράς είναι οι: τόν ἀριθμόν, τό εὔρος, τό ὕψος, τό πλῆθος, τό ὄνομα:

Τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὔρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.

Οἱ μὲν ἐπορεύοντο τὸ πλῆθος ὡς δισχίλιοι.

Πόλις αὐτόθι ᾠκεῖτο, Θάψακος ὄνομα (=εκεῖ κατοικοῦσαν μια πόλη με το ὄνομα Θ.).

(πβ. ν.ε. δυνατός στην ψυχή αλλά και: ένα ἀγαλμα το ὕψος δέκα μέτρα).

Για την αιτιατική ως προσδιορισμό επιρρημάτων βλ. § 41, ως επιρρηματικό προσδιορισμό βλ. § 45, και ως αντικείμενο βλ. § 54 κ.ε.

Πίνακας 3

ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ						
ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ				ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ		
Παράθεση	Επεξήγηση	Επιθετικός Προσδιορισμός	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός	Σε γενική	Σε δοτική	Σε αιτιατική
<i>Κῦρος ὁ βασιλεύς</i>	<i>Ὁ κοινὸς ἰατρός σε θεραπεύσει, χρόνος</i>	<i>Οἱ λόγοι τοῦ σοφοῦ ἀνδρός</i>	<i>Φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἐκέλευσε</i>	1. κτητική <i>Ἡ οἰκία τοῦ Μιλτ.</i> 2. διαιρετική <i>Ἄνῆρ τῶν πελταστῶν</i> 3. της ὑλης <i>Ξίφος σιδήρου</i> 4. της ιδιότητος <i>Παῖς τριῶν ἐτῶν</i> 5. της αξίας <i>Χωρίον δέκα μνῶν</i> 6. της αιτίας <i>Τούτου αἴτιος</i> 7. υποκειμενική <i>Πόλεμος Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων</i> 8. αντικειμενική <i>Μιμηταὶ προγόνων</i>	1. αντικειμενική <i>-πιστοὶ τῷ Κύρῳ</i> <i>-δμοροὶ τοῖς Δωριεῦσι</i> <i>-σύμφωνοι ἀλλήλοις</i> 2. της αναφοράς <i>-ἐρρωμενέστατοι ταῖς ψυχαῖς</i> <i>-ταχύς ποσίν</i>	1. της αναφοράς <i>-ἀγαθὸς τὰ πολεμικά</i> <i>-τάφρος τὸ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς</i>

II. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ

α' Η γενική

39 Με γενική συντάσσονται:

1. επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με γενική λ.χ. *ἀξίως, ἀπείρως, ἔξω, ἔκτος, πόρρω* (= παραπέρα, μακριά), *λάθρα* (= κρυφά) κτλ.:

Ἐμάχοντο ἀξίως λόγου.

Οὗτοι μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσι (= είναι άπειροι από τα πολύ μεγάλα μαθήματα).

Πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς.

Φθόνος ἔξω θείου χοροῦ ἴσταται.

Λάθρα μητρὸς καὶ πατρός.

2. επιρρήματα τοπικά, χρονικά, ποσοτικά, λ.χ.

Πολλαχοῦ τῆς γῆς (= σε πολλά μέρη της γης). *Τῆς ἡμέρας ὄψε* (= αργά) ἦν.

Τρίς (= τρεις φορές) *τῆς ἡμέρας.*

(η γενική του ονόματος είναι διαιρετική, βλ. § 32, 2).

(π.β. ν.ε. μακριά μου, μπροστά σου, μέσα του).

3. επιρρήματα τροπικά (κυρίως με τα ρήματα *ἔχω, κείμαι, ἤκω*), λ.χ.: *πῶς, ὅπως, ὡς, καλῶς, κακῶς, εὖ*:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= πως πάει από παιδεία;).

Ἐδίωξαν ὡς τάχους ἕκαστος εἶχεν (= ὅπως μπορούσε από ταχύτητα ο καθένας).

Ἡ Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κείται (= καλῶς ως προς το ταξίδι για την Ιταλία και...).

(η γενική δείχνει α να φ ο ρ ά = ως προς...). Βλ. και § 43, 4.

4. επιφωνήματα: *Φεῦ τῆς ἀνοίας! Οἴμοι τῶν κακῶν!*

(η γενική δείχνει την αιτία) (π.β. ν.ε. αλίμονό σου!).

β' Η δοτική

40 Με δοτική συντάσσονται τα επιρρήματα:

ἄμα (= συγχρόνως με), *ὁμοῦ* (= μαζί, με) και άλλα που αντιστοιχούν σε επίθετα που συντάσσονται με δοτική, λ.χ. *ἐπομένως*, *συμφώνως* κτλ.:

Ἄμα δὲ τῶ ἤρι ὁ Δερκυλίδας ἀφικνεῖται εἰς Λάμψακον (= με την άνοιξη ο Δ. ...).

Τὸ ὕδωρ ἐπίνετο ὁμοῦ τῶ πηλῶ.

Ἐπομένως τῶ νόμῳ (= ακολουθώντας το νόμο, σύμφωνα με το νόμο).

Συμφερόντως τοῖς φίλοις (= ὅπως συμφέρει στους φίλους).

Με δοτική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Οὕτως ἔχει ταῦτα τῇ φύσει (= ἔτσι είναι αυτά ως προς τη φύση, από τη φύση).

(Η δοτική δείχνει αναφορά). Βλ. και § 44, 7.

γ' Η αιτιατική

- 41** Με αιτιατική συντάσσονται τα ορκωτικά *μὰ* ή *νῆ*. Για κατάφαση ή ισχυρή επιβεβαίωση χρησιμοποιείται το *νῆ* ή *ναί μὰ*, ενώ για άρνηση το *οὐ μὰ* ή συχνά το *μὰ*: *μὰ Δία*, *νῆ Δία* (= μα το Δία), *ναί μὰ Δία*, *οὐ μὰ Δία*.

Δύο δραχμάς μισθὸν τελεῖς; Μὰ Δι' ἄλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, αλλά λιγότερο).

Με αιτιατική επίσης συντάσσονται και τροπικά επιρρήματα:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα (= εἶμαι καλά ως προς το σώμα, στο σώμα). (Η αιτιατική δείχνει αναφορά). Βλ. και § 45, 5.

III. ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

- 42** Οι πλάγιες πτώσεις μερικών ονομάτων (ουσιαστικών και επιθέτων) ή αντωνυμιών χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα, ὅπως: *δίκην* (= σαν), *ἀρχήν* (= από την αρχή, αρχικά), *δωρεάν*, *κύκλω* (= ολόγυρα), *ιδίᾳ* (= ιδιωτικά), *δημοσίᾳ* (= δημόσια), *μακράν* (= μακριά), *τό ἀρχαῖον* (= την παλιά εποχή), *ἄλλῃ* (= αλλού ή αλλιώς), *ταύτη* (=εδώ

ή έτσι), αὐτοῦ(= εδῶ ή εκεί), οὔ(= ὅπου) κτλ. (Βλ. παραδείγματα α-μέσως παρακάτω).

(πβ. ν.ε. Αυτό γινόταν **παλιά**. Είμαι **καλά**. Στάσου **αυτού**).

43

Αλλά εκτός από τις προηγούμενες και σε πολλές άλλες περιπτώσεις οι πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί, δηλαδή προσδιορίζουν ρήματα (κάποτε και άλλους ὀρους της προτάσεως) και φανερώουν διάφορες επιρρηματικές σχέσεις*. Έτσι:

α' Η γενική

Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= εκείνη τη νύχτα...).

Οὐ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἤξει τὸ πλοῖον ἀλλὰ τῆς ἐτέρας (= το πλοίο δε θα φτάσει την επόμενη μέρα...).

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστιν, θέρους δὲ εὐσκίος (= έχει ήλιο το χειμῶνα και σκιά το...).

2. αἰτία:

Τῶν αὐτῶν ἀδικημάτων ὀργίζεται (= για τα ίδια αδικήματα...).

Φεύγω φόνου (= κατηγορούμαι στο δικαστήριο για φόνου).

(πβ. ν.ε. πεθαίνει της πείνας).

3. ποσό:

Πόσου διδάσκει Εὐηνος; (= πόσα παίρνει για τη διδασκαλία του ο Εύ.;).

Η γενική αυτή μπορεί να δηλώνει την αξία ή το τίμημα:

Εὐηνος διδάσκει πέντε μνῶν.

Φίλιππος ὠνεῖται (= αγοράζει) *τοῦτο χρημάτων.*

(πβ. γενική της αξίας ως ετερόπτ. προσδιόρ. § 32, 5).

4. αναφορά (= ως προς, σύμφωνα με):

Οἱ παρόντες ἔλεγον ὧς τις εὐνοίας ἢ μνήμης ἔχοι. Βλ. § 39, 3.

* Περισσότερα για τις επιρρηματικές σχέσεις και τα επιρρήματα βλ. Κεφ. ΙΑ'. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί §123 κ.ε. και Μόρια Επίμετρο Β'.

Σημείωση. Η γενική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει τόπο με μερικές αντωνυμίες, που λαμβάνονται ως τοπικά επιρρήματα, λ.χ. *αὐτοῦ* (= ἐδῶ, ἐκεῖ), *οὐ* (= ὅπου), *οὐπερ* (= ὅπου ακριβῶς) κτλ.:

Ἐπίσχεσ ἀυτοῦ (= στάσου ἐκεῖ).

Ἐς Μηλιᾷ τε κόλπῳ, οὐ Σπερχειῶς ἀρδει πεδίον (= και στο Μαλιακό κόλπο, ὅπου ο Σπερχειῶς ποτίζει την πεδιάδα).

Τέθνηκεν οὐπερ τοῖς νέοις θνήσκειν καλόν (= ὅπου εἶναι ὠραῖο για τους νέους...).

β' Η δοτική

44

Η δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. τόπο (στάση):

με τις λέξεις: *τῆδε* (= ἐδῶ), *ταύτη* (= ἐδῶ), *ἐκείνη* (= ἐκεῖ), *ἄλλη* (= ἀλλοῦ), *ἧ* (= ὅπου), *πάντη* (= παντοῦ), *κύκλω* (= ολόγυρα) κτλ. (οι οποίες, ἐνῶ εἶναι δοτικές ονομάτων και αντωνυμιῶν, λαμβάνονται ὡς επιρρήματα):

ἽΩ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα...

Ἔρχεται ἄλλη (= πηγαίνει ἀλλοῦ).

Κύκλω δὲ αὐτοῖς πάντη πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν.

ἢ με τα κύρια ονόματα των τόπων:

Τὰ τρόπαια τὰ τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι (= στο Μαρ. και στη Σαλ.).

2. χρόνο:

ταύτη τῆ ἡμέρᾳ, τῆδε τῆ νυκτί, τῶ ἐπιόντι ἔτει κτλ.

Παναθηναίοις, Θεσμοφορίοις κτλ. (= στη γιορτῆ των Παναθ. κτλ.)

Τῶ δ' ἐπιόντι ἔτει (= τον ἐπόμενο χρόνο) *οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.*

Ἐνίκησε τρίτῳ μηνί (= τον τρίτο μήνα).

(πβ. ν.ε. με αιτιατική: *Αυτὰ ἐγέναν τῆ νύχτα. Ἔτσι ἐγένε το '40).*

3. αἰτία:

Λιμῶ ἀπέθανον (= ἀπό πείνα).

Δειλία ἔλιπον τὴν τάξιν.

Με δοτικὴ επιρρηματικὴ της αἰτίας συντάσσονται πολλὰ ῥήματα που σημαίνουν ψυχικὸ πάθος, ὅπως: *χαίρω, λυπούμαι, ἡδομαι, ἀχθομαι, αἰσχύνομαι, ὀργίζομαι, ἀθυμῶ*, κ.τ.ό.:

Ξέρξης ἤσθη (= ευχαριστήθηκε) τῇ ἐπιστολῇ.

Ἥμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἠχθόμεθα τοῖς γεγενημένοις (= λυπόμαστε για τα γεγονότα).

4. το ὄργανο, το μέσο ἢ τον τρόπο:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ ἔκρουε (= χτυπούσε με το ραβδί).

Ἡ ψυχὴ τρέφεται μαθήμασι (= τρέφεται με μαθ.).

Δρόμῳ ἔντο εἰς τοὺς βαρβάρους (= τρέχοντας ὄρμησαν...).

Τρόπο φανερώνουν και μερικά ονόματα ἢ αντωνυμίες στη δοτική που λαμβάνονται ως επιρρήματα, ὅπως:

σιγῇ, βία (= με βία), σπουδῇ (= βιαστικά), πεζῇ, ἰδίᾳ (= ιδιωτικά), κοινῇ (= ἀπό κοινού), δημοσίᾳ κτλ.

ἢ τῆδε (= ἔτσι), ταύτῃ (= ἔτσι), τῶδε ἢ τούτῳ τῶ τρόπῳ, ἀλλῇ (= αλλιώς), παντὶ σθένει (= με κάθε δύναμη), πάσῃ τέχνῃ κτλ.

Ἵ Ora δὴ καὶ τῆδε, ὅτι ἐπειδάν... (= σκέψου το λοιπόν και ἔτσι ὅτι...).

Ἵ Ἀλλῇ γέ πῃ ἐν νῶ ἔχω λέγειν (= κάπως αλλιώς ἔχω στο νου μου να μιλήσω).

Ὅκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίνεταί, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

5. συνοδεία:

Προφαίνεται ἐλαύνων ἰδροῦντι τῶ ἵππῳ (= φαίνεται ἀπό μακριὰ να τρέχει με ἰδρωμένο ἄλογο).

Ἵ Ἀлкиβιάδης κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσὶν εἴκοσι.

6. ποσό (μέτρο ἢ διαφορά):

Ἵ Ἀβροκόμας ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Τοσοῦτῳ ἦδιον ζῶ, ὄσω πλείῳ κέκτημαι.

Ἵ Εὔαξα προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο (= πέντε μέρες πριν ἀπό τον Κύρο).

Ἵ Πολλῶ κρεῖττόν ἐστιν ἐμφανῆς φίλος ἢ χρυσὸς ἀφανῆς (= κατὰ πολὺ ἀνώτερο πράγμα εἶναι...).

Με δοτική του ποσού, που δείχνει μέτρο ἢ διαφορά, συντάσσονται οἱ λέξεις που ἔχουν παραθετική ἔννοια (κρεῖττων, πρότερος, ὑστερος κτλ.).

7. αναφορά (= ως προς...):

Θεωρήσατε πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις (= εξετάστε πῶς εἰστε ως προς τη διάνοια).

Οὗτοι πῶς ἔχουσι Φιλίππου; (= πῶς εἶναι διατεθειμένοι ως προς το Φ.);).

Βλ. και §40

γ' Η αιτιατική

45

Η αιτιατική ως επιρρηματικός προσδιορισμός φανερώνει:

1. χρόνο:

Φυλάζαντες ἔτι νύκτα ἐχώρου ἐκ τῶν οἰκιῶν.

Σιτέονται παντοίας ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες (= το καλοκαίρι τρώνε διάφορες ρίζες που σκάβουν και τις βγάζουν).

(πβ. ν.ε. Ἐφυγαν **τη νύχτα**. Θα ξανάρθουν **το καλοκαίρι**).

Επίσης χρόνο φανερώνουν και μερικές λέξεις που ενώ είναι αιτιατικές ουσιαστικών και επιθέτων, χρησιμοποιούνται ως επιρρήματα (πβ. δοτική 44, 1 και 4), όπως λ.χ. *ἀρχήν* (= από την αρχή, αρχικά), *τό πρότερον*, *τό πρώτον*, *τό λοιπόν*, *τό ἀρχαῖον* (= την παλιά εποχή, παλιότερα):

Ἀρχήν δὲ οὐ πρέπει θηρᾶν τὰμήχανα (= από την αρχή δεν πρέπει να κυνηγά κανείς τ' αδύνατα).

Βασιλεὺς νομίζει δίκαιον ταύτας τὰς πόλεις ὡσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.

(πβ. ν.ε. ἔτσι γινόταν **πρώτα**).

2. ἔκταση (τοπική ή χρονική):

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Αἱ σπονδαὶ ἑνιαυτὸν ἔσσονται (= για ένα χρόνο).

(πβ. ν.ε. αυτό κράτησε **ένα χρόνο**).

Η αιτιατική των ονομάτων που σημαίνουν διαίρεση του χρόνου, λ.χ. *ἡμέραν*, *ἔτος*, *μῆνα* κτλ. με τακτικό αριθμητικό ή με τη δεικτική αντωνυμία *οὗτος*, φανερώνει το χρόνο που έχει περάσει από τότε που έγινε κάτι:

Πρωταγόρας ἐπιδεδήμηκε τρίτην ἤδη ἡμέραν (= ο Πρ. βρισκόταν στην πόλη μας εδώ και τρεις κιόλας μέρες).

Ἀπηγγέθη Φίλιππος τρίτον ἢ τέταρτον ἔτος τοῦτ' Ἡραῖον τείχος πολιορκῶν (= ἐδῶ και τρία ἢ τέσσερα χρόνια).

(πβ. ν.ε. βρῖσκεται στην πόλη μας, **τρίτη μέρα** σήμερα).

3. **αἰτία ἢ σκοπό**, με τις αντωνυμίες *τί; τοῦτο, ταῦτα, ὁ, τι*:

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αὐτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

Τί τῆνικάδε ἀφίζεις, ὦ Κρίτων;

Αὐτὰ ταῦτα και νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῶ
(= γι' αὐτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' ἐσένα...).

Ἠρωτῶντο ὁ, τι ἤκοιεν (= τους ρωτούσαν γιατί ἤρθαν).

(πβ. ν.ε. **τι** ἤρθες τέτοια ὦρα;).

4. **τρόπο**, κυρίως με τις λέξεις: *τὴν ταχίστην* (= πολύ γρήγορα), *προῖκα* (= χωρίς μισθό, χάρισμα), *δωρεάν*, *δίκην* (= ὅπως, σαν), οι οποίες ἐνῶ εἶναι αιτιατικές ονομάτων χρησιμοποιούνται και ὡς επιρρήματα (βλ. και §45, 1):

Προῖκα ἐργάζεται. Δίκην λύκου (= σαν λύκος).

Ἐκπηδᾷ ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην (= πηδά ἀμέσως στη θ.)

(πβ. ν.ε. **πάω γραμμῆ** στο σπίτι).

5. **αναφορά** (= ὡς προς...):

Ἄλγῶ τὸν δάκτυλον (= πονῶ στο...). *Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν*
(= εἶναι γεροί ὡς προς τα ἢ στα μυαλά).

Οἱ στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν (= πέθαναν ἀποκεφαλισμένοι).

Ἐλείποντο τῶν στρατιωτῶν οἱ διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοῦς ὀφθαλμούς (= ἔμεναν πίσω οι στρατιῶτες που εἶχαν καταστρέψει ἀπὸ το χιόνι, ἀπὸ τη λάμψη του χιονιοῦ, τα μάτια τους).

ΤΟ ΡΗΜΑ

46 Το ρήμα θεωρείται το βασικό στοιχείο για το σχηματισμό μιας προτάσεως κάθε είδους.

Όπως και στη ν.ε., οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

Έτσι και τα ρήματα είναι:

1. ενεργητικής διαθέσεως ή ενεργητικά (*λαμβάνω, γελῶ*),
2. μέσης διαθέσεως ή μέσα (*γυμνάζομαι, πολιτεύομαι*),
3. παθητικής διαθέσεως ή παθητικά (*διδάσκομαι, ονομάζομαι*),
4. ουδέτερης διαθέσεως ή ουδέτερα (*ύγιαίνω, ζῶ*).

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

α) Είδη των ρημάτων ενεργητικής διαθέσεως

Τα ενεργητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί.

47 Από τα ενεργητικά ρήματα όσα φανερώνουν ενέργεια του υποκειμένου που μεταβαίνει σε κάτι άλλο λέγονται **ενεργητικά μεταβατικά**, ενώ όσα σημαίνουν ενέργεια που δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο, λέγονται **ενεργητικά αμετάβατα**:

Ὁ δέ εἰλαβε τὸ χρυσίον (μεταβατικό).

Γελᾷ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελᾷ ο ἀνόητος, ἀκόμα κι αν...) (αμετάβατο).

48 Όπως και στη ν.ε.:

1. Πολλά μεταβατικά ρήματα λαμβάνονται και ως αμετάβατα:

Ἄγω τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους (= οδηγῶ το στρατό εναντίον των εχθρών) (μεταβατ.) και

Ἄγω ἐπὶ τοὺς πολεμίους (βαδίζω εναντίον των εχθρών). (αμετάβ.).

Ἐλαύνω τὸν ἵππον (= κινῶ το ἄλογο) (μεταβ.).

Ἐλαύνω τῷ ἵππῳ (= τρέχω με το ἄλογο, ἐφιππος) (αμετάβ.).

Ἐχω τι ἐν χερσίν (= κρατῶ κάτι στα χέρια μου) (μεταβ.).

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι καλά στο σῶμα και...) (αμετάβ.).

(πβ. ν.ε. αρχίζω τη δουλειά — η δουλειά αρχίζει).

Μερικά ρήματα μεταβατικά γίνονται αμετάβατα ὕστερα ἀπὸ σύνθεση με προθέσεις:

βάλλω (= ρίχνω) (μεταβ.), *εἰσβάλλω εἰς...* (= εισορμῶ) (αμετάβ.).

δίδωμι (= δίνω) (μεταβ.), *ἐπιδίδωμι εἰς τι* (προοδεύω σε κάτι) (αμετάβ.) (πβ. ν.ε. ἔκαμα κάτι — ἀπόκαμα πια).

2. Αντίστροφα ἄλλα ρήματα αμετάβατα λαμβάνονται και ὡς μεταβατικά:

πλέω (= ταξιδεύω με πλοίο) (αμετάβ.)—*πλέω τὴν θάλασσαν* (μεταβ.)

(πβ. ν.ε. ζω καλά — ζω την οικογένειά μου. Χαίρομαι πολύ — σε χαίρομαι πολύ).

Αμετάβατα ρήματα γίνονται μεταβατικά ὕστερα ἀπὸ σύνθεση με προθέσεις:

βαίνω (αμετάβ.) — *παραβαίνω τοὺς νόμους* (μεταβ.)

(πβ. ν.ε. μένω κάπου — περιμένω κάποιον).

β) Το αντικείμενο

49

Τα μεταβατικά ρήματα ἔχουν ὡς συμπλήρωμα της ἔννοιάς τους **αντικείμενο**, δηλαδή ἕναν προσδιορισμὸ που φανερώνει το πρόσωπο ἢ τὸ πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ἢ στο οποίο αναφέρεται ἡ ενέργεια του υποκειμένου. Το αντικείμενο μπαίνει πάντοτε στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική):

Οὐδένα ἄνθρωπον ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε.

Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.

Ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν.

Μετεσχῆκαμεν δὲ ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων (= ἔχουμε πάρει μέρος μαζί σας στις θυσίες...).

Τούτοις ἐγὼ πολεμήσω.

Μίσει τοὺς κολακεύοντας (= να μισεῖς αὐτοὺς που...).

Ἔλεγον ὅτι Κῦρος τέθνηκεν.

Το αντικείμενο είναι συνήθως όνομα ουσιαστικό (*ἄνθρωπον, τούς θεούς, τούς παῖδας, σωφροσύνην, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν, ἱερῶν*). Αλλά εκτός από όνομα και κάθε άλλο μέρος του λόγου και πρόταση ολόκληρη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αντικείμενο (*ὕμῖν, ἐμοῦ, ὑμῖν, τούτοις, τούς κολακεύοντας, ὅτι Κῦρος τέθνηκεν*).

Τα μεταβατικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., είναι άλλα μονόπρωτα, δηλαδή η έννοιά τους συμπληρώνεται με ένα μόνο αντικείμενο λ.χ. *προσκυνῶ, πολεμῶ* κτλ., και άλλα δίπρωτα, που η έννοιά τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα, λ.χ.: *διδάσκω τινά τι (διδάσκουσι τούς παῖδας σωφροσύνην), λέγω τινί τι (λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν), ἀκούω τινός τι (ἐμοῦ ἀκούσεσθε τὴν ἀλήθειαν), μετέχω τινί τινος (μετεσχῆκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων)*.

(πβ. ν.ε. **Με** εξέτασε γεωμετρία. **Θα** σου πω κάτι).

Σημείωση. Τα αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων λέγονται το ένα **άμεσο** και το δεύτερο **έμμεσο**. Άμεσο είναι το αντικείμενο σε αιτιατική (*λέγω τὴν ἀλήθειαν*) και έμμεσο το αντικείμενο σε γενική (*ἐμοῦ ἀκούσεσθε*) ή δοτική (*λέγω ὑμῖν*). Όταν και τα δύο αντικείμενα βρίσκονται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που δείχνει πρόσωπο: *διδάσκουσι τούς παῖδας* (άμεσο), *σωφροσύνην* (έμμεσο). Όταν τέλος κανένα από τα δυο αντικείμενα δε βρίσκεται σε αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε γενική: *μετεσχῆκαμεν ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* (άμεσο).

Για τη σύνταξη των ρημάτων μονόπτωτων ή δίπτωτων βλ. § 51 κ.ε., § 57 κ.ε.

50 Το αντικείμενο, όπως και το υποκείμενο, μπορεί να παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα στη φράση:

Πρὸς τὸν ἔχοντα ὁ φθόνος ἔρπει (ενν. τὸν ἔχοντα χρήματα).

Καὶ ὅτω δοκεῖ ταῦτα, ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα, (= ας σηκώσει το χέρι του) *καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες* (ενν. ἀνέτειναν τὴν χεῖρα).

γ) Μονόπρωτα ρήματα

I. Με γενική

51 Με αντικείμενο σε γενική συντάσσονται τα ακόλουθα ρήματα, που αντιστοιχούν στα επίθετα που συντάσσονται με γενική αντικειμενική (βλ. § 33), δηλαδή όσα σημαίνουν:

1. **μνήμη ἢ λήθη**, ὅπως: *μέμνημαι* (= θυμούμαι), *ἐπιλανθάνομαι* (= ξεχνῶ):

Ἄνθρωπος ὦν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ.

2. **φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ** και τα αντίθετα, ὅπως: *φροντίζω*, *ἐπιμέλομαι* (και *ἐπιμελούμαι*) *κῆδομαι* (= φροντίζω), *ἀμελῶ*, *φείδομαι*, *ἀφειδῶ* κ.τ.ό.:

Ἐαυτοῦ κῆδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ (= φροντίζει για τον εαυτό του αυτός που προνοεῖ για τον...).

Σωκράτης τοῦ σώματος οὐκ ἡμέλει.

Χρόνου φείδου.

3. **ἀπόλαυση ἢ ἐπιθυμία, συμμετοχὴ** σε κάτι, **πλησμονή** (αφθονία) ἢ το αντίθετο **στέρηση, ἀπαλλαγὴ, χωρισμὸ ἢ ἀπομάκρυνση**, ὅπως: *ἀπολαύω*, *ἐρῶ* (= αγαπῶ με πάθος), *μετέχω*, *βρίθω* (= εἶμαι γεμάτος), *γέμω* (= εἶμαι γεμάτος), *στερῶ*, *ἀπαλλάττομαι*, *χωρίζομαι*, *ἀπέχω*:

Οἱ ἀπολαύσαντες τῶν σῶν ἀγαθῶν, εὐνοί σοι γίνονται.

Οὐδενί φασι πολέμιοι ἤκειν ὅστις μὴ πολέμου ἐρᾷ.

Ἄνθρωπος φύσει τοῦ εἰδένα ὀρέγεται (= ἐπιθυμεῖ πολὺ).

Ἄνθρώπου ψυχὴ τοῦ θεοῦ μετέχει.

Αἱ λήκυθοι (= τα δοχεῖα) *μύρου γέμουσι.*

Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται.

Τῶν ὄντων ἀπάντων στερῆσομαι (= θα στερηθῶ ὅλη μου την παρουσία).

4. **ἀπόπειρα, ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία**, ὅπως: *πειρῶμαι* (*ἐπι*)*τυγχάνω*, *ἀποτυγχάνω*, *ἀμαρτάνω* (= ἀποτυχαίνω, κάνω λάθος), *ψεύδομαι* (= διαψεύδομαι, γελιέμαι), κ.τ.ό.:

Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα (= ἔχουμε δοκιμάσει...).

Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα (= θα πετύχουμε ὅποιον θέλουμε).

Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχῆσεις.

Ἄμαρτάνω γνώμης (= πέφτω ἐξω στη γνώμη μου).

Ἐψευσμαι τῆς ἐλπίδος (= γελάστηκα...).

5. **ἐξουσία**, ὅπως, *ἄρχω*, *κρατῶ* (= νικῶ, υπερισχύω), *ἡγοῦμαι*, *ἡγεμονεύω* κ.τ.ό.:

Δεινόν (ἔστι) τοὺς χεῖρους τῶν βελτιόνων ἄρχειν (= εἶναι φοβεροὶ οἱ χειρότεροι να κυβερνοῦν τοὺς καλύτερους).

Θυμοῦ κράτει.

Ἄθηναῖοι ἤρχον τῆς θαλάσσης.

6. **σύγκριση, διαφορά ἢ υπεροχή**, ὅπως: *διαφέρω, πλεονεκτῶ, μειονεκτῶ, ὑπερτερῶ, ἠττῶμαι* (= νικιέμαι) κ.τ.ό.:

Ἄγαθὸς ἄρχων οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Οὗτος περιγίγνεται (= υπερέχει) *καὶ πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.*

Οἱ τύραννοι μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν.

7. **αἴσθησις** (εκτός ἀπὸ το ρῆμα *ὄρω* = βλέπω) ὅπως: *αἰσθάνομαι, ἀκούω, ἄπτομαι* (= αγγίζω), *ψαύω* (= ψηλαφῶ), *γεύομαι, ὀσφραίνομαι* (= μυρίζω), *ἀκροῶμαι*:

Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἃ συμφέρει.

Μὴ μου ἄπτου.

Ὀλίγοι σίτου ἐγεύσαντο.

Κρομμύων ὀσφραίνομαι.

Δίκαιόν ἐστι καὶ ἡμῶν ἀκροᾶσθαι ὡσπερ καὶ τῶν κατηγορῶν.

- (τα ρήματα *αἰσθάνομαι* καὶ *ἀκούω* συντάσσονται καὶ με αιτιατικῇ (βλ. § 100 Σημ. β'), το ρῆμα *ὄρω* μόνο με αιτιατικῇ).

8. **ἐναρξῆ** ἢ το ἀντίθετο **λήξι**, ὅπως *ἄρχω, ἄρχομαι, λήγω, παύομαι*: *Ξενοφῶν τοῦ λόγου ἤρχετο ὧδε.*

Λῆγε τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος (= σταμάτα τοὺς κόπους, ἐνῶ ἀκόμα μπορεῖς να κοπιᾶσεις).

Παύσασθε μάχης.

9. Επίσης με γενικῇ συντάσσονται καὶ πολλὰ ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *ἀπό, ἐκ, κατά, πρό, ὑπέρ*:

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Μένων οὐδενὸς κατεγέλα.

Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας.

Ἄνθρωπος συνέσει (= στη σύνεση) *τῶν ἄλλων ζώων ὑπερέχει.*

II. Με δοτική

52

Με αντικείμενο σε δοτική συντάσσονται τα ρήματα που έχουν αντίστοιχα επίθετα που συντάσσονται με δοτική (βλ. § 36) και σημαίνουν:

1. φιλική ή εχθρική διάθεση ή ενέργεια, όπως *εὐνοῶ*, *ἀρέσκω*, *βοηθῶ*, *λυσιτελῶ* (= ωφελῶ), *φθονῶ*, *ἐπιβουλεύω*, *μάχομαι*, *πολεμῶ*:

Ἄρεσκε πᾶσι μὴ σαυτῷ μόνω.

Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι.

Οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον καὶ ὠργίζοντο τῷ Κλεάρχῳ.

Δεινόν ἐστι μάχεσθαι θεῷ καὶ τύχῃ.

Σημείωση. Τα ρήματα *ὠφελῶ* και *βλάπτω* συντάσσονται με αιτιατική:
Κλεάρχος ἐπολέμει τοῖς Θραξί καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας.

2. ευπείθεια ή υποταγή, ακολουθία ή διαδοχή, προσέγγιση, επικοινωνία ή ανάμειξη, όπως: *πειθῶμαι*, *ἀπειθῶ*, *δουλεύω* (= εἶμαι δούλος), *ἔπομαι* (= ακολουθῶ), *πελάζω* (= πλησιάζω), *μειγνυμι*, *κοινωνῶ*, *ὀμιλῶ* (= συναναστρέφομαι), *χρῶμαι* (= χρησιμοποιῶ, ἔχω):

Τοῖς νόμοις πείθου.

Τῇ ἀχαριστίᾳ ἔπεται ἡ ἀναισχυντία.

Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει.

Κακοῖς ὀμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσει κακός (= όταν συναναστρέφεται με κακούς, θα γίνεις και ο ίδιος κακός).

Χρῶ τοῖς εἰρημένοις (= να χρησιμοποιεῖς ὅσα ἔχουν ειπωθεῖ).

3. πρέπει ή ταιριάζει:

Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει.

Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέροις.

4. ομοιότητα, ισότητα ή συμφωνία, όπως: *ισοῦμαι*, *ὀμοιάζω*, *ἔοικα* (= μοιάζω), *συμφωνῶ* κ.τ.δ.:

Φιλοσόφῳ ἔοικας, ὦ νεανίσκε.

Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ.

Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.

5. επίσης με δοτική συντάσσονται και πολλά ρήματα που είναι σύνθετα με τις προθέσεις: *ἐν*, *σύν*, *ὑπό*, *ἐπί*, *παρά*, *περί*, *πρός* και το επίρ-

ρημα ὁμοῦ, ὅπως: ἐμμένω, συνοικῶ, ὑπόκειμαι, ἐπιτίθεμαι, παραγίνομαι, περιπίπτω, προσφέρω, ὁμολογῶ, ὁμονοῶ:

Ἐμμένω τοῖς ὄρκοις.

Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συναδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις (= δε συμφωνοῦν οὔτε ταιριάζουν μεταξύ τους).

Ὅρθῶς μοι ἐπέπληξας.

Ἐνταῦθα πάντες προσέβλεψαν αὐτῶ.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν τὴν ἀρχὴν τῶν Ἑλλήνων κατειργάσαντο (= επειδὴ εἶχαν ὁμόνοια μεταξύ τους, κατόρθωσαν...).

Δοτική προσωπική

53

Εκτός από τα ρήματα που συντάσσονται με δοτική ως αντικείμενο τους, συντάσσονται επίσης και άλλα ρήματα με δοτική, η οποία φανερώνει το πρόσωπο για το οποίο υπάρχει ή γίνεται κάτι, και η οποία λέγεται **δοτική προσωπική** (πβ. ν.ε. γενική προσωπική), ὅπως:

α) Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις:

Ἐμοί δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν (= μου φαίνεται δεν είναι ὥρα να κοιμόμαστε). Βλ. §74.

β) τα ρήματα *εἶμι, γίνομαι, ὑπάρχω* με τα οποία η δοτική φανερώνει τον κτήτορα, γι' αυτό και λέγεται **δοτική προσωπική κτητική**:

Ἔστι μοι χρήματα (= ἔχω χρήματα).

Πολλὰ καὶ καλά ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας (= ἔχουμε πολλές και βάσιμες ἐλπίδες για τη σωτηρία μας).

Τῷ δίκαιῳ παρὰ τῶν θεῶν δῶρα γίνονται (= στο δίκαιο ἄνθρωπο ἀπὸ τους θεούς...).

γ) κάθε ἄλλο ρήμα στο οποίο η δοτική δεν είναι αντικείμενό του και φανερώνει:

1. το πρόσωπο που συμμετέχει σε ὄ,τι εκφράζει το ρήμα (**δοτική της συμπάθειας**), χαίρεται ή λυπαται (**δοτική ηθική**), ωφελείται ή βλάπτεται (**δοτική χαριστική ή αντιχαριστική**):

Διέφθαρτο τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς (= ἔχει χαθεῖ για τον Κρ...).

Ὡς καλός μοι ὁ πάππος (= τι ωραῖος που μου εἶναι ο π.).

Καί μοι τὴν γραφὴν ἀνάγνωθι (= διάβασέ μου την καταγγελία).

Πᾶς ἀνὴρ ἐαυτῷ πονεῖ (= κοπιᾶζει για τον εαυτό του).

Πάντες πάντα κακὰ νοοῦσι τῷ τυράννῳ.

(πβ. ν.ε. Να μου φιλήσεις τα παιδιά. Θα σου τον κάνω εγώ... Του χάλασαν τα σχέδια).

2. το πρόσωπο σύμφωνα με την κρίση του οποίου ή σχετικά με το οποίο ισχύει κάτι (**δοτική του «κρίνοντος προσώπου» ή της αναφοράς**):

Καίτοι σ' ἐγὼ ἐτίμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ (= κατά τη γνώμη των συνετών).

Γέρων γέροντι γλωτταν ἡδίστην ἔχει καὶ παῖς παιδί (= ἕνας γέροντας σχετικά με ἕναν ἄλλο γέροντα...).

(πβ. ν.ε. το φόρεμα της εἶναι στενό).

3. το πρόσωπο που ενεργεῖ (**δοτική «του ενεργούντος προσώπου» ή ποιητικό αίτιο**). Η δοτική αυτή μπαίνει συνήθως με ρηματικά επίθετα σε -τέος και, συχνά, -τὸς και με παθητικά ρήματα συντελικού χρόνου (παρακειμένου, ὑπερσυντέλικου, συντελεσμένου μέλλοντα) ή, σπανιότερα, ἄλλου χρόνου:

Ὁ ποταμός ἐστιν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον ποταμό).

Ἄρα βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει εμεῖς να ζούμε με...).

Ταῦτα Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= ἔχουν γραφεῖ από το Θ. το Συρακούσιο).

Τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα (= θα μας θαυμάζουν οι σύγχρονοι και οι μεταγενέστεροι). (Βλ. §68β).

Σημείωση. Και η δοτική προσωπική μερικών απρόσωπων ρημάτων θεωρεῖται επίσης «δοτική του ενεργούντος προσώπου», λ.χ.:

Οὔτε νῦν μοι μεταμέλει (= οὔτε τώρα μετανιώνω).

Τὸ ἀδίκειν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν (ἐστιν), ὡς πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ἐμπροσθεν χρόνῳ ὠμολογήθη (= ὅπως πολλές φορές εμεῖς προηγουμένως παραδεχτήκαμε).

Οἱ δὲ Πλαταιῆς, ἐπειδὴ παρεσκευάστο αὐτοῖς, ἐξῆσαν (= Οι Πλ., αφού εἶχαν πια ετοιμαστεί, ἔκαναν την ἐξοδο).

III. Με αιτιατική

- 54** Η αιτιατική είναι η κύρια πτώση του αντικειμένου και αυτή είναι που εκφράζει κυρίως το άμεσο αντικείμενο των μεταβατικών ρημάτων.

Με αιτιατική συντάσσονται τα ρήματα που σημαίνουν:

α) ενέργεια η οποία μεταβαίνει κατευθείαν και επιδρά σε κάποιο πρόσωπο ή πράγμα, που υπάρχει πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος, και του οποίου μεταβάλλει ή όχι την κατάσταση (**εξωτερικό αντικείμενο**):

Λούουσι τὸν παῖδα. Λαμβάνουσι τὰ δπλα.

β) δημιουργία κάποιου πράγματος, που δεν υπήρχε πριν να γίνει η ενέργεια του ρήματος (**εσωτερικό αντικείμενο αποτελέσματος**): *Γράφω ἐπιστολήν. Ὀρύττω (= σκάβω) τάφρον.*

Το αντικείμενο σε αιτιατική όταν δείχνει το ίδιο το περιεχόμενο που εκφράζει το ρήμα, λέγεται κυρίως εσωτερικό ή **σύστοιχο αντικείμενο**:

Κινδυνεύουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

- 55** Με σύστοιχο αντικείμενο, όπως και στη ν.ε., μπορεί να συντάσσεται κάθε ρήμα, και όχι μόνο μεταβατικό ρήμα ενεργητικής διαθέσεως:

Ζήσεις βίον κράτιστον, ἄν θυμοῦ κρατεῖς.

Νοσεῖ νόσον ἀγρίαν.

(πβ. ν.ε. Ἐζησε μια ζωή πλούσια. Κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου).

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο ετυμολογικά προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος αλλά και από τη ρίζα άλλου συνώνυμου ρήματος:

Ἐνίκησαν νίκην, ἀλλά και: Ἀσθενεῖ ταύτην τὴν νόσον.

Ζῆ βίον μοχθηρόν.

- 56** Το σύστοιχο αντικείμενο κανονικά συνοδεύεται από ομοίoptωτο επιθετικό προσδιορισμό. Αλλά πολλές φορές το σύστοιχο αντικεί-

μενο παραλείπεται, αφού η έννοιά του εκφράζεται με το ίδιο το ρήμα, και μένει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός. Τότε ο επιθετικός προσδιορισμός εκφέρεται σε ουδέτερο γένος συνήθως πληθυντικού αριθμού, οποιουδήποτε γένους και αν ήταν το σύστοιχο αντικείμενο που παραλείφτηκε:

λ.χ. η φράση: *Ἐμὲ μὲν μεγάλας ζημίας ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰς βλάβας ἔβλαψε* διατυπώνεται τελικά:

Ἐμὲ μὲν μεγάλα ἐζημίωσε, τὴν δὲ πόλιν οὐ μικρὰ ἔβλαψε.

Σημείωση. Το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται και όταν συνοδεύεται από ετερόπρωτο προσδιορισμό:

ἀγωνίζομαι δρόμον (αντί: *ἀγωνίζομαι ἀγῶνα δρόμου*).

νικῶ ναυμαχίαν (αντί: *νικῶ νίκην ναυμαχίας*).

ἀποκρίνομαι τὸ ἐρωτώμενον (αντί: *ἀποκρίνομαι ἀπόκρισιν τοῦ ἐρωτωμένου*) κτλ.

Και εδώ παραμένει ο ετερόπρωτος προσδιορισμός παίρνοντας την πτώση του σύστοιχου αντικειμένου που παραλείπεται.

(πβ. ν.ε. μυρίζει λιβάρι, αντί: μυρίζει μυρωδιά λιβανιού).

Πίνακας 4

ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Σ
Ε
Γ
Ε
Ν
Ι
Κ
Η

με ρήματα που σημαίνουν	Παραδείγματα
1. μνήμη ή λήθη	<i>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.</i>
2. φροντίδα, επιμέλεια, φειδώ και τα αντίθετα	<i>Ἐαυτοῦ κηδεταὶ ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φείδου.</i>
3. απόλαυση, επιθυμία, συμμετοχή, πλησμονή, στέρηση, απαλλαγή, απομάκρυνση	<i>Ἀπολαύουσι τῶν σῶν ἀγαθῶν. Ἄνθρωπος τοῦ εἶδέναι ὀρέγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει Αἰ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι.</i>
4. απόπειρα, επιτυχία ή αποτυχία	<i>Πολλῶν κακῶν πεπειράμεθα. Ὅτου ἂν βουλώμεθα τευξόμεθα. Τῶν δικαίων οὐδενὸς ἀτυχήσεις.</i>
5. εξουσία	<i>Θυμοῦ κράτει.</i>
6. διαφορά	<i>Οὔτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν.</i>
7. αἴσθηση	<i>Μὴ μου ἄπτου.</i>
8. έναρξη, λήξη	<i>Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Παύσασθε μάχης.</i>
9. σύνθετα με: από, εκ, κατά, προ, υπέρ	<i>Πολλοῖς ἢ γλῶττα προτρέχει τῆς διανοίας. Χρὴ μὴ καταφρονεῖν τοῦ πλήθους.</i>

Σ
Ε
Δ
Ο
Τ
Ι
Κ
Η

1. φιλική ή εχθρική διάθεση	<i>Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσι. Ἐπολέμει τοῖς Θραζί.</i>
2. ευπείθεια, ακολουθία, προσέγγιση, επικοινωνία	<i>Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστία ἐπεται ἡ ἀναίσχυντία. Ὅμοιος ὁμοίω ἀεὶ πελάζει. Μὴ κακοῖς ὀμίλει.</i>
3. πρέπει ή ταιριάζει	<i>Βασιλεῖ τοῦτο πρέπει. Ὁ κόθορνος ἀρμόττει τοῖς ποσὶν ἀμφοτέρω.</i>
4. ομοιότητα, ισότητα, συμφωνία	<i>Φιλοσόφω ἕοικας. Ἐξ ὀβολοὶ ἰσοῦνται δραχμῆ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.</i>
5. σύνθετα με: εν, συν, υπό, επί, παρά, περί, προς, ομοῦ	<i>Ἐμμένω τοῖς ὁρκοῖς. Οὗτοι οἱ λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοισι. Πάντες προσέβλεψαν αὐτῷ.</i>

1. ενέργεια που μεταβαίνει σε κάτι που υπάρχει πριν από την ενέργεια του ρ.

2. δημιουργία κάποιου πράγματος που δεν υπήρχε πριν

3. Το αντικείμενο εκφράζει το ίδιο το περιεχόμενο του ρήματος

Λαμβάνουσι τὰ δπλα
(Εξωτερικό αντικείμενο).

Γράφω ἐπιστολήν (Εσωτερ. αντικείμενο
αποτελέσματος).

Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν
(Σύστοιχο αντικείμενο).

Πίνακας 5

ΟΙ ΠΛΑΓΙΕΣ ΠΤΩΣΕΙΣ

ΕΤΕΡΟΠΙΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
Η ΓΕΝΙΚΗ			
<p>Ἄρετὴ τοῦ ἀνδρός. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν. Ξίφος σιδήρου. Παῖς τριῶν ἐτῶν. Χωρίον δέκα μῶν. Ἐνοχος δειλίας. Πόλεμος Πελοπον- νησίων καὶ Ἀθη- ναίων. Μιμηταὶ τῶν προ- γόνων. Ἀμνήμων τῶν κινδύνων, ἐπιμελὴς τῶν θείων, πλήρης ὕδατος κτλ.. Ἀλκιβιάδης νεώ- τερος Περικλέους</p>	<p>Ἀξίως λόγου. Πολλαχοῦ τῆς γῆς. Ἡ Κέρκυρα καλῶς παράπλου κεῖται. Φεῦ τῆς ἀνοίας.</p>	<p>Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων. Πόσου διδάσκει Εὐηνος; Ὡς τις ἔχει εὐνοίας. Ἐπίσχεσ ἀυτοῦ.</p>	<p>Μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης. Ἐαυτοῦ κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. Χρόνου φειδου. Ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἡ ψυχὴ τοῦ θείου μετέχει. Αἱ λήκυθοι μύρου γέμουσι. Ἀπάντων στερήσομαι. Τῶν δικαίων οὐδενός ἀτυχήσεις. Θυμοῦ κράτει. Οὗτος πλεονεκτεῖ τῶν ἐχθρῶν. Μὴ μου ἄπτου. Ξενοφῶν ἤρχετο τοῦ λόγου. Μένων οὐδενός κατεγέλα.</p>

Η ΔΟΤΙΚΗ

<p>Ἐχθροὶ ἀλλήλοισι. Ὅμοροι τοῖς Δωριεῦσι. Ἄπρεπές τοῖς φύλαξιν. Ὅμοιοι ἀλλήλοισι. Ἐρρωμενεστατοὶ ταῖς ψυχαῖς. Ταχὺς ποσίν.</p>	<p>Ἄμα τῷ ἤρι. Ὅμοῦ τῷ πληῶ. Συμφερόντως τοῖς φίλοις.</p>	<p>Τὰ τρόπαια Μαραθῶνι. Τῷ ἐπιόντι ἔτει. Λιμῶ ἀπέθανον. Ἐκρουε τὴν θύραν τῆ βακτηρία. Δρόμῳ Ἴεντρο. Κατέπλευσεν εἰς Πάρον ναυσίν. Ἰστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις. Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις;</p>	<p>Βεβοηθήκαμεν Εὐβοεῦσιν. Ἐπολέμει τοῖς Θραξί. Τοῖς νόμοις πείθου. Τῇ ἀχαριστία ἔπεται ἡ ἀναισχυντία. Ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Βασιλεῖ τοῦτο πρόπει. Φιλοσόφῳ ἔοικας. Ἐξ ὀβολοῖ ἰσοῦνται δραχμῇ. Τὰ ἔργα οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις. Ἐμμένω τοῖς ὀρκοῖς.</p>
---	---	--	--

Η ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

<p>Τυφλὸς τὰ τ' ὠτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὀμματ' εἶ. Τάφρος τὸ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς.</p>	<p>Μὰ Δία. Νῆ Δία. Εὐ ἔχω τὸ σῶμα.</p>	<p>Ἐφύλαξαν ἔτι νύκτα. Ἄπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίου ἑβδομήκοντα. Αἶ σπονδαὶ ἐνιαυτὸν ἔσσονται. Τί τηνικάδε ἀφίξει, ὦ Κρίτων; Προῖκα ἐργάζεται. Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν.</p>	<p>Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα. Γράφω ἐπιστολήν. Ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.</p>
--	--	--	--

δ) Δίπτωτα ρήματα

1. Με δύο αιτιατικές:

57

Με δύο αντικείμενα και τα δύο σε αιτιατική συντάσσονται:

α. τα ρήματα *αἰτῶ* (= ζητώ), *ἔρωτῶ*, *εἰσπράττω*, *ἀποκρύπτω*, *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

Ἀρίστιππος αἰτεῖ Κῦρον εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν.

Οὐ τοῦτο ἔρωτῶ σε (πβ. ν.ε. δε σε ρωτώ αυτό).

Διογείτων τὴν θυγατέρα ἔκρυπτε τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός.

Σεύθης ἡμᾶς ἀποστερεῖ τὸν μισθόν.

(αλλά ν.ε. **Μου** ζήτησε χρήματα. Της ἔκρυβε το θάνατο του αντρός της. **Μου** στέρησε αυτή τη χαρά).

Σημείωση. Υπάρχει και η σύνταξη: *αἰτῶ* ἢ *εἰσπράττω* τι *παρὰ* τινος και *ἀποστερῶ* τινά *τινος*: *Εὐθηδός (= αφελές) ἐστὶν αἰτεῖν ἡγεμόνα παρὰ τούτου. Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησεν.*

β. τα ρήματα *διδάσκω*, *αναμιμνήσκω* (= υπενθυμίζω) κ.τ.ό.:

Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Ἀναμνήσω ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους.

(πβ. ν.ε. διδάσκει τον Πέτρο χορό).

γ. τα ρήματα *ἐνδύω*, *ἐκδύω* (= ξεντύνω):

Ὁ πάππος τὸν Κῦρον καλὴν στολὴν ἐνέδυσσε.

Παῖς μέγας παῖδα μικρὸν ἐξέδυσσε τὸν χιτῶνα.

δ. πολλά μεταβατικά ρήματα, όταν παίρνουν εκτός από το αντικείμενο σε αιτιατική και σύστοιχο αντικείμενο:

Ἐκαστον εὐηργέτουν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

Σωκράτης τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει.

Τέτοια ρήματα συχνά είναι τα: *δρῶ*, *ποιῶ*, *ἐργάζομαι*, *ἀγορεύω*, *λέγω*:

Ὁ πολλὰ κακὰ δρῶν τοὺς ἄλλους καὶ πάσχει αὐτὸς πολλὰ ἕτερα.

Ἡμεῖς ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.

Οἱ πονηροὶ ἀεὶ τι κακὸν ἐργάζονται τοὺς ἐγγυτάτω ἑαυτῶν ὄντας
(= σ' αυτούς που είναι πολύ κοντά τους).

Οὐ φροντιστέον ὅ,τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς.

Άμεσο αντικείμενο είναι η αιτιατική που δείχνει πρόσωπο (λ.χ. *Κῦρον, σε, τὴν θυγατέρα, ἡμᾶς* κτλ.) και έμμεσο η άλλη αιτιατική (*ξένους καί μισθόν, τοῦτο, τόν θάνατον, τόν μισθόν* κτλ.).

58 Με δύο αιτιατικές συντάσσονται επίσης τα ρήματα: *ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ* κ.τ.ό.:

Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ.

Νόμιζε τὴν μὲν πατρίδα οἴκον, τοὺς δὲ πολίτας ἑταίρους.

Σ' αυτή την περίπτωση η μία από τις δύο αιτιατικές είναι κατηγορούμενο στην άλλη (λ.χ. *ἀνδρείαν* και *οἴκον* είναι κατηγορούμενα στα αντικείμενα *δύναμιν* και *πατρίδα* αντίστοιχα).

(π.β. ν.ε. *τον* διόρισαν *διευθυντή*).

59 2. Με αιτιατική και γενική:

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο σε γενική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *ἐστιῶ* (= φιλεύω), *πληρῶ* (= γεμίζω), *κενῶ* (= αδειάζω) κ.τ.ό.:

Λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἰστία.

Δοκῶ μοί σε ευωχήσειν καινῶν λόγων (= μου φαίνεται ότι θα σου προσφέρω καινούριες ειδήσεις).

Πληρῶ τὴν ὕδριαν ὕδατος.

Μυριάδας πόλεις ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἐκένωσεν.

(αλλά ν.ε. *Τον* φίλεψαν *αμύγδαλα*. Γεμίζω *το ποτήρι κρασί*).

β. τα ρήματα *ἀκούω, μανθάνω* (= πληροφορούμαι):

Ἵμεῖς ἐμοῦ ἀκούσεσθε πῦσαν τὴν ἀλήθειαν.

Μάθε μου καὶ τάδε.

(πβ. ν.ε. *μου* έμαθες *κάτι χρήσιμο*).

γ. τα ρήματα *λαμβάνω* (= πιάνω), *ἄγω* (= οδηγώ), *κωλύω* (= εμποδίζω), *ἀποστερῶ* κ.τ.ό.:

Ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὀρόνταν (= έπιασαν από τη ζώνη τον Ορ.).

Οἱ Ἥλειοι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκώλυον τοῦ ἀγώνος.

Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησεν (βλ. και § 57 α).

(πβ. ν.ε. της πήραν το παιδί της).

δ. τα ρήματα *πωλῶ*, *ὠνοῦμαι* (= αγοράζω), *τιμῶ* (= καθορίζω τιμή) κ.τ.ό. που αναφέρονται σε αξία, τίμημα:

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγαθὰ οἱ θεοί (= με τους κόπους μας τα πουλούν...).

Ὦνούμεθα μικρὰ πολλοῦ ἀργυρίου.

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αξία ή το τίμημα (βλ. § 43, 3).

ε. τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος όπως: *θαυμάζω*, *μακαρίζω*, *ὀργίζομαι* κ.τ.ό. και τα δικαστικά ρήματα, όπως: *αἰτιῶμαι* (= κατηγορώ), *διώκω* (= κατηγορώ στο δικαστήριο), *γράφομαι* (= καταγγέλλω):

Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου (= σε ζηλεύω για τα πλούτη).

Μέλητος Σωκράτη ἀσεβείας ἐγράψατο (= τον κατάγγειλε για ασέβεια).

Με τα ρήματα αυτά η γενική φανερώνει την αιτία (βλ. §43,2).

στ. Πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις *ἀπό*, *εκ*, *προ*, λ.χ. *ἀποτρέπω*, *ἐκβάλλω* (= εξορίζω, διώχνω), *προτάσσω* κτλ. και κυρίως ρήματα σύνθετα με την πρόθεση *κατά* που έχουν δικαστική έννοια, λ.χ. *καταγιγνώσκω*, *καταψηφίζομαι* κτλ.:

Ἀποτρέπει με τούτου.

Μή με πλούτου τοῦ παρόντος ἐκβάλλης.

Προέταξε τῶν ὀπλιτῶν τοὺς ἰππέας.

Οἱ Ἀθηναῖοι Σωκράτους θάνατον κατέγνωσαν (= καταδίκασαν το Σ. σε θάνατο).

Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο (= τον καταδίκασαν για κλοπή).

3. Με αιτιατική και δοτική

60

Με δύο αντικείμενα το ένα σε αιτιατική (το άμεσο) και το δεύτερο

σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *λέγω, ύπισχνοῦμαι* (= υπόσχομαι), *δείκνυμι, δίδωμι, φέρω* και τα συνώνυμά τους:

Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.

Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά.

Σιγὴ γυναιξὶ κόσμον (= στολισμόν) *φέρει.*

β. τα ρήματα που σημαίνουν *εξίσωση, εξομοίωση, μείξη* κ.τ.ό.:

Ὁ σίδηρος ἀνισοῖ (= εξισώνει) *τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς* ἐν πολέμῳ.

Κεράννυμι (= ανακατεύω) *ὔδωρ τῷ οἴνῳ* (πβ. § 52,2 και 4).

γ. πολλά ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ἐν ή σύν:

Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν κρατίστην ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ.

Καὶ ἀμίππους πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς (= δίπλα σ' αυτούς παράταξε και πεζοὺς γρήγορους σαν τ' ἄλογα) (πβ. § 52, 5).

4. Με γενική και δοτική

61 Με δύο αντικείμενα, το ένα σε γενική (το άμεσο) και το δεύτερο σε δοτική (το έμμεσο) συντάσσονται:

α. τα ρήματα *μετέχω, κοινωνῶ, μεταδίδωμι, παραχωρῶ* και τα συνώνυμα:

Μετешήκαμεν ὑμῖν ἱερῶν τῶν σεμνοτάτων.

Χρὴ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις.

Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε Φιλίππῳ.

Η γενική (τοῦ βάρους, τῆς ἐλευθερίας) φανερώνει σ' αυτές τις περιπτώσεις το σύνολο από το οποίο λαμβάνεται ένα μέρος (λ.χ. στο προτελευταίο παράδ. = πρέπει να μεταδίδει κανείς στους φίλους ένα μέρος από τα βάρη του κτλ.). Βλ. γεν. διαιρετ. §32, 2.

β. τα δικαστικά ρήματα *τιμῶ* = ορίζω (ως δικαστής) σε κάποιον ως ποινή κάτι και *τιμῶμαι* = προτείνω (ως κατήγορος) για κάποιον ως ποινή κάτι:

Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε.

Ἀποθάνοις ἂν, εἰ βούλοιο ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.

(βλ. και § 32, 5).

ΔΙΠΤΩΤΑ ΡΗΜΑΤΑ

Με δύο αιτιατικές	Με αιτιατική και γενική	Με αιτιατική και δοτική	Με γενική και δοτική
<p>Οὐ τοῦτο ἐρωτῶ σε. Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην. Ἐνέδυσε τὸν Κῦρον καλὴν στολήν. Ἵμᾶς κακὸν οὐδὲν ἐποίησαμεν. Νόμιζε τὴν πατρίδα οἴκον.</p>	<p>Πληρῶ τὴν ὕδριαν ὕδατος. Ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὗτος ἐμὲ τῶν πατρῶων ἀπεστέρησε. Τῶν πόνων πωλοῦσι τὰγαθὰ οἱ θεοί. Ζηλῶ σε τοῦ πλούτου. Κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο.</p>	<p>Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἦ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά. Κεράννυμι ὕδωρ τῷ οἴνῳ. Ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ἐνεφύσησε τῷ ἀνθρώπῳ. Και πεζοὺς συνέταξεν αὐτοῖς.</p>	<p>Μετεσχῆκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν. Χρῆ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις. Ἴσως ἂν μοι, ὦ ἄνδρες δικασταί, φυγῆς τιμήσαιτε. Βούλεται ὁ κατήγορος θανάτου σοι τιμᾶσθαι.</p>

2. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ

- 62** Τα μέσα ρήματα γενικά φανερώνουν, όπως και τα ενεργητικά, ενέργεια του υποκειμένου η οποία όμως επιστρέφει στο υποκείμενο ή βρίσκεται σε άλλη ιδιαίτερη σχέση μ' αυτό. Έτσι τα μέσα ρήματα ανάλογα με την ιδιαίτερη σημασία τους διαιρούνται σε: μέσα **αυτοπαθή**, μέσα **πλάγια**, μέσα **αλληλοπαθή** και μέσα **δυναμικά**.
- 63** α) **Μέσα αυτοπαθή** (ή **ευθέα**) λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει άμεσα και απευθείας στο ίδιο το υποκείμενο:

Ὁ παῖς γυμνάζεται.

Ἐκέλευον αὐτὸν λούσασθαι (= τον παρακαλούσαν να λουστεί (πβ. ν.ε. Μην παινεύεσαι. Δεν πλύθηκες ακόμα);).

Συχνά αντί για τα μέσα αυτοπαθή χρησιμοποιείται το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αυτοπαθή αντωνυμία: *γυμνάζομαι - γυμνάζω ἑμαυτόν*.

Σημείωση. Ὅταν η αυτοπάθεια περιορίζεται σε ένα μόνο μέρος του υποκειμένου, τότε το μέρος αυτό εκφέρεται σε αιτιατική ως αντικείμενο του μέσου ρήματος:

Οὐ λούονται ὕδατι τὸ σῶμα.

Τοὺς πόδας ἐνίψατο.

(πβ. ν.ε. πλύθηκε αλλά έπλυνε τα χέρια του).

64 β) **Μέσα πλάγια**, λέγονται τα μέσα ρήματα που σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία επιστρέφει σ' αυτό έμμεσα και πλάγια*. Τα μέσα πλάγια διαιρούνται σε:

1. **μέσα διάμεσα**, όσα σημαίνουν ότι η ενέργεια γίνεται από το υποκείμενο στον εαυτό του ή σε ό,τι του ανήκει δια μέσου άλλου:

Κείρομαι τὴν κόμην (= κόβω τα μαλλιά μου με τη βοήθεια του κουρέα).

Ὁ πατήρ τοὺς παῖδας παιδεύεται (= ο π. εκπαιδεύει τα παιδιά του με τη βοήθεια των δασκάλων).

Ἐναγόρας τριήρεις ἐναυπηγήσατο (= κατασκεύασε πολεμικά πλοία με τη βοήθεια των ναυπηγών).

2. **μέσα περιποιητικά** (ή «μέσα ωφελείας»), όσα σημαίνουν ενέργεια που εκτελεί το υποκείμενο για δική του χρήση ή ωφέλεια:

Πορίζομαι χρήματα (= βρίσκω για τον εαυτό μου χρήματα).

Ἄγομαι γυναῖκα (= παίρνω γυναίκα ως σύζυγό μου).

(πβ. ν.ε. Συμβουλευόμαι το γιατρό. Δανείζομαι χρήματα).

* Τα μέσα αυτοπαθή και τα μέσα πλάγια ανήκουν στα ρήματα που τα ονομάζουν μέσα **αντανεκλαστικά**, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου επιστρέφει σ' αυτό το ίδιο ή άμεσα και κατευθείαν ή έμμεσα και πλάγια (πβ. και αυτοπαθείς αντωνυμίες § 110, 1 και 2β).

Τα μέσα περιποιοητικά ισοδυναμούν με ενεργητικά ρήματα που έχουν αντικείμενο αυτοπαθή αντωνυμία σε δοτική:

Πορίζω ἑμαυτῶ χρήματα.

Ἔγω ἑμαυτῶ γυναῖκα.

Σημείωση α'. Για τη διαφορά ενεργητικού και μέσου πλάγιου ρήματος πβ.: *Σόλων τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἔθηκεν* — *Οἱ Ἀθηναῖοι νόμους ἔθεντο*. (τίθῃμι ἢ γράφω νόμους λέγεται για το νομοθέτη, τίθεται ἢ γράφομαι νόμους λέγεται για την πόλη ἢ το λαό = γράφω νόμους διαμέσου του νομοθέτη).

Σημείωση β'. Και στην αρχαία γλώσσα, όπως συνήθως στη ν.ε., χρησιμοποιείται κάποτε ενεργητικό ρήμα αντί για μέσο πλάγιο: *Λύσανδρος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζε* (= επισκεύαζε τα πλοία διαμέσου των τεχνιτών). (πβ. ν.ε. *χτίζω* σπίτι, ενν. με τους οικοδόμους).

65

γ) **Μέσα αλληλοπαθή**, όσα σημαίνουν μια κοινή ενέργεια, δύο ἢ περισσότερων υποκειμένων, η οποία πηγαίνει αμοιβαία από το ένα στο άλλο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο (= χτυπώντας τις ασπίδες τους έσπρωχνε ο ένας τον άλλον).

Διενείμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Πλούτων (= μοίρασαν μεταξύ τους την εξουσία ο...).

Τα αλληλοπαθή ρήματα βρίσκονται κανονικά στον πληθυντικό αριθμό και μπορούν να αναλύονται σε ενεργητικά ρήματα με αντικείμενο την αλληλοπαθή αντωνυμία:

ἐωθοῦντο = ἐώθουν ἀλλήλους, διενείμαντο = διένειμαν ἀλλήλους, φιλοῦνται ἢ μισοῦνται = φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν ἀλλήλους.

(πβ. ν.ε.: Τσακώνονται κάθε μέρα. Αύριο να τηλεφωνηθούμε).

Σημείωση. Αντί για το μέσο αλληλοπαθές ρήμα χρησιμοποιείται επίσης το ενεργητικό ρήμα με αντικείμενο την αλληλοπαθή ἢ την αυτοπαθή αντωνυμία του γ' προσώπου:

Οἱ ὑπῆρται διέφθειρον ἀλλήλους.

Φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους (= φθονούνται μεταξύ τους γι' αυτό και μισούνται).

(πβ. ν.ε.: Υποστηρίζονται μεταξύ τους ἢ υποστηρίζει ο ένας τον άλλον).

66

δ) **Μέσα δυναμικά**, όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί χρησιμοποιώντας όλες τις σωματικές και πνευματικές δυνάμεις του:

πολιτεύομαι = ενεργώ ως πολίτης, συμμετέχω στην πολιτική (το ενεργητικό ρήμα *πολιτεύω* = είμαι πολίτης)
λύομαι αιχμάλωτον = ελευθερώνω έναν αιχμάλωτο πληρώνοντας λύτρα.

ποιοῦμαι πόλεμον = πολεμώ.

(πβ. ν.ε. Αυτός φορτώνεται όλα τα βάρη της οικογένειας. Νοιάζομαι για κάτι).

Σημείωση α'. Σπάνια ο ενεργητικός και ο μέσος τύπος ενός ρήματος έχουν την ίδια σημασία, όπως λ.χ. *στρατοπεδεύω* και *στρατοπεδεύομαι*, *σιδηροφορώ* και *σιδηροφορούμαι* κτλ.

Συνήθως τα μέσα ρήματα χρησιμοποιούνται με διαφορετική σημασία από τα ενεργητικά, λ.χ.

μισθῶ τι = νοικιάζω κάτι σε άλλον — *μισθοῦμαι* τι = νοικιάζω κάτι από άλλον πληρώνοντας μισθό για δική μου χρήση·

ποιῶ τινά *δοῦλον* = κάνω κάποιον δούλο σε άλλον — *ποιοῦμαι* τινά *δοῦλον* = κάνω κάποιον δούλο μου·

ἄρχω λόγου = αρχίζω να μιλώ πρώτος — *ἄρχομαι τοῦ λόγου* = αρχίζω να μιλώ (το ενεργητικό ρήμα *ἄρχω* σημαίνει αρχίζω σε σχέση με τους άλλους, ενώ το μέσο ρήμα *ἄρχομαι* σε σχέση με την αρχή ή τη λήξη του λόγου μου), λ.χ. *Ἄρχεται ὁ πόλεμος ἐνθένδε ἤδη Ἀθηναίων καὶ Πελοποννησίων* — *Ἄδικεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πῶς λέμους ἄρχοντες καὶ σπονδὰς λύοντες*.

Γενικά με το ενεργητικό ρήμα ο συγγραφέας τονίζει περισσότερο την ενέργεια του υποκειμένου στη σχέση της με κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, ενώ με το μέσο τη σχέση που έχει η ενέργεια αυτή με το ίδιο το υποκείμενο.

Σημείωση β'. Η σημασία των μέσων ρημάτων δεν είναι δυνατό να καθορίζεται πάντοτε με ακρίβεια. Το ίδιο μέσο ρήμα μπορεί να μην έχει πάντοτε την ίδια σημασία και έτσι να μην ανήκει πάντοτε στην ίδια κατηγορία· λ.χ. *οικοδομοῦμαι οἰκίαν* μπορεί να σημαίνει: χτίζω σπίτι με τους οικοδόμους (*μέσο διάμεσο*) αλλά και χτίζω σπίτι ενεργώντας και ο ίδιος, επιβλέποντας, δαπανώντας κτλ. (*μέσο δυναμικό*).

(πβ. ν.ε. η κυρία χτενίζεται = ή μόνη της: *αυτοπαθές*, ή από την κομμώτρια: *πλάγιο διάμεσο*).

3. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

67 Τα παθητικά ρήματα φανερώνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα, δηλαδή παθαίνει κάτι. Βρίσκονται συνήθως στη μέση φωνή, αλλά και στην ενεργητική φωνή υπάρχον παθητικά ρήματα, όπως θα δούμε παρακάτω.

68 Το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται αυτό που παθαίνει το υποκείμενο λέγεται ποιητικό αίτιο:

Ἀπέθανε μισούμενος ὑπὸ πάντων.

Ἐπράχθη οὐδὲν ἀπὸ τῶν τυράννων ἔργον ἀξιόλογον.

Εἶ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρῆ ἐξ ἐμοῦ (= θα μισηθείς από μένα).

Κῦρος οὕτως ἐτελεύτησεν (= πέθανε) ὡς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται.

Μεγακλῆς δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου (= ο Μ. το θεώρησε φοβερό να προσβάλλεται από τον Π.).

Ταῦτα Θεμιστογένει τῷ Συρακοσίῳ γέγραπται (= ἔχουν γραφεί από το Θ.).

Ὁ ποταμός ἐστὶν ἡμῖν διαβατέος (= πρέπει εμεῖς να περάσουμε τον π.).

Ὁ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ (ἐστὶ) (= δεν αξίζει να ζει ο άνθρωπος μια ζωή χωρίς να σκέφτεται και να ερευνά).

Το ποιητικό αίτιο εκφέρεται:

α) με την πρόθεση *ὑπό* και γενική (ή σπανιότερα: *ἀπό*, *ἐκ*, *παρά*, *πρός* και γενική).

β) με δοτική ονόματος ή αντωνυμίας, χωρίς πρόθεση, συνήθως όταν υπάρχει ρήμα συντελικού χρόνου (παρακείμενου, υπερσυντελικού, συντελ. μέλλοντα) ή ρηματικό επίθετο σε -τέος και, συχνά, -τός. (βλ. §53γ3).

(πβ. ν.ε. Προδόθηκε **ἀπό** τους συνεργάτες του. Σεβαστός σε όλους. Γη ποτισμένη **με** ιδρώτα).

69 Τα παθητικά ρήματα κανονικά σχηματίζονται από ενεργητικά μεταβατικά ρήματα, μονόπτωτα ή δίπτωτα. Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής συντάξεως σε παθητική γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

α) *Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας — Οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.*

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο στο παθητικό ρήμα, και το αντικείμενο γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

β) *Οἱ Ἀθηναῖοι εἶλοντο Ἀλκιβιάδην στρατηγόν (= οἱ Αθ. εξέλεξαν τον Αλκ. στρατηγό) — Ἀλκιβιάδης ἠρέθη στρατηγός πὸ τῶν Ἀθηναίων.*

Εκτός από τις αλλαγές που είδαμε στο παράδειγμα α, το κατηγορούμενο (*στρατηγόν*) του αντικειμένου του ενεργητικού ρήματος μένει κατηγορούμενο αλλά του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.

γ) *Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τὸν παῖδα τὴν μουσικὴν — Ὁ παῖς διδάσκειται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὴν μουσικὴν.*

Τῇ στρατιᾷ ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεσσάρων μηνῶν — Τῇ στρατιᾷ ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Κύρου μισθὸς τεσσάρων μηνῶν.

Το υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται ποιητικό αίτιο και το άμεσο αντικείμενο (*τόν παῖδα, μισθόν*) του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού. Αλλά το δεύτερο αντικείμενο, το έμμεσο (*τὴν μουσικὴν, τῇ στρατιᾷ*), παραμένει έμμεσο αντικείμενο στο παθητικό ρήμα.

70 Μερικά ενεργητικά ρήματα έχουν ως παθητικό ένα άλλο ρήμα ενεργητικής ή μέσης φωνής ή μια περιφραση όπως:

ἀποκτείνω (= σκοτώνω) *τινά* - *ἀποθνήσκω* (= σκοτώνομαι) *ὑπό τινος*,

ἐκβάλλω (= εξορίζω) *τινά* - *ἐκπίπτω* (= εξορίζομαι) *ὑπό τινος*

εὖ λέγω (= επαινῶ) *τινά* - *εὖ ἀκούω* (= επαινούμαι) *ὑπό τινος*

εὖ ποιῶ (= ενεργετῶ) *τινα* - *εὖ πάσχω* (= ευεργετούμαι) *ὑπό τινος*

αἱρῶ (= συλλαμβάνω, κυριεύω) - *ἀλίσκομαι* (= συλλαμβάνομαι, κυριεύομαι).

(αλλά και *αἱροῦμαι* = εκλέγω - *αἱροῦμαι* = εκλέγομαι)

δίκην λαμβάνω παρά τινος (= τιμωρῶ κάποιον) - *δίκην δίδωμί τινι* (= τιμωρούμαι από κάποιον)

μισῶ τινά - *μισοῦμαι ἢ μισητός γίνομαι ἢ μῖσος ἔχω πρὸς τινος*

ζημιῶ τινα - *ζημιούμαι ἢ ζημίαν λαμβάνω παρά τινος*

(πβ. ν.ε. *ζηλεύω* - *γίνομαι ζηλευτός, συγχωρῶ* - *παίρνω συγχώρεση*).

71 Με περιφραση σχηματίζεται κανονικά ο παθητικός τύπος των αποθετικών ρημάτων, λ.χ.:

αἰδοῦμαι τινα (= ντρέπομαι, σέβομαι κάποιον) - *αἰδοῦς τυγχάνω ὑπό τινος* (= με σέβεται κάποιος)

αἰτιῶμαι τινα (= κατηγορῶ κάποιον) - *αἰτίαν ἔχω ἢ αἰτίαν λαμβάνω ὑπό τινος* (= κατηγορούμαι)

(πβ. ν.ε. δέχομαι ενεργ. διαθ. - γίνομαι δεκτός παθ. διαθ., περιποιούμαι ενεργ. διαθ. - βρίσκω περιποίηση παθητ. διαθ.).

4. ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΡΗΜΑΤΑ

72 Τα ουδέτερα ρήματα, δηλαδή αυτά που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται καμιά ενέργεια αλλά βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση, είναι κυρίως ενεργητικά, όπως: *ζῶ, ὑγιαίνω σωφρονῶ* κτλ.

Ἄει ποτε ζῆ τᾶγραπτα κάσφαλή θεῶν νόμιμα.

Οἱ πολέμιοι ἤσυχάζουσι.

ΑΠΡΟΣΩΠΑ ΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

73 Μερικά ρήματα, όπως και στη ν.ε., λέγονται **απρόσωπα** ή **τριτοπρόσωπα**, γιατί βρίσκονται συνήθως, ή μόνο, στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν έχουν ως υποκείμενο ένα πρόσωπο ή πράγμα. Μερικά από τα πιο συχνά είναι:

δειῖ (= είναι ανάγκη), *χρή* (= πρέπει), *προσῆκει* (= ταιριάζει), *ἀρκεῖ*, *πρέπει*, *ἐγχωρεῖ* (= επιτρέπεται), *ἔστι* (= είναι δυνατό), *ἔξεστι* (= επιτρέπεται, είναι δυνατό), *ἔνεστι* (= είναι δυνατό), *πάρεστι* (= είναι δυνατό), *δοκεῖ* (= φαίνεται, φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλει* (= υπάρχει φροντίδα), *λέγεται*, *ὁμολογεῖται*, *ἀγγέλλεται*, *νομίζεται* κτλ.

Μερικά από τα απρόσωπα ρήματα χρησιμοποιούνται και ως προσωπικά, λ.χ. *δει* και *δέω* (= έχω ανάγκη), *δοκεῖ* και *δοκῶ* (= φαίνομαι, νομίζω), *λέγεται* και *λέγομαι* κτλ.

Εκτός από τα απρόσωπα ρήματα υπάρχουν και οι απρόσωπες εκφράσεις που σχηματίζονται:

α) με το ρήμα *ἔστι* και ένα ουσιαστικό ή το ουδέτερο ενός επιθέτου ή μετοχής, λ.χ. *ἀνάγκη ἔστι*, *καιρός ἔστι*, *ἄξιόν ἔστι*, *ῥάδιόν ἔστι* (=είναι εύκολο), *βιωτόν ἔστι*, *διδακτέον ἔστι*, *πρέπον ἔστι*, *εἰκόσ ἔστι* (=είναι φυσικό, λογικό) κτλ.

β) με το ρήμα *ἔχει* και κάποιο επίρρημα, λ.χ. *ἀναγκαίως ἔχει, καλῶς ἔχει, ραδίως ἔχει* κτλ.. (βλ. και § 97β).

- 74** Τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις παίρνουν συνήθως έναν προσδιορισμό σε δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα και λέγεται **δοτική προσωπική** (βλ. § 53):

Ἔδοξεν αὐτοῖς πορεύεσθαι (= φάνηκε καλό σ' αυτούς να προχωρήσουν, αποφασίστηκε ή αποφάσισαν να...).

Ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστὶν ἀνθρώποις εὐρεῖν.

(πβ. ν.ε. μου είναι αδύνατο να το κάνω).

Επίσης παίρνουν συνήθως ως υποκείμενο ἀнарθρο απαρέμφατο:

Δεῖ γράμματα μαθεῖν και μαθόντα νοῦν ἔχειν (= πρέπει να μάθει κανείς γράμματα και αφού μάθει να έχει μυαλό).

Ἔωρα ἐστὶν ἀπιέναι (= είναι ώρα να φύγουμε).

Και γὰρ δακρῦσαι ραδίως αὐτοῖς ἔχει ἀπαντά τ' εἰπεῖν (= τους είναι εύκολο να δακρῦσουν και να τα πουν όλα) (βλ. και §§ 96β, 97β).

- 75** Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να έχουν ως υποκείμενο όχι ἀнарθρο απαρέμφατο αλλά ειδική πρόταση λ.χ.:

Ἄρκει ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

Λέγεται ὅτι Κῦρος τέθνηκε.

Δῆλον ἐγένετο ὅτι οἱ ἐχθροὶ ἐμβάλοῖεν (= ότι θα εισβάλουν).

Ἐγγέλθη αὐτῷ ὅτι τὰ Μέγαρα ἀφέστηκε (= ότι τα Μέγαρα αποστάτησαν (βλ. και § 155β)).

(πβ. ν.ε. διαδόθηκε ότι αύριο θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα).

Σημείωση. Μερικά απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις μπορεί να πάρουν ως υποκείμενο επίσης:

α) ενδοιαστική πρόταση:

Οὐδεὶς κίνδυνος μὴ τις ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιο (= ακολουθήσει)

(πβ. ν.ε. υπάρχει κίνδυνος μήπως πέσει το παιδί).

β) πλάγια ερωτηματική πρόταση:

Ἀπόρως ἡμῖν ἔχει πόθεν τυχοῖμεν ἂν σωτηρίας (= δεν ξέρουμε από πού...).

(πβ. ν.ε. είναι άγνωστο τι θα συμβεί αργότερα).

ΤΟ ΡΗΜΑ

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΑΙΣΕΙΣ

76 Οι χρόνοι του ρήματος όπως και στη ν.ε., δηλώνουν: τη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) και τον τρόπο ενέργειας του ρήματος (εξακολουθητικός, συνοπτικός, συντελεσμένος).

Στο παρόν αναφέρονται: ο ενεστώτας και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παροντικοί χρόνοι**,

στο παρελθόν: ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και ο παρακείμενος εν μέρει και λέγονται **παρελθοντικοί** (ή ιστορικοί ή παραγόμενοι) χρόνοι,

στο μέλλον ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **μελλοντικοί χρόνοι**.

Ως προς τον τρόπο ενέργειας παρουσιάζουν αυτό που δηλώνει το ρήμα:

εξακολουθητικά: ο ενεστώτας, ο παρατατικός και εν μέρει ο μέλλοντας*, και λέγονται **εξακολουθητικοί χρόνοι**,

συνοπτικά: ο αόριστος και ο μέλλοντας εν μέρει και λέγονται **συνοπτικοί χρόνοι**,

σαν κάτι αποτεινωμένο (συντελεσμένο): ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας και λέγονται **συντελικοί χρόνοι**.

77 Οι χρόνοι τη σημασία τους και ως προς τη χρονική βαθμίδα και ως προς τον τρόπο τη διατηρούν μόνο στην οριστική, ενώ στις άλλες εγκλίσεις το απαρέμφατο και τη μετοχή διατηρούν τη σημασία τους ως προς τον τρόπο όχι όμως και ως προς τη χρονική βαθμίδα: έτσι λ.χ. ο αόριστος στην υποτακτική δείχνει κάτι συνοπτικό όχι όμως πάντα στο παρελθόν: η χρονική βαθμίδα καθορίζεται από το ρήμα της κύριας προτάσεως ή από τα συμφραζόμενα, λ.χ.:

* Ο μέλλοντας της αρχαίας ελληνικής αντιστοιχεί με τους δύο μέλλοντες της ν.ε., δηλαδή και με το συνοπτικό και με τον εξακολουθητικό μέλλοντα.

Λέγω ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο αόριστος στην υποτακτική *πεισθῆτε* αναφέρεται στο παρόν).

Ἐλεγον ταῦτα, ἵνα πεισθῆτε (ο ίδιος χρόνος αναφέρεται στο παρελθόν) κτλ.

Ι. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

1. Ο ενεστώτας

78

Ο ενεστώτας στην οριστική φανερώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα γίνεται τώρα και εξακολουθητικά, αλλά επίσης φανερώνει:

α) κάτι που γίνεται πάντα ή επαναλαμβάνεται αόριστα. Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει συνήθως στα γνωμικά και στις παροιμίες (**γνωμικός ενεστώτας**):

Ἀναρχία πόλεις ἄλλυσι (= καταστρέφει).

Γῆ πάντα κομίζει και πάλιν κομίζεται (= η γη δίνει τα πάντα και τα πάντα πάλι παίρνει πίσω).

(πβ. ν.ε. όποιος βιάζεται σκοντάφτει).

β) κάτι που θέλει ή προσπαθεί να κάνει το υποκείμενο της προτάσεως (**βουλητικός ή αποπειρατικός ενεστώτας**):

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας (= θέλετε να μας διώξετε από...).

Πείθω τινά (= προσπαθώ να πείσω κάποιον).

(πβ. ν.ε. *Ἐρχεσαι μαζί μας*; = θέλεις να ρθεις... Αυτός *θεραπεύει* την πληγή του με βότανα = προσπαθεί να θεραπεύσει... Βοήθεια, με *σκοτώνουν!*).

γ) κάτι που έγινε ήδη στο παρελθόν (**ιστορικός ή δραματικός ενεστώτας**). Η χρήση αυτή του ενεστώτα υπάρχει στις διηγήσεις:

Καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ εἰπὼν τὸν ἄνδρα ὀρῶ παίει (= χτυπά) *κατὰ τὸ στέρνον καὶ τιτρώσκει* (= τραυματίζει) *δια τοῦ θώρακος* (αντί: *ἔπαισε* και *ἔτρωσε*).

(πβ. ν.ε. ρωτάει τον ένα, ρωτάει τον άλλο, τίποτε· τότε αποφασίζει και πηγαίνει ο ίδιος.).

Με τον ιστορικό ενεστώτα η διήγηση αποκτά παραστατικότητα και ζωντάνια.

δ) κάτι που θα γίνει οπωσδήποτε στο μέλλον· επειδή ως βεβαιότατο, είναι σαν να γίνεται τώρα, γι' αυτό χρησιμοποιείται ενεστώτας αντί για μέλλοντα:

Εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον, τῇ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια (= το στράτευμα οπωσδήποτε δε θα έχει τα απαραίτητα).

(πβ. ν.ε. φεύγω το πρωί).

Κανονικά ο ενεστώτας *εἶμι* χρησιμοποιείται ως μέλλοντας του ρήματος *ἔρχομαι*.

ε) κάτι που εξακολουθεί να υπάρχει ως αποτέλεσμα από το παρελθόν (**αποτελεσματικός ενεστώτας**, που χρησιμοποιείται αντί για παρακείμενο):

Ἐπὶ γὰρ πόλεις, ὡς ἐγὼ ἀκοῇ αἰσθάνομαι, μέλλομεν ἰέναι μεγάλας (= όπως εγώ έχω ακούσει...).

(πβ. ν.ε. στέκομαι και κοιτάζω).

Ἔτσι με σημασία παρακειμένου χρησιμοποιείται ο ενεστώτας των ρημάτων *ἀκούω*, *αἰσθάνομαι*, *γινώσκω*, *νικῶ*, *φεύγω* (= είμαι εξόριστος) κτλ. Κανονικά χρησιμοποιείται ως παρακείμενος ο ενεστώτας των ρημάτων *ἤκω* (= έχω έρθει), *οἴχομαι* (= έχω φύγει), *κάθημαι*, *κειμαι* (= είμαι πεσμένος κάτω).

2) Ο παρατατικός

79 Ο παρατατικός σημαίνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν εξακολουθητικά:

α) συνεχῶς (χωρίς διακοπή), λ.χ. *Ἐδάκρνε πολὺν χρόνον ἐστῶς*, ἢ β) με επανάληψη (με διακοπές), λ.χ. *Μένων ὁ Θετταλὸς οὐδενὸς πολέμιου κατεγέλα*.

(πβ. ν.ε. Μιλούσε πολλή ώρα μα δεν τον άκουγε κανείς. Κάθε πρωί έτρεχε για το σχολείο).

Επίσης ο παρατατικός μπορεί να σημαίνει, όπως και ο ενεστώ-

τας, βούληση ή προσπάθεια (απόπειρα) (βουλητικός ή αποπειρατικός παρατατικός):

Ἐπίτηδες σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἤδιστα διάγῃς (= επίτηδες δεν ήθελα να σε ξυπνήσω...).

Ἐκαστος ἐπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν (= ο καθένας προσπαθούσε να τον πείσει...).

(πβ. ν.ε. Γιατί δεν ερχόσουν; = γιατί δεν ήθελες να ρθεις; Ο πατέρας μας έδινε θάρρος στις δύσκολες στιγμές = προσπαθούσε να μας δώσει...).

Σημείωση. Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στον ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, στον παρατατικό χρησιμοποιούνται με σημασία υπερσυντέλικου· λ.χ. ἐνίκων = είχα νικήσει, ήμουν νικητής.

3) Ο μέλλοντας

80

Ο μέλλοντας στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα γίνει στο μέλλον: ή συνοπτικά (και αντιστοιχεί με το συνοπτικό μέλλοντα της ν.ε.) ή εξακολουθητικά (και αντιστοιχεί με τον εξακολουθητικό μέλλοντα της ν.ε.):

Ἐὰν ἀκολουθήσῃς ἐμοί, εἰσάξω σε ἐγὼ εἰς τὴν ἀκρόπολιν (= θα σε εισαγάγω στην...) (μέλλοντας συνοπτικός).

Ῥαδίως τὰ ἐπιτήδεια ἐξομεν, ὅσον χρόνον ἐν τῇ πολεμίᾳ ἐσόμεθα (μέλλοντας εξακολουθητικός).

Επίσης σημαίνει:

α) προστακτική (βουλητικός μέλλοντας):

Ὡς οὖν ποιήσετε (= έτσι λοιπόν θα κάμετε, έτσι κάμετε).

(πβ. ν.ε. ύστερα από το σχολείο θα 'ρθεις αμέσως στο σπίτι!).

β) αυτό που πρέπει να γίνει:

Πότερον οὖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν λόγον ποιήσομαι ἢ πρὸς σέ; (= σε ποιον λοιπόν πρέπει να μιλήσω, σ' εκείνον ή σ' εσένα;)

(πβ. ν.ε. πες μου τι θα κάνω, αν δεν τον βρω εκεί;)

γ) κάτι που συμβαίνει πάντοτε, στο παρόν, στο παρελθόν, στο μέλλον (γνωμικός μέλλοντας):

Οὐδείς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτείσει (= κανένας άνθρωπος που κάνει αδικίες δεν μπορεί να μην τιμωρηθεί = κάθε άνθρωπος που αδικεί τιμωρείται).

(πβ. ν.ε. όποιος σπείρει θα θερίσει).

Σημείωση. Περιφραστικός μέλλοντας σχηματίζεται από το ρ. *μέλλω* με απαρέμφατο ενεστώτα ή μέλλοντα ή και αορίστου και σημαίνει: 1) πρόκειται να: *Μέλλω ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν ἡ διαβολὴ γέγονε*, 2) πρέπει να, είναι επόμενο να: *Τί οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι;*

4) Ο αόριστος

81 Ο αόριστος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν και λαμβάνεται συνοπτικά, άσχετα αν έγινε με μια διάρκεια. Σημαίνει επίσης:

α) την αρχή μιας πράξεως ή μιας καταστάσεως (*εναρκτικός αόριστος*) και μεταφράζεται με: άρχισε να...:

Ἐπειδὴ δὲ ἐβασίλευσε Θησεύς, συνώκισε πάντας (= όταν άρχισε τη βασιλεία του ο Θ...).

(πβ. ν.ε. μ' αυτά που άκουγε, **φοβήθηκε**).

β) κάτι που ισχύει πάντοτε (*γνωμικός αόριστος*). Μεταφράζεται με ενεστώτα:

Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγο, χρόνος διέλυσε (= τις φιλίες των κακών τις διαλύει πάντοτε...).

(πβ. ν.ε. ο τρελός είδε το μεθυσμένο κι έφυγε).

γ) κάτι που θα γίνει στο μέλλον οπωσδήποτε:

Ἀπωλόμεθα ἄρα, εἰ κακὸν νέον προσοίσομεν παλαιῶ (= θα χαθούμε οπωσδήποτε, αν προσθέσουμε...).

(πβ. ν.ε. Στο καφενείο: — Έναν καφέ, παρακαλώ! — Έφτασε.).

5) Ο παρακείμενος

82 Ο παρακείμενος στην οριστική σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα έχει γίνει στο παρελθόν αλλά υπάρχει αποτελειωμένο και στο

παρόν. Έτσι ο παρακείμενος ανήκει και στους παροντικούς και στους παρελθοντικούς χρόνους:

Γέγραφε δὲ καὶ ταῦτα Θουκυδίδης (= τα έχει γράψει και τώρα είναι γραμμένα).

Γι' αυτό και πολλοί παρακείμενοι έχουν σημασία ενεστώτα:

δέδοικα (= φοβούμαι), *ἔοικα* (= μοιάζω), *κέκτημαι* (= έχω), *μέμνημαι* (= θυμούμαι), *οἶδα* (= γνωρίζω), *εἴωθα* (= συνηθίζω) κτλ.

Ο παρακείμενος επίσης χρησιμοποιείται μερικές φορές για το μέλλοντα, όπως και ο αόριστος, για να δηλωθεί ότι κάτι θα γίνει οπωσδήποτε:

Κἂν τοῦτο νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποιήται.
(πβ. ν.ε. αν σε δουν, είσαι χαμένος).

Σημείωση. Ο παρακείμενος ενός ρήματος εκφέρεται και περιφραστικά με το ρ. *εἰμί* και τη μετοχή παρακειμένου του ρήματος ή με το ρ. *ἔχω* και τη μετοχή του αορίστου του ρήματος.

Ἐγὼ εἰμι τοῦτο δεδρακώς (αντί: ἐγὼ τοῦτο δέδρακα).

Θαυμάσας ἔχω (αντί: τεθαύμακα).

6) Ο υπερσυντέλικος

83

Ο υπερσυντέλικος σημαίνει ότι αυτό που δηλώνει το ρήμα είχε γίνει, δηλαδή ήταν τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του παρελθόντος:

Ἐπὶ τὸ ναυτικόν, ὃ ἠθροίκει ἀπὸ τῶν συμμάχων, ἐξεπέμφθη Κρατησιπίδας (= το οποίο είχε συναθροίσει από τους συμμάχους...).

Αντίστοιχα με τον παρακείμενο πολλοί υπερσυντέλικοι έχουν σημασία παρατατικού:

ἔδεδοίκειν (= φοβόμουν), *ἔώκειν* (= έμοιαζα), *ἔκεκτῆμην* (= είχα), *ἔμεμνήμην* (= θυμόμουν) κτλ.

Σημείωση. Ο υπερσυντέλικος πολλές φορές δηλώνει μια πράξη του παρελθόντος που έγινε αμέσως έπειτα από μιαν άλλη πράξη επίσης του παρελθόντος, και τότε με-

ταφράζεται με αόριστο και με το αμέσως ή τήν ίδια στιγμή:

Ὡς δ' ἔλήφθησαν οὗτοι, ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ καὶ τοῖς Κερκυραίοις παρεδέδοντο.
(= αμέσως λύθηκαν οι συνθήκες και παραδόθηκαν την ίδια στιγμή στους Κερκ.).

7) Ο συντελεσμένος μέλλοντας

84

Ο συντελεσμένος μέλλοντας σημαίνει ότι αυτό που δείχνει το ρήμα θα είναι τελειωμένο σε μια χρονική στιγμή του μέλλοντος:

Φίλος ἡμῖν οὐδείς λελείψεται (= κανένας φίλος δε θα μας έχει απομείνει, δηλαδή κάποτε στο μέλλον).

Σημείωση. Πολλές φορές ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει μια μελλοντική πράξη που θα γίνει *οπωσδήποτε* ύστερα από μια άλλη επίσης μελλοντική πράξη:

Φράζε καὶ πεπράζεται (= λέγε και θα γίνει αμέσως, μόλις θα το πεις).

Πίνακας 8

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΟΡΙΣΤΙΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΘΜΙΔΑ		
	ΠΑΡΟΝ		ΜΕΛΛΟΝ
	<i>Πείθω τινά.</i>	1. ο παρατατικός <i>Ἐδάκρυε πολὺν χρόνον.</i>	1. ο μέλλοντας, εν μέρει <i>Ἐν τῇ πολεμίᾳ ῥαδίως ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια. (= θα ἔχουμε...)</i>
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ		1. ο αόριστος <i>Ἔγραψα ἐπιστολήν.</i>	1. ο μέλλοντας, εν μέρει <i>Γράψω ἐπιστολήν. (= θα γράψω...)</i>
	1. ο παρακείμενος, εν μέρει <i>Θεμιστογένει ταῦτα γέγραπται.</i>	1. ο παρακείμενος, εν μέρει <i>Οἱ πολέμοιοι ἐπιωρκήκασι. 2. ο υπερσυντέλικος <i>Αἱ σπονδαὶ ἐλέλυντο.</i></i>	1. ο συντελεσμένος μέλλοντας <i>Φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείπεται.</i>

1. Η οριστική

85 Η οριστική είναι η έγκλιση του πραγματικού. Ειδικότερα:

α) η οριστική με κάθε χρόνο εκφράζει κάτι που είναι ή θεωρείται πραγματικό:

Ἡμεῖς ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους (= τηρούμε...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν ἐπὶ τὰς ναῦς Καλλικρατίδαν.

Καλλικρατίδας ἐλθὼν παρὰ Κῦρον ἤτει μισθόν (= ζητούσε...).

β) η οριστική παρελθοντικού χρόνου με το δυνητικό ἄν φανερώνει το δυνατό στο παρελθόν ή το αντίθετο του πραγματικού (**δυνητική οριστική**):

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὄσου ἀξίον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= τότε θα καταλάβαινε κανείς πόσο αξίζει το να αγαπούν τον άρχοντα).

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὁμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Η δυνητική οριστική μεταφράζεται με: **θα** και παρατατικό ή υπερσυντέλικο.

γ) η οριστική αορίστου ή παρατατικού με το ἄν φανερώνει κάποτε όχι το δυνατό στο παρελθόν, αλλά κάτι που συνέβαινε με επαναλήψεις στο παρελθόν:

Εἰ τις δοκοίῃ αὐτῷ βλακεύειν, ἐπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Ἄναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα διηρώτων ἄν αὐτοὺς τί λέγοιεν (= έπαιρνα λοιπόν στα χέρια μου τα ποιήματα και τους ρωτούσα κάθε φορά τι ήθελαν να πουν).

Μεταφράζεται με παρατατικό.

δ) η οριστική του παρατατικού ή αορίστου με το *εἰ γάρ* ή *εἴθε* φανερώνει ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (**ευχετική οριστική**):

Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ (= μακάρι να ήσουν δυνατός, όσο είσαι πρόθυμος).

Η ίδια ευχή εκφράζεται και με τον αόριστο β του ρ. *ὄφειλω* (ὠφελον) και απαρέμφατο ενεστώτα ή αορίστου:

᾿Ωφελε Κῦρος ζῆν (= μακάρι να ζούσε ο Κ. αλλά δε ζει).

Σημείωση. Οι φράσεις *ὀλίγου* ή *μικροῦ δεῖν* (ή χωρίς το *δεῖν*) και αόριστος σημαίνουν: *λίγο ἔλειψε να...*

᾿Ολίγου δεῖν ἀπέθανον (= λίγο ἔλειψε να σκοτωθούν, παρά λίγο να...).

᾿Ολίγου ἐπελαθόμεθα εἶπεῖν (= λίγο ἔλειψε να ξεχάσουμε να πούμε).

2. Η υποτακτική

86

Η υποτακτική φανερώνει κυρίως αυτό πού περιμένουμε να γίνει (το προσδοκώμενο). Ειδικότερα:

α) φανερώνει επιθυμία συχνά με το *ἄγε, ἴθι, φέρε* (= εμπρός, ἔλα) (βουλητική υποτακτική):

Μήπω ἴωμεν ἐκεῖσε (= μην πάμε ακόμα εκεί).

᾿Αγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός ας εξετάσουμε).

Ἔτσι με υποτακτική αορίστου δηλώνεται απαγόρευση ή αποτροπή:

Μὴ ἄλλως ποιήσης.

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον (= κανένα να μην ειρωνευτείς για τη συμφορά του...)

β) στο α' πρόσωπο με ερωτηματικές προτάσεις φανερώνει απορία (απορηματική υποτακτική):

Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν; (= να μιλήσουμε ή να...) (Βλ. § 1δ)

(πβ. ν.ε. να το πω; να μην το πω; τι να κάνω;)

Η απορηματική υποτακτική πολλές φορές μπαίνει ύστερα από το *βούλει* ή *βούλεσθε*:

Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν; (= θέλετε λοιπόν, εἶπε ο Κ., να ετοιμάσουμε ένα συνέδριο;).

3. Η ευκτική

87

Η ευκτική, μια ἔγκλιση που δεν υπάρχει στη ν.ε., φανερώνει κυρίως μιαν απλή σκέψη, χωρίς να εξετάζεται αν πρόκειται για κάτι

πραγματικό ή για κάτι που μπορεί ή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.
Ειδικότερα:

α) εκφράζει ευχή (ευχετική ευκτική):

Ὅ παῖ, γένοιο πατρός εὐτυχέστερος, τά δ' ἄλλ' ὁμοῖος (= μακάρι να γίνεις...).

Συνήθως εμπρός από την ευχετική ευκτική μπαίνει το *εἶθε, εἰ γάρ: Εἶθ', ὦ λῶστε, σὺ τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιο* (= μακάρι, φίλτατε, εσύ που είσαι τέτοιος άνθρωπος, να γίνεις φίλος μας).

β) με το δυνητικό αν φανερώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική):

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου (= ο καλός άνθρωπος θα ήταν δυνατό καμιά φορά να γίνει κακός ή από το πέρασμα του χρόνου ή...).

Μεταφράζεται με: μπορεί να... ή θα με παρατατικό.

Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης:

— κάτι πιθανό (όπως ο μέλλοντας):

Ἐπιλίποι δ' ἂν ὁ χρόνος, εἰ πάσας τὰς πράξεις καταριθμησαίμεθα (= δε θα μας φτάσει ο χρόνος, αν...).

(πβ. ν.ε. με υποτακτική: έρθει δεν έρθει, εγώ θα πάω).

— κάποια γνώμη με μετριοπάθεια:

Γένοιο ἂν οὐ κακός (= θα γίνεις πιστεύω...)

(πβ. ν.ε. εσύ θα γινόσουν καλός φιλόλογος).

— ευγενική προσταγή:

Χωροῖς ἂν εἴσω (= μπες μέσα, παρακαλώ).

(πβ. ν.ε. θα πήγαίνες μια στιγμή).

Σημείωση α'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις (ειδικές, αιτιολογικές, τελικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές κτλ.) που εξαρτώνται από ρήμα παρελθοντικού χρόνου αντιστοιχεί με οριστική ή υποτακτική και λέγεται *ευκτική του πλάγιου λόγου*:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα (αντί: *ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσται πρὸς βασιλέα*).

Ἐπορεύετο δ' ἔκτος τείχους, ἵνα μελετῶ (αντί: *ἵνα μελετᾷ*).

Σημείωση β'. Η ευκτική σε δευτερεύουσες προτάσεις υποθετικές, χρονικές ή αναφορικές φανερώνει, χάρη στο ρήμα της κύριας προτάσεως, επανάληψη στο παρελθόν και ονομάστηκε *επαναληπτική ευκτική*:

Εἰ τις δοκοίη αὐτῷ βλακεύειν, ἔπαισεν ἄν (= αν του φαινόνταν ότι κάποιος χάζευε τον χτυπούσε).

Ὅποτε δέ τις ἀσθενήσκειν, ἐπεσκόπει ὁ Κύριος καὶ παρεῖχε πάντα τοῦ ἐδεῖ (= όταν κάποιος αρρώσταινε ο Κ. τον επισκεπτόταν και...).

Η επαναληπτική ευκτική μεταφράζεται με παρατατικό.

(βλ. στα σχετικά κεφάλαια των δευτερευουσών προτάσεων).

4. Η προστακτική

88

Η προστακτική, όπως και στη ν.ε., φανερώνει:

α) προσταγή: *Ἄπτε, παῖ, λύχνον* (= άναψε...).

β) απαγόρευση: *Μή μου ἄπτου* (= μη μ' αγγίζεις).

γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση: *Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει* (= πείσου σ' εμένα και μην κάνεις αλλιώς).

Γνωῖθι σαυτόν.

Μὴ θορυβεῖτε.

δ) ευχή: *Ἐγίαινε.*

ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση: *Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω* (συγκατάθεση): *τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι* (πράκκληση).

Οἱ δ' οὖν βοῶντων (= αυτοί ας φωνάζουν).

(πβ. τον αρχαίο τύπο της προστακτικής *ἔστω* (= ας είναι) και στη ν.ε. για παραχώρηση: *ἔστω* και αργά πέτυχε το σκοπό του).

Γενική παρατήρηση

89

α) Η απλή οριστική, η δυνητική οριστική και η δυνητική ευκτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως και γι' αυτό έχουν άρνηση *οὐ* (βλ. § 1α):

Δίς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἄν ἐμβαίης (= δύο φορές δεν μπορείς να μπεις στο ίδιο νερό του ποταμού).

β) Η υποτακτική, η ευχετική ευκτική, η ευχετική οριστική και η προστακτική είναι εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας και γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* (βλ. § 1β):

Μὴ μοι γένοιτο τοῦτο (= μακάρι να μη μου συμβεί αυτό).

**ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ
ΣΤΙΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**
φανερώνουν

Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ	Η ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	Η ΕΥΚΤΙΚΗ	Η ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
<p>α) κάτι πραγματικό <i>Έμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στο παρελθόν (δυνητική οριστική) <i>Ἔγνω ἂν τις ὅσου δέξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα</i></p> <p>γ) κάτι αντίθετο του πραγματικού (δυνητική οριστική) <i>Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν</i></p> <p>δ) κάτι που επαναλαμβανόταν στο παρελθόν (Παρατατικός ή αόριστος με αν) <i>Ἀναλαμβάνων τὰ ποιήματα διηρώτων ἂν αὐτοῦς</i></p> <p>ε) ευχή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (Παρατατικός ή αόριστος μέ <i>εἰ γάρ</i> ή <i>εἴθε</i> - ευχετική οριστική) <i>Εἴθ' ἦσθα δυνατός, ὅσον πρόθυμος εἶ</i></p>	<p>α) μια επιθυμία (βουλητική υποτακτική) <i>Ἄγε σκοπῶμεν</i></p> <p>β) μια απορία (απορηματική υποτακτική) <i>Εἴπωμεν ἢ σιγῶμεν;</i></p>	<p>α) μια ευχή (ευχετική ευκτική) <i>Γένοιο πατρός εὐτυχέστερος</i></p> <p>β) κάτι δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική) <i>Ὁ ἀγαθός γένοιτ' ἂν ποτε καὶ κακός</i> Η δυνητική ευκτική φανερώνει επίσης: -ό,τι και ο μέλλοντας <i>Ἐκίλποι δ' ἂν ὁ χρόνος</i> -γνώμη με μετριοπάθεια <i>Γένοιο ἂν οὐ κακός</i> -ευγενική προσταγή <i>Χωροῖς ἂν εἴσω</i></p>	<p>α) προσταγή <i>Ἄπτε παῖ, λύχνον</i></p> <p>β) απαγόρευση <i>Μή μου ἄπτου</i></p> <p>γ) προτροπή, συμβουλή ή παράκληση <i>Ἔμοι πείθου</i> <i>Γνώθι σαυτόν</i> <i>Μή θορυβεῖτε</i></p> <p>δ) ευχή <i>Ἔγίαινε.</i></p> <p>ε) συγκατάθεση ή παραχώρηση <i>Ταῦτα οὕτως ἐχέτω</i></p>

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

90 Εκτός από την οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική, που λέγονται προσωπικές εγκλίσεις, υπάρχουν στην αρχαία ελληνική και οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος, το απαρέμφατο και η μετοχή, που λέγονται απρόσωπες εγκλίσεις, γιατί οι καταλήξεις τους δε φανερώνουν πρόσωπο.

Το απαρέμφατο θεωρείται ονομαστικός τύπος, γιατί μπορεί να εκφέρεται με το ουδέτερο άρθρο κάθε πτώσεως, και ρηματικός, γιατί, όπως το ρήμα, δέχεται επιρρηματικούς προσδιορισμούς και αντικείμενα και έχει χρόνους και διαθέσεις:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἔστι τοῦ λαλεῖν.

Ἄρχεσθαι μαθῶν ἄρχειν ἐπιστήσει (= αν μάθεις να κυβερνήσεις, θα ξέρεις καλά και να κυβερνάς).

91 Το απαρέμφατο στην αρχική του σημασία φανέρωνε σκοπό ή αποτέλεσμα. Με τη σημασία του σκοπού ή του αποτελέσματος βρίσκουμε το απαρέμφατο ύστερα από τα ρήματα: *βαίνω, ἤκω, φέρω, δίδωμι, καταλείπω, ἐφίστημι* (= διορίζω), *τάττω* (= ορίζω), *αἰρούμαι* (= εκλέγω), *πέμπω* και άλλα συνώνυμα:

Μανθάνειν γὰρ ἤκομεν (= ήρθαμε, για να...).

Τὴν πόλιν φυλάττειν αὐτοῖς παρέδωσαν (= παρέδωσαν την πόλη σ' αυτούς, για να τη φυλάγουν).

Λυκοῦργος ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν (= ο Λ. διόρισε κάποιον, για να τους διοικεί).

Ἄφεῖσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον απέλυσαν, ώστε να...).

92 Το απαρέμφατο όταν αντιστοιχεί:

1. με ειδική πρόταση, (βλ. §155 κ.ε.) λέγεται **ειδικό** και μεταφράζεται με **ὅτι, πως**:

Τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναί φημι (= λέω ότι ο καλός...).

2. με πρόταση επιθυμίας (βλ. § 1β), λέγεται **τελικό** και μεταφράζεται με να:

Ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαιμόνα ἰέναι (= τους προέτρεψε να πάνε στη Λ.).

Το τελικό απαρέμφατο ποτέ δε βρίσκεται σε χρόνο **μέλλοντα**.

Σημείωση. Στη ν.ε., όπου ελάχιστοι μόνο τύποι του απαρεμφάτου έμειναν*, το ειδικό απαρέμφατο το αντικαθιστά η ειδική πρόταση, και το τελικό κυρίως η βουλητική πρόταση.

α) Το έναρθρο απαρέμφατο

93 Το έναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο με άρθρο, αντιστοιχεί με όνομα ουσιαστικό και έτσι μπορεί να χρησιμοποιείται ως υποκείμενο, αντικείμενο ή προσδιορισμός:

Τὸ σιγᾶν κρεῖττόν ἐστι τοῦ λαλεῖν (υποκείμενο - ετερόπτωτος προσδιορισμός, β' όρος συγκρ.).

Οἱ ἄνθρωποι φύσει τοῦ εἰδέναί ὀρέγονται (αντικείμενο).

Νίκησον ὀργήν τῷ λογίζεσθαι καλῶς (επιρρημ. προσδιορισμός του τρόπου).

β) Το άναρθρο απαρέμφατο

94 Το άναρθρο απαρέμφατο, δηλαδή το απαρέμφατο χωρίς άρθρο, χρησιμοποιείται ως:

1. υποκείμενο: *Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν* (υποκείμενα στο απρόσωπο ρ. δεῖ).

2. κατηγορούμενο: *Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.*

3. αντικείμενο: *Καλλικρατίδας φησὶ διαλλάζειν Ἀθηναίους καὶ Λακεδαιμονίους* (= ο Κ. λέει ότι θα συμφιλιώσει τους...).

4. ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση): *Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.*

5. προσδιορισμός της αναφοράς (ή του «κατά τι») συνήθως με τα ε-

* λ.χ. 1) τρόπος του λέγειν, 2) το φαῖ (αρχ. ελλ. φαγεῖν), το έχι του (αρχ. ελλ. ἔχειν), 3) έχω γράψει, έχω γραφεί.

πίθητα ἀγαθός, ἰκανός, δεινός, ἄξιος, χαλεπός (= δύσκολος, επικίνδυνος) κ.τ.ό.:

Ἄνηρ δεινότατος λέγειν (= ικανότατος ως προς το ή στο λόγο).

Κῦρος ἦν ἀξιώτατος ἄρχειν (= στο να κυβερνά).

6. επίσης χρησιμοποιείται **ἀπόλυτα**, χωρίς εξάρτηση από κανένα ρήμα, σε στερεότυπες εκφράσεις, όπως:

ἐκὼν εἶναι (= θεληματικά), ὀλίγου δεῖν ἢ μικροῦ δεῖν (= λίγο έλειψε, σχεδόν), ὡς ἔπος εἰπεῖν (= για να το πω έτσι γενικά, σχεδόν), ὡς συντόμως ἢ συνελόντι εἰπεῖν (= για να το πω σύντομα, με λίγα λόγια), ἐμοὶ δοκεῖν ἢ ὡς ἐμοὶ δοκεῖν (= κατά τη γνώμη μου) κ.τ.ό.:

Ἐκὼν εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι.

Ἐδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι (= μου φάνηκαν ότι σχεδόν τους έλειπε το μεγαλύτερο μέρος, ενν. της σοφίας).

Ἄληθές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν εἰρήκασι.

7. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται επίσης αντί για προστακτική ή ευκτική ευχετική:

ἽΩ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Θεοὶ πολῖται, μή με δουλείας τυχεῖν (= μακάρι να μη με βρει δουλεία).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου

95 Ὅταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος από το οποίο εξαρτάται, η σύνταξη λέγεται **ταυτοπροσωπία**:

Κῦρος ὑπέσχετο δώσειν πέντε μνᾶς (Κῦρος υποκείμενο στο ὑπέσχετο και στο δώσειν).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ταυτοπροσωπία μπαίνει σε **ονομαστική**.

Ὅταν το υποκείμενο του απαρεμφάτου δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο του ρήματος, η σύνταξη λέγεται **ετεροπροσωπία**:

Λύσανδρος ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι (Λύσανδρος υποκείμενο στο ἐκέλευσεν, αὐτοὺς υποκείμενο στο ἰέναι).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην ετεροπροσωπία μπαίνει σε αιτιατική.

A. Το ειδικό απαρέμφατο

96 Με ειδικό απαρέμφατο:

α) ως αντικείμενο, συντάσσονται:

— τα λεκτικά ρήματα (*λέγω, φημί, ὁμολογῶ* κ.τ.ό.)

— τα δοξαστικά ρήματα (*νομίζω, δοκῶ, οἶμαι* κ.τ.ό.):

Τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναί φημι.

Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

Ἥλιθιός ἐστιν εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον δόξειν ἀγαθὸς εἶναι
(= αν νομίζει ότι χάρη στα πλούτη του θα δώσει την εντύπωση ότι είναι γενναίος).

β) ως υποκείμενο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα που έχουν την ίδια ή παρόμοια σημασία με τα προηγούμενα προσωπικά ρήματα, όπως: *λέγεται, ὁμολογεῖται, νομίζεται, δοκεῖ* (= φαίνεται) κ.τ.ό.:

Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.

Ἔδοξέ μοι λίαν πόρρω τῶν νυκτῶν εἶναι (= μου φάνηκε ότι η νύχτα είχε προχωρήσει πολύ).

Στο ειδικό απαρέμφατο η άρνηση είναι οὐ και σπανιότερα μή.

B. Το τελικό απαρέμφατο

97 Με τελικό απαρέμφατο

α) ως αντικείμενο, συντάσσονται:

τα βουλητικά ρήματα (*βούλομαι, ἐπιθυμῶ, θέλω* κτλ.), τα προτρεπτικά (*προτρέπω, κελεύω, πείθω, συμβουλεύω* κτλ.), τα απαγορευτικά (*ἀπαγορεύω, κωλύω* κτλ.), τα δυναμικά (*δύναμαι, οἶός τ' εἰμί, ἔχω* με απαρέμφατο κτλ.) τα ρ. *πέφυκα* (= είμαι από τη φύση μου κατάλληλος για να), *ἐπίσταμαι* (= γνωρίζω καλά να) και άλλα με παρόμοια σημασία:

Ἦν ἔγγυς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν.

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας προβαλέσθαι τὰ ὄπλα (= να προτείνουν τα ὄπλα).

Συμβουλευώ ὑμῖν μὴ παραδίδόναι τὰ ὄπλα.

Οἱ στρατιῶται οὐκ ἐδύναντο καθεύδειν (= να κοιμηθοῦν).

Οὐκ ἐπίσταμαι κιθαρίζειν.

β) ως υποκειμένο, συντάσσονται:

τα απρόσωπα ρήματα: *δεῖ* (= εἶναι ἀνάγκη, πρέπει), *χρή* (= πρέπει), *προσῆκει* (= ταιριάζει), *πρέπει*, *ἐγχαρεῖ* (= επιτρέπεται), *ἔστι* (= εἶναι δυνατό), *ἔξεστι* (= επιτρέπεται, εἶναι δυνατό), *ἔνεστι* (= εἶναι δυνατό), *πάρεστι* (= εἶναι δυνατό, εἶναι εὐκόλο), *δοκεῖ* (= φαίνεται καλό, αποφασίζεται), *μέλλει* (= πρόκειται) κτλ., και οι απρόσωπες εκφράσεις: *ἀνάγκη ἐστί*, *θέμις ἐστί* (= επιτρέπεται), *καιρός ἐστι*, *ώρα ἐστί*, *οἶόν τέ ἐστι* (= εἶναι δυνατό), *ἄξιόν ἐστι*, *ῥαδίον ἐστι* (= εἶναι εὐκόλο), *χαλεπόν ἐστι* (= εἶναι δύσκολο), *δέον ἐστί*, *εἰκόσ ἐστι* (= εἶναι φυσικό, λογικό), *πρέπον ἐστί*, *ἀναγκαίως ἔχει*, *καλῶς ἔχει*, *ῥαδίως ἔχει* κτλ. (βλ. §73αβ):

Δεῖ γράμματα μαθεῖν καὶ μαθόντα νοῦν ἔχειν.

Οὕτω χρή ποιεῖν.

Ἄγαθοῖς ὑμῖν προσῆκει εἶναι.

Οὐ θέμις ἐστὶ ψεύδεσθαι (= δεν επιτρέπεται να λέει κανείς ψέματα).

Ἦρα ἐστὶν ἀπίεναί (= εἶναι ὥρα να φύγουμε).

Καὶ γὰρ δακρυῦσαι ῥαδίως αὐτοῖς ἔχει ἀπαντὰ τ' εἰπεῖν (= τους εἶναι εὐκόλο να δακρύσουν και να πουν τα πάντα).

Στο τελικό απαρέμφοτο η ἀρνηση εἶναι *μῆ*.

Σημείωση α'. Πολλές φορές ἀντί για την ἀπόσωπη χρησιμοποιεῖται προσωπική σύνταξη, για να τονιστεῖ το πρόσωπο στο οποίο ἀναφέρεται το ρήμα:

Ἦ Πρόδικε, δίκαιος εἰ βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ (= ἔχεις οἶδιος υποχρέωση να βοηθήσεις...) ἀντί: *Ἦ Πρόδικε, δίκαιόν ἐστὶ σοι βοηθεῖν τῷ ἀνδρὶ.*

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ὑπίσχωμαι* (= υπόσχομαι), *ἐπαγγέλλομαι* (= υπόσχομαι), *δμνυμι* (= ορκίζομαι), *ἐλπίζω*, *προσδοκῶ*, επειδή ἀναφέρονται σε μια μελλοντική πράξη, συντάσσονται με ἀπαρέμφοτο σε χρόνο μέλλοντα ως ἀντικείμενο. Ἔχουν ἀρνηση *μῆ*, γιατί τα ρήματα ἀυτά εκφράζουν και κάποια ἐπιθυμία:

Καὶ περὶ τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευέσθαι (= και γι' ἀυτά μου υποσχέθηκε ὅτι θα (ή να) σκεφτεῖ).

Ἦμοσαν μῆ προδώσειν ἀλλήλους (= ορκίστηκαν ὅτι δε θα (ή να μη) προδώσουν οἱ ἕνας τον ἄλλον).

Ἐλπίζε τιμῶν τοὺς γονεάς πράξειν καλῶς (= να ελπίζεις ὅτι θα (ή να) ευτυχήσεις, αν τιμάς τους γονεῖς σου).

Πίνακας 10

ΤΟ ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

ΕΙΔΙΚΟ		ΤΕΛΙΚΟ	
ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
—απρόσ. ρ.: λέγεται, ὁμολο- γεῖται, νομίζεται, δοκεῖ κτλ.	—λεκτικών ρ. (λέγω, φημί, ὁμολογῶ κτλ.) —δοξαστικών ρ. (νομίζω, δοκῶ, οἶομαι κτλ.)	—απρόσ. ρ.: δεῖ, δοκεῖ, χρεῖ, προ- σῆκει, πρέπει, ἔξεστι, ἔνεστι, πάρεστι, μέλλει κτλ. —απρόσ. εκφρ.: ἀνάγκη, καιρός, οἶόν τε, ἄξιον, χαλεπόν, εἰκός κτλ. (ἔστι), ἀναγ- καίως, καλῶς, ῥαδίως κτλ. (ἔχει)	—βουλευτικών ρ. (βούλομαι, θέλω, ἐπιθυμῶ κτλ.) —προτρεπτικών ρ. (προτρέπω, κε- λεύω, πείθω κτλ.) —απαγορευτικών ρ. (ἀπαγορεύω, κωλύω κτλ.) —δυνητικών ρ. (δύναμαι, πέφυκα, ἐπίσταμαι κτλ.)

2. Η ΜΕΤΟΧΗ

98 Η μετοχή είναι και επίθετο (έχει τρία γένη και τρεις καταλήξεις) και ρήμα (έχει χρόνους και διαθέσεις):

ὁ γράφων, ἡ γράφουσα, τό γράφον

ὁ γραφόμενος, ὁ γραψάμενος, ὁ γραφεῖς, ὁ γεγραμμένος κτλ.

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

α) ως επιθετικός προσδιορισμός, όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική ή αναφορική** μετοχή, γιατί μπορεί να αναλυθεί σε αναφορική πρόταση:

Ὁ φεύγων πόνους φεύγει τιμάς (= αυτός που αποφεύγει τους κόπους αποφεύγει τις τιμές).

β) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός ή ως κατηγορούμενο και λέγεται **κατηγορηματική** μετοχή:

Οὐκ αἰσθάνεσθε ἐξαπατώμενοι; (= ότι σας εξαπατούν).

Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρῶν ἐτύγχανε (= έτυχε να βρίσκεται εκεί).

γ) ως επιρρηματικός προσδιορισμός (του χρόνου, της αιτίας κτλ.) και λέγεται **επιρρηματική** μετοχή:

Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (= αφού είπε αυτά κάθισε).

Νομίζων ἀμείνονας πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον (= επειδή νομίζω ότι εσείς είστε γενναιότεροι από πολλούς βαρβάρους...).

α) Η επιθετική μετοχή

99 Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με άρθρο και μεταφράζεται με αναφορική πρόταση (βλ. προηγούμενο παράδ. § 98α).

Η έναρθρη μετοχή, όπως κάθε έναρθρο επίθετο, μπορεί να λαμβάνεται αντί για ουσιαστικό:

οἱ λέγοντες (= αυτοί που μιλούν, *οἱ ρήτορες*), *ὁ νικῶν* (= αυτός που νικά, *ὁ νικητής*), *ὁ φεύγων* (= ο κατηγορούμενος, ο εξόριστος), *τό παρόν*, *οἱ προσήκοντες* (= οι συγγενείς) κτλ. (βλ. §28).

β) Η κατηγορηματική μετοχή

100 Η κατηγορηματική μετοχή μεταφράζεται με: **να, ότι, που, και**. Με κατηγορηματική μετοχή συντάσσονται:

1. το ρήμα *εἶμι* και όσα έχουν συγγενική σημασία μ' αυτό, όπως: *τυγχάνω* (= συμβαίνει να είμαι, είμαι), *λανθάνω* (= μένω απαρατήρητος), *φαίνομαι* ή *φανερός εἶμι* ή *δηλός εἶμι* (= είμαι φανερός), *οἴχομαι* (= έχω φύγει), *φθάνω* (= προφταίνω), *διατελῶ* (= είμαι διαρκώς) κ.τ.ό.

Με τα ρήματα αυτά η μετοχή μπορεί πολλές φορές να μεταφραστεί με ρήμα και το ρήμα με επίρρημα:

Ἐλάνθανε τρεφόμενον τὸ στράτευμα (= τρεφόταν κρυφά το στράτευμα).

Ἦχετο ἀπιών (= έφυγε γρήγορα).

Ἐπτά ἡμέρας μαχόμενοι διετέλεσαν (=εφτά μέρες συνεχώς πολεμούσαν).

2. τα ρήματα που σημαίνουν **έναρξη ή λήξη, καρτερία και κόπο**, όπως: *ἄρχω, ἄρχομαι, παύω, παύομαι, λήγω* (= τελειώνω, σταματώ), *καρτερῶ, ἀνέχομαι, ἀπαγορεύω* (= βαριέμαι) (αόρ. *ἀπειπον*, παρακ. *ἀπείρηκα*), *κάμνω* (= κουράζομαι) κ.τ.ό.:

Ἄρξομαι λέγων (=θα αρχίσω να λέω).

Ἀγασίλαος οὐποτε ἔληγε θύων (= ποτέ δεν έπαυε να θυσιάζει).

Πάυσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα (= πάψτε να κάνετε κακό...).

Ἄπείρηκα ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων (= βαρέθηκα, απόκαμα πια να...).

3. τα ρήματα *εὖ ή κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, χαρίζομαι* (= κάνω χάρη), *νικῶ, ἠττῶμαι* (=είμαι κατώτερος, νικιέμαι), *λείπομαι* (=υστερώ) κ.τ.ό.:

Εὖ ἐποίησας ἀναμνήσας με (= καλά έκανες και μου το θύμισες).

Ἐμοὶ χαρίζου ἀποκρινόμενος (= κάνε μου τη χάρη να απαντήσεις).

Οὐχ ἠττησόμεθα εὖ ποιοῦντες (= δε θα φανούμε κατώτεροι στο να ευεργετούμε).

4. τα ρήματα που σημαίνουν **αίσθηση, γνώση, μάθηση και μνήμη** όπως: *αἰσθάνομαι, ὄρω, ἀκούω, εὕρισκω, γινώσκω, ἀγνοῶ, μανθάνω, μέμνημαι* κ.τ.ό.:

Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ αἰσθάνεσθε ἔξαπατώμενοι; (= δεν καταλαβαίνετε ότι σας εξαπατούν;).

Ἴσθι ἀνόητος ὢν (= ξέρε το πως είσαι ανόητος).

Μέμνημαι τοιαῦτα ἀκούσας σου (= θυμούμαι ότι άκουσα από σένα τέτοια πράγματα).

5. τα ρήματα που σημαίνουν **δειξη, αγγελία και έλεγχο**, όπως: *δείκνυ-*

μι, δηλωῶ, ἀγγέλλω, ἐλέγχω κ.τ.ό.:

Σωκράτης ἐδείκνυ τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κάγαθὸν ὄντα (= ἐδείχνε στους μαθητές του ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος...).

Ἠγγέλη Φίλιππος ἀσθενῶν ἢ τεθνεώς; (= ἦρθε εἰδήση ὅτι ὁ Φίλιππος ἀρρώστησε ἢ ὅτι πέθανε;).

Ἄδικοῦντα Φίλιππον ἐξελέγξω (= θα ἀποδείξω ὅτι ὁ Φ. ἀδικεῖ).

6. ὅσα σημαίνουν **ψυχικό πάθος**, ὅπως: *χαίρω, ἡδομαι* (= εὐχαριστιέμαι), *βαρέως* ἢ *χαλεπῶς φέρω* (= στενοχωριέμαι), *ἀγανακτῶ, ἀχθομαι* (= εἶμαι δυσαραστημένος), *αἰσχύνομαι* κ.τ.ό.:

Ἐχαιρεν ἀκούων ταῦτα (= χαιρόταν που τ' ἀκούγε).

Ἡδομαι ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος (= εὐχαριστιέμαι που με τιμάτε).

Τοῦτο οὐκ αἰσχύνομαι λέγων (= δεν ντρέπομαι που το λέω αὐτό).

Με τα ρήματα αὐτά ἡ μετοχή χαρακτηρίζεται καὶ ὡς αιτιολογική, γιὰτὶ δείχνει τὴν αἰτία τῆς ψυχικῆς καταστάσεως (βλ. § 101, 2).

Σημείωση α'. Ορισμένα ρήματα συντάσσονται ἄλλοτε με κατηγορηματικὴ μετοχή καὶ ἄλλοτε με ἀπαρέμφατο με διαφορά σημασίας, ὅπως:

	με μετοχή	με ἀπαρέμφατο
<i>φαίνομαι</i>	= εἶναι φανερό ὅτι: <i>Φανήσεται ταῦτα ὁμολογηκῶς</i> (= θα γίνε φανερό ὅτι...)	= δίνω τὴν ἐντύπωση: <i>Ὁ γελωτοποιὸς κλαίειν ἐφαίνοτο</i>
<i>γιγνώσκω</i>	= γνωρίζω ὅτι: <i>Γιγνώσκω ἡττων ὦν πολὺ ὑμῶν</i> (= γνωρίζω ὅτι εἶμαι πολὺ κατώτερός σας)	= κρίνω ὅτι, ἀποφασίζω να: <i>Ὁ Φαρνάβαζος ἐγνω δεῖν τὴν γυναῖκα σατραπεύειν</i>
<i>ἐπίσταμαι</i>	= γνωρίζω καλὰ ὅτι: <i>Ἑμεῖς ἐπίστασθε τοῦτον ὑμᾶς προδόντα</i>	= ξέρω καλὰ να, εἶμαι ἰκανός να: <i>Ἔργον δὲ μόνον ἐσθθῆιν</i> (= να τρώει) <i>ἐπίσταται</i>
<i>οἶδα</i>	= γνωρίζω ὅτι: <i>Οἱ Ἕλληνες οὐκ ἤδεσαν Κῦρον τεθνηκότα</i>	= ξέρω να: <i>Οἶδα μάχεσθαι</i>

Σημείωση β'. Τα ρήματα *ακοῦω* καὶ *αισθάνομαι*, συντάσσονται:

1) με γενικὴ καὶ κατηγορηματικὴ μετοχή, ὅταν δηλώνουν ἄμεση ἀντίληψη: *Ἦκουσά ποτε Σωκράτους περὶ φίλων διαλεγομένου* (= τον ἀκούσα ὁ ἴδιος να συζητά...).

- 2) με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δείχνουν έμμεση αντίληψη: *Ἦκουσε Κύρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα* (= άκουσε από άλλους ότι ο Κ. ήταν στην Κιλ.).
- 3) με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δείχνουν ένα αβέβαιο γεγονός, μια φήμη: *Ἄκουώ κόμας εἶναι καλὰς* (= ακούω, ως φήμη, ότι υπάρχουν ωραία χωριά).

γ) Η επιρρηματική μετοχή

101

Η επιρρηματική μετοχή φανερώνει ό,τι και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία της είναι:

1. **χρονική** (άρνηση *οὐ* ή *μή*). Αναλύεται σε χρονική πρόταση και πολλές φορές παίρνει κάποιο χρονικό επίρρημα, όπως: *ἀμα, εὐθύς, αὐτίκα, ἔτι, μεταξὺ* κ.τ.ό.:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (= όταν πέσει η βαλανιδιά κάθε άνθρωπος κόβει ξύλα).

Ἄμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη.

Ταῦτα ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως (= όταν ακόμη η πόλη είχε δημοκρατία).

2. **αιτιολογική** (άρνηση *οὐ*). Αναλύεται σε αιτιολογική πρόταση και πολλές φορές παίρνει τα: *ἀτε, οἶον, οἶα* όταν η αιτία είναι πραγματική, και το *ὡς*, όταν η αιτία παρουσιάζεται ως υποκειμενική (και μεταφράζεται: γιατί δήθεν, γιατί κατά τη γνώμη ... κτλ.):

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν να τα επιτύχουν...).

Χαλεπῶς ἐπορεύοντο οἶα δὴ ἐν νυκτὶ και ἐν φόβῳ ἀπιόντες (= προχωρούσαν δύσκολα, γιατί έφευγαν τη νύχτα και με φόβο).

Οἱ Κερκυραῖοι ὡς νενικηκότες τροπαῖον ἔστησαν (= έστησαν τρόπαιο, γιατί, όπως πίστευαν, είχαν νικήσει).

3. **τελική** (άρνηση *μή*). Βρίσκεται σε χρόνο μέλλοντα και συνήθως με ρήματα που δείχνουν κίνηση ή και με άλλα ρήματα, και συχνά με το *ὡς*. Αναλύεται σε τελική πρόταση:

Τοῦτο λέξων ἐρχομαι (= έρχομαι για να πω αυτό).

Πορεύεται ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ (= για να ρωτήσει το μαντείο).

Ἄρταξέρξης πείθεται καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= για να τον σκοτώσει)

4. υποθετική (άρνηση *μή*). Αναλύεται σε υποθετική πρόταση:

Ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ἢ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δὲ ὄντα οὐ βουλόμεθα.

Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε (= αν κάνετε αυτά, θα αποφασίσετε δίκαια).

5. εναντιωματική (ή παραχωρητική ή ενδοτική) (άρνηση *οὐ*). Πολλές φορές παίρνει το *καί* ή το *καίπερ*. Αναλύεται σε εναντιωματική πρόταση:

Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν (= αν και ήταν λίγοι νίκησαν).

Ἄθηναῖοι καὶ οὐ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου ὁμως πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον (= αν και δεν πήραν απ' αυτό το χρυσάφι, ήταν όμως πρόθυμοι για τον πόλεμο.).

Συμβουλευέω σοι καίπερ νεώτερος ὢν (= αν και είμαι νεότερος).

Μεταξύ του ρήματος και της εναντιωματικής μετοχής υπάρχει κάποια αντίθεση.

6. τροπική (άρνηση *οὐ*). Βρίσκεται συνήθως σε *ενεστώτα*. Στη ν.ε. μεταφράζεται ή με επιρρηματικό προσδιορισμό ή με τροπική μετοχή ή με το ρήμα της μετοχής και το *καί*:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν με ληστείες ή ζουν ληστεύοντας ή ληστεύουν και ζουν).

Ἦλθεν ἔχων ναῦς ὀλίγας (= ήρθε με λίγα πλοία ή έχοντας λίγα πλοία).

Συχνές τροπικές μετοχές είναι οι: *ἔχων, ἄγων, φέρων*.

Το υποκείμενο της μετοχής

102

Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην ίδια πτώση, δηλαδή η μετοχή λειτουργεί ως ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός:

Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Τοῖς ἰππεῦσιν εἶρητο θαρροῦσι διώκειν (= είχαν πει στους ιππεῖς να αρχίσουν την καταδίωξη με θάρρος).

Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο (το υποκείμενο της μετοχής: οὗτος είναι και υποκείμενο στο ρ. ἐκαθέζετο).

Τοῖς ἰππεῦσιν εἰρητο θαρροῦσι διώκειν (το υποκείμενο της μετοχής: τοῖς ἰππεῦσιν είναι ἔμμεσο αντικείμενο στο ρ. εἰρητο).

Όταν όμως το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι ὀρος της προτάσεως, τότε η μετοχή λέγεται **απόλυτη**:

Ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοὺς οὐδεμιᾶς διαφορᾶς πρότερον ὑπαρχούσης (το υποκείμενο της μετοχής: διαφορᾶς δεν είναι ὀρος της προτάσεως).

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (το υποκείμενο της μετοχής: δρυὸς δεν είναι ὀρος της προτάσεως).

(πβ. ν.ε. **ξημερώνοντας** Λαμπρή αντάμωσα τους δικούς μας).

Η απόλυτη μετοχή εκφέρεται σε πτώση γενική (**Γενική απόλυτη**). Αλλά η μετοχή των απρόσωπων ρημάτων και των απρόσωπων εκφράσεων όταν λαμβάνεται ως απόλυτη, εκφέρεται σε πτώση αιτιατική (**Αιτιατική απόλυτη**):

Δόξαν δὲ ταῦτα ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν (ἐπεὶ ἔδοξε ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν) (= ὅταν τα αποφάσισαν, εἶπαν με κήρυκα να κάνουν ἔτσι).

Οὐκ ἐσώσαμεν σε οἶόν τε ὄν (οὐκ ἐσώσαμεν σε, εἰ καὶ οἶόν τε ἦν) (= αν και ἦταν δυνατό).

Συχνές μετοχές σε αιτιατική απόλυτη είναι:

- α) ἐξόν, δέον, χρεών, δόξαν, προσῆκον, πρέπον κ.ά.
- β) του ρ. εἰμί σε ουδέτερο γένος με επίθετο, λ.χ. δυνατὸν ὄν, ἀδύνατον ὄν, οἶόν τε ὄν, ῥάδιον ὄν, ἀδηλον ὄν κτλ.

Σημείωση. Μερικές φορές με αιτιατική απόλυτη εκφέρεται η μετοχή και προσωπικών ρημάτων αλλά τότε με το ὄς:

τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν ὡς τὴν τῶν πονηρῶν ὁμιλίαν κατάλυσιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς (ἐπεὶ ἡ τῶν πονηρῶν ὁμιλία κατάλυσις τῆς ἀρετῆς ἐστίν) (= τους απομακρύνουν ἀπὸ τους κακοὺς ἀνθρώπους, γιατί ὁπως πιστεύουν η συναναστροφή με τους κακοὺς είναι...).

Η ΜΕΤΟΧΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ	ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ
<p>Με άρθρο:</p> <p><i>Ὁ φεύγων πόνους.</i> <i>Οἱ λέγοντες.</i></p>	<p>Με τα ρήματα:</p> <p>1) <i>εἰμί, τυγχάνω, λανθάνω, φαίνομαι, οἶχομαι, διατελῶ</i> κτλ. 2) <i>ἄρχω, παύω, καρτερῶ, ἀνέχομαι</i> κτλ. 3) <i>εὖ ἢ κακῶς ποιῶ, ἀδικῶ, νικῶ, ἠττῶμαι, λείπομαι</i> κτλ. 4) <i>αἰσθάνομαι, ὄρω, ἀκούω, γινώσκω, μανθάνω</i> κτλ. 5) <i>δείκνυμι, δηλῶ, ἀγγέλλω</i> κτλ. 6) <i>χαίρω, ἄχθομαι, αἰσχύνομαι</i> κτλ.</p>	<p>1. χρονική: <i>Ταῦτα εἰπὼν ἐκαθέζετο.</i> 2. αιτιολογική: <i>Οὐ δυνάμενοι τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν.</i> 3. τελική: <i>Τοῦτο λέξων ἔρχομαι.</i> 4. υποθετική: <i>Ταῦτα ποιοῦντες τὰ δίκαια ψηφιεῖσθε.</i> 5. εναντιωματική: <i>Ὀλίγοι ὄντες ἐνίκησαν.</i> 6. τροπική: <i>Ληζόμενοι ζῶσι.</i></p>

Σύνδεση μετοχῶν

104

Οι μετοχές σε μια πρόταση

1. συνδέονται μεταξύ τους με παρατακτικούς συνδέσμους, όταν είναι όμοιες:

Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεῖς βουλευέται ὅπως μήποτε ἐτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ (= σκέφτεται πως δε θα είναι πια στην εξουσία του αδελφού του) (οι μετοχές και οι δύο είναι χρονικές).

2. εκφέρονται χωρίς συνδέσμους

α) όταν είναι ανόμοιες:

Οἱ Ἕλληνες ὑφορῶντες τούτους αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν ἡγεμό-

νας *έχοντες* (= επειδή τους υποπτεύονταν προχωρούσαν έχοντας δικούς τους οδηγούς· η πρώτη μετοχή είναι αιτιολογική και η δεύτερη τροπική).

β) όταν η μία προσδιορίζει την άλλη:

Έντυχών τινι ὀφθαλμιῶντι ἀνθρώπῳ ἀπίοντι ἐξ ἰατροῦ, κάλαμον ἔχοντι, ἀπέκτεινε (= όταν συνάντησε κάποιον που του πονούσαν τα μάτια, καθώς έβγαινε από ένα ιατρείο...) (η χρονική μετοχή *ἀπίοντι* προσδιορίζει τη μετοχή *ὀφθαλμιῶντι* και η τροπική *ἔχοντι* την *ἀπίοντι*)

γ) για έμφαση (*σχήμα ασύνδετο*):

Ἡμεῖς γάρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μεταδόντες ἀπάντων ὧν οἶοί τε ἤμεν, ὁμως προαγορευόμεν τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀπιέναι (= ...ὁμως ορίζουμε από πριν σ' ὅποιον θέλει να μπορεί να φύγει).

(Βλ. και § 143α).

Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος

105 Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν ὅπως και στη ν.ε.

α) ὅ,τι και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται: *γραπτός* (*γεγραμμένος* = αυτός που έχει γραφεί) (πβ. ν.ε. κλειστή πόρτα = κλεισμένη πόρτα· είναι φευγάτος = έχει φύγει).

β) εκείνον που μπορεί να πάθει ὅ,τι φανερώνει το ρήμα: *ὄρατός* (*ὁ δυνάμενος ὄρασθαι* = αυτός που μπορεί να τον δει κανείς) (πβ. ν.ε. κατορθωτός, αδιάβατος).

γ) εκείνον που αξίζει να πάθει ὅ,τι φανερώνει το ρήμα: *θαυμαστός*, *ἐπαινετός*.

δ) σπανιότερα ὅ,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου: *θνητός* (*ὁ θνήσκων*), *ἄπρακτος* (*ὁ μὴ πράξας*), *ἀστράτευτος* (*ὁ μὴ στρατευσάμενος* = αυτός που δε στρατεύθηκε) (πβ. ν.ε. καυτός = αυτός που καίει, μαθητής αδιάβατος = που δε διάβασε, βιβλίο αδιάβατο = που δε διαβάστηκε).

Τα ουδέτερα των ρηματικών επιθέτων σε **-τος** με το ρ. *έστι* λαμβάνονται και ως απρόσωπες εκφράσεις (βλ. §73) και σημαίνουν κάτι που μπορεί ή αξίζει να γίνει:

Οὐδὲ τοῖς ἰππεῦσι προσβατὸν ἦν (= οὔτε στους ἰππεῖς ἦταν δυνατό να πλησιάσουν).

Ἄρα βιωτὸν ἔστιν ἡμῖν μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= ἀραγε αξίζει να ζούμε με καταστραμμένο σώμα;).

106

Τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** σημαίνουν ότι πρέπει να γίνει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:

Δοκεῖ μοι διδασκτέον εἶναι ἀλλήλους τὰ αἴτια τῶν πολέμων (= πρέπει να εξηγήσουμε ο ένας στον άλλο...).

(πβ. ν.ε. διδασκτέα ύλη, μαθητῆς μετεξεταστέος).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** παρατηρούνται δύο συντάξεις:

α) **απρόσωπη σύνταξη** με τα ρηματικά επίθετα σε ουδέτερο γένος, όταν εξαιρείται κυρίως η πράξη που πρέπει να γίνει:

Τοὺς φίλους εὐεργετητέον ἔστί.

β) **προσωπική σύνταξη**, όταν εξαιρείται κυρίως το πρόσωπο ή το πράγμα που οφείλει να πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα:

Οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι (= πρέπει να ευεργετηθούν αυτοί που θέλουν να γίνουν σύμμαχοι).

Εἶπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἢ πόλις ἔστι (= πρέπει να ωφελείται από σένα η πόλη).

Με τα ρηματικά επίθετα σε **-τός** και **-τέος** το πρόσωπο που ενεργεί μπαίνει σε δοτική (βλ. § 53γ και 68β):

Αὐτοῖς οὐκ ἐξίτὸν ἔστι (= δεν είναι δυνατό σ' αυτούς να βγουν έξω).

Πειρατέον σοι τὴν Ἑλλάδα εὖ ποιεῖν (= πρέπει να προσπαθήσεις να ευεργετήσεις την Ελλάδα).

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

107 Οι αντωνυμίες λαμβάνονται *αντί ονόματος*: έτσι μπορεί να είναι συντακτικώς ό,τι και τα ονόματα: υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, επιθετικοί, κατηγορηματικοί ή επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Α' ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

108 1. Οι τύποι της προσωπικής αντωνυμίας του α' και β' προσώπου στην ονομαστική (*ἐγώ, σύ, ἡμεῖς, ὑμεῖς*) χρησιμοποιούνται, όταν δηλώνεται ἔμφαση και τονίζεται το πρόσωπο ή αντιδιαστέλλεται από κάτι άλλο. Σε κάθε άλλη περίπτωση παραλείπονται (βλ. και § 20).

Σὺ μὲν παιδείας ἐπιθυμεῖς, ἐγὼ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρῶ.

— *Ἐὶ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε. — Ἀλλ' ἐμμένω.*

2. Από τους τύπους των πλάγιων πτώσεων του ενικού α' και β' προσώπου οι δυνατοί τύποι, που έχουν πάντοτε τόνο (*ἐμοῦ, ἐμοί, ἐμέ, σοῦ, σοί, σέ*) χρησιμοποιούνται όταν υπάρχει ἔμφαση, ενώ οι εγκλιτικοί τύποι (*μου, μοι, με, σου, σοι, σε*), όταν δηλώνεται απλώς το πρόσωπο χωρίς ἔμφαση:

Οὐκ ἐμοὶ ἀλλὰ σοὶ ἀρέσκει ταῦτα (ἐμφαση).

Ἐγὼ σοὶ ἐρῶ· τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (χωρὶς ἐμφαση).

3. Η ονομαστική ενικού της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου, που δεν υπάρχει, και η σπάνια ονομαστική πληθυντικού (*σφεῖς*) αναπληρώνονται από τις δεικτικές αντωνυμίες *οὗτος, ἐκεῖνος* η, όταν υπάρχει ἔμφαση, από την οριστική αντωνυμία αὐτός:

Οὔτε ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται, οὔτε ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης.

Τὴν χώραν αὐτοὶ καίουσιν (= αυτοὶ οἱ ἴδιοι).
Αὐτὸς ἔφα (= ἐκεῖνος, ὁ Πυθαγόρας, το εἶπε).
(πβ. ν.ε. ἀφού το λέει αὐτός, ἔτσι θα εἶναι).

Β' Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ἢ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ αὐτός

109 Η αντωνυμία *αὐτός* ως οριστική χρησιμοποιεῖται για να ορίσει κάτι, να το ξεχωρίσει με ἔμφαση ἀπό τα ἄλλα, ἐνῶ ως επαναληπτική, για να επαναλάβει μια λέξη που αναφέρθηκε ἤδη προηγουμένως, και

1. εἶναι επαναληπτική μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐνῶ οριστική σε κάθε πτώση:

Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ὀκτῶ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ (αὐτός = οριστική, αὐτόν, αὐτῷ: επαναληπτικές)
Καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἤσχυνε καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισεν (οριστική).

2. ποτέ δεν εἶναι δεικτική, ὅπως, ἀντίθετα, εἶναι κανονικά στη ν.ε.,

3. με ἄρθρο σημαίνει ταυτότητα και μεταφράζεται **ὁ ἴδιος**:

Τὴν Ἀττικὴν ἀνθρώποι ὥκουν οἱ αὐτοὶ ἀεὶ (= τὴν Ἀττικὴν τὴν κατοικοῦσαν οἱ ἴδιοι ἀνθρώποι πάντοτε) (βλ. και § 30).

Γ' ΟΙ ΑΥΤΟΠΑΘΕΙΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

110 Οι αυτοπαθεῖς αντωνυμίες βρίσκονται μόνο στις πλάγιες πτώσεις και ποτέ δεν εκφέρονται με ἄρθρο (δηλαδή ἀντίθετα ἀπό ὅ,τι συμβαίνει στη ν.ε.):

Γνώθι σαυτόν (= γνώρισε τον εαυτό σου).

Ἐαυτοῦ κηδεταὶ ὁ προναῶν ἀδελφοῦ (= για τον εαυτό του φροντίζει ὅποιος προνοεῖ για τον ἀδελφό του).

(πβ. ν.ε. ἀθελά του ἐγινε κατήγορος του εαυτοῦ του).

111 1. Η αυτοπαθῆς αντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιεῖ-

ται, όπως και στη ν.ε., αντί για την προσωπική, όταν το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία είναι το ίδιο με το υποκείμενο της προτάσεως (άμεση ή ευθεία αντανάκλαση):

Γνωθί σαυτόν (και όχι *γνωθί σε*).

Ἵπὲρ ἑμαυτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κατηγορίαν ποιήσομαι.

Ἦν ἐμὲ ἀποκτείνητε, βλάψετε ὑμᾶς αὐτούς.

(πβ. ν.ε. βλέπω τον εαυτό μου στον καθρέφτη — και όχι, βέβαια, βλέπω εμένα στον...).

Σημείωση. Συνήθως όμως αντί για το κανονικό *δοκῶ ἑμαυτῶ* υπάρχει *δοκῶ μοι* ή *ε-μοὶ δοκῶ* (όπως *δοκεῖ μοι* ή *ἐμοὶ δοκεῖ*):

Δοκῶ μοι αἰσθάνεσθαι ὅτι τῷ ὕπνῳ ἠδόμην.

2. Η αυτοπαθής αντωνυμία του γ' προσώπου χρησιμοποιείται:

α) επίσης, όπως και του α' και β' προσώπου, σε άμεση ή ευθεία αντανάκλαση:

Ὁ σοφὸς ἐν ἑαυτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν (= στον εαυτό του, επάνω του την έχει και τη μεταφέρει την περιουσία του) (η αντωνυμία *ἑαυτῷ* δηλώνει το ίδιο πρόσωπο με το υποκείμενο του ρήματος: ὁ σοφός).

β) με δευτερεύουσα πρόταση ή με φράση που έχει απαρέμφοτο ή μετοχή και σε έμμεση ή πλάγια αντανάκλαση, (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που δηλώνει η αντωνυμία δεν είναι το ίδιο με το υποκείμενο της δευτερεύουσας προτάσεως ή του απαρεμφάτου ή της μετοχής, αλλά με το υποκείμενο της κύριας προτάσεως):

Ξενοφῶν ἔδεισε μὴ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο ἑαυτῷ (= φοβήθηκε μήπως του συμβούν αθεράπευτες συμφορές) (Η αντωνυμία *ἑαυτῷ* αναφέρεται στο υποκείμενο του *ἔδεισε* και όχι του *γένειτο*).

Ὁ ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὀρᾶν.

Κύρος ἤρξε τῶν ἐθνῶν τούτων οὐθ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις (= ο Κ. κυβέρνησε αυτά τα έθνη που δεν ήταν ομόγλωσσα ούτε με τον ίδιο ούτε μεταξύ τους).

Αλλά στην περίπτωση αυτή της πλάγιας αντανάκλασεως, χρησιμοποιείται πολλές φορές και η **προσωπική** αντωνυμία του γ' προσώπου ή, συχνότερα, και η αντωνυμία *αὐτός*:

Ἐφοβεῖτο Κῦρος μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι (αντί ἑαυτῶ).

Οἱ φυγάδες ἐδέοντο Κερκυραίων σφᾶς κατάγειν (= να τους επαναφέρουν στην πατρίδα) (αντί ἑαυτούς).

Οἱ πολέμιοι ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν Ἰδωσί τινες ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας (= ὅταν δουν μερικούς να ορμοῦν ἐναντίον τους) (αντί ἑαυτούς).

Σημείωση. Μερικές φορές ἀντί για τὴν αυτοπαθὴ ἀντωνυμία του α' και β' προσώπου χρησιμοποιεῖται ἡ ἴδια ἀντωνυμία του γ' προσώπου:

Δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι ἑαυτοὺς (ἀντί: ἡμᾶς αὐτούς).

Εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας (ἀντί: ὑμᾶς αὐτούς).

Δ' Η ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

- 112** Η αλληλοπαθὴς ἀντωνυμία, που βρίσκεται μόνο στον πληθυντικό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις, ἐκφέρεται πάντοτε χωρὶς ἄρθρο:

Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους.

Οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὁμοιοί.

Πολλές φορές ἀντί για τὴν αλληλοπαθὴ ἀντωνυμία χρησιμοποιεῖται ἡ αυτοπαθὴς:

*Ἀπίστως ἔχουσι πρὸς ἑαυτοὺς οἱ Ἕλληνες (ἀντί: πρὸς ἀλλήλους)
(= οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνη ο ἕνας στον ἄλλον).*

Ε' ΟΙ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 113** 1. Οἱ κτητικὲς ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπίθετα με ἄρθρο ἢ χωρὶς ἄρθρο:

Τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι.

Ἐμὸν ἔργον ἐστὶ καὶ τῶν ἄλλων.

2. Ὡς κτητικὴ ἀντωνυμία γ' προσώπου* χρησιμοποιεῖται ἡ γενικὴ

* Ἡ κτητικὴ ἀντωνυμία του γ' προσώπου για ἕναν κτήτορα *ἐός, ἐή, ἐόν* δε χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τους ἀρχαίους πεζογράφους, και ἡ *σφέτερος, σφετέρη, σφέτερον* για πολλοὺς κτήτορες, εἶναι σπάνια.

της επαναληπτικής αντωνυμίας *αὐτός* ή, για έμφαση, η γενική της δεικτικής αντωνυμίας *οὗτος* ή *ἐκεῖνος*:

*Μετεπέμψατο τὴν θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς.
Φροντίζω τῆς ἐκείνου δόξης.*

3. Ὄταν το ρήμα και η κτητική αντωνυμία δείχνουν το ίδιο πρόσωπο, τότε, για έμφαση κυρίως, χρησιμοποιείται αντί για τους τύπους της κτητικής αντωνυμίας *ἐμός*, *σός*, *τούτου* η αυτοπαθής σε πτώση γενική, και αντί για τους τύπους *ἡμέτερος*, *ὑμέτερος*, *τούτων* οι τύποι: *ἡμέτερος αὐτῶν*, *ὑμέτερος αὐτῶν*, *ἐαυτῶν*:

Στέργω τὸν ἐμαυτοῦ φίλον (αντί: *στέργω τὸν ἐμὸν φίλον*).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι τῶν ἐαυτῶν συμμαχῶν κατεφρόνουν (αντί: *τῶν συμμαχῶν αὐτῶν*).

Επίσης, όταν δεν υπάρχει έμφαση, αντί για την κτητική αντωνυμία χρησιμοποιούνται, όπως και στα ν.ε., οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών *μου*, *σου*, *ἡμῶν* κτλ.:

Ἐγὼ ὑμᾶς ὑπὲρ τοῦ πατρός μου τεθνεώτος αἰτοῦμαι.

Διὰ τῶν νόμων ἐλάμβανε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ.

Πυθοίμεθ' ἂν τὸν χρησμὸν ἡμῶν ὅ,τι νοεῖ (=θα μπορούσαμε να πληροφορηθούμε τι εννοεῖ ο χρησμός μας).

4. Ὄταν ο κτήτορας είναι φανερός, η κτητική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται:

Οὐ μόνον ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι (αντί: *ὁ ἐμός πατήρ*).

Σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ (αντί: *ὁ σὸς πατήρ καὶ ἡ σῆ μήτηρ*).

Οἱ γονεῖς στέργουσι τὰ τέκνα (αντί: *τὰ τέκνα αὐτῶν*).

(πβ. ν.ε. ο πατέρας στεκόταν σκυφτός κι αμίλητος).

ΣΤ' ΟΙ ΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

114 Οι δεικτικές αντωνυμίες χρησιμοποιούνται και ως επίθετα, δηλαδή με ουσιαστικά, και ως ουσιαστικά, δηλαδή μόνες τους:

Ἡ τραγωδία ἐστὶ τῆσδε τῆς πόλεως εὕρημα (ως επίθετο)
Τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβωμεν (ως επίθετο).
Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε (ως ουσιαστικό).
Μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ξενοφῶν (ως ουσιαστικό).
(πβ. ν.ε. Εκείνος ο άνθρωπος δεν ξαναήρθε. Εκείνος το είπε).

115

1. Οι αντωνυμίες *οὗτος*, *δδε* χρησιμοποιούνται για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται κοντά σ' αυτόν που μιλάει, ενώ η αντωνυμία *ἐκείνος*, όπως και στη ν.ε., για πρόσωπα ή πράγματα που βρίσκονται μακριά:

Ἦδε ἡ ἡμέρα (= η σημερινή μέρα).

Ἡ δημοκρατία ἐκείνη μεθ' ἧς ἔζων οἱ πρόγονοι.

Σημείωση. Η αντωνυμία *οὗτος* έχει στενότερη σχέση μ' αυτόν που ακούει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αντί για την προσωπική αντωνυμία του β' προσώπου *σύ*, ενώ η *δδε* μ' αυτόν που μιλάει, γι' αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί για την προσωπική ή κτητική αντωνυμία του α' προσώπου (*ἐγώ*, *ἐμός*):

Οὔτοι μὲν. ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει (= αυτοί οι δικοί σου...).

Οὗτος, τί ποιεῖς (= έ, συ εκεί, τι κάνεις;)

Ἐγώ τε καὶ Μελησίας δδε νῦν ἐροῦμεν (= ο Μελησίας αυτός εδώ που είναι μαζί μου).

Φονεὺς εἰ τοῦδε τάνδρὸς ἐμφανῶς (αντί: *φονεὺς εἰ ἐμοῦ*...).

Σκόπει εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν τῆδε κουφιεῖς χερί (= σκέψου αν θα θάψεις το νεκρό μαζί με το δικό μου χέρι, βοηθώντας με).

2. Η *οὗτος* αναφέρεται συνήθως στα προηγούμενα, ενώ η *δδε* στα επόμενα:

Ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε τάδε (= αυτά, που ειπώθηκαν, λοιπόν τα λες εσύ, από μας όμως ανακοίνωσε τα εξής).

3. Η έκφραση *καὶ ταῦτα* επαναλαμβάνει και εξαίρει μια προηγούμενη έννοια:

Οὐ ταῦτ' ἡμῖν δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων
(= δεν έχουμε την ίδια γνώμη για τα ίδια πράγματα και μάλιστα για τα σπουδαιότερα).

Ζ' ΟΙ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 116** 1. Η ερωτηματική αντωνυμία *τίς* σημαίνει ό,τι η αντωνυμία **ποιος** στη ν.ε. και χρησιμοποιείται και ως επίθετο, και ως ουσιαστικό:

Τίνα καιρὸν βελτίω ζητεῖτε; (ως επίθετο)

Τίς εἶ; (ως ουσιαστικό)

(πβ. ν.ε. ποιος άνθρωπος θα το δεχόταν αυτό; ποιος είναι;)

2. Η ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* σημαίνει: **ποιας λογής** και χρησιμοποιείται ως επίθετο:

Τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτήδειαί εἰσιν εἰς φυλακὴν πόλεως;
(= ποιοι και ποιας λογής χαρακτήρες είναι κατάλληλοι για τη φύλαξη της πόλεως;)

3. Πολλές φορές ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *τίς* ακολουθεί το επίρρημα *ποτέ* με τη σημασία του **άραγε** ή **τάχα**, καί ύστερα από την ερωτηματική αντωνυμία *ποῖος* και *πόσος* ή αόριστη αντωνυμία *τίς*, με τη σημασία του **σαν**, για έκπληξη ή ειρωνεία:

Τίσι ποτὲ λόγοις ἐπεισαν Ἀθηναίους; (με ποιους άραγε λόγους...;)

Ποίου τινὸς γένους ἐστὶν ὁ Μιθριδάτης; (= σαν από τι λογής γενιά είναι ο Μ.;)

Πόσαι τινὲς εἰσιν αἱ πρόσοδοι; (= σαν πόσα να είναι τα εισοδήματα;)

Η' ΟΙ ΑΟΡΙΣΤΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

- 117** 1. Η αόριστη αντωνυμία *τίς* χρησιμοποιείται:

α) σε καταφατικές προτάσεις είτε ως ουσιαστικό είτε ως επίθετο:

Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ (= **ας** πάει κάποιος για νερό) (ουσιαστ.).

Ὁ σοφιστής ἐστὶν ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα (επίθετο).

Αντίθετα σε αρνητικές (αποφατικές) προτάσεις χρησιμοποιείται *ή οὐδείς* ή *μηδείς*:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀγαθόν.

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Σημείωση. Γενικά στην αρχ. ελληνική σε μια πρόταση που αρχίζει με *οὐ* ή *μή* δε χρησιμοποιείται η αντωνυμία *τίς* αλλά η αντωνυμία *οὐδείς, μηδείς*· λ.χ. *δεν* μπορεί να γραφεί στα αρχαία: *Οὐκ ἔστιν ἀγαθόν τι ἢ Μὴ θῆσθε νόμον τινά* (βλ. § 142 κ.ε.).

β) ως κατηγορούμενο με τη σημασία: **κάποιος σπουδαίος, κάτι:**

Ἡῦχει τις εἶναι (= καυχόταν ότι είναι κάποιος).

(πβ. ν.ε. πιστεύει πως είναι κάτι ή κάποιος)

γ) με επίθετα, αντωνυμίες, αριθμητικά ή επιρρήματα, και άλλοτε εξαιρεί, άλλοτε πάλι μετριάζει τη σημασία τους:

Δεινὴ τις δύναμις (= κάποια πολύ μεγάλη δύναμη).

Τριάκοντά τινας ἀπέκτειναν (= σκότωσαν κάπου τριάντα).

2. Η αόριστη αντωνυμία *ἄλλος* πολλές φορές πρέπει να μεταφραστεί: **εκτός απ' αυτό, επιπλέον:**

Ἀπέθνησκον ὑπὸ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας (= πέθαιναν από την πείνα και επιπλέον από κάτι άλλο, δηλαδή από την αργία).

Η αντωνυμία *ἄλλος* σ' αυτή την περίπτωση φαίνεται ως επιθετικός προσδιορισμός ενός ουσιαστικού (λ.χ. εδώ: *ἀργίας*), αλλά κυρίως το ουσιαστικό είναι επεξήγηση στην αντωνυμία *ἄλλος*.

Θ' ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

118

1. Η αντωνυμία *ὅς* αναφέρεται σε κάτι ορισμένο, ενώ η *ὅστις* σε κάτι γενικό και αόριστο:

Ἔστι Δίκης ὄφθαλμός, ὅς τὰ πάνθ' ὄρᾷ.

Μακάριος ὅστις οὐσίαν (= περιουσίαν) *καὶ νοῦν ἔχει.*

Σημείωση. Η *ὅστις* σργότερα επικράτησε και για τις δύο περιπτώσεις.

2. Η φράση *ἔστιν ὅς* ή *ἔστιν ὅστις* ισοδυναμεί με την αόριστη αντωνυμία *τίς*: έτσι και: *εἰσὶν οἳ* ή *ἔστιν οἳ* = *τινές*, *ἔστιν ὧν* = *τινων* κτλ. και *οὐκ ἔστιν ὅστις* = *οὐδείς*, *οὐκ ἔστιν ὅστις οὐ* = *πᾶς* κτλ.

Εἰσὶν οἳ διαμαρτόντες τῶν ὁδῶν κατὰ τὴν χώραν ἐπλανήθησαν

(= μερικοί έχασαν τους δρόμους και περιπλανήθηκαν στη χώρα).

Πλήν Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἔστιν ὧν ἄλλων ἐθνῶν.

Κατά τον ίδιο τρόπο *ἔστιν* δε σημαίνει **μερικές φορές, κάπου κάπου, ἔστιν ὅπως** σημαίνει **κάπως, ἔστιν ὅπου** σημαίνει **κάπου** κτλ.

3. Η αναφορική αντωνυμία *οἶος* (= τέτοιος που) στη φράση: *οἶός εἰμι* σημαίνει: **εἶμαι τέτοιος ἄνθρωπος που ἢ εἶμαι ἔτοιμος να**, αλλά στη φράση: *οἶός τ' εἰμί (οἶός τέ εἰμι)* σημαίνει **μπορώ**:

Ἦγανάκτει καὶ οἶός ἦν ἐπεξιέναι (= και ἦταν ἔτοιμος να...).

Ἀλκιβιάδης οἶός τ' ἦν σῶσαι τὴν τῆς πόλεως δύναμιν.

Οἰοί τ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι
(= μπορούν οι πολλοί να κάνουν ὄχι τα πιο μικρά κακά).

4. Η αναφορική αντωνυμία κανονικά συμφωνεί με το ὄνομα ἢ τη δεικτική αντωνυμία, στην οποία αναφέρεται, στο γένος και τον αριθμό, και η πτώση της κανονίζεται ἀπὸ τη σύνταξη της προτάσεως. Πολλές φορές ὅμως η αναφορική αντωνυμία ἀντὶ να βρίσκεται σε πτώση αιτιατική, ὅπως θα ἦταν η κανονική σύνταξη, μπαίνει σε **γενική ἢ δοτική**, γιατί και το ὄνομα ἢ η αντωνυμία στην οποία αναφέρεται εἶναι σε πτώση γενική ἢ δοτική:

Ὅπως ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἧς κέκτησθε (αντί: *ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας ἦν κέκτησθε*).

Ἐγεγένητο τουναντίον οὐ ἐνόμισαν πάντες ἄνθρωποι ἔσεσθαι
(αντί: *τουναντίον τούτου ὁ ἐνόμισαν πάντες* κτλ.).

Αὐτὸ το συντακτικὸ φαινόμενο λέγεται **ἐλξη του αναφορικοῦ**.

Η αναφορική αντωνυμία ἐλκεται ἀπὸ τη λέξη στην οποία αναφέρεται (η *ἧς* ἀπὸ τη λέξη *ἐλευθερίας*, η *οὐ* ἀπὸ τη λέξη *τούτου*).

Στην ἐλξη του αναφορικοῦ η δεικτική αντωνυμία παραλείπεται και η αναφορική παίρνει την πτώση της δεικτικής, λ.χ. ἀντὶ *τούτου ὁ* γίνεται *οὐ*:

(πβ. ν.ε. τιμᾶμε ὅσους αγωνίστηκαν για την πατρίδα, ἀντί: αὐτοῦς ὅσοι αγωνίστηκαν...).

5. Η αναφορική αντωνυμία *ὅς*, μεταφράζεται πολλές φορές **αὐτός που**, γιατί συνήθως, και ὄχι μόνο στην ἐλξη, η δεικτική αντωνυμία

στην οποία αναφέρεται η αναφορική, παραλείπεται:

Μή μοι γένοιθ' ἄ βούλομαι, ἀλλ' ἄ συμφέρει (αντί: *μή μοι γένοιτο ταῦτα ἄ βούλομαι, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἄ συμφέρει*)

(πβ. ν.ε. 'Όποιος πεινάει καρβέλια ονειρεύεται. Και στα δημοτικά τραγούδια ή στις παροιμίες: δεν είμαι εγώ σαν που θαρρείς = σαν = εκείνες που...· αλί που το 'χει η κούτρα του = αλίμονο σ' αυτόν που...).

6. Συχνά στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία *ὅς* εισάγει κύρια πρόταση, και όχι δευτερεύουσα αναφορική, και τότε η *ὅς* ερμηνεύεται με δεικτική (αυτός κτλ.) και με κάποιο σύνδεσμο παρατακτικό: **και, αλλά** κτλ:

Ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι τεκμήρια ὄραν τὰ τρόπαια (= και αυτών αποδείξεις μπορεί να δει κανείς τα τρόπαια).

Πῶς οὖν ἂν ἔνοχος εἶη Σωκράτης τῇ γραφῇ; ὅς φανερός ἦν θεραπείων τοὺς θεούς (= αλλά αυτός ήταν φανερό που λάτρευε τους θεούς).

ΤΟ ΑΡΘΡΟ

119 Η αρχαία ελληνική είχε μόνο το οριστικό άρθρο: *ὁ, ἡ, τό*. Αόριστο άρθρο δεν υπήρχε· σ' αυτή την περίπτωση η αρχαία γλώσσα χρησιμοποιούσε τα ονόματα χωρίς άρθρο:

Προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν ἀνὴρ (= ένας άντρας).

Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα (= ένα βουνό).

(πβ. ν.ε. αόριστο άρθρο μόνο για τον ενικό αριθμό: *ένας, μία, ένα*: Μια φορά κι έναν καιρό...).

Σημείωση. Το άρθρο δεν έχει κλητική. Αλλά συνήθως εμπρός από την κλητική των ονομάτων, κύριων ή προσηγορικών, χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα *ὦ*:

Καλῶς ἐρωτᾶς, ὦ Σώκратες.

Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, οἰωνὸς ἐφάνη.

120 Το άρθρο στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν δεικτική αντωνυμία, όπως φαίνεται από τα ποιήματα του Ομήρου. Αλλά και αργότερα στην αρχαία ελληνική το άρθρο διατήρησε αυτή τη σημασία στις ακόλουθες εκφράσεις:

α) *ὁ μὲν - ὁ δέ* σέ κάθε γένος, πτώση καί ἀριθμὸ (= αὐτός - εκείνος ή ο ένας - ο άλλος):

Διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ Ἕλληνες, οἱ μὲν διώκοντες οἱ δ' ἀρπάζοντες.

(πβ. κάποτε, και ν.ε. Ἐχουν δικιο και οι μεν και οι δε).

β) *ὁ δέ σε* κάθε γένος, πτώση και αριθμὸ (= αὐτός, εκείνος):

Ὅ δὲ ἐπείθετο προθύμως· τῷ δὲ οὐδὲ ταῦτα ἦν ἱκανά.

γ) *καὶ τόν, καὶ τήν, καὶ τούς* ως υποκείμενο απαρεμφάτου (σε ετεροπροσωπία, βλ. §95) (= και αὐτός, και εκείνος):

Καὶ τὸν κελεῦσαι λέγεται (= και εκείνος λένε ότι πρόσταξε).

Στον τύπο *καὶ τὸν* αντιστοιχεί ονομαστική: *καὶ ὄς* (= και αὐτός), *ἢ ὄς* (= εἶπε αὐτός):

Ἠγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκανίους καὶ οἱ ἠρώτων (= προέτρεπε τους Ὑρκ. να τους οδηγήσουν, και αυτοί ρωτούσαν).

Ἐγὼ μὲν, ἢ δ' ὄς, ἡγοῦμαι τοῦτον εἶναι τὸν ἐπιστήμονα (= εγώ τουλάχιστο νομίζω, εἶπε, ὅτι αυτός...).

δ) *τὸν καὶ τόν, τὸ καὶ τό, τὰ καὶ τά* (= αυτόν κι αυτόν ή τον τάδε και τον τάδε, αυτό κι αυτό κτλ.), όταν αποφεύγει κανείς να ονομάσει πρόσωπα ή πράγματα:

Καὶ ἀφικνουῦμαι ὡς τὸν καὶ τὸν καὶ τοὺς μὲν ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐκ ἐπιδημοῦντας εὖρον.

Εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος, οὕτωςι οὐκ ἂν ἀπέθανεν.

(πβ. ν.ε. του εἶπα **το και το**).

ε) *πρὸ τοῦ* (= πριν απ' αυτό, προηγουμένως):

Πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι· πρὸ τοῦ ἀναμίξῃ ἦν πάντα (= πρώτος καθόρισε να είναι χωριστά ο καθένας· προηγουμένως...).

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡσύχαζον τὸ πλεόν τοῦ χρόνου, ὄντες καὶ πρὸ τοῦ μὴ ταχεῖς λέναι ἐς τοὺς πολέμους (= αν και δεν ήταν και προηγουμένως πρόθυμοι να πάνε σε πολέμους).

(πβ. ν.ε. πρόσεχε **προτού** να γίνει το κακό).

Σημείωση. Πολλές φορές οι φράσεις *τό μὲν - τό δέ, τά μὲν - τά δέ* χρησιμοποιούνται επιρρηματικώς (= ἄλλοτε... ἄλλοτε..., και - και):

Οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι (= ἄλλοτε πολεμώντας, ἄλλοτε...).

121 Το άρθρο χρησιμοποιείται, ὅπως και στη ν.ε.:

α) για να δηλώσει ένα ορισμένο πρόσωπο ή πράγμα που είναι ήδη γνωστό (κυρίως **οριστικό** άρθρο):

Ὁ ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει (= ο γνωστός ἄντρας...).

Ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι (= η πορεία για την οποία γίνεται λόγος).

(πβ. ν.ε. **το παιδί** δεν μπορεί να το κάνει αυτό).

Ἐτσι το άρθρο αποκτά και τη σημασία κτητικής αντωνυμίας ή τη σημασία αυτού που πρέπει:

Ὁ πατήρ σε ἄρχοντα τοῦ οἴκου κατέλιπε; (= ο πατέρας σου)

(βλ. κτητικές αντωνυμίες §113, 4)

(πβ. ν.ε. δε μ' ἄφηνε ο πατέρας = ο πατέρας μου).

Κλέαρχος, ἐπεὶ ἐπιορκῶν ἐφάνη, ἔχει τὴν δίκην (= την καταδίκη που του ταίριαζε).

β) για να δηλώσει ένα πρόσωπο ή πράγμα γενικώς, σε όλο το είδος του:

Ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας.

Λέγειν αὐτὸν ἔφασαν ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους (= ισχυρίζονταν ότι αυτός ἔλεγε πως πρέπει ο στρατιώτης...).

122 Το άρθρο παραλείπεται συνήθως:

α) στα κύρια ονόματα:

Ἠρέθησαν ἄρχοντες ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

β) στο όνομα βασιλεύς ή μέγας βασιλεύς, όταν πρόκειται για το βασιλιά των Περσών, και στο όνομα άστν, όταν πρόκειται για την Αθήνα:

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καί, εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν ερχόσασταν εσεις, θα...).

Ἐξ ἄσπεως νῦν εἰς ἀγρὸν χωρῶμεν (= ας πάμε από την Αθήνα...).

γ) όταν ένα όνομα χρησιμοποιείται αόριστα (αφού δεν υπάρχει αόριστο άρθρο· βλ. §119):

Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεία (= ανάκτορα) *ἦν καὶ παράδεισος* (= κήπος) *μέγας.*

Σημείωση. Το άρθρο δεν μπαίνει, όπως και στη ν.ε., μόνο εμπρός από ουσιαστικά. Πολλές φορές με το άρθρο:

α) ένα επίθετο ή μια ολόκληρη πρόταση λαμβάνονται ως ουσιαστικά: *ἡ ρητορικὴ* (ενν. τέχνη), *ἡ δεξιὰ* (ενν. χεῖρ).

Ἐν ἔτι λείπεται, τὸ ἦν πείσωμεν ὑμᾶς (= μας μένει ένα ακόμα, το αν θα σας πείσουμε).

(πβ. ν.ε. Γράφει με το αριστερό. Το να μιλάς ωραία είναι τέχνη).

β) ένα ουσιαστικό σε γενική πτώση ή ένα επίρρημα ή ένας εμπρόθετος προσδιορισμός λαμβάνονται ως επίθετα: *ἡ βασιλέως χώρα (ἡ βασίλειος χώρα), οἱ πάλαι σοφοὶ ἄνδρες (οἱ παλαιότεροι...), ἡ κατὰ νόμον τιμωρία (ἡ νόμιμος...)* (βλ. §27, 6).

Για τα επίθετα που χρησιμοποιούνται χωρίς ἄρθρο ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βλ. §30.

ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

123 Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά πολλοί απ' αυτούς και άλλα μέρη του λόγου: (επίθετα, επιρρήματα κτλ.) και φανερώνουν επιρρηματικές σχέσεις (τόπος, χρόνο, τρόπο κτλ.). Είναι ανάλογα με τον τρόπο που εκφέρονται **μονολεκτικοί** και **περιφραστικοί**.

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί μονολεκτικοί, που αποτελούνται δηλαδή από μία λέξη, είναι κυρίως:

1) επιρρήματα, 2) πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 3) επιρρηματικές μετοχές κτλ.:

Και τότε ένικων οί ήμέτεροι πρόγονοι.

Τῆς Παράλου άφικομένης νυκτὸς έλέγετο ή συμφορά.

Σκηνοῦμεν ύπαιθριοι.

Άλκιβιάδης έμεινεν αὐτοῦ.

124 Επιρρηματικοί προσδιορισμοί περιφραστικοί, που αποτελούνται δηλαδή από δύο ή περισσότερες λέξεις, είναι κυρίως:

1) εμπρόθετοι προσδιορισμοί, δηλαδή προθέσεις με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών ή επιθέτων ή αντωνυμιών, 2) ονόματα με άρθρο, 3) δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις κτλ.:

Πολλά μεθ' ύμῶν έκινδυνεύσαμεν και κατὰ γῆν και κατὰ θάλατταν.

Έκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεις έκοιμήθη.

Οί πρέσβεις έπει άπήγγειλαν ταῦτα εις τήν πόλιν, άθυμία ένέπεσε πᾶσιν.

125 Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι: 1) ο τόπος, 2) ο χρόνος, 3) ο τρόπος (το όργανο ή το μέσο ή η συνοδεία), 4) το ποσό, 5) η αιτία, 6) ο σκοπός, 7) το αποτέλεσμα, 8) η αναφορά, 9) η προϋπόθεση ή ο όρος, 10) η εναντίωση και παραχώρηση, 11) η βεβαίωση και η άρνηση, 12) ο δισταγμός ή η πιθανότητα.

1. ο τόπος

126 Ο τόπος εκφράζεται:

- α) με τοπικό επίρρημα: *Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεία* (= ανάκτορα) ἦν.
- β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Ἐβούλοντο ἀπὸ θαλάττης εἰς θάλατταν τειχίζειν. Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
- γ) με επιρρηματική γενική και δοτική:
Ἐπίσχες αὐτοῦ (= στάσου εκεί). *Ἐνίκησε Νεμέα* (στη Νεμέα).
(βλ. §43, Σημ. και §44, 1)
(αλλά πβ. ν.ε. Πάω σ πί τι. Δ ρ ά μ α, 22 Ιουλίου 1980).
- δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τόπο: *Ἐπανήγαγε τὸ κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τὸ στράτευμα* (= ὅπου θα γευματίζε το στρ.) (βλ. §176β).
- ε) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τόπο:
Ἐς οἴκημα ἐσηλθεν, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροῖη (= για να μὴν ταλαιπωρεῖται στο υπαίθρο) (βλ. §11).

2. χρόνος

127 Ο χρόνος εκφράζεται:

- α) με χρονικό επίρρημα: *Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτός εἰμι.*
- β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσσοφος* (= ὕστερα ἀπ' αὐτόν). *Ἐκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός* (= στη διάρκεια της νύχτας).
- γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική:
Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας.
Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν.
Φυλάξαντες ἔτι νύκτα ἐχώρουν ἐκ τῶν οἰκιῶν.
(βλ. §43, 1, §44, 2 και §45, 1)
(πβ. ν.ε. Θα ξανάρθει του χρόνου. Θα ανταμώσουμε το Σεπτέμβρη).
- δ) με χρονική πρόταση: *Ἦνίκα δεῖλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός* (= ὁταν ἐφτανε τὸ δειλινό...).
- ε) με χρονική μετοχή: *Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλων*

(πβ. ν.ε. *ξημερώνοντας* τ' Αγιαννίου λάβαμε διαταγή να κινήσου-
με πάλι μπροστά).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει χρόνο: *τριταῖος ἀρίκετο* (= ήρθε την τρίτη μέρα) (βλ. §11)

(πβ. ν.ε. παντρεύτηκε *γέρος*).

3. Ο τρόπος

128 Ο τρόπος εκφράζεται:

α) με τροπικό επίρρημα: *Οὕτω παρεσκευάζοντο*.

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με τους κόπους).

Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο (= με πολλή βιασύνη).

γ) με επιρρηματική δοτική και αιτιατική:

Τὰ τείχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ.

Προῖκα ἐργάζεται. (βλ. §44, 4)

(πβ. ν.ε. *Σταλαματιά σταλαματιά* γεμίζει η στάμνα η πλατιά. Ντύ-
νεται της μόδας).

δ) με αναφορική πρόταση που φανερώνει τρόπο:

Κῦρος ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι (= όπως συνήθιζαν στη μάχη, έτσι να παραταχθούν).

ε) τροπική μετοχή:

Ληζόμενοι ζῶσι (= ζουν ληστεύοντας).

στ) επιρρηματικό κατηγορούμενο που φανερώνει τρόπο:

Οὐδείς ἐκὼν ἀμαρτάνει. (βλ. §11).

(πβ. ν.ε. μας κοίταζε *αμίλητος*).

129 Συγγενικοί με τους προσδιορισμούς του τρόπου είναι και οι προσ-
διορισμοί που φανερώνουν:

α) *ὄργανο ἢ μέσο*:

Τὴν θύραν τῇ βακτηρίᾳ πάνυ σφόδρα *ἐκρουε* (= με το ραβδί).

Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις (= με σημάδια του ουρα-
νού).

Ἐπραξαν ταῦτα δι' Εὐρυμάχου.

β) συνοδεία:

Ἐλθόντων τῶν Περσῶν παμπληθεῖ στόλῳ ὡς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν αὐτούς (= με πολυάριθμο στόλο, για να καταστρέψουν...).

Τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σύν αὐτῷ στρατεύεσθαι.

γ) παρομοίωση:

Ἐφάνη κονιορτὸς ὡσπερ νεφέλη λευκή (= φάνηκε σκόνη σαν...).

4. Το ποσό

130 Το ποσό εκφράζεται:

α) με επίρρημα ποσοτικό:

Μηδὲν ἄγαν (= υπερβολικά) (ενν. ποίει).

Ἐκαρτέρει θυόμενος μάλα χαλεπῶς φέρων (= πολύ στενοχωρημένος).

Τότε δὴ ἀπεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα τριακόσιοι.

(Το επίρρημα **μάλιστα** με αριθμητικό σημαίνει **περίπου** πβ. ν.ε. τριακόσιοι **το πολύ πολύ**).

β) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακοσίους (= συνολικά πεντακόσιους).

Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους (= περίπου δύο χιλιάδες).

Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς παρεγένετο ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους.

(Η καταχρηστική πρόθεση **ὡς** με αιτιατική αριθμητικού επιθέτου σημαίνει **περίπου**).

γ) με επιρρηματική γενική, δοτική, αιτιατική που δείχνουν **ποσό** ή **έκταση** (τοπική ή χρονική), **αξία** ή **τίμημα**:

— *Πόσου διδάσκει Εὐηνος; Πέντε μυνῶν.*

Ἰστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις.

Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας ἑπτά.

Δερκυλίδας τοσοῦτῳ διέφερεν εἰς τὸ ἄρχειν τοῦ Θίβρωνος, ὥστε παρήγαγε τό στράτευμα...

(πβ. ν.ε. Ἐμεινε δέκα μέρες. Η Δράμα απέχει από την Καβάλα τριάντα ἑξί χιλιόμετρα. Το λάθος του του στοίχισε εκατό χιλιάδες). (βλ. §43, 3, §44, 6 και §45, 2).

δ) με αναφορική πρόταση που δείχνει **ποσό**:

Δοκεῖ μοι τοσοῦτο χωρίον κατασχεῖν, ὅσον τοὺς ἐσχάτους λόχους ἔξω γενέσθαι τῶν πολεμίων (= τόσο όσο (ή ώστε) οι τελευταίοι λόχοι να είναι...).

5. **Η αιτία**

131

Η αιτία εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλαὶ ἀπέχθειά μοι γεγόνασι (= από αυτή την...).

Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον (= γι' αυτό...).

Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ (= για τα πλούτη του).

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (= τους σκότωσαν για τα αδικήματά τους).

β) με επιρρηματική γενική ή δοτική ή αιτιατική:

Ὅργίζεται τῶν ἀδικημάτων.

Λιμῶ ἀπέθανον.

Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθα τούσδε (= γι' αυτό και τους ντρεπόμαστε κάπως).

(βλ. §43, 2, §44, 3 και §45, 3).

(πβ. ν.ε. Πεθαίνει **της πείνας**. **Τι** γελάς;).

γ) με αιτιολογικές ή με αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις:

Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο συν τοῖς ἄλλοις (= επειδή υπήρχε δυσκολία, στενοχωριόταν μαζί με τους άλλους).

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὅς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= γιατί δε μας δίνεις τίποτε).

δ) με αιτιολογική μετοχή:

Οὐ δυνάμενοι δὲ τούτων τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτούς (= επειδή δεν μπορούσαν...).

(Ο προσδιορισμός της αιτίας λέγεται και **αναγκαστικό αίτιο**).

6. **Ο σκοπός**

132

Ο σκοπός εκφράζεται:

α) με εμπρόθετους προσδιορισμούς:

Φρύγανα συνέλεγον ἐπὶ πῦρ (= για φωτιά, για ν' ανάψουν φωτιά).
Ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια
(= γι' αυτό το σκοπό, για να...).

Οὔτοι πρὸς χάριν λέγουσι (= μιλοῦν για να ευχαριστήσουν).

— *Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω;* — *Ἴνα εἰδῆτε...* (= —Για ποιο σκοπό τα λέω αυτά; — Για να γνωρίζετε...).

β) με επιρρηματική αιτιατική του σκοπού:

Αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἤκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ
(= γι' αυτό ακριβῶς και τώρα ἤρθα σ' εσένα...). Βλ. §45, 3.

(πβ. ν.ε. Βγήκε **περίπατο**. **Καλοῦ κακοῦ** πάρε μαζί σου χρήματα).

γ) με τελική ή αναφορική τελική πρόταση:

— *Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω;* — *Ἴνα εἰδῆτε καὶ αἴσθησθε ἀμφοτέρα*
(= για να γνωρίζετε και να...).

Εἶλοντο τριάκοντα ἄνδρας, οἱ τοὺς πατρίους νόμους συγγράψουσι
(= για να συντάξουν τους...).

δ) με τελική μετοχή:

Οὐ νομοθετήσοντες περὶ αὐτῶν ἤκετε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ψηφιοῦμενοι (= ἤρθατε ὄχι για να νομοθετήσετε, ἀλλὰ για να ψηφίσετε σύμφωνα με...).

ε) με απαρέμφατο του σκοπού:

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔδωσαν Αἰγινήταις Θυρέαν οἰκεῖν (= οι Λ. ἔδωσαν τη Θ. στους Αιγ. για να την κατοικήσουν). (βλ. §91).

στ) με επιρρηματικό κατηγορούμενο που δείχνει σκοπό:

Τίνος ἤκετε διδάσκαλοι; (= ποιον ἤρθατε να διδάξετε;) (βλ. §11).
(Ο προσδιορισμός του σκοπού λέγεται και **τελικό αίτιο**).

7. Το αποτέλεσμα

133 Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

α) με αποτελεσματική ή με αναφορική αποτελεσματική πρόταση:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσε καὶ τὰ ὄπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἶος τῶν ἐμῶν μηδενὶ

ἄλλω πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ (= ὥστε να μην υπακούω σε κανένα άλλο από τα στοιχεία της ψυχῆς μου παρά στον ὀρθό λόγο).

β) με ἀπαρέμφατο του ἀποτελέσματος (βλ. §91):

Ἀφεΐσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι (= τον ἀπέλυσαν, ὥστε να εἶναι ἐλεύθερος).

γ) με κατηγορούμενο προληπτικό ἢ του ἀποτελέσματος (βλ. §12):

Φίλιππος ἐκ μικροῦ ἠύξθη μέγας (= ὥστε να γίνεϊ μέγας).

8. **Η ἀναφορά** (= ὡς προς κάτι, σχετικὰ με κάτι)

134 Η ἀναφορά ἐκφράζεται:

α) με ἐμπρόθετους προσδιορισμούς:

Παύσασθε ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.

Οὐ κωλύω τὸ κατ' ἐμέ (= ὅσον ἀφορὰ ἐμένα δεν ἐμποδίζω).

Σοφός ἐστι περὶ τούτων (= σ' αὐτά).

Ἔχουσιν ἐλαχίστην χώραν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν (= προς το πλῆθος, ἀνάλογα με το πλῆθος).

β) με ἐπιρρηματικὴ ἀιτιατικὴ:

Εὖ ἔχω τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν (= εἶμαι γερὸς στο σῶμα καὶ στην ψυχὴ) (βλ. §45, 5).

Τὰς φρένας ὑγιαίνουσιν (= εἶναι γεροὶ στα μυαλά).

Σημείωση. Η ἀναφορά ἐπίσης ἐκφράζεται:

α) με δοτικὴ, ὡς ἐτερόπλευτο προσδιορισμὸ σε ὀνόματα, οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα:

Οὔτε ποσὶν εἰμι ταχύς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός.

Ἐρρωμενέσταιοι ταῖς ψυχαῖς (βλ. §37).

β) με γενική, ὡς προσδιορισμὸ τροπικῶν ἐπιρρημάτων: *πῶς, ὀπως, ὡς, καλῶς* κτλ.:

Βασιλεὺς πῶς ἔχει παιδείας; (= ὡς προς τὴν παιδεία).

Η Κέρκυρα τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κείται (βλ. §39, 3).

γ) με ἀναρθρο ἀπαρέμφατο ὡς προσδιορισμὸ στα ἐπίθετα *ἀγαθός, ἱκανός, δεινός, ἀξιος* κτλ.:

Κῆρος ἦν ἀξιώτατος ἀρχεῖν (βλ. §94, 5).

9. **Η προϋπόθεση ἢ ὁ ὀρος**

135 Η προϋπόθεση ἢ ὁ ὀρος ἐκφράζεται:

α) με ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ:

Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο (= με ποιους ὄρους θα γινόταν...).

β) με αποτελεσματική πρόταση:

Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν τοὺς νεκρούς, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας (= θα επιστρέψουν τους νεκρούς, με τον ὄρο να μην καίνε...)
(βλ. §166, 2).

10. Η εναντίωση και παραχώρηση

136 Η εναντίωση και παραχώρηση εκφράζεται:

α) με εμπρόθετο προσδιορισμό:

Μεγαρῆς ἐδήλουν λιμένων εἶργεσθαι παρὰ τὰς σπονδάς (= ὅτι αποκλείονται ἀπὸ τα λιμάνια παρὰ τις συνθήκες).

β) με εναντιωματική και παραχωρητική πρόταση:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὁμῶς (= αν και δε βλέπεις...)
Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἄν ψευδεῖς ᾧσιν (= και αν ακόμα εἶναι...).

γ) με εναντιωματική μετοχή:

Ἰκανά μοι νομίζω εἰρησθαι καίτοι πολλὰ παραλιπών (= αρκετά νομίζω ὅτι εἶπα αν και παρέλειψα πολλά).

11. Η βεβαίωση, η ἄρνηση, ο δισταγμός και η πιθανότητα

137 α) Η βεβαίωση εκφράζεται:

με τα βεβαιωτικά επιρρήματα: *ναί, μάλιστα, δῆ* (= βέβαια, πράγματι), *δῆτα* (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), *ἦ* (= αλήθεια, βέβαια) κτλ., με τα ορκωτικά *νῆ* ἢ *νῆ μά*, με επιρρηματικές εκφράσεις ὅπως: *πῶς γάρ οὐ;* (= πῶς ὄχι, βεβαίως), *πάνυ γε* (= βεβαιότατα) κτλ.:

— *Ἔστι δέ που τοῦτο τό σῶμα, ἦ οὐχί;* — *Ναί.*

Οὐ γάρ δῆ σύ γ' ἦσθα ναυβάτης (= επιβάτης στο πλοίο) *ἡμῖν.*

Οὗτος μὲν γάρ ἦ μὴν ἡγγυᾶτο παραμενεῖν (= ἔδινε εγγυήσεις ὅτι θα παραμείνει).

— *Μῶν* (= μήπως) *τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας;* — *Νῆ* τοὺς θεοὺς, *ἔφη* (= *Ναι*, μα τους θεοὺς εἶπε).

— Ἴσως οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὐ; (= πῶς βέβαια ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

β) **Ἡ ἄρνηση** εκφράζεται:

με τα αρνητικά επιρρήματα: οὐ ἢ οὐκ ἢ οὐχ(= δεν), οὐχί, μή, οὐδαμῶς(= με κανέναν τρόπο, καθόλου) κτλ., με τα ορκωτικά μά ἢ οὐ μά κτλ.:

— Κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, ἢ οὐ; — Οὐ δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες.

— Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — Οὐ δήτα.

— Δύο δραχμὰς μισθὸν τελεῖς; — Μὰ Δί', ἀλλ' ἔλαττον (= ὄχι, μα το Δία, ἀλλά λιγότερο).

γ) **Ο δισταγμός ἢ ἡ πιθανότητα** εκφράζονται:

με τα επιρρήματα: ἄρα (= ἀραγε, λοιπόν) συνήθως σε ερωτηματικές προτάσεις, μῶν (μῆ + οὐν) (= μήπως), τάχα (= ἴσως), ἴσως κτλ.:

Ἴσως οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ διεφθαρμένου σώματος; (= αξίζει λοιπόν να ζοῦμε με...).

Ἐφευγον τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= ἄρχισαν να φεύγουν και ἴσως υπήρχε και κάποιος τραυματισμένος).

Ἴσως οὖν εἶποιεν ἄν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν διτι...

Πίνακας 12
ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

	ΕΠΙΡΡΗΜΑ	ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ	ΠΛΑΓΙΑ ΠΤΩΣΗ	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΗ		ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ή ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
				ΠΡΟΤΑΣΗ	ΜΕΤΟΧΗ		
ΤΟΠΟΣ	- Ένταυθα Κύρω βασιλεία ἦν.	- Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.	- Ἐπίσχες αὐτοῦ. - Τά τρόπαια Μαραθῶνί τε καὶ Σαλαμῖνι.	- Ἐπανήγαγε τό κέρας ὅπου μέλλοι ἀριστοποιεῖσθαι τό στράτευμα.		- Ἴνα μὴ ὑπαίθριος ταιλαιπωροῖη...	
ΧΡΟΝΟΣ	- Οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ αἰεὶ τοιοῦτός εἰμι.	- Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε.	- Τὸ πλοῖον ἤξει τῆς ἐπιούσης ἡμέρας. - Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο. - Τὰς πόλεις ὤσπερ τὸ ἀρχαῖον εἶναι Ἀθηναίων.	- Ἦνίκα δείλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός.	- Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο.	- Τριταῖος ἀφίκετο.	
ΤΡΟΠΟΣ	- Οὕτω παρεσκευάζοντο.	- Σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο.	- Τὰ τεῖχη κατέσκαπτον πολλῇ προθυμίᾳ. - Προῖκα ἐργάζε- ται.	- Κῦρος ἐκέλευσεν ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην οὕτω ταχθῆναι.	- Ἀηζόμενοι ζώσιν.	- Οὐδεὶς ἐκὼν ἀμαρτάνει.	
ΠΟΣΟ	- Μηδὲν ἄγαν.	- Παρῆν ἔχων ὀπίτας εἰς πεντακοσίους.	- Πόσου διδάσκει Εὐήνος; - Ὑστέρησε τῆς μάχης πέντε ἡμέραις. - Ἀπέχει Πλάταια Θηβῶν σταδίους ἑβδομήκοντα.	- Τοσοῦτο χωρίον κατέσχον, ὅσον τοὺς λόχους ἐξω γενέσθαι τῶν πολεμίων.			
ΑΙΤΙΑ		- Διὰ τοῦτο οὐκ ἤθελον.	- Ὀργίζεται τῶν ἀδικημάτων. - Λιμῶ ἀπέθανον. Ταῦτα δὴ καὶ ὑπαισχυνόμεθα τοῦσδε,	- Ἐπεὶ δὲ ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο.	- Οὐ δυνάμενοι τοῦτο τυχεῖν ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτοῦς.		

ΣΚΟΠΟΣ		-Φρύγανα συνέ- λεγον ἐπὶ πῦρ.	-Αὐτὰ ταῦτα ἤκω παρὰ σέ.	-Ταῦτα λέγω, ἵνα εἰδῆτε.	-Οὐ νομο- θετήσοντες ἤκετε.	-Τίνος ἤκετε διδάσκαλοι;	-Οἱ Α. ἔδοσαν Αἰγινήταις Θυρέ- αν οἰκεῖν.
ΑΠΟΤΕ- ΛΕΣΜΑ				-Ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἄ- πέκρυψε τὰ ὄπλα.		-Φίλιππος ἐκ μι- κροῦ ἠύξῃθη μέγας.	-Ἀφείσαν τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι.
ΑΝΑΦΟΡΑ		-Παύσασθε ἄμαρ- τάνοντες εἰς τὴν πατρίδα.	-Τὰς φρένας ὕγιαίνουσιν. -Βασιλεὺς πῶς ἔ- χει παιδείας; -Πῶς ἔχετε ταῖς διανοίαις;				-Κῦρος ἦν ἀξιώ- τατος ἄρχειν.
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ "Η ΟΡΟΣ		-Ἡρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμμαχος γένοιτο.		-Ἀποδώσουσι τοὺς νεκροὺς, ἐφ' ὧ μὴ καίειν τὰς οἰκίας.			
ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ		-Εἴργονται παρὰ τὰς σπονδάς.		-Εἰ καὶ μὴ βλέ- πεις, φρονεῖς δ' ὁμως.	-Ἰκανὰ εἴ- ρηκα καί- τοι πολλὰ παραλι- πών.		
ΒΕΒΑΙΩΣΗ, ΑΡΝΗΣΗ	-Ναί. -Οὐ δεῖ δήπου.						
ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ, ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ	-Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἔστι μετὰ διε- φθαρμένον σώματος; -Ἴσως εἴποιεν ἂν πολλοί...						

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)

138 Οι προθέσεις στην αρχαιότερη μορφή της γλώσσας μας ήταν επιρρήματα, όπως φαίνεται στα έργα του Ομήρου. Αργότερα, στην αττική διάλεκτο, η επιρρηματική σημασία των προθέσεων διατηρήθηκε μόνο στην πρόθεση *πρός* (= επί πλέον) κυρίως στις φράσεις: *πρός δέ, καὶ πρὸς, πρὸς δὲ καί*:

Ἄσύμφορον, πρὸς δὲ καὶ οὐ δίκαιον (= και επιπλέον άδικο).

Ἐνενήκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς (= και λίγο περισσότερο).

(πβ. ν.ε. Δεν μπορώ τώρα, θα ρθω **μετά**. *Δέ μ' άρέσει νά είμαι ύπό. Οί πέντε είναι ύπέρ καί οί δύο κατά*).

139 Οι προθέσεις συντάσσονται με πλάγιες πτώσεις ουσιαστικών, επιθέτων ή αντωνυμιών, αλλά κάποτε όμως και με επιρρήματα, λ.χ. *κτῆμα ἐς αἰεί, μέχρι τότε* κτλ. Η πρόθεση με τη λέξη που συντάσσεται αποτελεί εμπρόθετο προσδιορισμό και εκφράζει μια επιρρηματική σχέση: τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κτλ. (βλ. §123 κ.ε.).

140 Από τις προθέσεις άλλες συντάσσονται με μία μόνο πλάγια πτώση και λέγονται **μονόπτωτες**, άλλες με δύο και λέγονται **δίπτωτες** και άλλες τέλος με τρεις και λέγονται **τρίπτωτες**.

Αναλυτικά για τη σύνταξη και τη σημασία των προθέσεων βλ. Επίμετρο Α΄.

ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (ή ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ

141 Η αρχαία γλώσσα, όπως και η ν.ε., έχει δύο αρνητικά μόρια: *οὐ* και *μή* (πβ. ν.ε. *δεν* και *μη*).

Με το *οὐ* αρνιέται κανείς κάτι, ενώ με το *μή* απαγορεύει ή αποκρούει.

α) Το *οὐ* χρησιμοποιείται (όπως στις περισσότερες όμοιες περιπτώσεις το *δεν* στη ν.ε.) στις ανεξάρτητες προτάσεις κρίσεως και στις εξαρτημένες ειδικές και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αιτιολογικές, χρονικές, συμπερασματικές, εναντιωματικές και αναφορικές προτάσεις.

Επίσης με το ειδικό απαρέμφοτο η άρνηση είναι κανονικά *οὐ* (βλ. όμως §97 Σημ. β').

β) Το *μή* χρησιμοποιείται στις ανεξάρτητες προτάσεις επιθυμίας ή στις εξαρτημένες τελικές, υποθετικές, ενδοιαστικές εν γένει και εν μέρει: στις πλάγιες ερωτηματικές, αποτελεσματικές, χρονικές και αναφορικές.

(πβ. όμως στη ν.ε.: οι υποθετικές προτάσεις έχουν άρνηση *δεν*, εκτός όταν: να = αν, λ.χ.: να μην το 'βλεπα, δε θα το πίστευα).

Με το τελικό απαρέμφοτο η άρνηση είναι *μή*.

Ό,τι ισχύει για το *οὐ* και *μή* ισχύει και για τα σύνθετά τους, λ.χ. *οὔτε, μήτε, οὔδέ, μηδέ, οὔδεις, μηδεις, οὔκέτι, μηκέτι, οὔδαμῶς* κτλ.

142 Έπειτα από τα ρ. *κωλύω, ἐμποδῶν εἰμι, εὐλαβοῦμαι, ἀπαγορεύω, ἀπειλῶ, ἀρνοῦμαι, ἀντιλέγω, ἀμφισβητῶ* κ.τ.ό. το απαρέμφοτο ή ή ειδική πρόταση (ανάλογα με τη σύνταξη του κάθε ρήματος) που εξαρτάται από αυτά, παίρνει άρνηση που στη ν.ε. μπορεί να παραλείπεται:

Ὁ φόβος τὸν νοῦν ἀπείργει μὴ λέγειν ἃ βούλεται (= τον εμποδίζει να λέει όσα θέλει ή τον εμποδίζει, ώστε να μη λέει όσα θέλει).

Ἀμφισβητεῖ ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγομεν (= αμφισβητεῖ ότι λέμε την αλήθεια).

Τῆς θαλάττης εἴργων μὴ χρῆσθαι τοὺς Μυτιληναίους (= εμποδίζαν τους Μ. να χρησιμοποιούν τη θάλασσα).

Όταν τα προηγούμενα ρήματα βρίσκονται σε αρνητική πρόταση, ή σε ερωτηματική πρόταση που αντιστοιχεί με αρνητική ή έχουμε ανάλογες αρνητικές απρόσωπες εκφράσεις, όπως *οὐκ ἐγγχωρεῖ, οὐ προσήκει, οὐχ ὄσιόν ἐστι, ἀδύνατόν ἐστι* κτλ., το απαρέμφοτο που ακολουθεί παίρνει ἄρνηση *μή οὐ*, με πλεονασμό στη μετάφραση του ενός αρνητικού μορίου ή κάποτε και των δύο:

Οὐδεὶς πώποτε ἀντεῖπε μή οὐ καλῶς ἔχειν τοὺς νόμους (= ὅτι οἱ νόμοι δεν εἶναι καλοῖ).

Οὐχ ὄσιόν ἐστι μή οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνη (= να μη βοηθούμε τη δικαιοσύνη).

Τίνα οἶει ἀπαρνήσεσθαι μή οὐχὶ καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια; (= ποιος νομίζεις θα ἀρνηθεῖ ὅτι κι αὐτός γνωρίζει καλά το δίκαιο;).

Σημείωση α'. Σε μια πρόταση που υπάρχουν δύο ἀρνήσεις α) ὅταν η δεύτερη ἀρνηση εἶναι ἀπλή (*οὐ* ή *μή*), τότε οἱ δύο ἀρνήσεις ἰσοδυναμοῦν με μία εντονότερη κατάφαση:

Ἐγὼ οὐκ οἶμαι οὐ δεῖν ὑμᾶς ἀμύνεσθαι (= εγὼ νομίζω ὅτι πρέπει να ἀμυνθεῖτε).

Οὐδὲν ἐστὶν ὃ, τι οὐκ ἀπώλετο (= τα πάντα χάθηκαν).

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει (= κάθε ἀνθρώπος που κάνει ἀδικίες τιμωρεῖται).

Ὁράντων οὐδεὶς οὐκ ἐπασχέ τι τὴν ψυχὴν ὑπ' ἐκείνου (= ο καθένας ἀπὸ ὅσους ἔβλεπαν ὑπόφερε κάπως μέσα του εξαιτίας ἐκείνου).

β) ὅταν η δεύτερη ἀρνηση εἶναι σύνθετη (*οὐδεὶς, μηδεὶς, οὐδέ, μηδέ* κτλ.), τότε οἱ δύο ἀρνήσεις δεν ἰσοδυναμοῦν με μία κατάφαση ἀλλὰ με εντονότερη ἀρνηση:

Σῶφρονος ἀπιστίας οὐκ ἐστὶν οὐδὲν χρησιμώτερον βροτοῖς (= τίποτε δεν εἶναι πιο χρήσιμο ἀπὸ μια συνετὴ δυσπιστία).

Σμικρὰ φύσις οὐδὲν μέγα οὐδέποτε οὐδένα οὔτε ἰδιώτην οὔτε πόλιν δρᾶ (= ἕνας μικρὸς ἀνθρώπος τίποτε μεγάλο ποτέ και σε κανένα δεν μπορεῖ να κάνει, οὔτε στο άτομο οὔτε στην πόλη).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (= μη θεσπίζετε κανένα νόμο).

Ὅμνυμι μηδέποτε σοι ἕτερον λόγον μηδένα μηδενὸς μήτ' ἐπιδείξειν μήτ' ἐξαγγελεῖν (= ορκίζομαι ποτέ να μη σου ἐπιδείξω κανέναν ἄλλο λόγο οὔτε...).

Σημείωση β'. Γενικά στην αρχ. ἐλληνική σε μια πρόταση ἀρνητικὴ συνήθως ἀντὶ γὰ τα ἀόριστες ἀντωνυμίες ή τα ἀόριστα ἐπιρρήματα χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀντίστοιχοι ἀρνητικοὶ τύποι (*οὐδεὶς ή μηδεὶς* ἀντὶ *τις, οὐδέποτε* ἀντὶ *ποτέ* κτλ.). Ἔτσι λ.χ.:

Ἐν τοῖς κακοῖς οὐκ ἐστὶν οὐδὲν κρείσσον οἰκείου φίλου (και ὄχι: οὐκ ἐστὶ τι κρείσσον κτλ.) (= στις συμφορές δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο ἀπὸ ἕνα δικό σου φίλο).

Μὴ θῆσθε νόμον μηδένα (και ὄχι: νόμον τίνα).

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

143 Δύο ή περισσότερες προτάσεις παρουσιάζονται σ' ένα σύνθετο λόγο, όπως και στη ν.ε., κατά τους ακόλουθους τρόπους:

α) μπαίνουν η μια δίπλα στην άλλη χωρίς σύνδεσμο:

Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε δικάζετε.

Αυτή η απλή παράθεση των προτάσεων λέγεται σχήμα **ασύνδετο** (βλ. §187 ζ).

β) συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους: συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς, συμπερασματικούς, αιτιολογικούς, και αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **παρατακτική ή παράταξη** (βλ. §4α και §144 κ.ε.):

Ἡμεῖς νικῶμέν τε βασιλέα καὶ οὐδείς ἔτι ἡμῖν μάχεται.

Ὡς ἠθροίσθη Κύρω τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Οι παρατακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν ισοδύναμες προτάσεις, δηλαδή ή κύριες (ἡμεῖς νικῶμεν... καὶ οὐδείς μάχεται) ή δευτερεύουσες (ὡς ἠθροίσθη... καὶ ὅσα ἐπράχθη καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησεν).*

* Και το ασύνδετο σχήμα, όπου οι προτάσεις είναι επίσης ισοδύναμες, μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκει στην **παράταξη** των προτάσεων.

γ) συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους: ειδικούς, ενδοιαστικούς (ή διστακτικούς), αιτιολογικούς, τελικούς, αποτελεσματικούς, υποθετικούς, παραχωρητικούς (ή ενδοτικούς), χρονικούς, με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα και με ερωτηματικές αντωνυμίες ή ερωτηματικά επιρρήματα. Αυτή η σύνδεση προτάσεων λέγεται **υποτακτική ή υπόταξη**, και οι προτάσεις που εισάγονται με τους υποτακτικούς συνδέσμους είναι δευτερεύουσες (βλ. §4β και §133 κ.ε.):

*Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλὰ καὶ καλὰ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.
Ἔστι Δίκης ὀφθαλμὸς ὃς τὰ πάνθ' ὄρᾱ.*

Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο.

Οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν προτάσεις ανόμοιες, δηλαδή μια κύρια με μια δευτερεύουσα.

Αλλά οι υποτακτικοί σύνδεσμοι συνδέουν επίσης μεταξύ τους, όπως και στη ν.ε., και δευτερεύουσες προτάσεις, όταν η μία δευτερεύουσα πρόταση προσδιορίζει την άλλη, επίσης δευτερεύουσα:

Λεγέτω τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται
(= ας πει τι θα κερδίσουν οι στρατιώτες, αν του κάνουν αυτή τη χάρη): η δευτερεύουσα πρόταση: *ἐὰν αὐτῷ... χαρίσωνται*, προσδιορίζει την επίσης δευτερεύουσα: *τί ἔσται τοῖς στρατιώταις*, και η τελευταία την κύρια πρόταση: *λεγέτω* (βλ. και §4 Σημ.).
(πβ. ν.ε. Ἐφτασε τη νύχτα, γιατί ήταν πολύ αργά, όταν ξεκίνησε).

Σημείωση: Ως παρατακτικοί σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται επίσης, ύστερα από τελεία ή άνω τελεία, και μερικοί υποτακτικοί σύνδεσμοι, και εισάγουν κύριες προτάσεις, όπως: οι αιτιολογικοί *ἐπεὶ* και *ὥς* και ο συμπερασματικός *ὥστε* (βλ. §§152, 155). Επίσης κύρια πρόταση εισάγει κάποτε και η αναφορική αντωνυμία *ὃς, ἥ, ὃ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου (βλ. §179).

ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ*

Α' Σύνδεση προτάσεων με συμπλεκτικούς συνδέσμους

α) Σύνδεση καταφατική

144

1. Η καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο *καί*, όπως και στη ν.ε., ή με το σύνδεσμο *τέ* (= και):

Στράτευμα συνέλεξε καί ἐπολέμει.

Ἴετο ἐπ' αὐτοῦ καί παίει κατά τὸ στέρνον καί τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος (= ὄρμησε εναντίον του και τον χτυπά στο στήθος και τον τραυματίζει...).

Ἵπ' ἐμοῦ νῦν εἰκότως μισεῖται ὑπό τε ὑμῶν δικαίως τιμωρηθήσεται.

Σημείωση. Ο *τέ*, ως εγκλιτική λέξη, μπαίνει πάντοτε ύστερα από τη λέξη την οποία συνδέει με τα προηγούμενα, και αν συνδέει έναρθρο όνομα, τότε κανονικά ο *τέ* μπαίνει ανάμεσα στο άρθρο και το όνομα:

Ὁ δ' ἐχαλέπαιεν ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι.

Ἦ τε βουλή ἡδέως αὐτῶν κατεψηφίζετο οἷ τε ἄλλοι οὐδὲν ἤχθοντο.

2. Όταν υπάρχει έμφαση, η σύνδεση γίνεται με: *καί-καί*, *τέ-καί* και σπάνια *τέ-τέ*.

Καί αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο (= προέτρεπαν).

Ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις.

Ἵμεις τε τὴν ψῆφον ὅσιαν θήσετε τοῖσδέ τε τὰ δίκαια γενήσεται (= κι εσεις θα ψηφίσετε δίκαια και γι' αυτούς...).

3. Όταν πρόκειται να δηλωθούν δύο σύγχρονες πράξεις, η σύνδεση γίνεται με: *ἄμα* ή *ἄμα τε-καί*, *εὐθύς* ή *εὐθύς τε-καί*, *ἤδη* ή *ἤδη τε-καί*, *οὕπω* ή *οὕπω τε-καί*:

* Η σύνδεση μπορεί να γίνεται όχι μόνο μεταξύ προτάσεων αλλά και μεταξύ όρων προτάσεως.

"Αμα πλουτοῦσι καὶ ὑμᾶς μισοῦσι.

"Ἦδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως κήρυκες.

β) Σύνδεση αποφαιτική (αρνητική)

Η αποφαιτική σύνδεση γίνεται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. όταν υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *οὔτε-οὔτε, μήτε-μήτε, οὔτε-μήτε, μήτε-οὔτε:*

Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν (= δεν πήγαμε σε δικαστήριο ούτε ως κατήγοροι ούτε ως κατηγορούμενοι).

Ἐγὼ ἀναιδῆς οὔτ' εἰμὶ μήτε γενοίμην (= μήτε να γίνω).

2. όταν υπάρχει άρνηση μόνο στη μία από τις δύο προτάσεις, με τους συνδέσμους: *καὶ οὐ, καὶ μή, οὔτε-τε, μήτε-τε:*

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (κατάφαση - άρνηση).

Οὔτε τὰ χρήματα ἐξέτινον τούς τ' ἐναγεῖς κατήγαγον. (άρνηση - κατάφαση) (= οὔτε τα χρήματα πλήρωσαν και τους ανοσίους επανέφεραν από την εξορία).

(Για τη διαφορά του *οὐ* και του *μή* βλ. κεφ. ΙΓ', §141).

145

Οι σημασίες του *καί*, όπως στη ν.ε., είναι ποικίλες, λ.χ.:

α) *καί* = επιπλέον, επίσης:

Ἄλλὰ καὶ τάδε ἐκέλευσε βασιλεύς (= κι αυτά επιπλέον).

Ἀπάγγελλε ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτά δοκεῖ (= και σ' εμάς επίσης).

β) *καί* = ακόμη και (επιδοτικός *καί*):

Αὐτὰ γε ταῦτα καὶ θεοὶ πεπόνθασι (= τα ίδια τα έχουν πάθει ακόμα και οι θεοί).

γ) *καί* = αν και (εναντιωματικός): συντάσσεται κανονικά με μετοχή (βλ. §101, 5):

Ἄθηναῖοι καὶ μὴ μεταλαβόντες τούτου τοῦ χρυσίου πρόθυμοι ἦσαν εἰς τὸν πόλεμον.

δ) ο *καί* είναι μεταβατικός, δηλαδή μπαίνει, χωρίς ιδιαίτερη σημασία,

στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου απλώς για να μεταβεί ο λόγος από τα προηγούμενα στα επόμενα:

Οί δ' Ἴπποι πάντες εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεις Ἑλληνικάς. Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι.

Β' Σύνδεση προτάσεων με αντιθετικούς συνδέσμους

α) Απλή αντιθετική σύνδεση

146

Η απλή αντιθετική σύνδεση γίνεται με τους αντιθετικούς συνδέσμους: *μέν, δέ, ἀλλά, μέντοι* (= όμως), *μήν* (= όμως), *ἀλλὰ μήν, καὶ μήν, οὐ μήν ἀλλά* (= αλλ' όμως), *ὁμως, καίτοι* (= και όμως, εντούτοις).

Οι σύνδεσμοι *μέν, δέ, μήν, μέντοι* δεν μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Οἱ μὲν ὦχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε.

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι συνδέουν περιόδους ή ημιπεριόδους καθώς και προτάσεις ή όρους προτάσεων, αλλά ο *καίτοι* συνδέει μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους:

Κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου (= συμβουλευεῖς ἐμένα που εἶμαι νεότερος να αρχίσω πρώτος· και όμως σ' όλους τους ανθρώπους συνηθίζεται το αντίθετο...).

147

1 Με τους συνδέσμους *μέν-δέ* συνδέονται μεταξύ τους προτάσεις αντιθετες ή με διαφορετικό περιεχόμενο:

Οἱ μὲν ὦχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε (αντίθ.).

Προσῆκει μὲν πᾶσιν ὑμῖν τιμωρεῖν, προσῆκει δὲ κάμοι οὐχ ἥκιστα (διαφορ. περιεχ.).

Όταν όμως εκφράζεται έντονη αντίθεση, τότε ύστερα από το *μέν* ακολουθεῖ αντί για το *δέ* ο *ἀλλά* ή ο *μέντοι* ή *δ' αὐτὴ ὁμως δέ* ή *οὐ μήν*:

Φιλοσόφῳ μὲν εἰοικας, ὦ νεανίσκε, ἴσθι μὲντοι ἀνόητος ὢν (= μοιάζεις με φιλόσοφο, νεαρέ, αλλά ξέρε πως εἶσαι ἀνόητος).

Οὐκ ἀγνωῶ μὲν, οὐ μήν οἶομαι (= αλλά δέ νομίζω).

2. Όταν ο μέν χρησιμοποιείται χωρίς το δέ (σχήμα ανανταπόδοτο), τότε μεταφράζεται **τουλάχιστο** ή **βέβαια**:

Ἄλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμι (= αλλά εγώ τουλάχιστο δεν είμαι αίτιος).

Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀξιώ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἡμᾶς ἀπολέσθαι ἀδίκως
(= εγώ βέβαια δε θεωρώ δίκαιο να καταστραφούμε άδικά).

3. Ο δέ όταν χρησιμοποιείται χωρίς να προηγείται ο μέν, είναι **αντιθετικός** ή **μεταβατικός** (βλ. §145δ):

Οὕτω καταφανείς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἠνίκα δὲ δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κونيορτός (αντιθετικός) (= όταν όμως έφτανε το δειλινό φάνηκε σκόνη).

Παρήλαυον τεταγμένοι κατὰ Ἴλας· εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ
(μεταβατικός).

4. Ο σύνδεσμος **άλλά** ή **άλλ' ή**:

α) ύστερα από μίαν αποφαιτική (αρνητική) πρόταση που περιέχει τη λέξη **άλλος** ή **έτερος** μεταφράζεται **παρά μόνο**:

Ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνίς ἀλλὰ Θυράκες Βιθυνοί (= παρά μόνο Θράκες...).

Οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκει ἀνθρώπῳ ἀλλ' ἢ τὸ ἀριστον καὶ τὸ βέλτιστον (= παρά μόνο το καλύτερο...).

β) πριν από ρήμα σε προστακτική φανερώνει έντονη **προτροπή** (άλλά = εμπρός λοιπόν, λοιπόν):

Ἄλλ' ἴωμεν (= εμπρός λοιπόν ας πάμε).

Ἄλλ' ἔμοι πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει (= λοιπόν άκούσε με και μην κάνεις αλλιώς).

γ) ύστερα από πρόταση υποθετική ή αιτιολογική, που υπάρχει ή εννοείται, μεταφράζεται **τουλάχιστο**:

Ἦ θεοὶ πατρῶοι, συγγένεσθε ἀλλὰ νῦν (= σταθείτε κοντά μας τουλάχιστο τώρα, αν δέ σταθήκατε προηγουμένως).

β) **Επιδοτική αντιθετική σύνδεση**

Στην επιδοτική σύνδεση η δεύτερη πρόταση (ή ο δεύτερος όρος

της προτάσεως) προσθέτει κάτι πιο σπουδαίο ή πιο έντονο.

Σε μια επιδοτική αντιθετική σύνδεση μπορεί να:

1. υπάρχει κατάφαση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐ μόνον* ή *μη μόνον* ή *οὐχ ὅτι* ή *μη ὅτι-ἀλλὰ καί* (= όχι μόνο αλλά και):

Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν (= του ανταπόδωσε τη χάρη, όχι μόνο με λόγια αλλά...).

Οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ.

Μη ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πάρεστιν ἐκάστῳ (= ουδέποτε τα ίδια παραμένουν στον καθένα).

2. υπάρχει άρνηση και στις δύο προτάσεις. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* ή *μη ὅπως* ή *οὐχ ὅτι* ή *μη ὅτι-ἀλλ' οὐδέ* ή *ἀλλὰ μη-δέ* (= όχι μόνο δεν - αλλά και δεν):

Οὐχ ὅπως τῆς κοινῆς ἐλευθερίας μετέχομεν, ἀλλ' οὐδὲ δουλείας μετρίως ἠξιώθημεν (= όχι μόνο δε μετέχουμε... αλλά ούτε αξιωθήκαμε να έχουμε...).

Ἐγὼ μὴ ὅτι ὑπὲρ ἄλλου, ἀλλ' οὐδ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ πώποτε δίκην ἰδίαν εἶρηκα (= εγώ όχι μόνο για άλλον αλλά ούτε για τον εαυτό μου...).

Σημείωση. Το *μη ὅτι* ή *μη τί γε* ύστερα από αρνητική έκφραση πολλές φορές σημαίνει: **πολύ περισσότερο ή πολύ λιγότερο:**

Οὐκ ἔτρεσεν, μὴ ὅτι ἐφυγεν (= δε φοβήθηκε, πολύ περισσότερο δεν έφυγε).

Ταῦτα πολλὴν αἰσχύνῃν ἔχει καὶ λέγειν, μὴ τί γε δὴ ποιεῖν (= αυτά είναι μεγάλη ντροπή και να τα λέει κανείς, πολύ περισσότερο βέβαια να τα κάνει).

3. υπάρχει άρνηση στην πρώτη και κατάφαση στη δεύτερη πρόταση. Τότε οι προτάσεις συνδέονται με: *οὐχ ὅπως* αλλά *καί* ή *ἀλλὰ* (= όχι μόνο δεν* -αλλά και):

* Δηλαδή κατά τη μετάφραση στη ν.ε. στην πρώτη πρόταση μπαίνει άλλη μια άρνηση (*οὐχ ὅπως* = όχι μόνο δεν).

*Ἐδίδασκον τὸν δῆμον ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐχ ὅπως τιμωρῶ-
σαιντο, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσειαν τὸν Σφοδρίαν (= ὅτι οἱ Λακεδαιμό-
νιοι ὄχι μόνο δεν τιμώρησαν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινέσαν το Σφ.).*

*Οὐχ ὅπως ὑμῖν τῶν ἑαυτοῦ τι ἐπέδωκεν, ἀλλὰ τῶν ὑμετέρων πολλὰ
ὑφήρηται (= ὄχι μόνο δε σας πρόσφερε τίποτε ἀπὸ τα δικά του,
ἀλλὰ καὶ ἐκλεψε πολλὰ ἀπὸ τα δικά σας).*

149 Γ' Σύνδεση προτάσεων με διαχωριστικούς συνδέσμους

Διαχωριστικοί (ἢ διαζευκτικοί) σύνδεσμοι τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς εἶναι: *ἢ, εἴτε* (ὁπως καὶ στὴ ν.ε.) καὶ *ἦτοι, ἐάντε, ἄντε, ἦντε*.

Ὁ σύνδεσμος *ἢ* μπαίνει μια φορά, ἐνῶ οἱ σύνδεσμοι *εἴτε, ἐάντε, ἄν-
τε, ἦντε* δυο φορές. Ὅταν ὁμως ὑπάρχει ἔμφαση, τότε καὶ ὁ σύνδε-
σμος *ἢ* μπαίνει δυο φορές καὶ συνήθως ἀντὶ γιὰ *ἢ-ἢ* μπορεῖ νὰ υπάρ-
χει *ἦτοι-ἦ*:

*᾿Ω Σώκρατες, εἶπῃ, ἐγγήγορας ἢ καθεύδεις; (= εἰσαι ξυπνητός ἢ
κοιμάσαι;).*

*Φασὶν πάντας εἶναι δίκαιους, ἐάν τε ὦσιν ἐάν τε μή (= λένε ὅτι ὅλοι
εἶναι δίκαιοι, εἴτε εἶναι εἴτε ὄχι).*

Ἦ λέγε τι σιγῆς κρεῖττον ἢ σιγῆν ἔχε.

*Καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα
(= καὶ οἱ ἴδιοι εἴτε ἀποφασίζουμε ἢ τουλάχιστο σχηματίζουμε μια
σωστή γνώμη γιὰ τα πράγματα).*

150 Δ' Σύνδεση προτάσεων με συμπερασματικούς συνδέσμους

Ὡς παρατακτικοὶ συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι χρησιμοποιοῦνται
οἱ: *ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν, οὐκουν, οὐκοῦν, τοίνυν, τοιγαροῦν, τοιγάρτοι*
καὶ ὥστε, οἱ ὁποῖοι συνδέουν περιόδους ἢ ἡμιπερίόδους. Ἀπὸ αυ-
τούς:

α) οἱ σύνδεσμοι *ἄρα, δῆ, οὖν, γοῦν* καὶ *τοίνυν* ποτέ δεν μπαίνουν στὴν

αρχή της προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις:

Ἄλλὰ μὴν εἰσι βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί (= υπάρχουν λοιπόν και θεοί).

Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέατα).

Στη φράση *εἰ μὴ ἄρα* το *ἄρα* σημαίνει *ίσως* (με κάποια ειρωνεία): *Πῶς ἂν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν* (= εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι διαφθορά).

Το *μὲν οὖν* πολλές φορές σε απαντήσεις σημαίνει: εντελώς αντίθετα:

— *Οὔτοι οὐδὲν τούτων ἐπίστανται; — Πάντα μὲν οὖν* (= αντίθετα όλα τα γνωρίζουν).

— *Τί τηνικάδε ἀφίξαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῶ ἔτι ἐστίν; — Πάνυ μὲν οὖν* (= και πολύ μάλιστα, αντίθετα είναι πολύ νωρίς).

β) ο *οὐκοῦν* εισάγει συμπέρασμα καταφατικό (= λοιπόν), ενώ ο *οὐκουν* αρνητικό (= λοιπόν δεν):

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να...).

Οὐκουν μ' ἑάσεις; (= λοιπόν δε θα μ' αφήσεις;).

γ) οι σύνδεσμοι *τοιγαροῦν*, *τοιγάρτοι* εισάγουν συμπέρασμα με μεγάλη βεβαιότητα:

Ὅρθῶς ἔλεξας· τοιγαροῦν τὸ σὸν φράσον αὐθις πάλιν μοι πᾶγμα (= ξαναπές μου λοιπόν την υπόθεσή σου).

δ) ο σύνδεσμος *ὥστε* ως παρατακτικός σύνδεσμος σημαίνει: *επομένως, γι' αυτό*:

Ὀίμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστυ διῆκεν· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη (= ο θρήνος έφτανε από τον Π. ως...).

Σημείωση. Ο *ὥστε* εισάγει και δευτερεύουσες αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165).

Ε' Σύνδεση προτάσεων με αιτιολογικούς παρατακτικούς συνδέσμους

151

Ως αιτιολογικός παρατακτικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται κυρίως ο γάρ(= γιατί) και σπάνια οι ώς(= γιατί) και επει(= γιατί, αφού).

1. Ο σύνδεσμος γάρ ποτέ δεν μπαίνει εντελώς στην αρχή μιας προτάσεως, αλλά πάντοτε ύστερα από μία ή δύο λέξεις και συνδέει περιόδους ή ημιπεριόδους:

Ἐγὼ σὺν ἡμῖν ἔσσομαι καὶ ὁ,τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἔμοι εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους (=θα σας ακολουθήσω και θα πάθω ό,τι χρειαστεί. Γιατί νομίζω...).

Ἄναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἰκανὰ τὰ ἐπιτηδεῖα.

Σημείωση. Πολλές φορές πριν από το γάρ υπάρχει ο και και τότε:

καὶ γὰρ=γιατί και, και μάλιστα, αφού μάλιστα:

Βασιλεὺς οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων. Καὶ γὰρ ὁ Κύρος ἀπέπεπε τοὺς γιγνομένων δασμοὺς βασιλεῖ (= ο μεγάλος β. δεν ανησυχούσε καθόλου που αυτοί πολεμούσαν. Γιατί και ο Κύρος έστελνε...).

Εὐθύς ἔγνωσαν πάντες ὅτι ἔγγυς που ἔστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καπνὸς ἔφαινετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω (=αφού μάλιστα φαινόταν καπνός στα χωριά πολύ κοντά).

2. Πολλές φορές η πρόταση που εισάγεται με το γάρ παρεμβάλλεται ανάμεσα στις λέξεις της προτάσεως που προσδιορίζεται και έτσι η πρόταση με το γάρ αποτελεί παρένθεση:

Ὁ δέ, κρίνουσι γὰρ βοῆ καὶ οὐ ψήφω, οὐκ ἔφη διαγιγνώσκειν τὴν βοῆν ὀσπτέρα μείζων (= είπε ότι δεν ξεχωρίζει ποια από τις δυο βοές είναι μεγαλύτερη).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο γάρ μπορεί να μεταφραστεί και με το βέβαια, που είναι και η αρχική του σημασία (γάρ= γέ άρα).

Επίσης ο γάρ έχει βεβαιωτική σημασία:

α) με το σύνδεσμο αλλά (άλλά γάρ = αλλά βέβαια, πραγματικά):

Τρισάσμενος (= με μεγάλη ευχαρίστηση) ταὐτ' ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν κατασκευαζομένους.

Ἄλλὰ γὰρ δέδοικα μὴ ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ (= αλλά πραγματικά φοβούμαι μήπως όπως οι λωτοφάγοι ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμεν τε καὶ ἤβρυνόμεν ἄν, εἰ ἠπιστάμην ταῦτα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι (= θα υπερηφανευόμεον και θα καυχιόμουν, αν τα ἤξερα καλά· ἀλλὰ βέβαια δεν τα ξέρω).

β) σε ζωηρό διάλογο (γάρ = βέβαια, πράγματι, λοιπόν):

Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ πανταχοῦ νομίζεται; (= δε συνηθίζεται παντοῦ πράγματι και στο δρόμο να υποχωρεῖ ο μικρότερος στο μεγαλύτερο;).

Οὐ γὰρ σὺ ἐπίστασαι; (= εσύ λοιπόν δεν ξέρεις;).

— Ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; — Πῶς γὰρ οὐ; (= πῶς λοιπόν ὄχι; βεβαιότατα θα πάθει κακό).

— Τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταυτὸν; — Ταυτὸν γὰρ (= το ἴδιο βέβαια).

γ) σε ευχαιτικές προτάσεις (εἰ γάρ = μακάρι βέβαια):

Εἰ γὰρ τοσαύτην δύναμιν εἶχον (= μακάρι βέβαια να εἶχα...)
(βλ. §85δ).

3. Ο γάρ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης και ως ἐπεξηγηματικός (γάρ = δηλαδή):

Ἄλλὰ μὴν ἐρῶ καὶ ταῦτα. Οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοῦς λυπηροῦς ὄντας.

Φράσω δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἐκατέρων· συνελέγησαν γὰρ οἱ ὀπλίται εἰς ἔξακισχιλίους.

Σχετικός με τον ἐπεξηγηματικό γάρ εἶναι και ο γάρ που χρησιμοποιεῖται στην ἀρχὴ μιας διηγήσεως η οποία ἐξαγγέλλεται προηγουμένως (γάρ = δηλαδή, λοιπόν):

Ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον...

152 Οἱ σύνδεσμοι ὡς και ἐπεὶ ως παρατακτικοὶ αιτιολογικοὶ σύνδεσμοι συνδέουν ἐπίσης πάντοτε περιόδους ἢ ἡμιπεριόδους:

Σοὶ δὲ προσήκει ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ἀξίος ἔσει τοῦ πατρός· ὡς ἀπασι μὲν προσήκει περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὴν φρόνησιν (= γιατί σε ὅλους ταιριάζει να ἐκτιμούν πολύ τη φρόνηση).

Μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι· ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων (= γιατί και στα θηρία ἀκόμα γεννιέται...).

Σημείωση α'. Οι *ώς* και *ἐπει* ως υποτακτικοί σύνδεσμοι εισάγουν δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (βλ. §163).

Σημείωση β'. Ο *ἐπει* ως σύνδεσμος παρατακτικός πολλές φορές έχει τη σημασία του αντιθετικού συνδέσμου *καίτοι*:

Είμι· ἐπει καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον (= θα φύγω· αν και θα τ' άκουγα αυτά από σένα ίσως όχι δυσάρεστα).

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

153 Η υποτακτική σύνδεση προτάσεων γίνεται με τους υποτακτικούς συνδέσμους, με τις αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες και με τα αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όπως και στη ν.ε., διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

I. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται όπως και τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί, και λέγονται **ονοματικές προτάσεις** και

II. σ' αυτές που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (χρόνου, αιτίας, σκοπού κτλ.) και λέγονται **επιρρηματικές προτάσεις**.

I. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

154 Ονοματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι ειδικές, οι ενδοιαστικές, οι πλάγιες ερωτηματικές και οι αναφορικές εν μέρει (οι οποίες και λέγονται αναφορικές ονοματικές).

A' Ειδικές προτάσεις

155 Οι ειδικές προτάσεις εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* (όπως και στη ν.ε.) και *ὥς*. Έχουν άρνηση *οὐ*.

Μια ειδική πρόταση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ως:

α) **αντικείμενο** με ρήματα λεκτικά (*λέγω, ἀγγέλλω, διδάσκω* κτλ.), δεικτικά (*δηλώ, δείκνυμι* κτλ.), αισθητικά (*αἰσθάνομαι, ὀρώ, ἀκούω* κτλ.) και γνωστικά (*γινώσκω, οἶδα* κτλ.):

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν (= ότι η εκστρατεία θα γίνει...).

Διδάσκειν σε βούλομαι ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστεῖς (= θέλω να σου εξηγήσω ότι εσύ...).

Ἄλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς δείξομεν τοῖς βαρβάροις ὅτι δυνάμεθα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

Βασιλεὺς ἤκουσε Τισσαφέρνους ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν (= δύσκολα θα υποφέρεις να μ' ακούεις να απολογούμαι...).

β) υποκείμενο με απρόσωπα ρήματα ή απρόσωπες εκφράσεις που έχουν τις περισσότερες φορές σημασία ανάλογη με τη σημασία των προηγούμενων ρημάτων, όπως: *ἀγγέλλεται, δῆλόν ἐστι, ἄλις ἐστί* (= αρκεῖ) κτλ.:

Δῆλον ἦν ὅτι ἐγγύς (= κοντά) που βασιλεὺς ἦν.

Ἐγγέθη ὅτι ἡττημένοι εἶεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τῇ ναυμαχίᾳ (= ὅτι νικήθηκαν οι Λ.).

Ἄρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῖς.

γ) επεξηγήση, συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Τοῦτο ὑμᾶς δεῖ μαθεῖν, ὅτι τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστίν (= ὅτι δηλαδή αυτό που συγκρατεῖ τη δημοκρατία εἶναι...).

156

Οἱ ειδικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (οριστική, δυνητική οριστική και ευκτική) (βλ. §89α).

Όταν όμως η ειδική πρόταση εξαρτάται από ρήμα σε ιστορικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρεται με ευκτική, που λέγεται *ευκτική του πλάγιου λόγου*:

Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο...

Σημείωση α'. Οι φράσεις *οἶδ' ὅτι* (= βέβαια), *εὐ οἶδ' ὅτι* (= βεβαιότατα), *δῆλον ὅτι* (= ολοφάνερα) έχουν σημασία επιρρήματος, ύστερα από παράλειψη του ρήματος της ειδικῆς προτάσεως:

Πάντες ὑμεῖς ἐλεεῖτε εὐ οἶδ' ὅτι τοὺς ἀτυχεῖς καὶ ταλαιπώρους ἀνθρώπους (= ελεεῖτε βεβαιότατα, ασφαλῶς, τους δυστυχισμένους...).

Θανάτου ἐτίμησαν δῆλον ὅτι ὡς πονηροῦ ὄντος (= ὄρισαν ὡς πονηρὸ το θάνατο ολοφάνερα ὡς...).

Σημείωση β'. Ο ειδικός σύνδεσμος ὡς συχνά διαφέρει στη σημασία από τον *ὅτι*: ὅ *ὅτι* δείχνει κάτι που θεωρεῖται πραγματικό, ἐνῶ ὡς δείχνει μια υποκειμενική γνώμη: ἔτσι:

ὅτι = ὅτι, πως.

ὡς = ὅτι δήθεν, ὅτι τάχα, ὅτι ὅπως νομίζει κανείς κτλ.

Λέγει ὁ κατηγορὸς ὡς ὑβριστὴς εἰμι (= ὅτι δήθεν εἰμαι...).

Πελοπίδας ἔλεγεν ὅτι μόνοι τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ συνεμάχοντο ἐν Πλαταιαῖς καὶ ὡς Λακεδαιμόνιοι διὰ τοῦτο πολεμήσειαν αὐτοῖς (= ἔλεγε ὅτι μόνο αυτοὶ συμμάχησαν... καὶ ὅτι, ὅπως πιστεύει, οἱ Λακεδαιμόνιοι γι' αὐτὸ τους πολέμησαν)· ἡ πρώτη

ειδική πρόταση δείχνει ένα πραγματικό γεγονός, ενώ η δεύτερη μια προσωπική γνώμη.

Σημείωση γ'. Τα λεκτικά ρήματα δε συντάσσονται μόνο με ειδική πρόταση αλλά και με ειδικό απαρέμφατο (βλ. §§92, 96). Αλλά το ρήμα *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι) συντάσσεται σχεδόν πάντοτε με ειδικό απαρέμφατο.

Τα αισθητικά και γνωστικά ρήματα συντάσσονται και με κατηγορηματική μετοχή (βλ. §100, 4).

Β' Ενδοιαστικές προτάσεις

157

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή* (όπως και στη ν.ε.) και *μή ού*.

Με το *μή* εισάγονται, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνει κάτι:

Φοβεῖται μή τὰ ἔσχατα πάθη (= μήπως πάθει τα χειρότερα),

ενώ με το *μή ού*, όταν εκφράζουν φόβο μήπως δε γίνει κάτι:

Φοβοῦμαι μή διὰ τὴν ἀπειρίαν οὐ δυνηθῶ δηλῶσαι περὶ τῶν πραγμάτων (= μήπως δεν μπορέσω...).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φόβο ή δισταγμό, όπως: *φοβοῦμαι*, *δέδοικα ἢ δέδια* (= φοβούμαι), *ὀκνῶ* (= διστάζω, φοβούμαι), *διστάζω*, *ὑποπτεύω*, *φυλάττομαι* κτλ. και χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

Ἐφοβεῖτο μή ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

Δέδοικα μή ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ
(= μήπως ξεχάσουμε το δρόμο προς την πατρίδα).

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μή προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρασ καὶ αὐτοὺς κατακόψειαν (= μήπως επιτεθοῦν στην πτέρυγα του στρατεύματος και τους κατακόψουν).

Σημείωση. Μια ενδοιαστική πρόταση μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί:

α) ως υποκείμενο, όταν εξαρτάται από απρόσωπη έκφραση, λ.χ. *φόβος ἐστί, κίνδυνός ἐστί, δεινόν ἐστί* κτλ.:

Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μή οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) *ὥσιν* (πβ. ν.ε. υπάρχει φόβος μήπως αρρωστήσει πάλι το παιδί).

β) ως επεξήγηση:

Ἔστι μάλιστα τοῦτο δέος, μή πανοῦργος ὦν τρέψηται καὶ παρασπάσῃται (= πάρει με το μέρος του) *τι τῶν δλων πραγμάτων* (πβ. ν.ε. αυτό φοβάται πάντοτε στις εξετάσεις, μήπως δεν του φτάσει ο χρόνος).

Οι ενδοιαστικές προτάσεις εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (όπως και στη ν.ε.). αλλά ύστερα από παρελθοντικό χρόνο εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές προτάσεις.

Δέδοικα μὴ ἐπιλαθώμεθα...

Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ, ἀλλά:

Ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες μὴ προσάγοιεν...

Οι ενδοιαστικές προτάσεις όταν δηλώνουν κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο, εκφέρονται και με οριστική:

Δέδοικα μὴ οὐκ ἔχω ταύτην τὴν σοφίαν.

Σημείωση α'. Ενδοιαστικές προτάσεις εισάγονται και με το *ὅπως μὴ* που ισοδυναμεί με *μὴ*:

Δέδοιχ' ὅπως μὴ μοι λίαν φανῆς σοφῆ (= φοβούμαι μήπως μου φανείς πολύ σοφή).

Σημείωση β'. Πολλές φορές οι ενδοιαστικές προτάσεις βρίσκονται στο λόγο ως ανεξάρτητες:

Μὴ ἀγροικότερον ἢ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν ὀκνῶ γάρ... (= μήπως είναι κάπως αγροίκο να πω την αλήθεια...).

(πβ. ν.ε. Θα φύγω. Μήπως ανησυχήσουν).

Γ' Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις, δηλαδή εξαρτημένες προτάσεις που περιέχουν ερώτηση, εισάγονται:

α) αν είναι ερωτήσεις με ολική άγνοια (βλ. §2α), με *εἰ* και οι διμελείς (βλ. §2) με *εἰ-ἤ*, *πότερον* ή *πότερα-ἤ*, *εἶτε-εἶτε*, και

β) αν είναι ερωτήσεις με μερική άγνοια (βλ. §2β), με ερωτηματικές ή αναφορικές αντωνυμίες και με ερωτηματικά ή αναφορικά επιρρήματα, όπως: *τίς*, *ποῖος*, *πόσος*, *ὅστις*, *ὁποῖος*, *ὁπόσος* κτλ. και *ποῦ*, *πῶς*, *ὅπου*, *ὅπως* κτλ. Ἐχουν άρνηση *οὐ* ή *μή*:

Πρωταγόρας ἐρωτᾷ εἰ οὐκ αἰσχύνομαι καλῶν τὰ ἀγαθὰ δεινά (= αν δεν ντρέπομαι να ονομάζω...).

Ἦρετο εἰ τις ἐμοῦ σοφώτερος εἶη.

Μὴ σκόπει τί ἂν σε μάλιστα εὐφράνειεν, ἀλλὰ πῶς ἂν βελτίων τὴν ψυχὴν γένοιο (= μην εξετάζεις τι κυρίως θα σε ευχαριστούσε...).

Ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἷς; (= να εξετάσεις τον εαυτό σου ποιος είσαι;).

Ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι τοὺς Θηβαίους εἴτε ἄλλο τι χρήσονται (= σκέφτονταν ἢ να κατακάψουν τους Θ. ἢ να τους κάνουν κάτι ἄλλο).

Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.

Σημείωση: Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εισάγονται σπανιότερα και με *εάν* (ἀν, ἤν):

Εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (= αν δε σου φαίνεται καλό, εξέτασε αν πιο πολύ σ' αρέσει το εξής).

(πβ. ν.ε. σε ρωτῶ *αν* σ' αρέσει).

160

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εξαρτώνται από τα ρήματα:

α) *ἔρωτῶ, λέγω, δείκνυμι* κ.τ.ό.

β) *ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ ἢ σκοποῦμαι, αἰσθάνομαι, γινώσκω* κ.τ.ό.

γ) *ἐπιμελοῦμαι, πειρῶμαι* (= προσπαθῶ, επιχειρῶ), *φυλάττομαι* κ.τ.ό. και χρησιμοποιούνται ως *αντικείμενα* των ρημάτων αυτών:

Καὶ ὅς (= και αυτός) *ἐθαύμασε τίς παραγγέλλοι καὶ ἤρετο ὁ, τι εἶη τὸ σύνθημα.*

Κλέαρχος οὐδὲ τούτοις εἶπεν ὁ, τι ποιήσοι.

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει ὁ, τι χρήσαιτο (= δεν ἤξερε τι να κάνει).

Ξενοφῶν ἐκέλευε σκέψασθαι τί εἶη τὸ κωλύον.

Κῦρος ἐπεμελεῖτο ὁ, τι ποιήσοι βασιλεύς (= ενδιαφερόταν τι θα κάνει ο β.).

Σημείωση. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται επίσης

α) ως *υποκείμενο*, όταν εξαρτώνται από απρόσωπα ρήματα ἢ απρόσωπες εκφράσεις που ἔχουν την ἴδια σημασία με τα προηγούμενα ρήματα:

Ἀπὸ τούτου γενήσεται φανερόν τίς τίνος αἰτιός ἐστιν (πβ. ν.ε. είναι ἄγνωστο τι ἔγινε στο μεταξύ).

β) ως *επεξήγηση* συνήθως σε δεικτική αντωνυμία ουδέτερου γένους:

Ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (πβ. ν.ε. αυτό λέω κι εγώ, που βρήκαμε τόση δύναμη).

161

Οι πλάγιες ερωτήσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται και οι ευθείες ερωτήσεις (οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική και υποτακτική, βλ. §1δ).

Όταν όμως εξαρτώνται από ρήμα σε παρελθοντικό χρόνο, τότε συνήθως εκφέρονται με ευκτική του πλάγιου λόγου, όπως και οι ειδικές και οι ενδιαστικές προτάσεις λ.χ.:

ευθεία ερώτηση: *Παραγγέλλεις τι, ὦ Κῦρε;*

πλάγια ερώτηση: *Ξενοφῶν ἐρωτᾷ Κῦρον εἴ τι παραγγέλλει ἢ
Ξενοφῶν ἤρετο Κῦρον εἴ τι παραγγέλλοι.*

ευθεία ερώτηση: *Τί ἀποκρίνωμαι;*

πλάγια ερώτηση: *Σιωπᾷ σκοπῶν ὁ, τι ἀποκρίνηται ἢ
Ἐσιώπησε σκοπῶν ὁ, τι ἀποκρίναιτο.*

(ο χρόνος της μετοχής *σκοπῶν* θεωρείται παροντικός ή παρελθοντικός χρόνος ανάλογα με το ρήμα της κύριας προτάσεως *σιωπᾷ* ή *εσιώπησε*, βλ. §77).

Σημείωση α'. Τα ρήματα που σημαίνουν **φροντίδα**, όπως *φροντίζω, επιμελοῦμαι, ὀρώ* κ.τ.ό., παίρνουν ως αντικείμενο πλάγια ερώτηση που εισάγεται με το *ὅπως* και εκφέρεται σε **χρόνο μέλλοντα** (οριστικής ή ευκτικής):

Οἱ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τάγαθὰ ἐπιλείψει (= πως δε θα τους λείψουν ποτέ τα αγαθά).

Κῦρος ἐπεμέλετο ὅπως οἱ δουλεύοντες μὴ ἀσιτοὶ ἔσονται (= πως δε θα είναι νηστικοί όσοι δούλευαν ως δούλοι).

Σημείωση β'. Κάποτε το *ὅπως* με μέλλοντα οριστικής εισάγει ανεξάρτητη πρόταση που δηλώνει προτροπή ή συμβουλή:

Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἀξιοὶ τῆς ἐλευθερίας ἢς κέκτησθε (= να φανείτε ἀξιοὶ της ἐλευθερίας που ἔχετε).

Εδώ κυρίως εννοείται το ρήμα *ὁρᾶτε ἢ σκοπεῖτε* κ.τ.ό., που συνήθως παραλείπεται. (πβ. και §158 σημ. β').

Δ' Ονοματικές αναφορικές προτάσεις (βλ. αναφορικές προτάσεις)

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

162 Επιρρηματικές δευτερεύουσες προτάσεις είναι: οι αιτιολογικές, οι τελικές, οι αποτελεσματικές, οι υποθετικές, οι εναντιωματικές (παρχωρητικές), οι χρονικές και εν μέρει οι αναφορικές που λέγονται επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

Α' Αιτιολογικές προτάσεις

163 Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *διότι, ότι, ώς, έπει, έπειδή* και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), αλλά όταν εξαρτηθούν από ρημα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική του πλάγιου λόγου (όπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές και οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις). Έχουν άρνηση *ού*:

Έπειδή ουκ έθέλεις και έμοί τις άσχολία έστιν, άπειμι. (= θα φύγω).

Κύρος τῷ Κλεάρχῳ έβόα άγειν τὸ στράτευμα κατά μέσον τῶν πολεμίων, ότι εκεί βασιλεύς ειῆ (= γιατί εκεί ήταν ο βασιλιάς).

Χαίρω, ότι εύδοκιμείς (= χαίρομαι που προοδεύεις).

Θίβρων Λάρισαν, έπει ουκ έπείθετο, περιστρατοπεδευσάμενος έπολιόρκει (= επειδή δεν υποτασσόταν, στρατοπέδευσε ολόγυρα και την πολιορκούσε).

Κρύπτε μηδέν, ώς ό πάνθ' όρῶν και πάντ' άκούων πάντ' άναπτύσσει χρόνος (= γιατί όλα τα αποκαλύπτει ο χρόνος, που όλα τα βλέπει και όλα τα ακούει).

Σημείωση α'. Οι αιτιολογικές προτάσεις όταν εξαρτώνται από ρήματα ή φράσεις που σημαίνουν ψυχικό πάθος (όπως *χαίρω, ήδομαι, θαυμάζω* κτλ. *άισχρόν έστι, θαυμαστόν έστι* κ.τ.ό.) εισάγονται με *ότι*: *Χαίρω, ότι εύδοκιμείς*.

Αλλά πολλές φορές με τα ίδια ρήματα η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με το *εί, ό* -ταν η αιτία δε θεωρείται εντελώς βέβαιη:

Ουκ ήσχύνθη, εί τοιοῦτον κακόν έποίει; (= δεν ντράπηκε, αν έκανε τέτοιο κακό;).

Ουκ άισχρόν, εί 'Αθηναίοι όντες βάρβαρον άνθρωπον φοβήσεσθε; (= δεν είναι άσχημο, που θα φοβηθείτε Αθηναίοι εσείς ένα βάρβαρο άνθρωπο;).

(πβ. ν.ε. μη μου θυμώνεις, αν δε σου φέρομαι καλά μερικές φορές).

Σημείωση β'. Οι σύνδεσμοι *ώς* και *ἐπει* χρησιμοποιούνται και ως αιτιολογικοί παρατακτικοί σύνδεσμοι (βλ. §152).

Β' Τελικές προτάσεις

164

Οι τελικές προτάσεις (οι προτάσεις που δηλώνουν σκοπό*) εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως*, *ὥς* και εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (ὅπως και στη ν.ε.), αλλά ὕστερα ἀπὸ ρήμα παρελθοντικού χρόνου εκφέρονται και με ευκτική (ὅπως και οι ειδικές, ενδοιαστικές, πλάγιες ερωτηματικές και αιτιολογικές προτάσεις). Ἐχουν ἄρνηση *μή*:

Μικρὸν ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῆ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία (= θα ξαναμιλήσω σύντομα, για να φανεί καθαρότερα...).

Καμβύσης τὸν Κύρον ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσiais ἐπιχώρια ἐπιτελοῖη (= ο Καμβ. ἀνακάλεσε τον Κύρο, για να αναλάβει τις εγχώριες υποθέσεις των Περσῶν).

Ἄβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσε, ἵνα μὴ Κύρος διαβῆ.

Μένων ὁ Θετταλὸς φίλος ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ δίδοι δίκην (= για να μην τιμωρεῖται, ὅταν κάνει ἀδικίες).

(πβ. ν.ε. ἔτρεχε, για να μην αργήσει).

Οι τελικές προτάσεις με ἄρνηση πολλές φορές, εισάγονται χωρίς τελικό σύνδεσμο παρά μόνο με το *μή* (= για να μη):

Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι, μὴ τις ἐπίθεσις γένηται (= ἀποφάσισαν να φύγουν, για να μη...).

Σημείωση α'. Μια τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική επίσης, και αν ἀκόμα δεν ἐξαρτάται ἀπὸ παρελθοντικό χρόνο, ὅταν δηλώνει μια ἀπλή σκέψη ἢ ὅταν ὑπάρχει ἔλξη (βλ. §188, 5) ἀπὸ προηγούμενη ευκτική:

Ἴσως δέ που ἡ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτερίζει, ὥς ἀπορος εἴη ἡ ὁδός (= για να εἶναι ἀδιάβατος ο δρόμος)

Ἐπὶ πᾶν ἔλθοι ἀν, ὥς φόβον παράσχοι (= για να προξενήσει φόβο)

Σημείωση β'. Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται και με οριστική παρελθοντικού χρόνου, για να φανερῶσουν σκοπὸ που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεῖ, ὅταν προηγείται κάτι που δεν ἔγινε:

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὥς μηδ' εἰ ἐβούλετο ἐδύνατο ἐξαπατᾶν (= ἔπρεπε τότε

* αρχ. ἐλληνικά *τέλος* = σκοπός

να πάρουμε τα ενέχυρα, για να μην μπορούσε να μας εξαπατήσει και αν ακόμα το ήθελε - αλλά δεν τα πήραμε).

Τοὺς ἀγαθοὺς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκρόπολει, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν (= θα τους φρουρούσαμε στην ακρόπολη — πράγμα που δεν έγινε — για να μην τους σκότωνε κανείς).

(πβ. ν.ε. έπρεπε να ήσουν εκεί, **για να τον έβλεπες**, αλλά δεν ήσουν).

Σημείωση γ'. Με τον τελικό σύνδεσμο *ὅπως* και *ὥς* συντάσσεται πολλές φορές το αοριστολογικό ἂν συνήθως με υποτακτική:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν (= ασχολούμαστε με τις αρετές...).

Σημείωση δ'. Οι προτάσεις που εισάγονται με *ὅπως* ή *ὅπως μή* και εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν φροντίδα, είναι κυρίως πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις, αλλά μπορούν, ανάλογα με τα συμφραζόμενα, να χρησιμοποιούνται στο λόγο και ως τελικές ή ενδοιαστικές:

Ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα (= πως θα αγωνιστούμε ή για να αγωνιστούμε...).

Φυλάττου ὅπως μή καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βουῆς ποιήσης (= φυλάξου για να μην κάμεις ή μήπως κάμεις...).

Γ' Αποτελεσματικές (ή συμπερασματικές) προτάσεις

165 Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους *ὥστε* (όπως και στη ν.ε.) και *ὥς* και εκφέρονται: α) με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α), όταν φανερώσουν αποτέλεσμα που είναι ή θεωρείται πραγματικό· έχουν άρνηση οὐ:

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρυσσε καὶ τὰ δπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους (= που έκρυσσε και τα όπλα και...).

Οὕτως ἀναίσθητος εἶ, Αἰσχίνη, ὥστε οὐ δύνασαι λογίσασθαι (= που δεν μπορείς να...).

β) με απαρέμφατο, όταν φανερώνουν αποτέλεσμα ενδεχόμενο ή δυνατό· έχουν άρνηση μή:

Πολλὴν κραυγὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν (= ὥστε να ακούν και οι εχθροί).

Οὐδεὶς πώποτε εἰς τοσοῦτον ἀνανδρίας ἀφίκετο, ὥστε τοιοῦτόν τι τολμήσαι ποιεῖν (= ὥστε να τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο).

Ἐνετύχανον τάφροις ὕδατος πλήρεσιν, ὡς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν (= συναντούσαν τάφρους γεμάτους νερό, ὥστε να μην μπορούν να περάσουν χωρίς γέφυρες).
Ὁ ποταμὸς τοσοῦτος ἦν τὸ βάθος, ὥστε μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν (= ὥστε να μην ἐξέχουν οὔτε τα δόρατα).

166

Ὁ ὥστε με ἀπαρέμφατο χρησιμοποιεῖται ἐπίσης, ὅταν δηλώνεται:

1. σκοπός (αποτέλεσμα που ἐπιδιώκουμε):

Πᾶν ποιούσιν, ὥστε μὴ δίδόναι δίκην (= για να μην τιμωρηθούν).

2. ὁρος ἢ συμφωνία:

Συμμαχίαν ἐποίησαντο ἐπὶ τοῖσδε, ὥστε μὴ στρατεύειν Ἀκαρνᾶνας ἐπ' Ἀθηναίους (= μ' αὐτούς τους ὁρους, να μην ἐκστρατεύσουν οἱ...).

Σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ἐποίησαντο, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζουσιν (= με τη συμφωνία να θεωροῦν τους ἴδιους ἐχθροὺς και φίλους).

Ἀλλὰ συνήθως ὅταν πρόκειται να δηλωθεῖ ὁρος ἢ συμφωνία, ἀντὶ για ὥστε χρησιμοποιεῖται τὸ ἐφ' ᾧ ἢ ἐφ' ᾧτε με ἀπαρέμφατο ἢ με μέλλοντα ὀριστικῆς:

Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν (= με τη συμφωνία να μην ἀσχολεῖσαι πια μ' αὐτὴ την ἀναζήτηση μήτε να φιλοσοφεῖς).

Οἱ ἐν Ἰθώμῃ ξυνέβησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐφ' ᾧτε ἐξίσουσιν ἐκ Πελοποννήσου (= με τη συμφωνία ὅτι θα βγουν ἀπὸ την Πελοπόννησο).

Σημείωση. Ὁ σύνδεσμος ὥστε χρησιμοποιεῖται και ὡς παρατακτικὸς σύνδεσμος στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου και εἰσάγει τότε κύρια πρόταση (βλ. §1508).

Δ' Ὑποθετικές προτάσεις

167

Οἱ ὑποθετικές προτάσεις εἰσάγονται με τους ὑποθετικούς συνδέσμοις *εἰ, ἐάν, ἄν, ἦν*: ἔχουν ἀρνηση *μή*.

(πβ. ν.ε. *α ν δε ν* τὸ ἐβλεπα, *δε θα* τὸ πίστευα, ἀλλά: να μη τὸ ἐβλεπα, *δε θα* τὸ πίστευα).

Η υποθετική πρόταση λέγεται και **υπόθεση**, ενώ η πρόταση που προσδιορίζεται απ' αυτήν **απόδοση**. Η υπόθεση και απόδοση μαζί αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Σημείωση. Το *εί* συχνά συνοδεύεται από άλλα μόρια, λ.χ. *εί ἄρα*, (= αν ίσως), *εί δή* (= αν βέβαια), *εί γοῦν* (= αν πάντως, αν επιτέλους) κτλ.

168 Οι υποθετικοί λόγοι ανάλογα με τη σημασία και τον τρόπο που εκφέρονται διακρίνονται στα ακόλουθα είδη:

1. **α' είδος**: ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται **πραγματικό**:

Εἰ δεῖν' ἔδρασας, δεῖνὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ (= αν έκανες φοβερὰ πράγματα, φοβερὰ...).

Εἰ ἀφήσεις τοὺς Θηβαίους ἄνευ μάχης, κινδυνεύσεις ὑπὸ τῆς πόλεως τὰ ἔσχατα παθεῖν (= θα κινδυνεύσεις να πάθεις ὅ,τι χειρότερο...).

Εἰ βούλει, μένε.

Υπόθεση: *εί* με οριστική οποιουδήποτε χρόνου (μετάφραση: αν με οριστική).

Απόδοση: κάθε έγκλιση.

β' είδος: ο υποθετικός λόγος δείχνει **κάτι αντίθετο του πραγματικού**:

Οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ' ἂν ποτε ταῦτα ἔπασχον (= αυτοί, αν ήταν..., ποτέ δε θα πάθαιναν αυτά τα πράγματα).

Εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε' ἂν πλεῖστον ἔλαβες (= αν ήθελες να..., τότε θα έπαιρνες πολλά).

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἤλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= αν δεν είχατε έρθει εσεῖς, θα προχωρούσαμε εναντίον του μεγάλου βασιλιά).

Υπόθεση: *εί* με οριστική παρελθοντικού χρόνου (μετάφραση: αν με παρατατικό ή υπερσυντέλικο).

Απόδοση: δυνητική οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική).

Σημείωση. Αν στην απόδοση υπάρχει απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση (*έδει, έξήν, προσήκε* κτλ. ή *ἀναγκαῖον ἦν, εἰκός ἦν, δίκαιον ἦν* κτλ.), το δυνητικό αν μπορεί να παραλείπεται:

Ἐξήν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε· ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τοῦτοῖς ἐπεκουρεῖτε οὔτε τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε (= σας ήταν δυνατό να τους βοηθήσετε, αν θέλατε, ἀλλά...).

2. γ' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένουμε να γίνει (προσδοκώμενο):

Ἐάν ζητῆς καλῶς, εὐρήσεις (= αν ψάχνεις σωστά, θα βρεις).

Ἦν πόλεμον αἰρήσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων (= αν προτιμάτε πόλεμο, μην έρχεστε πια εδώ χωρίς όπλα).

Ἐὰν μὴ ἦ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν γνησίως, οὐκ ἔστι κακῶν παύλα (= αν δε βασιλεύσουν οι φιλόσοφοι ή... , δεν είναι δυνατό να σταματήσει το κακό).

Υπόθεση: *ἔάν, ἄν, ἦν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική χρόνου μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση, λ.χ. προστακτική, δυνητική ευκτική κτλ. (μετάφραση: μέλλοντας ή ανάλογη έκφραση).

δ' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που περιμένει κανείς ότι θα επαναλαμβάνεται **αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον:**

Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεάσασθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= αν κάποιος επιχειρεί να δει τον ήλιο με αναίδεια, χάνει το φως του).

Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν (= άμα έρθει ο θάνατος κοντά...).

Ἦν τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= αν κάποιος απ' αυτούς κάνει κάποια παράβαση, τον τιμωρούν).

Υπόθεση: *ἔάν, ἄν, ἦν* με υποτακτική (μετάφραση: αν με υποτακτική).

Απόδοση: οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος (μετάφραση: οριστική ενεστώτα).

3. ε' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που θεωρείται δυνατό, χωρίς να εξετάζεται αν αυτό θα πραγματοποιηθεί ή όχι (**απλή σκέψη**):

Εἰ τις μὴ τρέφοιτο, οὐκ ἂν ζῶῃ (= αν κάποιος δεν τρεφόταν, δε θα μπορούσε να ζήσει).

Εἰ τίς σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο (= αν κάποιος σε δίδασκε κάτι που συμβαίνει να μην το ξέρεις, θα μπορούσες να γίνεις καλύτερος).

Εἰ θέλομεν σκοπεῖν τὰς φύσεις τὰς τῶν ἀνθρώπων, εὐρήσομεν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν οὐ χαίροντας τοῖς βελτίστοις τῶν πραγμάτων (= αν θέλαμε να εξετάσουμε τούς χαρακτήρες των ανθρώπων, θα βρούμε ότι οι περισσότεροι από αυτούς δε χαίρονται με τα καλύτερα πράγματα).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: δυνητική ευκτική ή οριστική (μετάφραση: δυνητική οριστική ή απλή οριστική).

στ' εἶδος· ο υποθετικός λόγος δείχνει κάτι που επαναλαμβάνεται στο παρελθόν:

Τῶν ἐχθρῶν εἶ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.

Εἰ μὲν ἐπίοιεν οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπεχώρουσιν οἱ Συρακόσιοι, εἰ δ' ἀναχωροῖεν, ἐπέκειντο (= αν έκαναν επίθεση οι Αθ., υποχώρουν οι Συρ., αν γύριζαν πίσω, ορμούσαν εναντίον τους).

Εἰ τις αὐτῶ δοκοίη βλακεύειν, ἐπαισεν ἄν (= αν του φαινόταν ότι κάποιος χάζευε, τον χτυπούσε).

Υπόθεση: *εἰ* με ευκτική (επαναληπτική) (μετάφραση: αν με παρατατικό).

Απόδοση: οριστική παρατατικού ή αορίστου με ἄν (μετάφραση: παρατατικός).

Παρατήρηση: Οι υποθετικοί λόγοι με βάση την έγκλιση που έχουν στην υπόθεση ανήκουν κυρίως σε τρεις κατηγορίες:

1η κατηγορία, υπόθεση με οριστική: α' και β' είδος (πραγματικό ή το αντίθετό του).

2η κατηγορία, υπόθεση με υποτακτική: γ' και δ' είδος (κάτι που περιμένουμε να γίνει ή να επαναλαμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον).

3η κατηγορία, υπόθεση με ευκτική: ε' και στ' είδος (μια απλή σκέψη, δηλαδή κάτι που είναι δυνατό να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον ή γινόταν στο παρελθόν).

Πίνακας 13

ΟΙ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
α' είδος πραγματικό	<i>εί μέ</i> οριστική κάθε χρόνου	<i>εί βούλει, μένε</i> κάθε έγκλιση
β' είδος αντίθετο του πραγματικού	<i>εί μέ</i> οριστική παρελθοντικού χρόνου	δυνητική οριστική <i>εί ήσαν άνδρες αγαθοί, ούκ άν ποτε ταύτα έπασχον</i>
γ' είδος προσδοκώμενο	<i>έάν, άν, ήν μέ</i> υποτακτική	<i>έάν ζητής καλώς, εύρήσεις</i> οριστική μέλλοντα ή ανάλογη έκφραση
δ' είδος κάτι που επαναλ- αμβάνεται αόριστα στο παρόν ή στο μέλλον	<i>έάν, άν, ήν μέ</i> υποτακτική <i>έάν τις τόν ήλιον άναιδώς έγχειρηθ ήθεάσασθαι,</i>	οριστική ενεστώτα ή γνωμικός αόριστος <i>τήν όσιν άφαιρείται</i>
ε' είδος μια απλή σκέψη	<i>εί μέ</i> ευκτική	<i>εί τις μή τρέφοιτο, ούκ άν ζή</i> δυνητική ευκτική ή οριστική
στ' είδος κάτι που επανα- λαμβάνόταν στο παρελθόν	<i>εί μέ</i> ευκτική <i>τών έχθρων εί τινα λάβοιεν, άπέκτεινον</i>	οριστική παρατατικού ή αορίστου με αν

169 1. Πολλές φορές αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται, όπως και στη ν.ε., ευθεία ερώτηση:

Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τούτου· ἐξαμαρτάνει τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτω (αντί: εἴ τις ἀδικεῖ ἐκῶν, ὀργὴ καὶ τιμωρία..., εἴ τις ἐξαμαρτάνει ἄκων, συγγνώμη...).

(πβ. ν.ε ἔχεις γρόσια; ἔχεις γλώσσα).

2. Πολλές φορές παραλείπεται η υπόθεση ή η απόδοση, που εννοείται από τα συμφραζόμενα (ελλειπτικοί υποθετικοί λόγοι):

Οὐκ ἐσθίουσι πλειῶ ἢ δύνανται φέρειν· διαρραγεῖεν ἄν (= δεν τρώνε περισσότερο από όσο μπορούν να αντέξουν· γιατί διαφορετικά θα έσκαζαν), αντί: Εἰ γὰρ ἐσθίοιεν πλειῶ ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν ἄν· παραλείπεται η υπόθεση).

Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ζύλον καμπτόμενον εὐθύνουσιν (= τον ισιάζουν) ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς, αντί: Καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται, ἔχει καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ζύλον κτλ· παραλείπεται η απόδοση.

3. Από ελλειπτικούς υποθετικούς λόγους αποσπάστηκαν ορισμένες φράσεις που απόκτησαν επιρρηματική σημασία όπως:

εἰ δὲ μὴ ἢ εἰδεμῆ = σε αντίθετη περίπτωση, αλλιώς·

εἰ μὴ (ὕστερα από ἄρνηση) = εκτός, παρά μόνο·

εἰ μὴ ἄρα = εκτός αν ίσως·

ἐὰν μόνον = αρκεί μόνο να·

εἴ τις καὶ ἄλλος ἢ εἶπερ τις (καί) ἄλλος = περισσότερο από κάθε άλλον·

εἶπερ ποτὲ ἢ εἶπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἢ εἶπερ καὶ ἄλλοτε = περισσότερο από κάθε άλλη φορά·

ὥσπερ εἰ, ὥσπερ ἄν εἰ, ὥσπερ ἄν, ὡς εἰ, ὡς ἄν = σαν (παρομοιαστικό επίρρημα):

Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μὴ αἰτίαν ἔξεις (= αλλιώς θα κατηγορηθείς).

Νῦν, ὡς σὺ ὀρᾶς, ἡμῖν οὐδὲν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετὴ (= παρά μόνο όπλα και αρετή).

Πῶς ἂν ὁ Σωκράτης διαφθείροι τοὺς νέους; Εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (= εἰρων.: εκτός αν ἴσως ἡ φροντίδα γιὰ ἀρετὴ εἶναι διαφθορά).

Ἀνθρώπου ψυχῇ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θείου μετέχει (= περισσότερο ἀπὸ καθεστὶ ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, συμμετέχει στὸ θεϊκὸ στοιχεῖο).

Ὁ μὲν οὖν παρῶν καιρὸς, εἴπερ ποτέ, πολλῆς φροντίδος καὶ βουλῆς δεῖται (= περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά χρειάζεται πολλὴ φροντίδα καὶ σκέψη).

Φοβεῖται ὡσπερ ἂν εἰ παῖς (= φοβάται σαν παιδί).

4. Πολλές φορές ἡ ὑπόθεση δὲν εἶναι ὑποθετικὴ πρόταση ἀλλὰ ὑποθετικὴ μετοχή, που ἀναλίεται σε ὑποθετικὴ πρόταση:

Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων, ἀντί: οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε (= δε θα ἐρχόμουν ἐδῶ, ἀν δὲν το προστάζατε εσεῖς)· ὑποθετ. λόγος β' εἶδους.

Ἀνώνυμοι θανόντες οὐ γελώμεθα ἂν, ἀντί: εἰ θάνοιμεν ἀνώνυμοι, οὐ γελώμεθα ἂν (= ἀν πεθάνουμε ἀνώνυμοι δε θα γελοιοποιηθούμε)· ὑποθετ. λόγος ε' εἶδους.

170

Ὅταν ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ κάποιο ρῆμα (εξαρτημένος ὑποθετικὸς λόγος), ἡ ἀπόδοση μπορεῖ νὰ εἶναι:

α) δευτερεύουσα πρόταση, β) ἀπαρέμφατο ἢ γ) κατηγορηματικὴ μετοχή, ἀνάλογα με τὸ ρῆμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐξαρτάται ὁ ὑποθετικὸς λόγος:

α) *Ἀγασίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαιμόνι πεπραχῶς εἴη, δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι (= ο Αγ. ἔλεγε ὅτι ἀν ἔχει κάνει ἔργα που βλάπτουν τῇ Λακ., εἶναι δίκαιο νὰ τιμωρηθεῖ). (Ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἔλεγεν καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὅτι δίκαιος εἴη ζημιοῦσθαι).*

β) *Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἠγοῦντο, εἰ τοῦτο ἀνευ τῆς σφετέρας γνώμης ἔσοιτο, χαλεπὸν ἔσεσθαι (= οἱ Λακ. νόμιζαν ὅτι, ἀν αὐτὸ θα γίνεῖ χωρὶς τῇ γνώμῃ τους, θα εἶναι επικίνδυνο). (Ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρ. ἠγοῦντο καὶ ἡ ἀπόδοση εἶναι: χαλεπὸν ἔσεσθαι).*

γ) *ὄρω δ' ἔγωγε καὶ ὅποσοι σφῆκας ἐξαιρεῖν βούλονται, ἐὰν μὲν ἐκθέ-*

οντας τὸς σφῆκας πειρῶνται θηρᾶν, ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους (= βλέπω εγὼ τουλάχιστο ὅτι ὅσοι θέλουν να πιάσουν σφήκες, ἀν προσπαθοῦν να τις πιάσουν καθὼς οἱ σφήκες τρέχουν ἐξω, πληγώνονται ἀπὸ πολλές). (Ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρῆμα ὄρω και ἡ ἀπόδοση εἶναι: ὑπὸ πολλῶν τυπτομένους).

Ἐπίσης και ἡ ὑπόθεση μεταβάλλεται, ὅταν ὁ υποθετικὸς λόγος ἐξαρτάται ἀπὸ ρῆμα σε ἱστορικὸ χρόνο· ὁ υποθετικὸς λόγος, λ.χ.:

Εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι πέπραχα, δίκαιός εἰμι ζημιουῖσθαι, ἐπειδὴ ἐξαρτάται ἀπὸ τὸ ρῆμα ἔλεγεν παίρνει τὴ μορφή:

Ἄγησίλαος ἔλεγεν ὅτι, εἰ βλαβερά τῇ Λακεδαίμονι πεπραχῶς εἶη, δίκαιος εἶη ζημιουῖσθαι (βλ. πλάγιος λόγος §182).

Ε' Ἐναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις

171 Οἱ ἐναντιωματικές και παραχωρητικές (ἢ ἐνδοτικές) προτάσεις ἐισάγονται με τοὺς συνδέσμους:

α) *εἰ καί, ἄν (ἦν, ἔάν) καί*, ὅταν φανερῶνουν κάτι πραγματικὸ:

Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὁμως (= ἀν και δε βλέπεις, ὁμως σκέφτεσαι).

Τὰ δίκαια πάντες, ἔὰν καὶ μὴ βούλωνται, μέχρι τοῦ γε αἰσχύνονται μὴ πράττειν (= τὰ δίκαια ὅλοι, ἀν και δε θέλουν, τουλάχιστο ὡς ἓνα σημεῖο ντρέπονται να μὴν τα κάνουν).

β) *καὶ εἰ, καὶ ἄν (κἄν)* ἢ, ἀν ἡ κύρια πρόταση εἶναι ἀρνητικὴ: *οὐδ' εἰ, οὐδ' ἔάν, μὴδ' ἔάν*, ὅταν φανερῶνουν κάτι που δε θεωρεῖται πραγματικὸ ἀλλὰ πιθανὸ ἢ και ἀδύνατο:

Καὶ εἰ μυθῶδες ὁ λόγος γέγονεν, ὁμως νῦν ρηθῆναι προσήκει (= και ἀν ἀκόμα ὁ λόγος εἶναι πλαστός σαν παραμῦθι, τώρα ὁμως ταιριάζει να εἰπωθεῖ).

Γελαῖ ὁ μωρός, κἄν τι μὴ γελοῖον ἦ (= γελά ὁ ἀνόητος, ἀκόμα κι ἀν δὲν ὑπάρχει κάτι γελοῖο).

Ἔνεκα χρημάτων μὴδένα θεῶν ὁμόσης, μὴδ' ἄν εὐορκεῖν μέλλης (= για χρήματα μὴν ὀρκίζεσαι σε κανένα θεό, οὔτε κι ἀν πρόκειται να πεις τὴν ἀλήθεια).

Οὐδὲν μᾶλλον κινήσεσθε, οὐδ' ἂν δεκάκις ἀποθάνῃ Φίλιππος (= δε θα κινήθετε καθόλου πιο πολύ, ούτε κι αν πεθάνει ο Φ. δέκα φορές).

172

Οι εναντιωματικές προτάσεις είναι κυρίως υποθετικές προτάσεις με τους συνδέσμους *καί* ή *οὐδέ* ή *μηδέ* και τον υποθετικό σύνδεσμο, γι' αυτό έχουν άρνηση *μή* και εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις.

Σημείωση α'. Ανάμεσα στην κύρια και την εναντιωματική πρόταση υπάρχει αντίθεση, γι' αυτό πολλές φορές στην κύρια πρόταση μπαίνει ο αντιθετικός σύνδεσμος *δμως*.

Σημείωση β'. Σε μερικές περιπτώσεις ο *και* βρίσκεται πριν από τον υποθετικό σύνδεσμο *εί, αν (ήν, εάν)*, χωρίς να εισάγεται πρόταση παραχωρητική:

Ἥμεις νικῶμέν τε βασιλέα καί εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα (= εμείς νικάμε το μεγάλο βασιλιά και, αν εσείς δεν είχατε έρθει, θα πηγαίναμε...).

Οἱ στρατιῶται πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι, κἄν μὲν ὑμᾶς ὀρώσιν ἀθύμους, πάντες κακῆσονται (= έχουν στραμμένα τα βλέμματά τους σ' εσάς, και αν βέβαια σας βλέπουν φοβισμένους, όλοι θα δειλιάσουν).

Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο *καί* είναι συμπλεκτικός ή επιδοτικός ή μεταβατικός (πβ. v.e. θα πάω **κι** αν τον βρω, θα σου τηλεφωνήσω).

ΣΤ' Χρονικές προτάσεις

173

Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους *ότε, όποτε, ώς* (= άμα), *ήνίκα καί όπηνίκα* (= όταν), *έν ᾧ, έπει, έπειδή, έως, έστε* (= έως), *ἄχρι* (= μέχρι), *μέχρι, έξ οὗ, ἀφ' οὗ, πρίν* και εκφέρονται ανάλογα με τη σημασία τους, όπως και οι υποθετικές προτάσεις, με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Έτσι εκφέρονται:

α) με **οριστική**, όταν φανερώνουν κάτι **πραγματικό** (άρνηση *οὐ*), πβ.: υποθετικοί λόγοι, είδος α' §168, 1:

Ότε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἐτυχεν ὧν (= όταν έγινε αυτή η μάχη, ο Τ. έτυχε να βρίσκεται στις Σάρδεις).

Ἥνίκα δειλὴ ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός (= όταν έφτανε το δειλινό, φάνηκε σκόνη).

Ἐν ᾧ ὠπλίζοντο, ἦκον (= ήρθαν) *οἱ σκοποί*.

Ἐπει ἐκαθέζοντο, ἠρώτα ὁ Δερκυλίδας.

Ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο.

(πβ. ν.ε. όταν μας εἶδε, πέταξε ἀπ' τῆ χαρά του).

β) με **υποτακτική**, όταν φανερώνουν μια πράξη που περιμένουμε να γίνει ἢ μια πράξη που **επαναλαμβάνεται ἀόριστα** στο παρόν ἢ στο μέλλον (ἀρνηση *μή*), πβ.: υποθετ. λόγοι, εἶδος γ', δ' §168, 2:

Αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται (= ἐδῶ ἀς μείνουμε, ὥσπου να ξημερώσει (προσδοκώμενο).

Μαινόμεθα πάντες, ὅπταν ὀργιζόμεθα (= γινόμαστε μανιακοὶ ὅλοι, όταν ὀργιζόμαστε) (ἀόριστη ἐπανάληψη).

Περιμένετε, ἔστε ἂν ἔλθῃ (= ὥσπου να ἔρθει) (προσδοκ.).

Ὅταν πλεῖστα τις ἔχῃ, τότε πλεῖστοι τούτῳ φθονοῦσιν (= τότε πάρα πολλοὶ τον φθονοῦν) (ἀόρ. ἐπανάλ.).

(πβ. ν.ε. Περιμένε, ὥσπου να γυρίσω. Ὅταν ἐρχεται στο σπίτι μας, πηγαίνει ἀμέσως στην τηλεόραση).

Μ' αὐτές τις χρονικές προτάσεις ὕστερα ἀπὸ το χρονικὸ σύνδεσμο ἀκολουθεῖ ο ἀοριστολογικὸς *ἂν* καὶ ἔτσι οἱ χρονικοὶ σύνδεσμοι *ὅτε*, *ὅποτε*, *ἐπεὶ* καὶ *ἐπειδὴ* γίνονται: *ὅταν*, *ὅπταν*, *ἐπὶ*, *ἐπειδὴ*.

γ) με **ευκτική** (επαναληπτική), όταν φανερώνουν πράξη που **επαναλαμβάνεται στο παρελθόν** (ἀρνηση *μή*), πβ.: υποθετ. λόγοι εἶδος στ', §168, 3:

Ὅποτε θυοὶ Κρίτων, ἐκάλει Ἀρχέδημον (= ὅταν θυσίαζε ο Κρ., καλοῦσε τον Αρχ.).

Περιεμένομεν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθεῖ τὸ δεσμωτήριον (= περιμέναμε κάθε φορά, ὥσπου να ἀνοίξει τῆ φυλακή).

(πβ. ν.ε. όταν τον συναντούσαμε, μας χαιρετοῦσε με πολλή ἐγκαρδιότητα).

Σημείωση. Ἐπίσης με ευκτική ἐκφέρονται οἱ χρονικές προτάσεις καὶ ὅταν φανερῶνουν κάτι που γίνεται ἢ μπορεῖ να γίνει (**ἀπλή σκέψη**), χωρὶς να ἀναφέρονται σε συγκεκριμένη χρονικὴ βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον), ὅπως καὶ οἱ ἀντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Τότε στην κύρια πρόταση ὑπάρχει συνήθως δυνητικὴ ευκτικὴ ἢ ἀπλή οριστικὴ (βλ. §168, 3):

Ὁ ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν, ὅποτε βούλοιο (= αὐτὸς που πεινά με τῆ θέλησὶ του μπορεῖ να φάει, ὅποτε θέλει).

α) με οριστική παρελθοντικού χρόνου ή υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση είναι αρνητική:

Οί πολέμοιοι οὐ πρότερον τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι (= οι εχθροί δεν κήρυξαν προηγουμένως τον πόλεμο, παρά μόνο αφού νόμισαν ότι είχαν προετοιμαστεί καλά οι δυνάμεις τους).

β) με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια αρνητική:

Πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη (= πριν να σταθμεύσει το στράτευμα για φαγητό, φάνηκε ο βασιλιάς).

Τῶν ἐπισταμένων νεῖν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο (= απ' αυτούς που ξέρουν να κολυμπούν καλά κανείς δεν ήξερε, πριν να μάθει).

γ) με ευκτική, όταν υπάρχει ἔ λ ξ η από την ἐγκλιση της κύριας πρότασης ή όταν υπάρχει στην κύρια πρόταση ρήμα παρελθοντικού χρόνου (όπως και με τις ειδικές αιτιολογικές, τελικές κτλ. προτάσεις):

Ὅλοιο μὴ πω, πρὶν μάθοιμι (= μακάρι να μην πεθάνεις ακόμα, πριν να μάθω).

Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κύρος ἐμπλησθεῖη θηρῶν (= ο Αστυάγης δεν άφηνε κανένα να ρίξει, πριν να χορτάσει ο Κύρος από κυνήγι).

Σημείωση α'. Μια χρονική πρόταση σε σχέση μ' αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση φανερώνει:

α) το σύγχρονο: *Ἦνίκα δέϊλη ἐγίγνετο, ἐφάνη κονιορτός,*

β) το προτερόχρονο:

Ὅταν εἰς Μήδους ἔλθω, οἶμαι ἐκείνους βραδίως νικήσειν (πρώτα θα έρθει και ύστερα θα τους νικήσει).

γ) το υστερόχρονο:

Βασιλεὺς ἐφάνη, πρὶν καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον (πρώτα φάνηκε ο βασιλιάς και ύστερα στάθμευσε το στράτευμα).

Σημείωση β'. Πολλές χρονικές προτάσεις (λ.χ. με υποτακτική ή ευκτική) ταυτίζονται με τις υποθετικές, γι' αυτό και εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο. Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται και **χρονικές υποθετικές** προτάσεις:

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζόμεθα (= ὅταν ὀργιζόμαστε ἢ ἀν ὀργιζόμαστε).

Κύρος ἐθήρευεν, ὁπότε βούλοιο γυμνάσαι ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς Ἴππους, (= ὅταν ἤθελε νά... ἢ ἀν ἤθελε νά...).

Z' Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις

(βλ. ἀμέσως παρακάτω αναφορικές προτάσεις)

H' Αναφορικές προτάσεις

175 Οι αναφορικές προτάσεις εισάγονται μὲ αναφορικές ἀντωνυμίες (ὄς, οἶος, ὄσος, ἡλικίος, ὄστις, ὁπότερος, ὁποῖος, ὁπόσος, ὀηλικίος κτλ.) ἢ μὲ ἀναφορικά ἐπιρρήματα (οὐ, ὄπου, ὄθεν, ὄπόθεν, ὡς, ὄπως, οἷ, ὄποι, ἡ, ὄπη κτλ.) καὶ προσδιορίζουν κάποιον ὄρο μίας ἀλλης προτάσεως, ὁ ὁποῖος εἶτε ὑπάρχει στὴν πρόταση εἶτε μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα:

Οἱ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν (= λένε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος).

Οὗτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς (οὗτός ἐστιν ἐκεῖνος ὄς κτλ.).

Ἄνεπαύοντο ὄπου ἐτύχανον (ἐκεῖ ὄπου ἐτύχανον).

176 Οι ἀναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) ὀνοματικές, πὺ εἰσάγονται μὲ ἀναφορικές ἀντωνυμίες καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὀνόματα, οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα. Ἐτσι μὲ ἀνοματική ἀναφορική πρόταση μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ:

1. ὡς ὑποκείμενο: *Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω* (= ἀς πολέμησει) (ὄ φιλῶν ἑαυτὸν μετ' ἐμοῦ μαχέσθω).

2. ὡς κατηγορούμενο: *Οὗτός ἐστιν ὄς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγούς* (οὗτός ἐστιν ὄ φονεὺς τῶν στρατηγῶν).

3. ὡς ἀντικείμενο: *Τιμωροῦνται καὶ κολάζονται* (= ἐκδικοῦνται καὶ τιμωροῦν) *οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν* (τιμωροῦνται καὶ κολάζονται τοὺς ἀδικοῦντας).

4. ὡς ὀνοματικός προσδιορισμός, παράθεση: *Ἦν δὲ τις Ἄπολλοφάνης Κυζικηνός, ὄς Φαρναβάζω ἐτύχανε ξένος ὦν* (Ἄπολλοφάνης Κυζικηνός, ξένος Φαρναβάζω).

5. ως ονοματικός προσδιορισμός, επεξήγηση: *Οίμαι ἂν ἡμᾶς παθεῖν τοιαῦτα, οἶα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν* (τοιαῦτα, οἶα κτλ.)
6. ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός: *Ἔτυχεν ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν* (τοῦ εἰς Δῆλον ὑπὲρ Ἀθηναίων πεμπομένου).
Οὐ πάνυ γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι (= που να μην μπορεί να το κατηγορήσει κανείς) (ἔργον ἄμειπτον).
7. ως ονοματικός επιθετικός ετερόπτωτος προσδιορισμός:
Τισσαφέρνης σατράπης κατεπέμφθη ὧν αὐτὸς πρόσθεν ἤρχε καὶ ὧν Κῦρος (σατράπης τῶν πόλεων ὧν αὐτὸς ἤρχε...) (γενική αντικειμενική).
- β) επιρρηματικές, που εισάγονται κυρίως με αναφορικά επιρρήματα και χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί:
Οἱ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἤγουν (= οι Τρ. δεν τους οδηγούσαν εκεί από όπου ήταν εύκολο να πάρουν τρόφιμα) (ἐκεῖ ὁπόθεν τὰ ἐπιτήδεια κτλ.).
Συμβουλευέω ὑμῖν σφῶζεσθαι ὅπη δυνατόν ἐστι (= με ὅποιο τρόπο είναι δυνατό (ἧ (= ἔτσι) ὅπη δυνατόν ἐστι).

177

Επίσης και από τις ονοματικές αναφορικές προτάσεις πολλές περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και έτσι φανερώνουν ὅπως και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί:

1. **αἰτία** (αναφορικές αιτιολογικές):

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν οὐδὲν δίδως (= ενεργεῖς παράξενα, που δε μας δίνεις τίποτε).

Ἔχουν ἄρνηση οὐ και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των αιτιολογικών προτάσεων.

2. **σκοπό** (αναφορικές τελικές):

Ἔδοξε τῷ δήμῳ τριάκοντα ἄνδρας ἐλέσθαι, οἱ τοὺς πατέρας νόμους συγγράψουσι (= αποφάσισε ο δήμος να εκλέξει τριάντα άντρες, για να συντάξουν τους...).

Ἔχουν ἄρνηση μή και εκφέρονται με οριστική χρόνου μέλλοντα.

3. **αποτέλεσμα** (αναφορικές αποτελεσματικές):

Οὐκ ἔστι τοσαῦτα χρήματα, ἃ ἡμᾶς ἀποτρέψει τὰ δίκαια ποιεῖν
(= ὥστε να μας αποτρέψουν...).

*Ἐγὼ οὐ μόνον νῦν ἀλλὰ καὶ δεῖ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ
ἄλλω παθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ* (= τέτοιος εἶμαι, ὥστε να μην υπακούω
σε κανένα ἄλλο ἀπὸ τα στοιχεῖα της ψυχῆς μου παρά στον ορθὸ
λόγο).

Εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως (βλ. §89α)
με ἄρνηση *οὐ* ἢ ὅταν ἔχουν ἀπαρέμφατο, με ἄρνηση *μή*, ὅπως και οι
αποτελεσματικές προτάσεις (βλ. §165). Συνήθως πριν ἀπὸ τις προτά-
σεις αυτές μπαίνουν τα δεικτικά: *οὕτω(ς), τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλι-
κοῦτος*.

4. *υπόθεση* (αναφορικές υποθετικές). Οι προτάσεις αυτές ἰσοδυνα-
μοῦν με *υπόθεση* σ' ἓναν υποθετικὸ λόγο και εκφέρονται ὅπως και οι
υποθετικές προτάσεις, ἀνάλογα με το εἶδος του υποθετικὸ λόγου:

α) το πραγματικὸ:

Ἄ μὴ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι εἶδέναι (= ὅσα δεν ξέρω οὔτε φαντάζομαι
ὅτι τα ξέρω) (*εἴ τινα μὴ οἶδα, οὐδέ...*).

β) το ἀντίθετο του πραγματικὸ:

Οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν πράττειν, ἃ μὴ ἠπιστάμεθα (= δε θα επιχειροῦ-
σαμε να κάνουμε ὅσα δε γνωρίζαμε καλά) (*εἴ τινα μὴ ἠπιστάμεθα,
οὐκ ἂν ἐπεχειροῦμεν...*).

γ) το προσδοκώμενο:

Τῷ ἀνδρί, ὃν ἂν ἔλησθε, πείσομαι (= στον ἀντρα που θα εκλέξετε
θα υπακούσω) (*τῷ ἀνδρί, ἂν τινα ἔλησθε...*).

δ) η ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρόν ἢ στο μέλλον:

*Οἱ ἄνθρωποι τουτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἠγῶνται
βελτίστους εἶναι* (= οι ἄνθρωποι δέχονται να υπακούουν κυρίως
σ' αὐτοὺς που νομίζουν ὅτι εἶναι οι καλύτεροι) (*οἱ ἄνθρωποι, ἂν τι-
νας ἠγῶνται βελτίστους...*).

ε) η ἀπλή σκέψη:

Ἐγὼ ὀκνοίην ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν Κύρος δοίη (= εγὼ
θα δίσταζα να μπω στα πλοῖα που θα μας ἔδινε ο Κύρος) (*εἴ τινα
ἡμῖν Κύρος δοίη*).

στ) η επανάληψη στο παρελθόν:

*Ἦτινι ἐντυγχάνοιεν, πάντας ἔκτεινον (= ὅποιο συναντούσαν...)
(εἶ τινι ἐντυγχάνοιεν...).*

- 178** Οι αναφορικές προτάσεις που δηλώνουν παρομοίωση ή σύγκριση λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές** και εισάγονται με τα αναφορικά *ὥς, ὡσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσω* κ.τ.ό.:

Ἵπως γινώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Ζῆς δέ, ὡ Σώκρατες, οὕτως ὡς οὐδ' ἂν εἰς δοῦλος ὑπὸ δεσπότη μείνειε (= ἔτσι ὅπως οὔτε ἕνας δούλος δε θα ἔμενε σ' ἕναν αφέντη).

Ἵσπερ τὰ χαλκεία πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεύη, ὅταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο για πολλή ώρα, ἔτσι και οι ῥήτορες με την παραμικρή ἐρώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

- 179** Η αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἥ, ὃ* στην αρχή μιας περιόδου ή ημιπεριόδου πολλές φορές δεν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση αλλά κύρια πρόταση, που συνδέεται παρατακτικά με τα προηγούμενα. Βλ. και §118, 6.

Σημείωση. Ὅπως και στη ν.ε. οι αναφορικές προτάσεις είναι:

1. **προσθετικές**, δηλαδή δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα (και χωρίζονται με κόμμα):

Δημοσθένης δέ, ὃν ἐπαινεί Κτησιφῶν, εἰς τοῦτο προήχθη δωροδοκίας, ὥστε τὰς ἐξ Ὀρεοῦ συντάξεις ὑφείλετο (= ἔφτασε σε τέτοιο βαθμὸ δωροδοκίας, ὥστε αφαίρεσε την εισφορά του Ὀρεοῦ).

Ἄγωνοθέται δὲ οἱ θεοὶ εἰσιν, οἳ σὺν ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἔσονται.

2. **αναγκαιοί προσδιορισμοί** (και τότε δε χωρίζονται με κόμμα):

Ὅστις ἑαυτὸν φιλεῖ μετ' ἐμοῦ μαχέσθω.

Οὗτος δῆπου ποιεῖ ἃ δοκεῖ αὐτῷ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

	ΣΧΗΜΑ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	<i>Παύσομαι κατηγορῶν· ἀκηκόατε, ἐοράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε· δικάζετε.</i>	
ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΣΥΜΠΛΕΚΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Καταφατικοί	<i>Ἴτετο ἐπ' αὐτοῦ καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον.</i>
		Αρνητικοί	<i>Δίκην οὔτε ἐδικασάμεθα οὔτε ἐφύγομεν.</i>
	ΑΝΤΙΘΕΤ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ	Απλή αντιθετική σύνδεση	<i>Οἱ μὲν ᾤχοντο, ὁ δὲ περιέμενεν.</i>
		Επιδοτική αντιθετ. σύνδεση	<i>Οὐ μόνον λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἔργῳ χάριν ἀπέδωκεν.</i>
	ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἦ λέγε τι σιγῆς κρείττον ἢ σιγῆν ἔχε.</i>
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Τὸ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε· κρέας οὖν ἐσθίωντες διεγίνοντο.</i>
ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ		<i>Ἄναγκαῖον ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια.</i>	
ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ	ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Ειδικές Ενδοιαστικές Πλάγιες ερωτ. Αναφορικές	<i>Ἐλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα. Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθῃ. Μὴ σκόπει τί ἂν σε εὐφράνειεν. Τιμωροῦνται οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν.</i>
	ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Αιτιολογικές Τελικές Αποτελεσματ. Υποθετικές Εναντιωματ. Χρονικές Αναφορικές	<i>Ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, ἀπειμι. Ἐπάνειμι, ἵνα σαφέστερον δηλωθῇ ἡ Περσῶν πολιτεία. Ἐπιπίπτει χιῶν ἀπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε τὰ ὄπλα. Εἰ βούλει, μένε. Εἰ καὶ μὴ βλέπεις, φρονεῖς δ' ὅμως. Ὅτε αὐτὴ ἡ μάχη ἐγένετο, Πισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν. Ἄνεπαύοντο ὅπου ἐτύχανον.</i>

**ΤΡΟΠΟΙ
ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ
ΤΩΝ
ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

180 Τα λόγια κάποιου προσώπου μπορούν να φτάσουν σ' εμάς από το συγγραφέα ενός αρχαίου κειμένου:

α) άμεσα ή σε ευθύ λόγο, δηλαδή ακριβώς όπως έχουν ειπωθεί από το ίδιο το πρόσωπο, χωρίς καμιάν αλλαγή, ή μόνο με πρόταξη ή παρεμβολή των λέξεων: λέγει, είπε, φησί, εφη, έρωτᾶ, ήρώτησε ή ήρετο κ.τ.ό. αλλά σε λόγο ανεξάρτητο:

Σωτηρίδας δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· οὐκ ἐξ Ἰσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' Ἰππου ὀχῆ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων (= δεν είμαστε στην ίδια μοίρα· γιατί εσύ πηγαίνεις έφιππος, ενώ εγώ κουράζομαι πολύ μεταφέροντας την ασπίδα).

β) έμμεσα ή σε πλάγιο λόγο, δηλαδή με κάποιες αλλαγές στη φράση και με εξάρτηση από ένα ρήμα όπως: λέγω, φημί, έρωτῶ, κελεύω κ.τ.ό.:

Λέγει ὡς ὑβριστής εἰμι (ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἰ).

Κῦρος εφη πάντα ποιήσῃν (ευθύς λόγος: Πάντα ποιήσω).

Ἄριστιππος Σωκράτη ήρετο εἰ τι εἶδειν ἀγαθόν (ευθύς λόγος: Οἰσθά τι ἀγαθόν, ὦ Σώκρατες;).

Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας (ευθύς λόγος: Ἄνοιξατε τὰς πύλας).

181 Ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από ρήματα συνήθως, λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, καθώς και από ρήματα βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά ή δοξαστικά.

ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΠΛΑΓΙΟ ΛΟΓΟ

182 Ο ευθύς λόγος τρέπεται στον πλάγιο με τις ακόλουθες μεταβολές:

1. οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:

α) σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις ύστερα από ρήματα λεκτικά (λέγω, διδάσκω κτλ.), γνωστικά (γιγνώσκω, οἶδα κτλ.), αισθητικά (αἰσθάνομαι, ἀκούω, ὀρώ κτλ.):

ευθύς λόγος: Ὑβριστής εἶ.

πλάγιος λόγος: Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι.

ευθύς λόγος: Πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν (= ὅλοι συνήθως χρωστούν μεγαλύτερη χάρη σ' ὅσους τους επαινούν παρά σε ὅσους τους συμβουλευουν).

πλάγιος λόγος: Οἶδ' ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσιν ἢ τοῖς συμβουλευούσιν.

ευθύς λόγος: Οἱ Ἕλληνες νικῶσιν.

πλάγιος λόγος: Βασιλεὺς ἤκουσεν ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν.

β) σε ειδικά απαρέμφατα, ὕστερα ἀπὸ ρήματα λεκτικά (φημί, ὑπισχνοῦμαι κτλ.), δοξαστικά (οἶομαι, ἡγοῦμαι κτλ.):

ευθύς λόγος: Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδός.

πλάγιος λόγος: Οἱ ἡγεμόνες οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.

ευθύς λόγος: Οἱ ἀχάριστοι καὶ περὶ θεοῦ ἀν ἀμελῶς ἔχοιεν (= θα ἀμελοῦσαν).

πλάγιος λόγος: Οἱ Πέρσαι οἶονται τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοῦ ἀν ἀμελῶς ἔχειν.

γ) σε κατηγορηματικές μετοχές, ὕστερα ἀπὸ ρήματα αισθητικά, γνωστικά καὶ ρήματα που σημαίνουν ἀγγελία (ἀγγέλλω, δηλῶ κ.τ.δ.):

ευθύς λόγος: Κῦρος ἐν Κιλικίᾳ ἐστίν.

πλάγιος λόγος: Ἀβροκόμας ἤκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα.

ευθύς λόγος: Φίλιππος Ἑραῖον τεῖχος πολιορκεῖ.

πλάγιος λόγος: Ἀπηγγέθη Φίλιππος Ἑραῖον τεῖχος πολιορκῶν.

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται σε τελικά απαρέμφατα ὕστερα ἀπὸ ρήματα κελευστικά (κελεύω), ἀπαγορευτικά (ἀπαγορεύω), ευχετικά (εὐχομαι) κ.τ.δ.:

ευθύς λόγος: Ἀνοίξατε τὰς πύλας.

πλάγιος λόγος: Μειδίας ἐκέλευσεν ἀνοῖξαι τὰς πύλας.

ευθύς λόγος: Μηδεῖς βαλλέτω.

πλάγιος λόγος: Ἀστυάγης ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν.

ευθύς λόγος: Εὐτυχῆσαιε Κῦρος.

πλάγιος λόγος: Οἱ στρατιῶται ἠῤῃχοντο Κῦρον εὐτυχῆσαι.

3. Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέ-

πονται σε δευτερεύουσες ερωτηματικές προτάσεις (πλάγιες ερωτήσεις), ύστερα από τα ρήματα *ἔρωτῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω, σκοπῶ, ἐπιμελοῦμαι* κ.τ.ό. (βλ. §159 κ.ε.):

ευθύς λόγος: *οἴσθ' ἂν τι, ὦ Σώκρατες, ἀγαθόν;*

πλάγιος λόγος: *Ἀρίστιππος Σωκράτη ἤρετο εἰ τι εἶδειν ἀγαθόν.*

ευθύς λόγος: *ἠδίκηκά τινά τι;*

πλάγιος λόγος: *ἀναλογίζεται καὶ σκοπεῖ εἰ τινά τι ἠδίκηκε.*

4. Οι δευτερεύουσες προτάσεις παραμένουν δευτερεύουσες και

α) ύστερα από ρήμα παροντικού χρόνου διατηρούν και στον πλάγιο λόγο τον ίδιο χρόνο και την ίδια ἐγκλιση που είχαν στον ευθύ, με αλλαγή αν χρειάζεται του προσώπου του ρήματος:

ευθύς λόγος: *Εἰ μὴ ποιήσετε ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσεσθε.*

πλάγιος λόγος: *ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς ὅτι, εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται.*

ευθύς λόγος: *Ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

πλάγιος λόγος: *Λέγουσιν ὡς, ἐπειδὴν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην τιμὴν ἔχει.*

ευθύς λόγος: *Ἴνα αὐτοὺς παύσω ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκα περὶ αὐτῶν.*

πλάγιος λόγος: *Λέγει ὅτι ἵνα αὐτοὺς παύσῃ ταύτην ἔχοντας τὴν γνώμην, οὕτως εἶρηκε περὶ αὐτῶν.*

β) ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου διατηρούν τη δυνητική οριστική και τη δυνητική ευκτική, αλλά την απλή οριστική ή την υποτακτική τη μετατρέπουν σε ευκτική του πλάγιου λόγου:

ευθύς λόγος: *Δέξιππον οὐκ ἐπαινῶ, εἰ ταῦτα πεποίηκεν.*

πλάγιος λόγος: *Κλέανδρος εἶπεν ὅτι Δέξιππον οὐκ ἐπαινοῖ, εἰ ταῦτα πεποιηκῶς εἶη.*

ευθύς λόγος: *Μανθάνομεν ἂν οὐκ ἐπιστάμεθα.*

πλάγιος λόγος: *Ἀπεκρίνατο ὅτι μανθάνοιεν ἂν οὐκ ἐπίσταντο.*

ευθύς λόγος: *Ἐπὴν διαβῶμεν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσομεν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος εἶπε, ἐπεὶ διαβαίησαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, τὴν κρίσιν ποιήσιν.*

Αλλά και ύστερα από ρήμα παρελθοντικού χρόνου μπορεί να διατηρηθεί στον πλάγιο λόγο η απλή οριστική και η υποτακτική, αν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας προτάσεως φανερώνει γνώμη του υποκειμένου της προτάσεως και όχι του συγγραφέα ή αν τονίζεται κάτι ως βέβαιο ή με έμφαση:

ευθύς λόγος: *Τούτο σκεπτέον ἐστί, τίς κτήσις δικαία ἐστίν.*

πλάγιος λόγος: *Τούτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστίν* (η πλάγια ερωτηματική πρόταση: *τίς κτήσις...* μεταφέρει ακριβώς τη γνώμη του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: *τούτο ἔφη...*).

ευθύς λόγος: *Ἀπίωμεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τίς ἐπίθεσις γένηται* (= ας πάμε στο στρατόπεδο μήπως...).

πλάγιος λόγος: *Ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον μὴ τίς ἐπίθεσις γένηται* (η ενδοιαστική πρόταση μένει αμετάβλητη, για να τονιστεί ως βέβαιος ο κίνδυνος).

ευθύς λόγος: *Ἐάν μοι δῶτε τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσομαι εἰς τὴν Ἀσίαν.*

πλάγιος λόγος: *Ἀγησίλαος ὑπέστη* (= υποσχέθηκε), *ἐὰν δῶσιν αὐτῶ τριάκοντα Σπαρτιατῶν, διαβήσονται εἰς τὴν Ἀσίαν* (= αν, όπως έλεγε, του δώσουν...· μεταφέρονται τα λόγια του υποκειμένου της κύριας προτάσεως: Αγησίλαος).

ευθύς λόγος: *Μὴ ναυμαχεῖτε Κορινθίους, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν.*

πλάγιος λόγος: *Προεῖπον αὐτοῖς μὴ ναυμαχεῖν Κορινθίους, ἦν μὴ Κορίνθιοι ἐπὶ Κέρκυραν πλέωσιν* (και εδώ η υποθετική πρόταση: *ἦν μή...* πλέωσιν μεταφέρει με έμφαση τα λόγια του υποκειμένου του ρ. *προεῖπον*).

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
Καμιά εξάρτηση	Εξάρτηση από ρήματα: λεκτικά, ερωτηματικά, κελευστικά, και βουλητικά, αισθητικά, γνωστικά, δοξαστικά
Κύριες προτάσεις κρίσεως	Ειδικές προτάσεις Ειδικό απαρέμφατο Κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	Τελικό απαρέμφατο
Ευθείες ερωτήσεις	Πλάγιες ερωτήσεις
Δευτερεύουσες προτάσεις	Δευτερεύουσες προτάσεις

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

- 184** Σχήματα λόγου λέγονται οι ιδιορρυθμίες του λόγου που αναφέρονται, όπως και στη ν.ε., α) στη θέση των λέξεων μέσα στην πρόταση, β) στη γραμματική συμφωνία των λέξεων, γ) στην πληρότητα του λόγου ως προς τον αριθμό των λέξεων και δ) στη σημασία των λέξεων σε ορισμένες περιπτώσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

- 185** 1. Η σειρά των λέξεων στις κύριες προτάσεις κρίσεως, όταν δεν τονίζεται ιδιαίτερα καμιά λέξη, συνήθως είναι:

Υ - Ρ - Κ

Υ - Ρ - Α

Υ - Ρ - Α - Ε

(Υ = υποκείμενο, Ρ = ρήμα, Κ = κατηγορούμενο, Α = αντικείμενο, Ε = επιρρηματικός προσδιορισμός).

Σωκράτης ἐστὶ σοφός.

Κῦρος δίδωσι τῷ Ἀριστίπῳ μισθόν.

Κῦρος ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

- 186** Αλλά η σειρά αυτή δεν τηρείται:

α) με τα ρήματα: *δοκεῖ μοι*, όταν σημαίνει **αποφασίζω**, και *εἰμί*, όταν σημαίνει **υπάρχω**, που μπαίνουν στην αρχή της προτάσεως:

Ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (= αποφάσισε η βουλή και ο δήμος).

Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν (= υπήρχε στο στράτευμα κάποιος Ξενοφώντας) και

β) κυρίως όταν μια λέξη στην πρόταση χρειάζεται να τονιστεί ιδιαί-

τερα (έμφαση) και η οποία μπαίνει επίσης στην αρχή της προτάσεως:

Ὡδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν (τονίζεται ο Ε).

Πρόξενον τὸν Βοιωτίον ἐκέλευσε παραγενέσθαι (τονίζεται το Α).

Καὶ ἐποιοῦν οὕτως οὗτοι (τονίζεται το Ρ).

Επίσης η σειρά των λέξεων αλλάζει για λόγους αισθητικούς, ρυθμικούς (λ.χ. στην ποίηση) κτλ.

2. Το ρήμα σε μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί να αποχωριστεί από τη λέξη (λ.χ. το σύνδεσμο) που εισάγει τη δευτερεύουσα πρόταση και να μπει στο τέλος της προτάσεως, πράγμα που δε συμβαίνει συνήθως στα ν.ε.:

Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν, ὅπως ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν.

(π.β. ν.ε. για να περνάμε τη ζωή μας με πάμπολλα αγαθά).

Ὅτε δ' αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ὦν.
(ν.ε. όταν έγινε αυτή η μάχη).

Ἦσθοντο οἱ Ἕλληνες ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.

(ν.ε. ότι ο βασιλιάς ήταν στα σκευοφόρα).

187 Αλλά οι γενικοί κανόνες ως προς τη σειρά των λέξεων δεν τηρούνται επίσης και σε άλλες περιπτώσεις και έτσι δημιουργούνται τα ακόλουθα σχήματα:

α) το υπερβατό:

Εὖ πρᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε (αντί: *εὖ συντεθὲν πρᾶγμα ὄψεσθε*)
(= θα δείτε).

Μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθ' ἢ Ἑλλάς ἀνθρώπου (αντί:
μὴ λέγετε ὡς ὑφ' ἐνὸς ἀνθρώπου τοιαῦτα πέπονθ' ἢ Ἑλλάς) (= έχει
πάθει η Ελλάδα).

Το σχήμα αυτό, όπως και στη ν.ε., δημιουργείται, όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις με στενή λογική σχέση παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες λέξεις (πβ. ν.ε. πίνω το **ωριοστάλαχτο** της πλάκας το **φαρμάκι**).

β) το πρωθύστερο:

Λέγω τὴν Ἑρεχθέως τροφήν καὶ γένεσιν (αντί: *λέγω τὴν Ἑρεχθέως γένεσιν καὶ τροφήν*).

Στο σχήμα αυτό λέγεται πρώτο εκείνο που χρονολογικά και λογι-

κά είναι δεύτερο (πβ. ν.ε. ξεντύθη ο νιος, ξεζώστηκε και στο πηγάδι μπήκε).

γ) το χιαστό:

Περὶ πλείονος ποιοῦ δόξαν πολλὴν ἢ πλοῦτον μέγαν· ὁ μὲν γὰρ θνητὸς, ἡ δὲ ἀθάνατος.

Στο σχήμα αυτό δύο λέξεις ή δύο φράσεις που σχετίζονται με δύο προηγούμενες εκφέρονται με σειρά αντίστροφη (ὁ μὲν αναφέρεται στη λέξη πλοῦτον, ἡ δὲ στη λέξη δόξαν). Έτσι σε μια σχηματική παράσταση οι λέξεις ή οι φράσεις βρίσκονται μεταξύ τους σε σχήμα Χ:

δόξαν — πλοῦτον
ὁ μὲν — ἡ δὲ

(πβ. ν.ε. όταν σε βλέπω χαίρομαι, λυπούμαι όταν σε χάνω).

δ) ο κύκλος:

Σοὶ ἦν κλέπτῃς ὁ πατήρ, εἶπερ ἦν ὁμοῖος σοί.

Στο σχήμα αυτό μια πρόταση ή μια περίοδος αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη.

(πβ. ν.ε. μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή).

ε) η παρονομασία ή παρήχηση ή το ετυμολογικό σχήμα:

Τυφλὸς τὰ τ' ὄτα τὸν τε νοῦν τὰ τ' ὄμματ' εἶ (= εἶσαι τυφλὸς και στα αυτιά και στο νου και στα μάτια).

Το σχήμα αυτό δημιουργείται, όταν λέξεις ομόηχες τοποθετούνται η μια κοντά στην άλλη.

(πβ. ν.ε. τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το Κάστρο).

στ) το ομοιοτέλετο ή ομοιοκατάληκτο:

Τοὺς πλέοντας ὡς ἡμᾶς ἐπωλεῖτε (= πουλούσατε), τοῖς ἐναντίοις ἐβοηθεῖτε, τὴν χώραν μου κακῶς ἐποιεῖτε.

Στο σχήμα αυτό δύο ή περισσότερες προτάσεις τελειώνουν με λέξεις ομοιοκατάληκτες.

(πβ. ν.ε. Και βογκάει και βαριά μοιρολογάει. Το σχήμα αυτό (ομοιοκαταληξία ή ρίμα) είναι συχνότατο στην παραδοσιακή νεοελληνική ποίηση).

ζ) το ασύνδετο:

Συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον.

Ασύνδετο είναι το σχήμα, όταν παραθέτονται προτάσεις ή όμοιοι όροι προτάσεων χωρίς συνδέσμους (βλ. και §143α)

(πβ. ν.ε. το τουφέκι ανάβει, αστράφτει, λάμπει, κόφτει το σπαθί).

η) **το πολυσύνδετο:**

Ἄλλὰ καὶ μισεῖ τις ἐκεῖνον καὶ δέδιεν (= φοβάται), *ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ φθονεῖ.*

Αντίθετα με το ασύνδετο στο πολυσύνδετο σχήμα περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι προτάσεως ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

(πβ. ν.ε. οι κλέφτες επροσκύνησαν και γίνηκαν ραγιάδες, κι άλλοι φυλάγουν πρόβατα κι άλλοι φυλάγουν γίδια).

**ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**

188

Από αυτά τα σχήματα τα πιο συνηθισμένα είναι τα ακόλουθα:

1. Το σχήμα κατά το νοούμενο («κατά σύνεσιν»)

Τὸ στρατόπεδον ἐν αἰτία ἔχοντες (= κατηγορώντας) τὸν Ἅγιν ἀνεχώρουν.

Ὁ ὄχλος ἠθροίσθη θαυμάζοντες καὶ ἰδεῖν βουλόμενοι.

Στο σχήμα αυτό η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο της λέξεως αλλά το νόημά της. Το υποκείμενο *τὸ στρατόπεδον* συμφωνεί με τη μετοχή *ἔχοντες* και το ρήμα *ἀνεχώρουν*, με βάση όχι το γραμματικό τύπο αλλά το νόημά του (*τὸ στρατόπεδον* = *οἱ στρατιῶται*).

Επίσης και: *ὁ ὄχλος* = *οἱ ἄνθρωποι*.

(πβ. ν.ε. ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές).

2. Το σχήμα συμφύσεως (σύμφυση)

Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρασαν.

Η σύμφυση δημιουργείται από την ανάμειξη δύο φράσεων που έρχονται συγχρόνως στο νου του συγγραφέα:

α' φράση: *Ἀλκιβιάδης καὶ Μαντίθεος ἀπέδρασαν,*

β' φράση: *Ἀλκιβιάδης μετὰ Μαντιθέου ἀπέδρα.*

(πβ. ν.ε. ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε, αντί: ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύει...).

3. Το σχήμα ανακολουθίας (ανακόλουθο)

α) *Ἐπιπεσὼν* (= όταν όρμησε) *τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς προφυλακῆς αὐτοῦ πολλοὶ ἔπεσον* (= σκοτώθηκαν)· αντί: *ἐπιπεσόντος... πολλοὶ ἔπεσον, ἢ ἐπιπεσῶν... πολλοὺς ἀπέκτεινε.*

β) *Ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένος πολλῶν πραγμάτων* (= ήταν δυνατό να νοικιάσει το σπίτι και να απαλλαγεί από πολλές ενοχλήσεις)· αντί: *ἐξῆν αὐτῷ μισθῶσαι τὸν οἶκον ἀπηλλαγμένῳ πολλῶν κτλ.*

Στο σχήμα αυτό οι λέξεις σε μια πρόταση δεν ακολουθούν από συντακτική άποψη τα προηγούμενα. Συχνά το ανακόλουθο βρίσκεται σε συντάξεις με μετοχή:

α) μια μετοχή απόλυτη εκφέρεται σε **ονομαστική πτώση**, αντί σε γενική σύμφωνα με το συντακτικό κανόνα (βλ. §103), και λέγεται **ονομαστική απόλυτη** (παράδ. α)

β) μια μετοχή συνημμένη εκφέρεται σε ονομαστική αντί σε μια πλάγια πτώση, όπως θα έπρεπε για να συμφωνήσει με την πτώση του υποκειμένου της (παράδ. β).

(πβ. ν.ε. Τρεις βίγλες θα του βάλω, /τρεις βίγλες τρεις βιγλάτορες/ και οι τρεις αντρεωμένοι· αντί: και τους τρεις αντρεωμένους. Εγώ δε με νοιάζει διόλου· αντί: εμένα δε με νοιάζει...).

4. Το σχήμα του καθολικού και του μερικού («καθ' όλον και μέρος»)

Οί στρατηγοί βραχέα έκαστος άπελογήσατο (= απολογήθηκε)· αντί: *των στρατηγών έκαστος βραχέα άπελογήσατο*.

Σ' αυτό το σχήμα ένας όρος μιας προτάσεως αντί να μπει σε γενική διαιρετική, συμφωνεί με την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει.

(πβ. ν.ε. πηγαίνει τον κατήφορο, την άκρη το ποτάμι, αντί: την άκρη του ποταμιού· επίσης: πβ.: εμείς, ο καθένας έχει τη γνώμη του, αντί: από μας ο καθένας...).

5. Το σχήμα έλξεως (έλξη)

Αί Θήβαι Αίγυπτος έκαλείτο· αντί: *έκαλοῦντο*.

Όπως έσεσθε άξιοι τής έλευθερίας ής κέκτησθε· αντί: *τής έλευθερίας ήν κέκτησθε*.

Όλοιο μήπω, πριν μάθοιμι (= μακάρι να μη χαθείς, πριν να μάθω)· αντί: *δλοιο μήπω, πριν άν μάθω*.

Έλξη υπάρχει, όταν ένας όρος της προτάσεως έλκεται, δηλαδή ακολουθεί κάποιον άλλον όρο και συμφωνεί μαζί του στην πτώση ή γενικά στον τύπο με παράβαση του συντακτικού κανόνα (βλ. και §118, 4 και §174γ)

(πβ. ν.ε. να 'χα τον ουρανό χαρτί, τη θάλασσα μελάni, να σου 'γραφα τα πάθη μου και πάλε να μη φτάνει· αντί: να σου γράψω τα πάθη μου...).

6. Το σχήμα υπαλλαγής (υπαλλαγή)

Θάσιον οίνου σταμνίον: αντί: *Θασίου οίνου σταμνίον*.

Ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική που προσδιορίζει, αλλά με το ουσιαστικό το οποίο προσδιορίζεται από τη γενική.

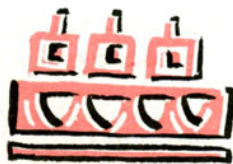
(πβ. ν.ε. τ' αντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε του γονιού σας: αντί τα κόκαλα του αντρειωμένου γονιού σας).

7. Το σχήμα προλήψεως (πρόληψη)

Δημοκρατίαν γε οίσθα τί ἐστι: αντί: *οίσθά γε τί ἐστι δημοκρατία*.

Το υποκείμενο της εξαρτημένης προτάσεως (*δημοκρατία*) προλαμβάνεται, λαμβάνεται πιο πριν στη φράση, και μπαίνει ως αντικείμενο στην κύρια πρόταση (*οίσθα*).

(πβ. ν.ε. σε ξέρω τι άνθρωπος είσαι, αντί: εσύ ξέρω τι άνθρωπος είσαι).

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

189

Στον αρχαίο λόγο χρησιμοποιούνται, όπως και στη ν.ε., άλλοτε λιγότερες και άλλοτε περισσότερες λέξεις από όσες λογικά χρειάζονται. Το σχήμα που δημιουργείται από τη χρήση λέξεων λιγότερων από τις κανονικές λέγεται *έλλειψη*, ενώ από τη χρήση λέξεων περισσότερων λέγεται *πλεονασμός*.

Περιπτώσεις ελλείψεως βλ. και §§19-22.

1. Βραχυλογία

Μία μορφή ελλείψεως είναι η βραχυλογία. Στο σχήμα αυτό παραλείπονται λέξεις που αναπληρώνονται εύκολα.

Είδη βραχυλογίας:

α) Το σχήμα από κοινού

Οὗτος τροφῆς οὐδὲν δεῖται (= δε χρειάζεται), *ἐγὼ δὲ δέομαι*· αντί: *ἐγὼ δὲ δέομαι τροφῆς*.

Φράζει ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἃ μὴ· αντί: *καὶ ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα ακριβώς η ίδια.

(πβ. ν.ε. Αυτός δεν έχει ανάγκη, εγώ όμως έχω. Κανείς δε μας φέρθηκε όπως αυτός).

β) Το σχήμα εξ αναλόγου

Οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ τοὺς ἄλλους παρήνει (= συμβούλευε) (ενν. ποιεῖν).

Οὗτος μὲν ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω· αντί: *ὕδωρ πίνει*.

Σ' αυτό το σχήμα μια λέξη ή μια φράση που παραλείπεται εννοείται από τα προηγούμενα (ή και από τα επόμενα) όχι όπως είναι εκεί αλλά αλλαγμένη στον αριθμό, στην πτώση, στο πρόσωπο κτλ.

(πβ. ν.ε. δεν έγινε η δουλειά όπως περίμενα, ενν. να γίνει).

γ) Το ζεύγμα

Ἔδουσί τε πίονα μηλα οἶνόν τ' ἔξαιτον (= τρώνε παχιά αρνιά και εκλεκτό κρασί)· αντί: *οἶνον τ' ἔξαιτον πίνουσι*.

Εδώ δύο αντικείμενα ή προσδιορισμοί αποδίδονται στο ίδιο ρήμα, ενώ λογικά το ένα από αυτά ή ο ένας απ' αυτούς θα ταίριαζε σε ένα άλλο ρήμα.

(πβ. ν.ε. να τον ποτίσω κρύο νερό και δροσερό χορτάρι).

2. Πλεονασμός

Τα είδη του πλεονασμού είναι:

α) το σχήμα παραλληλίας («εκ παραλλήλου»)

Ψεύδεται και οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Σ' αυτό το σχήμα ένα νόημα εκφράζεται συγχρόνως και καταφατικά και αποφατικά (αρνητικά).

(πβ. ν.ε. να σωπαίνεις και να μη μιλάς).

β) η περίφραση

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων· αντί: *Ἴτε Ἕλληνες.*

Περίφραση έχουμε, όταν μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ θα μπορούσε να εκφραστεί με μία.

(πβ. ν.ε. ο Γέρος του Μοριά αντί: ο Κολοκοτρώνης).

Συχνές είναι στην αρχ. ελληνική οι περιφράσεις με ρήματα και αφηρημένα ουσιαστικά, όπως:

λόγον ποιῶμαι, αντί: *λέγω*·

ἐπιμέλειαν ποιῶμαι, αντί: *ἐπιμελοῦμαι*·

τιμὴν ἔχω, αντί: *τιμῶμαι*·

ἔπαινον ἔχω, αντί: *ἐπαινοῦμαι* κτλ.

γ) το σχήμα ένα με δύο («ἓν διὰ δυοῖν»)

Ἐνοπλος ἐπ' αὐτὸν ἐπενθρῶσκει πυρὶ καὶ στεροπαῖς ὁ Διὸς γενέτας (= ορμά οπλισμένος εναντίον του με φωτιά και αστραπές ο γιος του Δία) αντί: *πυρφόροις στεροπαῖς.*

Σ' αυτό το σχήμα μία έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το *καί* ή *τέ-καί*, ενώ λογικά η μία απ' αυτές αποτελεί προσδιορισμό της άλλης· έτσι το ένα παρουσιάζεται σαν δύο.

(πβ. ν.ε. αστροπελέκι και φωτιά να πέσει στις αυλές σου).

ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ
ή ΦΡΑΣΕΩΝ

190 Και στην αρχαία γλώσσα, όπως και στη ν.ε., πολλές λέξεις δε χρησιμοποιούνται πάντοτε με την αρχική τους σημασία, αλλά παράλληλα μ' αυτήν αποκτούν και άλλες. Από τις αλλαγές αυτές της σημασίας των λέξεων προέρχονται μερικά σχήματα λόγου, που λέγονται και **λεκτικοί τρόποι**, όπως:

α) **Η μεταφορά**

Θυμός σιδηρούς (= ψυχή σκληρή).

Ύφαινω δόλον (= ετοιμάζω δόλο).

Στη μεταφορά η σημασία της λέξεως γίνεται **ευρύτερη**, δηλαδή επεκτείνεται και μεταφέρεται από τη μια έννοια στην άλλη.

(πβ. ν.ε. σιδερένια γροθιά).

β) **Το σχήμα κατεξοχήν**

τό ἄστν αντί: *αἱ Ἀθῆναι* (αρχικά *ἄστν* = κάθε πόλη),

ὁ ἰσθμός αντί: *ὁ ἰσθμός τῆς Κορίνθου* (αρχικά *ἰσθμός* = κάθε ἰσθμός).

Σ' αυτό το σχήμα η σημασία της λέξεως γίνεται **στενότερη**, δηλαδή περιορίζεται και σημαίνει μια μόνο ορισμένη έννοια.

(πβ. ν.ε. η Πόλη = η Κωνσταντινούπολη).

γ) **Η σημασιολογική φθορά της λέξεως**

Κάποτε η σημασία μιας λέξεως φθείρεται, δηλαδή ενώ αρχικά σήμαινε κάτι καλό, καταλήγει να σημαίνει κάτι κακό:

εὐήθης = μωρός, ανόητος, ενώ αρχικά σήμαινε τον καλό άνθρωπο, αυτόν που έχει καλά ήθη (*εὐ-ήθος*).

(πβ.: η αρχαία λέξη *ἀγαθός* στη ν.ε. σημαίνει κουτός).

191 Επίσης από τις ποικίλες χρήσεις των λέξεων ως προς τη σημασία τους υπάρχουν και άλλα σχήματα λόγου (ή λεκτικοί τρόποι) όπως:

1. Η συνεκδοχή

- α) *Ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ*· αντί: *οἱ Συρακόσιοι πολέμιοι Ἀθηναίους* (πβ. ν.ε. ο Ἕλληνας εἶναι φιλότιμος).
- β) *Σκηνοῦσιν ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες* (= μένουν στα σπίτια οἱ ἄρρωστοι)· αντί: *σκηνοῦσιν ἐν ταῖς οἰκίαις* (πβ. ν.ε. στις μεγάλες πόλεις υπάρχει κρίση στέγης, αντί: κρίση σπιτιού).
- γ) *Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο*· αντί: *τὰ ὄπλα κατέθεντο*.
(πβ. ν.ε. μας ἔκανε δῶρο μια πορσελάνη, αντί: ἓνα αντικείμενο ἀπό πορσελάνη).
- δ) *Πλήσον κρατῆρα μελίσσης* (= γέμισε τον κρατῆρα με μέλισσα)· αντί: *πλήσον κρατῆρα μέλιτος*.
(πβ. ν.ε. κάνε μου αὔριο ἓνα τηλέφωνο, αντί ἓνα τηλεφώνημα).

Κατά τη συνεκδοχή χρησιμοποιεῖται:

- α) τὸ ἓνα ἀντί για πολλά ὁμοειδή,
β) τὸ μέρος ἐνός συνόλου ἀντί για τὸ σύνολο,
γ) τὸ υλικό ἀντί για τὸ πρᾶγμα που ἔγινε ἀπ' αὐτὸ τὸ υλικό,
δ) ἐκεῖνο που παράγει ἀντί για κείνο που παράγεται.

2. Η μετωνυμία

- α) ὁ *Ὅμηρος* ἀντί: *τὰ Ὅμηρου ἔπη*,
ὁ *Ἥφαιστος* ἀντί: *τὸ πῦρ* (ὡς θεὸς τῆς φωτιάς).
(πβ. ν.ε. μας διάβασε Μακρυγιάννη, ἀντί: Απομνημονεύματα του Μακρ.).
- β) *Εἰς δάκρυα ἔπεσε τὸ θέατρον*· ἀντί: *εἰς δάκρυα ἔπεσον οἱ θεαταί*.
(πβ. ν.ε. θα παρελάσει σε λίγο τὸ Β' Λύκειο, ἀντί: οἱ μαθητὲς καὶ οἱ μαθήτριες του Β' Λυκείου).
- γ) *Νεότης πολλὴ ἦν*· ἀντί: *νέοι ἄνδρες...* (πβ. ν.ε. τὰ νιάτα βιάζονται).
- Στη μετωνυμία, που εἶναι ἓνα σχῆμα συγγενικό με τὴ συνεκδοχή, χρησιμοποιεῖται:
- α) τὸ ὄνομα του δημιουργοῦ ἢ του εφευρέτη κάποιου πρᾶγματος ἀντί για τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα,
β) αὐτὸ που περιέχει κάτι ἀντί για τὸ περιεχόμενο,
γ) τὸ ἀφηρημένο ἀντί για τὸ συγκεκριμένο.

3. Η αντίφραση

Στην αντίφραση μια λέξη ή μια φράση παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια σημασία ή και αντίθετη. Τα είδη της αντιφράσεως είναι:

α) η λιτότητα:

οὐχ ἤκιστα (= όχι πολύ λίγο)· αντί: *μάλιστα* (= πάρα πολύ),

οὐκ ἄγνοῶ, αντί: *γινώσκω καλῶς*

(πβ. v.ε. και το κακό που έπαθα δεν ήταν μικρό, αντί: ήταν πολύ μεγάλο).

Στη λιτότητα χρησιμοποιείται για μια λέξη η αντίθετή της με άρνηση, και ενώ οι λέξεις εκφράζουν κάτι λιγότερο, εννοείται κάτι περισσότερο.

β) η ειρωνεία

Ὡς ἡδὺς εἶ! αντί: *ὡς ἀηδὺς εἶ!* (πβ. v.ε. καλός είσαι κι εσύ!).

Δηλαδή χρησιμοποιεί κάποιος με προσποίηση λέξεις ή φράσεις με εντελώς διαφορετική ή και αντίθετη σημασία από εκείνη που έχει στο νου του.

γ) ο ευφημισμός

ὁ Εὐξείνους πόντος· αντί: *ὁ ἄξενος...*

(πβ. v.ε.: ευλογία λένε μια κακιά αρρώστια).

Στον ευφημισμὸ χρησιμοποιούνται από φόβο ή από πρόληψη, για αποτροπή του κακού, λέξεις ή φράσεις που έχουν καλή σημασία αντί για άλλες που έχουν κακή.

4. Η υπερβολή

Ἴπποι λευκότεροι χιόνος.

Ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἱκανός ἐστι παρασκευάσαι λόγον ἴσον τοῖς τούτων ἔργοις.

(πβ. v.ε. έφαγα όλο τον κόσμο να σε βρω).

Στην υπερβολή λέγεται κάτι που ξεπερνά το αληθινό ή το συνηθισμένο, για να προκληθεί ζωνρή εντύπωση.

5. Η αλληγορία

Κυάμων απέχεσθαι (= να μένετε μακριά από τα κουκιά, δηλαδή από την πολιτική· τα κουκιά τα χρησιμοποιούσαν για την κλήρωση των αρχόντων της πολιτείας).

Καρδίαν μὴ ἐσθίειν (= μην τρωσ την καρδιά σου, δηλαδή μη λυπάσαι).

(πβ. ν.ε. τρώγεται με τα ρούχα του).

Αλληγορία υπάρχει όταν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακές μεταφορές που κρύβουν νοήματα εντελώς διαφορετικά από εκείνα που δείχνουν οι λέξεις.

6. Η παρομοίωση

Ἐφάνη κονιορτὸς ὥσπερ νεφέλη λευκή.

Ὡσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἤχει καὶ ἀποτείνει καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουνσι τοῦ λόγου (= ὅπως τα χάλκινα σκεύη, όταν τα χτυπήσεις, βγάζουν ἤχο για πολλή ώρα, έτσι και οι ῥήτορες με την παραμικρή ερώτηση παρατείνουν το λόγο τους για πολύ).

Στην παρομοίωση για να τονιστεί μια ιδιότητα ενός προσώπου ή ενός πράγματος, το πρόσωπο ή το πράγμα παραβάλλεται με κάτι άλλο πολύ γνωστό που έχει την ίδια ιδιότητα.

Οι παρομοιώσεις είναι συχνές και πλούσιες στον Όμηρο, λ.χ.:

*Ὡς δ' ἄνεμος ζαῆς ἠίων θημῶνα τινάζη
καρφαλέων, τὰ μὲν ἄρ τε διεσκέδασ' ἄλλυδις ἄλλη,
ὥς τῆς (= τῆς σχεδίας) δούρατα μακρὰ διεσκέδασε. (ε 368-370)*
(= κι ὅπως σαρώνει τ' ἄχυρα της θημωνιάς, σαν πιάσει σφοδρός αέρας, κι ἄλλα αλλοῦ της τ' ανεμοσκορπίζει, ἔτσι της σκάφης τα μακριά της σκόρπισε τα ξύλα).

(Μετάφρ. Ζήσ. Σίδηρη)

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Α'

ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Από τις προθέσεις λέγονται:

I. **κύριες**, όσες χρησιμοποιούνται με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων ή αντωνυμιών αλλά και με άλλες λέξεις σε σύνθεση (λ.χ. *διὰ τῆς πόλεως*, *διὰ ταῦτα* αλλά και *διάλυσις*, *διαλύω*).

II. **καταχρηστικές**, όσες χρησιμοποιούνται μόνο με τις πλάγιες πτώσεις των ονομάτων και αντωνυμιών: *ἄνευ λόγου*, *μέχρι τοῦδε*.

Σημείωση α'. Οι προθέσεις ονομάστηκαν έτσι, γιατί μπαίνουν εμπρός από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται (αρχ. ελλ. **προτίθενται**) (βλ. §139).

Αλλά μερικές φορές η πρόθεση μπαίνει ύστερα από το όνομα. Αυτό ονομάστηκε **αναστροφή** και στους αττικούς πεζογράφους συμβαίνει μόνο με τις προθέσεις *περί*, *ἐνεκα* και *ἄνευ*:

Ἀλλοτρίας γῆς περί. Τῶν ἀδικημάτων ἐνεκα.

Ὦν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι.

Στην αναστροφή ο τόνος της προθέσεως, αν βρίσκεται στη λήγουσα, ανεβαίνει στην παραλήγουσα.

Ακόμη η πρόθεση μπορεί να χωρίζεται από το ρήμα με το οποίο συντάσσεται:

Κατ' ἄρ' ἔξετο, αντί: *καθέξετο ἄρα*. Αυτό ονομάστηκε **τμήση**.

(πβ. ν.ε. *δεν τον είδα ξανά* - *δεν τον ξαναείδα*).

Σημείωση β'. Μερικές προθέσεις δισύλλαβες με αναστροφή του τόνου χωρίς όνομα ισοδυναμούν με ρήματα που είναι σύνθετα μ' αυτές:

ἔπι = *ἐπεστι*, *ἄνα* = *ἀνάστηθι*, *μέτα* = *μέτεστι*, *ἐνι* = *ἐνεστι* κτλ.

Αυτό ονομάζεται **μετατύπωση** της προθέσεως:

Ἄλλ' ἄνα ἐξ ἑδράνων (= σήκω από κει που κάθασαι).

Ἄλλ' οὐδὲν αὐτῷ τῶν ἐμῶν μ' εἶργειν μέτα (= αυτός δεν έχει δικαίωμα να μ' εμπόδιζει...).

Ἄλλ' ἴσως ἐνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς (= ίσως υπάρχει και...).

Η σύνταξη και οι βασικότερες σημασίες των προθέσεων φαίνονται στις σελίδες που ακολουθούν.

Ι. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Α' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΟΠΤΩΤΕΣ

Οι μονόπτωτες προθέσεις συντάσσονται ή μόνο με γενική (αντί, ἀπό, ἐκ, πρό) ή μόνο με δοτική (ἐν, σύν) ή μόνο με αιτιατική (εἰς) και σημαίνουν:

α' Με γενική

1. ἀντί

α) τόπο (απέναντι): *Εἰστήκεσαν ἀντί τῶν πιτύων* (= είχαν σταθεί απέναντι από τα πεύκα).

β) αντικατάσταση: *Ἀντί πολέμου εἰρήνην αἰρούμεθα* (= προτιμούμε).
(πβ. ν.ε. το παιδί **αντί νερό** έπινε πάντοτε γάλα· συνήθως: μας έστειλαν δύο αντί για ένα ν).

γ) αιτία ή ανταπόδοση: *Ἄνθ' ὧν ἀξιοί δντες ἀρχομεν* (= κυβερνάμε για όσα αξίζουμε).

Ἵφελήσω αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου (= για όσα ευεργετήθηκα από εκείνον).

2. ἀπό

α) τόπο: *Κῦρος ὠρμᾶτο ἀπὸ Σάρδεων* (= ο Κ. ξεκινούσε από τις Σάρδεις).

β) χρόνο: *Τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης ἡμέρας εἶπεν αὐτῶ.*
(ν.ε. λείπει από το πρωί).

γ) καταγωγή (έμμεση): *Οἱ ἀφ' Ἡρακλέους* (= οι απόγονοι του Ηρ.)
(ν.ε. είναι από μεγάλη οικογένεια).

δ) ὕλη: *Κράσις ἀπὸ τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης* (= κάτι ανάμεικτο από χαρά και λύπη).
(ν.ε. υφάσματα από συνθετικές ίνες).

ε) αιτία: *Ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος ἐπηνέθη* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68) (ν.ε. θύμωσε από τη συμπεριφορά μας).

στ) μέσο ή τρόπο: *Στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων.*
Ἡ σοφία οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις
(= η σοφία δεν έρχεται από μόνη της στους ανθρώπους).

3. ἐκ (ή ἐξ εμπρός από φωνήεν)

α) τόπο: *Τὰ ἐκ γῆς φυόμενα. Ἦκεν ἐξ Ἀθηνῶν.*

(πβ. ν.ε. εξαρχής, με τοπική και συνήθως χρονική σημασία: Το χτίσαμε εξαρχής. Σας το είπα εξαρχής).

β) άμεση καταγωγή: * *Οἱ ἐξ Ἡρακλέους* (= τα παιδιά του Ηρ.).

γ) ύλη: *Ἐποιοῦντο διαβάσεις* (= γέφυρες) *ἐκ τῶν Φοινίκων.*

δ) μέσο ή τρόπο: *Πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι* (= με κόπους).

(πβ. ν.ε. Αυτό θα γίνει εξάπαντος. Κι αυτό είναι εξίσου καλό).

ε) αιτία: *Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως πολλὰ ἀπεχθελαι μοι γεγονάσι* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

στ) συμφωνία: *Ἐκ τῶν ἔργων χρῆ μᾶλλον ἢ ἐκ τῶν λόγων τὴν ψῆφον φέρειν.*

4. π ρ ό

α) τόπο (εμπρός από): *Πρὸ τῶν πυλῶν.*

β) χρόνο (πριν από): *Πρὸ τῆς μάχης.*

γ) υπεράσπιση: *Οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω πρᾶττων τι πρὸ ὑμῶν οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν.*

δ) σύγκριση: *Μῆτε τὸ ζῆν περὶ πλείονος ποιοῦ μῆτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου* (= να μη θεωρεῖς ανώτερο ούτε τη ζωή σου ούτε...).

(πβ. ν.ε. πρόσεχε προπάντων την υγεία σου).

β' Με δοτική

1. ἔ ν

α) τόπο (για στάση): *Ἡ ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη. Οἰκῶ ἐν ἀργῶ.*

β) χρόνο (διάρκεια): *Ἐν ταῖς σπονδαῖς βασιλεὺς οὐ μαχεῖται.*

Αἰρούσιν ἐν τρισὶ μῆσὶ δύο πόλεις (= κυριεύουν σε τρεις μήνες...).

γ) όργανο ή τρόπο: *Οἱ θεοὶ σημαίνουσιν ἐν οὐρανίοις σημείοις* (= οι θεοί φανερώνουν τις επιθυμίες τους με σημάδια του ουρανού).

(πβ. ν.ε. όλα έγιναν εντάξει).

2. σ ύ ν

συνοδοεία (= μαζί με): *Βασιλεὺς σὺν πολλῶ στρατεύματι προσέρχεται.*

* Πολλές από τις σημασίες μιας προθέσεως προέρχονται μεταφορικά από την αρχική σημασία της, λ.χ. αρχική σημασία: τοπική προέλευση και μεταφορικά: καταγωγή. Βλ. και στα επόμενα.

Από την προηγούμενη σημασία προκύπτουν και οι σημασίες της **βοήθειας ή συμπαράστασέως και συμφωνίας**: *Σὺν τοῖς θεοῖς ἀμυνόμεθα τοῖς πολεμίοις. Σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι* (= σύμφωνα με το νόμο πρόσταξε πάντα να αποφασίζει ο δικαστής).

γ' Με αιτιατική

1. εἰς

- α) τόπο (κίνηση προς κάποιο τόπο): *Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ.*
β) χρόνο: *Ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν. Τῆς ἀρετῆς τῆς αὐτοῦ μνημεῖον εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον καταλείψει* (= θα αφήσει).
γ) αναφορά (= ως προς..., σε): *Ἐβούλετο αὐτὸν διαβάλλειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καὶ Ἀθηναίων φιλίαν. Εἰς πάντα πρῶτος.*
δ) σκοπό: *Εἰς συμβουλήν παρεκάλεσαν ἡμᾶς* (= μας προσκάλεσαν, για να τους συμβουλευθούμε).
(πβ. v.ε. Αυτό γίνεται εις βάρος μου. Και εις ανώτερα!)
ε) με απόλυτο αριθμητικό, για να δηλωθεί το **όριο** (= ως, έως):
Πρόξενος παρῆν ἔχων ὀπλίτας εἰς πεντακοσίους.

Β' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΔΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἀνά

- 1) Με δοτική, μόνο στους ποιητές
τόπο: *Ἦξει Ἑλλήνων στρατιὰ ἀνά τε ναυσὶ καὶ σὺν ὄπλοις*
(= πάνω στα πλοία...).
- 2) Με αιτιατική
- α) τόπο (= επάνω, προς τα πάνω): *Ἔκουν ἀνὰ τὰ ὄρη. Ἀνὰ τὸν ποταμὸν ἔπλεον.*
- β) χρόνο (διάρκεια): *Ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν* (= όλη τη μέρα).
- γ) τρόπο: *Ἐφευγον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ κράτος* (= με όλη τη δύναμη).
- δ) διανομή ή μερισμός: *Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατόν* (= στάθηκαν ανά...).
- Ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας* (= από πέντε παρ. τη μέρα).

2. διὰ

- 1) Με γενική
- α) τόπο (= διαμέσου...): *Ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας.*
β) χρόνο (διάρκεια): *Τέρας ἐστὶν εἴ τις εὐτύχησε διὰ βίου.*

γ) μέσο ή τρόπο: *Ἐλεγε δι' ἑρμηνέως. Ἀπῆλθον διὰ τάχους* (ταχέως = γρήγορα).

(πβ. ν.ε. εξαφανίστηκε διαμιάς).

2) Με αιτιατική

α) αιτία: *Διὰ τὰς ἡδονάς οὐ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα.*

β) τόπο ή χρόνο μόνο στους ποιητές (= δια μέσου..., στη διάρ-
κεια...): *Βῆ διὰ δώματα. Ἦλθε διὰ νύκτα.*

3. **κατά**

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από..., ή κάτω προς...): *Κατὰ τῆς θαλάττης ἠφανί-
σθη* (= κάτω από τη θ.). *Ῥίπτει κατὰ κρημνῶν* (= κάτω στους
γκρεμούς).

β) εναντίον: *Τοῦτο κατ' ἐμοῦ εἶπε.*

γ) αναφορά (= σχετικά με): *Κατὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοιαῦτα εὐρήσο-
μεν* (= για τις άλλες τέχνες θα βρούμε...).

2) Με αιτιατική:

α) τόπο (= σ' όλη την έκταση): *Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες*
(= σ' όλη την έκταση της Ασίας). *Κατὰ γῆν ἐπορεύοντο* (= από
την ξηρά). *Οἱ κατὰ τοὺς Ἑλληνας τεταγμένοι* (= απέναντι). *Κῦρος
παίει βασιλέα κατὰ τὸ στέρνον* (= κάπου στο στέρνο). *Οἱ Ἑλληνας
ἐνίκων τοὺς Πέρσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.* (= στη γη και
στη θ.)

(πβ. ν.ε. Τράβηξε κατά το χωριό. Ἄσ' τα αυτά κατά μέρος).

β) χρόνο (διάρκεια): *Κατὰ τὸν πρότερον πόλεμον* (αλλά ν.ε. θα γυρί-
σει κατά το Πάσχα).

γ) τρόπο: *κατὰ τάχος* (ταχέως = γρήγορα), *κατὰ κράτος* (= με δύναμη,
με βία). (πβ. ν.ε. ήρθαν κατευθείαν).

δ) συμφωνία ή αναφορά: *Κατὰ τοὺς νόμους* (= σύμφωνα με τους ν.).
*Τὰ πρὸ αὐτῶν οὐ μεγάλα νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους
οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.*

(πβ. ν.ε. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ καλό. Κατά βάθος είναι
καλός άνθρωπος).

ε) σκοπό: *Ὁ δχλος κατὰ θέαν ἤκεν* (= ήρθε για να δει).

στ) αιτία: *Κατὰ φιλίαν τε αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι ἐθέλονται ξυνέσποντο*

(= από φιλία σ' αυτόν οι περισσότεροι ακολούθησαν εθελοντές).
(πβ. ν.ε. το πετάξαμε κατά λάθος).

4. ὑ π έ ρ

1. Με γενική

α) τόπο (= πάνω από): *Ὁ θεός ἔθηκε τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆς.*

β) υπεράσπιση: *Ἦν ἐθέλωμεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων, εὐδοκιμήσομεν.*

γ) αιτία: *Ἐπὲρ τῶν γεγενημένων ὠργίζετο* (= για όσα είχαν γίνει).

δ) σκοπό: *Ἀποθνήσκει ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν πατρίδα ἐπιθεῖν δουλεύουσας.*

2) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω από): *Ἐπολέμει τοῖς Θραζῖ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι.*

β) υπέρβαση μέτρου ή ορίου: *Μανία ἴσως ἐστὶν ὑπὲρ δύναμιν τι ποιεῖν*
(= τρέλα ίσως είναι να κάνεις κάτι πιο πάνω από τη δύναμή σου).

Γ' ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ ΤΡΙΠΤΩΤΕΣ

1. ἄ μ φ ί

1) Με γενική (σπάνια)

αναφορά(= σχετικά με, για): *Προσήεσαν* (= πλησίασαν) *πολλῶ
θορύβῳ ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι.*

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές και στον Ηρόδοτο)

τόπο (= γύρω από) και μεταφορικά **αιτία** και **αναφορά**: *Ἀχαιοὶ ἔστασαν ἀμφὶ Μενoitιάδῃ. Ἄμφ' ἐμοί στένει. Ἄμφί τῷ θανάτῳ αὐτῆς λέγεται...*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): *Καθήμενοι ἀμφὶ πῦρ.*

β) χρόνο (= περίπου): *Ἦδη ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσας* (= ήταν περίπου η ώρα που η αγορά γεμίζει από κόσμος).

γ) ποσό (= περίπου, ίσαμε): *Ἦσαν ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.*

(πβ. ν.ε. Γύρω στην αυλή. Γύρω στις εφτά το πρωί. Γύρω στις χίλιες δραχμές).

Συχνότερα χρησιμοποιείται αντί για την *ἀμφί* η συνώνυμή της πρόθεση *περί*.

2. ἐπί

1) Με γενική

α) τόπο (= πάνω σε): *Θεοῦ θέλοντος κἄν ἐπὶ ῥίπιδι πλέοις* (= και πάνω στην ψάθα μπορείς να...). *Τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία.*

β) κατεύθυνση (= προς, για): *Ἐπλεον ἐπὶ Λέσβου καὶ Ἑλλησπόντου. Κροῖσος εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε.*

γ) επιστασία ή εξουσία ή εμπρός σε κάποιον: *Ὁ ἐπὶ τῶν ἰππέων* (= ο αρχηγός του ιππικού). *Μάρτυρας καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ καὶ ἐφ' ὑμῶν παρεχόμεθα.*

(πβ. v.e. ο επικεφαλής του στρατού).

δ) χρόνο (διάρκεια): *Ἐπὶ τῶν τριάκοντα* (= την εποχή των τριάκοντα τυράννων).

(πβ. v.e. Επί τουρκοκρατίας. Επί κατοχής).

2) Με δοτική

α) τόπο: *Οἰκοῦσιν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης* (= πάνω στον...). *Οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται* (= εκπαιδεύονται στα ανάκτορα). *Ἐτάχθησαν ἐπὶ τοῖς ὀπλίταις πελοπορόροι* (= ύστερα από τους οπλίτες). *Ταῦτα ἐπὶ τοῖς δικασταῖς ἔλεγε* (= εμπρός στους δ.).

β) χρόνο: *Ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης* (= σηκώθηκε ύστερα απ' αυτόν...).

γ) προσθήκη: *Ἐσθίουσι πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον* (= τρώνε εκτός από το ψωμί και προσφάγι).

δ) εξάρτηση (στην εξουσία κάποιου): *Ἐφ' ὑμῖν ἔστι τούτους κολάζειν* (= είναι στο χέρι σας να τους τιμωρήσετε, εξαρτάται από σας...).

ε) αιτία: *Μέγα φρονεῖ ἐπὶ πλούτῳ.*

στ) σκοπό: *Ξύμμαχοι ἐγενόμεθα οὐκ ἐπὶ καταδουλώσει τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐπ' ἐλευθερώσει ἀπὸ τοῦ Μήδου* (= όχι για να υποδουλώσουμε τους Ἑλληνες, αλλά...)

ζ) όρο ή συμφωνία: *Ἀφίεμέν σε, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ὅτε μηκέτι φιλοσοφεῖν* (= μ' αυτό τον όρο όμως, δηλαδή να μη...).

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= πάνω στο ή, για έκταση, σε): *Ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τὰ παλὰ ἔλαβε* (= ανέβηκε στο άλογο και πήρε τα ακόντια). *Ἐπὶ πάντων τὴν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν ἐλλόγοι ἦσαν* (= ήταν διάσημοι σ' όλη την Ευρώπη...).

- β) χρόνο (διάρκεια): *Οἱ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἐπὶ δέκα ἔτη ἐν Τροίᾳ.*
 γ) κατεύθυνση απλή ή εχθρική: *Οὐ χρῆ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν* (= να ρίχνεις φωτιά στη φωτιά). *Στρατεύονται ἐπὶ Λυδούς* (= εναντίον των Λ.).
 δ) σκοπό: *Ἐξῆλθον ἐπὶ θήραν* (= βγήκαν για κυνήγι). *Ἦλθον ἐπὶ θέαν τάνδρος* (= ήρθαν για να δουν τον άντρα).

3. μετὰ

1) Με γενική

α) σύμπραξη (= μαζί με): *Ἐπολέμησαν μετὰ ξυμμάχων* (= μαζί με συμμάχους εναντίον άλλων).

β) τρόπο: *Οὐδὲν κτᾶσθαι μετ' ἀδικίας.* (πβ. ν.ε. δέχομαι μετά χαράς).

2) Με δοτική (μόνο στους ποιητές):

τόπο: *Μετὰ πρώτοισιν ἴσταμαι* (= ανάμεσα στους πρώτους). *Μετὰ χερσὶν ἔχω* (= έχω στα χέρια μου).

3) Με αιτιατική

α) χρόνο (= ύστερα από): *Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον ἦλθε Θυμοχάρης.*

(πβ. ν.ε. μετά το Πάσχα).

β) σειρά ή ακολουθία: *Μετὰ θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος αἰδεῖσθε.*

γ) τόπο (μόνο στους ποιητές): *Ἴκοντο μετὰ Τρῳᾶς καὶ Ἀχαιοῦς* (= ήρθαν ανάμεσα στους Τρ...).

Στους πεζογράφους μ' αυτή τη σημασία υπάρχει μόνο στη φράση: *μετὰ χεῖρας ἔχω* (= έχω κάτι ανάμεσα στα χέρια μου· απ' αυτή τη φράση το ρ. *μεταχειρίζομαι*).

4. παρὰ

1) Με γενική

προέλευση (μόνο με ονόματα που δηλώνουν πρόσωπο): *Παρὰ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κῦρον ἀπῆλθον.*

(βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

α) τόπο (συνήθως με πρόσωπα) (= κοντά): *Δουλείαν κακίστην νομίζω τὴν παρὰ κακίστοις δεσπόταις. Καταλύει δ', ὡς ἤκουσα, παρὰ Καλλία* (= στο σπίτι του Κ.).

β) αναφορά (= κατά την κρίση κάποιου): *Παρά τοῖς ἀνδράσι νενομί-
σμεθα εἶναι πανοῦργοι.*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κοντά, προς): *Παρά τὴν ὁδὸν ἦν κρήνη* (= στο δρόμο).
Τοὺς παρὰ βασιλέα πορευομένους (= προς το β.).

β) χρόνο (διάρκεια): *Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον* (= σ' ὅ-
λη σου τη ζωή).

γ) σύγκριση ή παραβολή: *Σωκράτης διάδηλος ἦν παρὰ τοὺς ἄλλους
εὐτακτῶν* (= ήταν ολοφάνερο ότι σε σύγκριση με τους άλλους φε-
ρόταν άψογα).

δ) ασυμφωνία ή εναντιότητα: *Ἐὰν λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.
Οὐδενὶ πώποτε ξυνεχώρησα οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον.*
(πβ. ν.ε. παρ' ὅλα αυτά το δέχτηκε).

ε) ἔλλειψη ή εξαίρεση: *Παρὰ τέσσαρας ψήφους μετέσχε τῆς πόλεως.*
Ἐτσι και οι φράσεις: παρ' ὀλίγον, παρὰ μικρόν
(πβ. ν.ε. παρά λίγο να...).

στ) αιτία: *Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος παρὰ τὴν αὐτοῦ ῥώμην τοσοῦτον ἐπηύ-
ξεται, ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν* (= χάρη στη δύναμή του...
ὅσο χάρη στη δική μας...).

5. περί

1) Με γενική

α) τόπο (μόνο στους ποιητές) (= γύρω από): *Τείχη περὶ Δαρδανίας.*

β) αναφορά (= σχετικά με): *Εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστιν...*

γ) αιτία ή σκοπό: *Ἔδεισε περὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου* (= φοβήθηκε
για το γιο...). *Βασιλεὺς κήρυκας ἔπεμψε περὶ σπονδῶν.*

Συχνές είναι οι φράσεις: *περὶ πολλοῦ* ή *περὶ παντὸς ποιουμαι*
(= θεωρώ κάτι πολύ σπουδαίο ή κάτι ανώτερο από κάθε άλλο κτλ.).

2) Με δοτική (σπάνια)

α) τόπο (= γύρω από): *Εἶχον ψέλια* (= βραχιόλια) *περὶ ταῖς χερσίν.*

β) αναφορά ή αιτία: *Ἵρα μὴ περὶ τοῖς φιλάτοις κινδυνεύῃς. Δεδοί-
κασι περὶ τῷ χωρίῳ.*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= γύρω από): *Φύλακας δεῖ περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι.*

- β) χρόνο (= περίπου ή την ώρα που...): *Περὶ μέσας νύκτας* (= κατά τα μεσάνυκτα). *Περὶ λύχνων ἀφάς* (= κατά την ώρα που ανάβουν τα λυχνάρια).
- γ) ποσό (= περίπου): *Κατέδυσαν ναῦς περὶ ἑβδομήκοντα* (= βύθισαν περίπου...) (πβ. αμφί).
- δ) αναφορά (= σχετικά με, ως προς): *Οὗτοι οὐ μόνον εἰσὶ περὶ ἀνθρώπους ἀδικώτατοι ἀλλὰ καὶ περὶ θεοῦς ἀσεβέστατοι.*

6. π ρ ό ς

1) Με γενική

- α) τόπο (= προς το μέρος, απέναντι προς): *Ἐστρατοπεδεύοντο πρὸς Ἰολύνθου* (= προς το μέρος της...). *Τὸ πρὸς Σικυῶνος τεῖχος.*
- β) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): *Ὅ, τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῦτο πράξω.* *Ἄτοπα λέγεις καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ.*

Σχετική μ' αυτή τη σημασία είναι και η σημασία της καταγωγής: *Ἀλκιβιάδης λέγεται πρὸς πατρός εἶναι Ἀλκμεωνιδῶν* (= από τον πατέρα του είναι Αλκμεωνίδης).

- γ) χάρη ή ωφέλεια (= για τον, για το συμφέρον του): *Πρὸς τῶν ἐχόντων τὸν νόμον τίθης* (= νομοθετεῖς για το συμφέρον αυτών που...). *Σπονδὰς ἐποίησαντο πρὸς τῶν Θηβαίων μᾶλλον ἢ πρὸς ἑαυτῶν* (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).

2) Με δοτική

- α) τόπο (= κοντά στο): *Οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶ.*
- β) απασχόληση με κάτι, μια σημασία που προκύπτει από την προηγούμενη: *Ἄει πρὸς τῷ ἔργῳ ἐστί* (= πάντοτε ασχολείται με το έργο του). *Διατρίβω πρὸς τινι* (= ασχολούμαι με κάτι).
- γ) προσθήκη (= επιπλέον, εκτός απ' αυτό). Και η σημασία αυτή προκύπτει από την πρώτη: *Πρὸς τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν* (= κοντά στ' άλλα, και έπειτα: εκτός απ' αυτά...).

3) Με αιτιατική

- α) τόπο (= προς το μέρος): *Ἐφυγον πρὸς τὸ ὄρος.*
(πβ. ν.ε. προς τα εκεί).
- β) εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια: *Μάχονται πρὸς Τρῶας.* *Χρῆ πρὸς θεὸν οὐκ ἐρίζειν.* *Σπονδὰς ἐποίησαντο πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων.*

γ) χρόνο (= περίπου): *Ἦν πρὸς ἡμέραν ἤδη.*

(πβ. ν.ε. προς τα ξημερώματα).

δ) αναφορά (= σχετικά με, σύμφωνα με): *Οὐ πρὸς τὸ ἀργύριον τὴν εὐδαιμονίαν ἔκρινον. Ὁ λόγος οὗτος οὐδὲν πρὸς ἐμέ (= δεν έχει καμιά σχέση μ' εμένα). Χρὴ πρὸς τὸ παρὸν ἀεὶ βουλευέσθαι. Οὐ τῷ ἀριθμῷ οὔτε τὰ πολλὰ κρίνεται οὔτε τὰ ἱκανὰ ἀλλὰ πρὸς τὰς χρήσεις (= δεν κρίνονται με βάση τον αριθμό...).*

ε) παραβολή ή σύγκριση. Η σημασία αυτή είναι σχετική με την προηγούμενη: *Οἱ Πολυκλείτου υἱοὶ οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσὶ (= δεν αξίζουν τίποτε σε σύγκριση με τον π.). Δεῖ κρίνεσθαι αὐτὸν πρὸς ἀνθρώπους οἷς μήτε παιδεία ἐστί μήτε νόμοι.*

στ) σκοπό: *Πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾶς; Ἄπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦσι (= ὅλα τα επιδιώκουν για ευχαρίστησή τους).*

(πβ. ν.ε. είναι προς τιμή σου).

ζ) τρόπο: *Εἶδον αὐτὸν πρὸς βίαν χειρούμενον (πρὸς βίαν = βιαίως) (= τον είδα να τον υποτάσσουν με τη βία).*

7. ὕ π ό

1) Με γενική

α) τόπο (= κάτω από): *Ἡ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ρεῖ. Ξιφίδια ὑπὸ μάλης εἶχον (= κάτω από τη μασχάλη).*

β) αιτία: *Οὐκ ἠδύναντο καθέυδειν ὑπὸ λύπης. (βλ. και ποιητικό αίτιο, §68).*

γ) συνοδεία: *Χορεύει ὑπ' αὐλοῦ (= με τη συνοδεία αυλού).*

2) Με δοτική

α) τόπο (για στάση) (= κάτω από): *Ἔστι δὲ καὶ βασιλεία (= ἀνάκτορα) ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει.*

β) υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη. (Η σημασία αυτή προκύπτει από την προηγούμενη): *Οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ δντες. Κῦρος τοὺς ὕφ' ἑαυτῷ ὡσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα. Ὑπὸ παιδοτριβῆ ἀγαθῷ ἐπεπαίδευτο (= είχε εκπαιδευθεῖ με την επίβλεψη καλού παιδαγωγού).*

3) Με αιτιατική

α) τόπο (= κάτω από): *Ὑπὸ τὰ δένδρα ἀπῆλθον. Τὸ Πελαργικόν (= Πελασγικόν) τὸ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν δν.*

β) χρόνο: *Ὑπὸ τὴν νύκτα ἐσέπλευσαν εἰς τὸν κόλπον τὸν Κρῖσαϊον (= τη νύχτα...).*

γ) υποταγή (= κάτω από την εξουσία): *Διαπέμπει πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν ὄντας. Αἴγυπτος ὑπὸ βασιλείᾳ ἐγένετο.*

II. ΟΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

Οι καταχρηστικές προθέσεις είναι: *ἄνευ, ἄχρι, μέχρι, χωρὶς, πλὴν, ἔνεκα* ἢ *ἐνεκεν, ὡς*.

Από αυτές:

1) οι *ἄνευ* (= χωρὶς) *ἄχρι* και *μέχρι* (= ὡς, μέχρι) *ἔνεκα* ἢ *ἐνεκεν* (= εξαιτίας, για), συντάσσονται με γενική:

Οὐκ ἐνδέχεται ζῆν ἄνευ κακοῦ τινος (= δεν είναι δυνατό να ζεις...).

Ὅν ἄνευ οὐχ' οἶόν τε ναυτικῇ δυνάμει χρῆσθαι (= δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιούν...).

Ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Μέχρι τῆς πόλεως ἐπικλινές ἐστιν.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἢ ψυχὴ ἐστὶ χωρὶς τοῦ σώματος.

Τῶν ἀδικημάτων ἔνεκα αὐτοὺς ἀπέκτειναν (αιτία).

Τίνος ἔνεκα ταῦτα λέγω; — *Ἴνα εἰδῆτε...* (σκοπός).

Σημείωση. Οι *ἄχρι* και *μέχρι* χρησιμοποιούνται και ὡς χρονικοί σύνδεσμοι:

Κελεύουσι τοὺς κήρυκας περιμένει, ἄχρι ἂν σχολάσῃ.

Ταῦτα ἐποιοῦν, μέχρι σκότος ἐγένετο. (βλ. §173).

2) η *πλὴν* (= εκτός από) κανονικά συντάσσεται με γενική αλλά και με κάθε ἄλλη πτώση ομοιόπτωτα με προηγούμενο ὄρο της προτάσεως:

Τισσαφέρνης ἐπέτρεψε τοῖς Ἑλλησι διαρπάσαι τὰς κώμας πλὴν ἀνδραπόδων (= εκτός από τους δούλους).

Παντὶ δῆλον πλὴν ἐμοί.

Θνήσκουσι πάντες πλὴν εἷς τις.

Σημείωση. Η πρόθεση *πλὴν* αν και καταχρηστική χρησιμοποιείται και στη σύνθεση με τη λέξη *μέλος* (= τραγούδι): *πλημμελής* (= παράφρονος, λανθασμένος), *πλημμέλημα* (= παράπτωμα) κτλ.

3) η *ὡς* συντάσσεται με αιτιατική που δείχνει πρόσωπο και σημαίνει *πρὸς*, *σέ* ἢ αριθμητικό και σημαίνει *περίπου*:

Πορεύεται ὡς βασιλείᾳ ἰππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους.

(βλ. και *Επίμετρο Β' 35*).

Σημείωση. Ὡς καταχρηστικές προθέσεις λαμβάνονται και τα ορκωτικά *νῆ* (για κατάφαση) και *μά* (για ἄρνηση):

Νῆ τὸν Δία, ἔφη, δίδωμί σοι.

Μά τὴν πατρίαν ἐστὶν οὐχ ὕβρει λέγω τάδε.

(βλ. και §41 και *Επίμετρο Β' 14* και 17).

Πίνακας 16
ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ
 σημαίνουν

		με ΓΕΝΙΚΗ	με ΔΟΤΙΚΗ	με ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ
ΜΟΝΟΠΡΩΤΕΣ	αντί	τόπο, αντικατάσταση, αιτία ή ανταπόδοση.		
	από	τόπο, χρόνο, καταγωγή έμμεση, ύλη, αιτία, μέσο ή τρόπο.		
	εκ ή εξ	τόπο, καταγωγή άμεση, ύλη, μέσο ή τρόπο, αιτία, συμφωνία.		
	προ	τόπο, χρόνο, υπεράσπιση, σύγκριση.		
	εν		τόπο, χρόνο, όργανο ή τρόπο.	
	συν		συνοδεία, βοήθεια ή συμπαράσταση, συμφωνία.	
	εις			τόπο, χρόνο, αναφορά, σκοπό, όριο (με απόλυτο αριθμητικό).
ΔΙΠΡΩΤΕΣ	ανά		τόπο*	τόπο, χρόνο, τρόπο, διανομή ή μερισμό.
	δια	τόπο, χρόνο, μέσο ή τρόπο		αιτία, τόπο ή χρόνο*.
	κατά	τόπο, εναντίον, αναφορά.		τόπο, χρόνο, τρόπο, συμφωνία ή αναφορά, σκοπό, αιτία.
	υπέρ	τόπο, υπεράσπιση, αιτία, σκοπό.		τόπο, υπέρβαση μέτρου ή ορίου.

ΤΡΗΪΩΤΕΣ	ἀμφί	αναφορά.	τόπο*, αιτία* αναφορά*,	τόπο, χρόνο, ποσό
	ἐπί	τόπο, κατεύθυνση, εξουσία ή εμπρός σε κάποιον, χρόνο.	τόπο, χρόνο, προσθήκη, εξάρτηση, αιτία, σκοπό όρο ή συμφωνία.	τόπο, χρόνο, κατεύθυνση απλή ή εχθρική, σκοπό.
	μετά	σύμπραξη, τρόπο.	τόπο*	χρόνο, σειρά ή ακολουθία, τόπο*
	παρά	προέλευση.	τόπο, αναφορά.	τόπο, χρόνο, σύγκριση ή παραβολή, ασυμφωνία ή εναντιότητα, έλλειψη ή εξαίρεση, αιτία
	περί	τόπο*, αναφορά, αιτία ή σκοπό.	τόπο, αναφορά ή αιτία.	τόπο, χρόνο, ποσό, αναφορά.
	πρός	τόπο, αναφορά, καταγωγή, χάρη ή ωφέλεια.	τόπο, απασχόληση με κάτι, προσθήκη.	τόπο, εχθρική ή φιλική σχέση ή ενέργεια, χρόνο, αναφορά, παραβολή ή σύγκριση, σκοπό, τρόπο
	ὑπό	τόπο, αιτία, συνοδεία.	τόπο, υποταγή, εξάρτηση ή επίβλεψη.	τόπο, χρόνο, υποταγή.

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

Μόρια λέγονται οι άκλιτες λέξεις που εκφράζουν κυρίως διάφορες επιρρηματικές σχέσεις και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως επιρρήματα, σύνδεσμοι, προθέσεις κτλ. (Για τα αρνητικά μόρια βλ. Κεφ. ΙΓ' §141).

Από τα πιο συχνά μόρια της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα:

1. **ἄλλως*** Σημαίνει αλλιώς, με άλλον τρόπο, αλλά σημαίνει επίσης: εκτός απ' αυτό ή γενικά ή απλώς:

Συγγενεῖς ἦσαν καὶ ἄλλως εὐμενεῖς (= και εκτός απ' αυτό και ευνοϊκοί).

Νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο διὰ ἄλλως ἔνεκα λόγου ἐλέγετο (= ότι λεγόταν απλώς για συζήτηση).

Η φράση *ἄλλως τε καί* σημαίνει: και μάλιστα:

Ἄπιστον ταῖς πολιτείαις ἢ τυραννίς, ἄλλως τε κἄν ὁμορον χώραν ἔχωσι (= και μάλιστα αν έχουν γειτονική χώρα).

2. **ἄν** 1) Το ἄν όταν είναι **δυνητικό** συντάσσεται:

α) με οριστική ιστορικού χρόνου (**δυνητική οριστική**) και φανερώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν, και όχι στο παρόν, ή κάτι αντίθετο του πραγματικού:

Ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις ὄσου ἀξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα (= μπορούσε να μάθει κανείς πόσο άξιζε...).

Εἰ μὴ εἶχομεν φῶς, ὁμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἄν ἦμεν (= θα ήμασταν, αλλά δεν είμαστε).

Ο αόριστος ή ο παρατατικός με το ἄν δηλώνει επίσης κάτι που γινόταν στο παρελθόν με επανάληψη:

Εἰ τις αὐτῷ δοκοίη βλακεύειν, ἐπαισεν ἄν (= αν κάποιος του φαινόταν ότι χάζευε, τον χτυπούσε) (βλ. §85β και γ).

β) με ευκτική κάθε χρόνου εκτός από μέλλοντα (**δυνητική ευκτική**) και φανερώνει κάτι που μπορεί να γίνει στο παρόν ή στο μέλλον:

* Αναφέρονται εδώ και μερικά επιρρήματα που χρησιμοποιούνται εκτός από την κύρια σημασία τους και με διάφορες άλλες σημασίες.

"Εχεις ἄν με διδάξει τί ἐστι νόμος; (= μπορείς να με διδάξεις...).
Πανταχόθεν ἄν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ (= από παντού θα
μπορούσε να δει κανείς...) (βλ. §87β).

2) Το ἄν ως αοριστολογικό (παραλλαγή του δυνητικού ἄν) συντάσσεται με υποτακτική, και με αναφορικές αντωνυμίες ή αναφορικά επιρρήματα εισάγει αναφορικές υποθετικές ή χρονικές προτάσεις, ενώ με τους τελικούς συνδέσμους *ὅπως* και *ὡς* τελικές. Επίσης το ἄν με τους χρονικούς συνδέσμους *ὅτε*, *ὁπότε*, *ἐπει*, *ἐπειδή*, ενώνεται σε μια λέξη και σχηματίζονται οι χρονικοί σύνδεσμοι: *ὅταν*, *ὁπότεν*, *ἐπὶν*, *ἐπειδὴν* που συντάσσονται επίσης με υποτακτική:

Τῷ ἀνδρὶ ὃν ἄν ἔλησθε, πείσομαι (= θα πειθαρχήσω στον άντρα που θα εκλέξετε).

Γύμναζε σεαυτὸν πόνοις ἐκουσίοις, ὅπως ἄν δύνῃ καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν (= για να μπορείς να υπομένεις και τους κόπους χωρίς τη θέλησή σου).

Μαινόμεθα, ὁπότεν ὀργιζώμεθα.

3) Το ἄν ως υποθετικό συντάσσεται με υποτακτική. (βλ. υποθετικές προτάσεις, §167).

Σημείωση. Το υποθετικό *ἐάν* σχηματίστηκε (πβ. και τους συνδέσμους *ὅταν*, *ὁπότεν* κτλ.) από την ένωση του υποθετικού *εἰ* με το *ἄν*· από το *ἐάν* με συναίρεση σχηματίστηκε το υποθετικό *ἄν* ή *ἤν*.

3. ἄ ρ α Το ἄρα έχει συμπερασματική σημασία και σημαίνει: **λοιπόν**:

Οὕτω κοινόν τι ἄρα χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυά ἐστιν (= τα δάκρυα λοιπόν είναι κάτι κοινό για τη χαρά και τη λύπη).

Ο ειδικός σύνδεσμος *ὡς* με το ἄρα φανερώνει μια γνώμη που δε τη δέχεται αυτός που μιλά:

Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν ἐμὲ ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἀγειν εἰς Φᾶσιν (= ότι δήθεν εγώ...).

Το ἄρα σε υποθετική πρόταση σημαίνει **ίσως**:

Πῶς ἄν ὁ Σωκράτης διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν (=εκτός αν ίσως η φροντίδα για την αρετή είναι...).

Επίσης ἄρα = δηλαδή, βέβαια:

Ὁ νομοθέτης διδάσκει τιμᾶν τὸ γῆρας, εἰς δὲ πάντες ἀφιζόμεθα, ἐὰν ἄρα διαγιγνώμεθα (= αν βέβαια ζούμε ως τότε).

4. ἄ ρ α (ἢ ἄρά γε, ἄρ' οὖν κτλ.). Εκφράζει απορία ή αμφιβολία και μπαίνει στην αρχή μιας ερωτηματικής προτάσεως:

Και τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἀξιόν σοι ζῆν ἔσται; (= και κάνοντας αυτό θα σου άξιζε άραγε να ζεις;).

Ἄρα γε μὴ ἐμοῦ προμηθεΐ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων; (= μήπως φροντίζεις για μένα...);

Ἄρ' οἶσθα γ' οἶον κνώδαλον φυλάττομεν; (= ξέρεις τι θηρίο φυλάμε;).

Το ἄρα με το γέ εισάγει ακριβέστερη ερώτηση.

5. α ὤ Χρησιμοποιείται ως επίρρημα τοπικό και χρονικό που σημαίνει: **πάλι, από την άλλη μεριά**. Από το αὐ παράγονται και τα *αὐθις* (= πάλι), *αὐτίκα* (= αμέσως, την ίδια ώρα):

Τί αὐ ὄδε ἐγκαλεῖ τῷ λόγῳ; (= για τι πάλι μας κατηγορεῖ αυτός...).

Ὡ πολλὰ μὲν τάλαινα πολλὰ δ' αὐ σοφή (= πολύ δυστυχισμένη αλλά και, ή από την άλλη μεριά, πολύ σοφή).

Οἱ συμπόται ἄμα μὲν ἐκρότουν, ἄμα δὲ ἐβόων αὐθις (= και χειροκροτούσαν και πάλι φώναζαν).

Ἔξιτε αὐτίκα δὴ μάλ' ἐκ τοῦ δικαστηρίου (= βγῆτε αμέσως μάλιστα τώρα από το δ.).

Αλλά το αὐτίκα χρησιμοποιείται και με τη σημασία του λόγου χάρι (λ.χ.):

Πᾶν γε τούναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἃ οἱ τε δειλοὶ ἐρχονται καὶ οἱ ἄνδρεῖοι· αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἵνα, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν (= λ.χ. στον πόλεμο δέχονται να πάνε οι γενναῖοι, ενώ οι...).

Το αὐ δε βρίσκεται ποτέ στην αρχή της προτάσεως αλλά πάντοτε έπειτα από μία ή περισσότερες λέξεις.

6. γ ε Εγκλιτικό βεβαιωτικό και επιτατικό μόριο από τα πιο συχνά, που σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο**. Ενώνεται και σχηματίζει μια λέξη με τις προσωπικές αντωνυμίες του α' και σπανιότερα του β' προσώπου (ἔγωγε, ἔμοιγε κτλ.):

Πολλὰί γε πολλοῖς εἰσι συμφοραὶ βροτῶν (= βέβαια πολλές είναι...).

Ἄλλὰ θεοὺς γε τοὺς αἰεὶ ὄντας τούτους φοβούμενοι μήποτε ἀσεβὲς μὴδὲν ποιήσητε (= αλλά τουλάχιστον από φόβο στους θεούς...).

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων.

Το γέ σε διαλόγους κυρίως σημαίνει **μάλιστα**:

— *Γίνωσκε δέ ὡς...* — *Ἐπίσταμαι γε* (= το ξέρω πολύ καλά μάλιστα).

— *Ἄλλὰ τιμιώτερόν ἐστιν;* — *Πολύ γε.*

7. δεῦρο. Τοπικό επίρρημα με ρήματα που δείχνουν κυρίως κίνηση. Σημαίνει: **προς τα εδώ**: *Ἴθι δεῦρο* (= έλα προς τα εδώ).

Αλλά πολλές φορές με ρήμα στην προστακτική χρησιμοποιείται ως προτρεπτικό μόριο: **εμπρός! λοιπόν!**:

Καί μοι δεῦρο εἶπέ (= εμπρός τώρα πες μου).

8. δῆ. Βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, πράγματι, λοιπόν** κτλ.

Νῦν δὲ ὁρᾶτε δῆ ἐν οἴῳ ἐστέ (= τώρα βλέπετε βέβαια σε ποια κατάσταση είστε).

Αὕτη δῆ, ἔφη, ἡ Σωκράτους σοφία; (= αυτή είναι λοιπόν η σοφία του Σ.);).

Το *δῆ* βρίσκεται συχνά μαζί με άλλα μόρια ή επιρρήματα, όπως:

δῆ που = βέβαια, υποθέτω, αν δεν απατώμαι,

καὶ δῆ = και μάλιστα,

νῦν δῆ = τώρα πια,

πάλαι δῆ = ήδη προ πολλού,

πολλάκις δῆ = πολλές φορές ως τώρα:

Οὐ δῆπου τὸν ἀρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι.

— *Ἦ καὶ παρέστη;* (= αλήθεια, ήρθε;) — *Καὶ δῆ ἐπὶ δισσαῖς ἦν πύλαις* (= και μάλιστα ήταν κοντά στις...).

Νῦν δῆ οἶμαι ἀμεινον ἂν μάθοις ὃ ἀρτι ἠρώτων (= τώρα πια νομίζω μπορείς να καταλάβεις καλύτερα...).

Ἄλγῳ πάλαι δῆ τὰ ἐπὶ σοι κακά (= ήδη προ πολλού υποφέρω για τα...).

9. δῆτα. Εμφατικότερος τύπος του *δῆ* που σημαίνει: **βέβαια, αναμφίβολα**, συχνός στους διαλόγους:

— Γινώσκεθ' ὑμεῖς; — Γινώσκομεν δῆτα.
Καὶ δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;

10. εἶεν Χρησιμοποιεῖται στους διαλόγους για τη μετάβαση ἀπὸ τὸ ἓνα ζήτημα στο ἄλλο. Σημαίνει **συγκατάθεση** = καλὰ! πάει καλὰ! ἀς εἶναι!

— Τελεῖ (= πληρώνει) τοῦτο τὸ ἀργύριον ὡς τί γενησόμενος;
— Δῆλον ὅτι ἀγαματοποιός. — Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ (= καλὰ, εἶπα ἐγώ).

Σημείωση. Συγγενικὸ με τὸ *εἶεν* εἶναι τὸ προτροπικὸ μόριο *εἶα* (ὅπως ἐνεκεν καὶ ἐνεκα) που σημαίνει: ἐμπρὸς λοιπόν, ἔλα λοιπόν:

'Ἄλλ' εἶα χώρει καὶ κόμιζ' Ἰάσωνα (= ἐμπρὸς λοιπόν πήγαινε καὶ φέρε...).

11 ἔτι Συνήθως σε καταφατικὲς προτάσεις σημαίνει: **ἀκόμη**, ἐνὸς σε ἀρνητικὲς σημαίνει **πια**:

'Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, *ἔτι* καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.
Μᾶλλον δὲ οὐδὲ βουλευέσθαι *ἔτι* ὦρα, ἀλλὰ βεβουλευῆσθαι (= δὲν εἶναι πια ὦρα νὰ σκεφτεῖς, ἀλλὰ νὰ ἔχεις σκεφτεῖ).

Με ἀρνηση προκύπτουν οἱ τύποι: *οὐκέτι*, *μηκέτι*:

Εἰ δέ τι περιμενοῦμεν, ἀδύνατον καὶ *οὐκέτι* οἶόν τε.

Μηκέτι ἀμάρτανε (= μὴν κάνεις πια ἀμαρτίες).

12 ἦ Επίρρημα με δύο κύριες ἐννοίες: **βεβαιωτικὴ** (= πράγματι, βέβαια) καὶ **ερωτηματικὴ** (= ἀλήθεια; δὲν εἶναι ἔτσι;).

Τὸ βεβαιωτικὸ ἦ πολὺ συχνὰ βρίσκεται μαζί με ἓνα ἢ καὶ δύο ἄλλα μόρια: *ἦ ἄρα*, *ἦ δῆ*, *ἦ δῆ που*, *ἦ που γε*, *ἦ μὴν* κτλ.

Εἰ ἐκεῖνος ἀπέθανεν *ἦ που* Ἀγόρατός γε δικαίως ἀποθανεῖται (= νομίζω δίκαια πράγματι θα..).

Ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν *παρ' ἡμῶν ἦ μὴν* φιλίαν *παρέξιν* ὑμῖν τὴν χώραν (= μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπὸ μας ἐγγυήσεις ὅτι πραγματικά θα σὰς προσφέρουμε...).

Τὸ *ἦν μὴν* εκφράζει ἰσχυρὴ βεβαίωση καὶ βρίσκεται κυρίως σε ὄρκο ἢ ὑπόσχεση.

Τὸ ἐρωτηματικὸ ἦ εἰσάγει εὐθείες ἐρωτηματικὲς προτάσεις καὶ ἐκφέρεται ἐπίσης με ἄλλα μόρια: *ἦ γάρ*; (= δὲν εἶναι ἔτσι; ἀλήθεια;), *ἦ καί*; *ἦ που*; (= ἀλήθεια λοιπόν;) κτλ.:

Ἀλλὰ τίς σοι διηγείτο; ἢ αὐτὸς Σωκράτης; (= αλήθεια ο ἴδιος ο Σ.);

Ἦ γὰρ σὺ ταῖς σαῖς χερσὶ τούτων τι ἐφύτευσας;

Ἦ που σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατήρ;

Το ἦ και με τη βεβαιωτική και με την ερωτηματική σημασία βρίσκεται στην αρχή της προτάσεως.

13. **ἦ** Αναφορική αντωνυμία που πήρε επιρρηματική σημασία και σημαίνει **τόπο** (= όπου) και, στους Αττικούς κυρίως, **τρόπο** (= όπως):

Τρέπονται ἢ ἐκεῖνη ὑφηγείται (= στρέφονται όπου εκείνη τους οδηγεί). *Ἦι νομίζεται* (= όπως είναι ἔθιμο).

Με υπερθετικό ἔχει επιτακτική σημασία:

Πορεύεται ὡς βασιλέα ἢ ἐδύνατο τάχιστα (= όσο πιο γρήγορα μπορούσε).

14. **μά** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ως προσδιορισμός σε επιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α' II, 3, Σημείωση).

15. **μάλιστα** Επίρρημα υπερθετικού βαθμού του *μάλα*. Σημαίνει: **πάρα πολύ, προπάντων** και, συνήθως με αριθμητικό, **περίπου**:

Ἀλλὰ τῶ ὄντι μάλιστα ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσιν (= προπάντων αυτή την αρετή...).

Τότε δὴ ἀπῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας μάλιστα τριακόσιοι (= περίπου τριακόσιοι).

Πηνίκα μάλιστα; (= τι ώρα περίπου;).

(πβ. ν.ε. ξόδεψε το πολύ πολύ χίλιες δραχμές).

- 16 **μὴν** Βεβαιωτικό μόριο (= βέβαια, λοιπόν). Το βρίσκουμε και ὑστερα από άλλα μόρια: *ἢ μὴν* (= βεβαιότατα), *καὶ μὴν*, *ἀλλὰ μὴν* (= πραγματικά όμως):

Ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστίν.

Καὶ μὴν ἐφήμι (= καλά λοιπόν, επιτρέπω).

Το *μὴν* σε ερωτηματικές προτάσεις σημαίνει **λοιπόν**:

Πῶς μὴν παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τάναντία τούτων διδάσκετε;

Το *μὴν* συχνά με το μόριο γε ἔχει εναντιωματική ή αντιθετική σημασία (= αλλ' όμως, αντίθετα):

Ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκεῖνοις ἦν ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον (=εκεῖνοι μας φέρονταν ὅπως ἦταν πιο ευχάριστα σ' ἐκεῖνους, ἐνῶ σε μας ὅπως μας ἦταν πιο δυσάρεστα).

17. **ν ἤ** Ορκωτικό μόριο (βλ.: η αιτιατική ὡς προσδιορισμός σε ἐπιρρήματα §41 και καταχρηστικές προθέσεις, Επίμετρο Α', ΙΙ, 3 Σημείωση).

18. **ν ὤ ν** Επίρρημα χρονικό = τώρα· νυνί = τώρα ακριβῶς, πβ. οὐτοσί = αὐτός ἐδῶ, ὀδί (ὀδε-ί) κτλ.:

Ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι.

Χρῆν δῆπου νυνὶ αὐτοὺς ἐμοῦ κατηγορεῖν (= ἔπρεπε βέβαια...).

Ὁ ἐγκλιτικός τύπος νυν (ἢ νυ) μεταφράζεται: λοιπόν:

Ἴτε νυν, εἶπὼ ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἐρωτᾶτε (= πηγαίνετε λοιπόν...).

Δεῦρο νῦν (= ἐμπρός λοιπόν, γρήγορα).

(Βλ. τοίνυν, §150 και Επίμετρο Β 34).

19. **ὄ π η** (πβ. πῆ; και πῆ). Αναφορικό ἐπίρρημα με τροπική κυρίως σημασία (= ὅπως) και σπανιότερα τοπική (= ὅπου):

Ὅπη ἂν δοκῆ ἀμφοτέροις (= ὅπως αποφασίσουν και οι δύο).

Ἄγων ἐμβαλοῦ μ' ὄπη θέλεις (= οδήγησε και βάλε με ὅπου θέλεις).

20. **ὄ πο ι** (πβ. ποῖ; και ποί). Αναφορικό ἐπίρρημα με τοπική σημασία (= ὅπου):

Ἐξεστὶν ἀπιέναι ὄποι ἂν βούλωνται (= ἐπιτρέπεται να πάνε ὅπου θέλουν).

Οὐκ οἶσθ' ὄποι γῆς φέρει (= δεν ξέρεις πού πας).

21. **ο ὤ ν** Χρησιμοποιεῖται στο λόγο ὡς:

α) ἐπίρρημα βεβαιωτικό και σημαίνει: πράγματι, λοιπόν, τελοσπάντων, ὡςδήποτε κτλ.:

Εἶτε οὖν ἀληθὲς εἶτ' οὖν ψευδές (= εἴτε εἶναι πράγματι ἀληθινό...).

Θηβαῖοι μὲν ταῦτα λέγουσι, Πλαταιῆς δ' οὐχ ὁμολογοῦσι, ἐκ δ' οὖν τῆς γῆς ἀνεχώρησαν (= τελοσπάντων ἐφυγαν ἀπό...).

Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς (= ὡς-δήποτε ὁμως θα προτιμήσω ἐσάς).

β) συμπερασματικός σύνδεσμος (= λοιπόν, ἀρα):

Ἵσ σῖτος ἐπέλιπε· κρέα οὖν ἐσθίοντες διεγίγνοντο (= περνούσαν λοιπόν τρώγοντας κρέας).

Από το οὐκ και οὖν σχηματίζονται τα: οὐκουν (= ὄχι λοιπόν) και οὐκοῦν (= λοιπόν, επομένως, ἄρα):

Οὐκουν ἐρεῖς ποτέ; (= δε θα μιλήσεις τελοσπάντων;).

Οὐκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις (= δεν είναι λοιπόν φυσικό τουλάχιστο από ὅσα εσύ λες).

Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρῆ τοὺς ψόγους και ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους (= πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε...).

Οὐκοῦν ὄρᾱς και οὐχ ὄρᾱς ἄμα ταυτόν; (= βλέπεις λοιπόν και συγχρόνως δε βλέπεις...;).

Το οὐκουν σε διαλόγους σημαίνει: **ὄχι, καθόλου, με κανέναν τρόπο:**

— Ἵλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; — Οὐκουν ἐγωγε (= εγώ τουλάχιστο ὄχι).

Το γοῦν (ἀπό τό γέ και οὖν) σημαίνει: **βέβαια, τουλάχιστο, πάντως:** Χαρίεντα γοῦν και καθαρά τὰ ὑδάτια φαίνεται (= πάντως τα ρυάκια φαίνονται...).

Το μὲν οὖν χρησιμοποιείται σε απαντήσεις με τη σημασία: **απεναγίας, οπωσδήποτε ὁμως:**

— Ἵτοπον τὸ ἐνύπνιον, ὧ Σώκρατες. — Ἵναργὲς μὲν οὖν (= — Παράξενο το ὄνειρο... — Οπωσδήποτε ὁμως ολοφάνερο).

Το οὖν προστίθεται σε αντωνυμίες ἢ επιρρήματα και επιτείνει τη σημασία τους: ὄστισοῦν (ὄστις - οὖν) (= οποιοςδήποτε), ὄπωσοῦν (ὄπως - οὖν) (= οπωσδήποτε) κτλ.

(Βλ. και συμπερασματικούς παρατακτικούς συνδέσμους §150).

22. **πέρ** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **ακριβώς, μάλιστα.** Βρίσκεται με αναφορικά ἢ με ἄλλα μόρια, ὅπως: ὄσπερ, οἶός περ, ἐνθαπερ, ἤπερ, ὡσπερ, καθάπερ, δίοπερ, εἶπερ, καιίπερ (= αν και) κτλ.:

Ἵπερ νῦν δὲ ἐλέγομεν.

Οὕτως ἐχει, ὡσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν.

Δίοπερ και μὴ ὄκνεῖν δεῖ (= γι' αυτό και δεν πρέπει να διστάζουν).

Γινώσκω σαφῶς, καιίπερ σκοτεινός ὢν, τὴν γε σὴν αὐδὴν δμωσ (= αν και εἶμαι τυφλός, γνωρίζω καθαρά τη φωνή σου).

23. **πῆ** (πβ. *δπη, πῆ*); Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιον τρόπο, κάπως) και **τόπο** (= σε κάποιο μέρος, κάπου):

Ἐχεις πῆ ἄλλη λέγειν; (= μπορείς να μιλήσεις κάπως αλλιώς;).

Πεσόντος πῆ τοῦ τείχους (= σε κάποιο μέρος του τείχους που έπεσε).

24. **πῆ** (πβ. *δπη, πῆ*). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά ποιον τρόπο; πώς;) και **τόπο** (= σε ποιο μέρος; πού;):

Πῆ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; (= πώς σου φαίνεται, τι γνώμη έχεις γι' αυτό;).

Ἐσκόπει πῆ εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς (= σε ποια μέρη ἦταν ευκολότατο να περιτειχισθεῖ ο Π.).

25. **ποιί** (πβ. *δποι, ποιί*); Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τόπο** (= κάπου):

Οὐκ ἐξέσται αὐτοῖς ἀναλίσκειν, ἂν ποι βούλωνται ἄλλοσε (= δε θα επιτρέπεται σ' αυτούς να ξοδεύουν, αν κάπου αλλού θέλουν).

26. **ποῖ** (πβ. *δποι, ποι*). Ερωτηματικό μόριο που δείχνει κυρίως **τόπο** (= προς ποιο μέρος;):

Ποῖ τις ἂν τράποιτο; (= προς τα πού να στραφεί κανείς;).

27. **πολλάκις** Επίρρημα που σημαίνει **πολλές φορές**:

Ποιεῖ δὲ ταῦτα πολλάκις τοῦ μηνός.

Αλλά ύστερα από τους συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἂν, μή* σημαίνει **ίσως, τυχόν**:

Σεισμός εἰ γένοιτο πολλάκις (= αν τυχόν γινόταν...).

Μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος σφήλη ἐξαπατήσας (= μην τυχόν εκείνος ο Ε. μας ξεγελάσει και κάνουμε λάθος).

28. **ποτέ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάποτε**:

Ἰδὼν δὲ ποτε Νικομαχίδην ἀπίοντα ἤρετο.

Ἦν τις τοῦ τυράννου πάλαι ποτέ (= ἦταν κάποιος που ανήκε κάποτε παλιότερα στον τύραννο).

Ἰστερα από ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα σημαίνει **άραγε, τάχα**:

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις ἔπεισαν Ἀθηναίους (= με ποιους άραγε, λόγους...).

(πβ. το ερωτηματικό *πότε*).

29. **π ο υ** Εγκλιτικό μόριο που σημαίνει **κάπου, σε κάποιο μέρος**:

Ὅρῳσιν ἰπέας που ἔβραν τοῦ ποταμοῦ.

Επίσης το *πού* σημαίνει: **κατά κάποιο τρόπο, ίσως, νομίζω** κ.τ.ό.:
Ταῦτα οὔτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά (= κάποιος άλλος ίσως).

Τῇ γάρ που ὑστεραία δεῖ με ἀποθνήσκειν (= νομίζω ότι πρέπει να πεθάνω...).

(πβ. το ερωτηματικό *πού*).

30. **π ω** Εγκλιτικό μόριο που χρησιμοποιείται σε αρνητική πρόταση ή ερωτηματική που περιέχει άρνηση και σημαίνει: **ως τώρα, ακόμη**:

Οὐκ ἴσασι πω τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν (= δεν ξέρουν ακόμη...).

Τίς πόλις πω τούτῳ ἐπεχείρησε; (= ποια πόλη επιχείρησε ως τώρα αυτό το πράγμα;).

Συχνά βρίσκεται στα κείμενα σε μια λέξη με άλλα μόρια, λ.χ. *οὔπω, μήπω, οὐδέπω, πώποτε, οὐδεπώποτε* κτλ.:

Ἦδη πώποτέ που ἤκουσας; (= ἤδη ποτέ ως τώρα άκουσες κάπου;).

Πρωταγόραν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε (= ούτε ποτέ ως τώρα έχεις συζητήσει μαζί του).

(πβ. Διαφορά του *πώ* και *ἔτι*: *οὔπω καιρός* = δεν είναι ακόμη ο κατάλληλος καιρός, *οὐκέτι καιρός* = δεν είναι πια...).

31. **π ὦ ς** Εγκλιτικό μόριο που δείχνει **τρόπο** (= κατά κάποιο τρόπο, κάπως):

Ἔνεστι γάρ πως τῇ τυραννίδι νόσημα (= υπάρχει κατά κάποιο τρόπο μια αρρώστια στο τυραννικό πολίτευμα).

Πράσσοντές πως ταῦτα... (= καθώς ασχολούνταν κάπως μ' αυτά).

(πβ. το ερωτηματικό *πώς*).

32. **τ ά χ α** Η πρώτη σημασία του είναι ίδια με τη σημασία του επιρρήματος *ταχέως* (= γρήγορα). Αλλά συνήθως βρίσκεται στους αττι-

κούς πεζογράφους με τη σημασία του **ίσως**:

Κραυγή τε ἐγένετο καὶ ἔφευγον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος (= και κάποιος ίσως τραυματισμένος).

33. **τάχιστα** Επίρρημα που σημαίνει **πολύ γρήγορα**. Αλλά ύστερα από χρονικούς συνδέσμους (*ἐπει, ἐπειδή* κτλ.) σημαίνει **αμέσως, μόλις**:

Ἐπει τάχιστα ἠρέθη, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν (= μόλις τον εξέλεξαν άρχισε πρώτα πρώτα από τους θεούς).

34. **τοι** Εγκλιτικό βεβαιωτικό μόριο που σημαίνει: **βέβαια, χωρίς αμφιβολία**. Βρίσκεται συχνά ύστερα από υποθετικούς ή αιτιολογικούς συνδέσμους ή άλλα μόρια:

Εἴ τοι νομίζεις κτῆμα τὴν αὐθαδίαν, οὐκ ὀρθῶς φρονεῖς.

Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι.

(Για τους τύπους: *τοινον, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν* βλ. §150).

35. **ὥς** Το **ὥς** χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο ως:

α) επίρρημα αναφορικό (= ὅπως) και δεικτικό (**ὥς**) (= ἔτσι):

Ἐκέλευσε τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο.

Σε επιφωνηματικές προτάσεις που δείχνουν θαυμασμό σημαίνει **πόσο!**:

Μῆτερ, ὥς καλός μοι ὁ πάππος.

Με υπερθετικό επίθετο ή επίρρημα σημαίνει **ὅσο το δυνατό**:

Οἱ ῥήτορες στοχάζονται ὅπως οἱ πολῖται ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Το **ὥς** με τροπικά επιρρήματα θετικού βαθμού επιτείνει ή περιορίζει τη σημασία τους:

Οἱ ὥς ἀληθῶς σύμμαχοι καὶ φίλοι ὄντες (= οἱ πραγματικά αληθινοί σύμμαχοι...).

Ὡς ἡπίως εἰπεῖν πρὸς ἄνδρα τόνδε συμφέρει (= κάπως ήπια συμφέρει νά...).

πβ. *ὡσαύτως* (ως-αὐτως: το επίρρ. της αντωνυμίας αὐτός) = κατά τον ίδιο τρόπο, ἔτσι.

β) σύνδεσμος ειδικός, αιτιολογικός, τελικός, αποτελεσματικός, χρονικός (βλ. στο κεφάλαιο των ειδικών, αιτιολογικών κτλ. προτάσεων). Γιά τη χρήση του *ως* με τις αιτιολογικές και τελικές μετοχές βλ. §101, 2 και 3.

γ) πρόθεση (καταχρηστική). Βλ. Επίμετρο Α' ΙΙ, 3.

Σημείωση. Με επιρρηματική σημασία χρησιμοποιούνται επίσης και μερικοί τύποι ρημάτων, όπως: *ἄγε, ἴθι, φέρε* που σημαίνουν **εμπρός, λοιπόν**:

"Ἄγε δὴ σκοπῶμεν (= εμπρός λοιπόν, ας εξετάσουμε).

"Ἰθι νυν, φράσον ὡς εἰσέρχομαι (= εμπρός λοιπόν, πες ότι...) (βλ. και §86α).

(πβ. ν.ε. 'Έλα, λέγε λοιπόν. Εκείνος δ'ωσ' του και έλεγε και ξανάλεγε τα ίδια).

Αιτιατική

- απόλυτη 103.
- επιρρηματικός προσδιορισμός 45.
- ετερόπτωτος προσδιορισμός 38.
- προσδιορισμός επιρρημάτων 41.

αναστροφή προθέσεως

Επίμετρο Α' Σημ. α'.

αντικείμενο 49-61.

- άμεσο 49 και 57-61.
- έμμεσο 49 και 57-61.
- εξωτερικό 54.
- εσωτερικό αποτελέσματος 54.
- σε αιτιατική 54.
- σε γενική 51.
- σε δοτική 52.
- σύστοιχο 54-56.

αντωνυμίες 107-118.

- αλληλοπαθής 112.
- αναφορικές 118.
- αόριστες 117.
- αυτοπαθείς 110.
- δεικτικές 114-115.
- ερωτηματικές 116.
- κτητικές 113.
- οριστική η επαναληπτική 109.
- προσωπικές 108.

αόριστος 81.

—εναρκτικός 81.

—γνωμικός 81.

απαρέμφατο 90 κ.ε.

—άναρθρο 94.

—αποτελέσματος 91.

—ειδικό 92 και 96.

—έναρθρο 93.

—τελικό 92 και 97.

απρόσωπα ρήματα 73.

απρόσωπες εκφράσεις 73.

άρθρο 119-122.

αττική σύνταξη 14.

Γενική

—απόλυτη 103.

—επιρρηματικός προσδιορισμός 43.

—ετερόπτωτος προσδιορισμός 32 (αιτίας 32, αντικειμενική 32-33, αξίας η τιμήματος 32, διαιρετική 32, ιδιότητας 32, κτητική 32, ύλης 32, υποκειμενική 32).

—κατηγορηματική 17 (αξίας 17, διαιρετική 17, ιδιότητας 17, κτητική 17, ύλης 17).

—προσδιορισμός επιρρημάτων και επιφωνημάτων 39.

Δοτική

—επιρρηματικός προσδιορισμός 44.

—ετερόπτωτος προσδιορισμός 36.

—προσδιορισμός ε-

* Οι αριθμοί παραπέμπουν σε παραγράφους.

πιρρημάτων 40.
—προσωπική 53.
δυνητική ευκτική 87.
—οριστική 85.
Εγκλίσεις 76 κ.ε.
—προτάσεων επιθυμίας 89.
—προτάσεων κρίσεως 89.
έλξη 118 και 188.
ενεστώτας 78.
—αποπειρατικός 78.
—αποτελεσματικός 78.
—βουλευτικός 78.
—γνωμικός 78.
—ιστορικός η δραματικός 78.
επεξήγηση 24-25.
επιρρηματικοί προσδιορισμοί 123-137.
—αιτίας 131.
—αναφοράς 134.
—αποτελέσματος 133.
—αρνήσεως 137.
—βεβαιώσεως 137.
—δισταγμού η πιθανότητας 137.
—εναντιώσεως και παραχωρήσεως 136.
—ποσού 130.
—προϋποθέσεως η όρου 135.
—σκοπού 132.
—τόπου 126-127.
—τρόπου 129.
—χρόνου 128.
ετεροπροσωπία 95.
ευθύς λόγος 180.
ευκτική 87.

—δυνητική 87.
—επαναληπτική 87, Σημ. β΄.
—ευχετική 87.
—του πλάγιου λόγου 87 Σημ. α΄.
Ημπερίοδος 6.
Κατηγορήμα 7.
κατηγορούμενο 7 και 9, 11-12 και 16-18.
—επιρρηματικό 11.
—μονολεκτικό 7.
—περιφραστικό 7.
—προληπτικό η του αποτελέσματος 12.
Μέλλοντας 80.
—γνωμικός 80.
—εξακολουθητικός 80.
—συντελεσμένος 84.
μετατύπωση προθέσεως Επίμετρο Α΄ Σημ. β΄
μετοχή 98-104.
—απόλυτη (σε γενική και σε αιτιατική) 103.
—επιθετική η αναφορική 98-99.
—επιρρηματική 98 και 101.
—κατηγορηματική 98 και 100.
μόρια Επίμετρο Β΄.
μόρια αρνητικά 141-142
Οριστική 85.
—δυνητική 85.
—ευχετική 85.
Παράθεση 24-25.
—προεξαγγελτική 26.

παραθετικά 34-35.
παρακείμενος 82.
παράλειψη
—κατηγορουμένου 22.
—ρήματος 21.
—υποκειμένου 20.
παρατατικός 79.
—βουλητικός η απο-
πειρατικός 79.
—επαναληπτικός 79.
περίοδος 6.
πλάγιος λόγος 180-183
—δευτερεύουσες προ-
τάσεις 182-183.
—κύριες προτάσεις
182.
ποιητικό αίτιο 68.
προθέσεις
—γενικά 138.
—αναλυτικά
Επίμετρο Α' .
—δίπτωτες 140 και
Επίμετρο Α' Ι (Β').
—μονόπτωτες 140 και
Επίμετρο Α' Ι (Α').
—τρίπτωτες 140 και
Επίμετρο Α' Ι (Γ').
—καταχρηστικές
Επίμετρο Α' ΙΙ.
—κύριες Επίμετρο Α' Ι
προσδιορισμοί 23-45
και 123-137.
—επιθετικοί 27-28.
—επιρρηματικοί 23
και 123-137.
—ετερόπτωτοι 23 και
31-38.
—κατηγορηματικοί
29-30.
—ομοίπτωτοι 23-30.

—ονοματικοί 23-38.
προστακτική 88.
πρόταση 1. Είδη προ-
τάσεων:
—απλές 7.
—αρνητικές η αποφα-
τικές 3.
—ελλειπτικές 19.
—επαυξημένες 23.
—επιθυμίας 1.
—επιφωνηματικές 1.
—ερωτηματικές 1 (δι-
μελείς 2α, με μερική
άγνοια 2, με ολική
άγνοια 2).
—καταφατικές 3.
—κρίσεως 8.
—κύριες η ανεξάρτη-
τες 4.
—σύνθετες 13.
—δευτερεύουσες η ε-
ξαρτημένες 4 (επιρ-
ρηματικές 153 και
162-175 κ.ε.: αιτιο-
λογικές 163, αναφο-
ρικές 175 κ.ε., απο-
τελεσματικές 165,
εναντιωματικές και
παραχωρητικές 171,
παραβολικές η πα-
ρομοιαστικές ανα-
φορικές 178, τελικές
164, υποθετικές 167-
170, χρονικές 173·
ονοματικές 153-161
και 175 κ.ε.: αναφο-
ρικές 175 κ.ε., ειδι-
κές 155-156, ενδοια-
στικές 157-158, πλά-

γίες ερωτηματικές
159-161).

Ρήματα 46-75.

—απρόσωπα η τριτο-
πρόσωπα 73.

—ενεργητικά 47-61 (α-
μετάβατα 47-48, με-
ταβατικά 47-61: μο-
νόπρωτα 49-54, δι-
πρωτα 49 και 57-61).

—μέσα 62-66 (αλλη-
λοπαθή 65, αυτοπα-
θή η ευθέα 62, διά-
μεσα 64, δυναμικά
66, περιποιητικά 64,
πλάγια 64).

—ουδέτερα 72.

—παθητικά 67-71.

—συνδετικά 7 και 10.

ρηματικά επίθετα σε

-τος και -τέος 105.

Συμφωνία όρων

προτάσεως 16-18.

σύνδεση

—απλή αντιθετική
146α.

—αποφατική 144β.

—επιδοτική αντιθετι-
κή 148β.

—καταφατική 144α.

—μετοχών 104.

—προτάσεων 143 κ.ε.
(παρατακτική 143-
152: με αιτιολογι-
κούς συνδέσμους
151, με αντιθετικούς
συνδέσμους 146-148,
με διαχωριστικούς
συνδέσμους 149, με

συμπερασματικούς
συνδέσμους 150, με
συμπλεκτικούς συν-
δέσμους 144-145· υ-
ποτακτική 143 και
153-179): Βλ. προ-
τάσεις δευτερεύου-
σες η εξαρτημένες).

**συνδετικό ρήμα 7 και
10.**

σχήματα λόγου 184-191.

—αλληγορία 191, 5.

—ανακόλουθο 188, 3.

—αντίφραση 191, 3.

—από κοινού 189, 1α.

—ασύνδετο 143α και
187ζ.

—βραχυλογία 189, 1.

—ειρωνεία 191, 3β.

—έλξη 118 και 188, 5.

—ένα με δύο 189, 2γ.

—εξ αναλόγου 189, 1β.

—ευφημισμός 191, 3γ.

—ζεύγμα 189, 1γ.

—καθολικού και μερι-
κού 188, 4.

—κατά το νοούμενο
188, 1.

—κατεξοχήν 190β.

—κύκλος 187δ.

—λιτότητα 191, 3α.

—μεταφορά 190α.

—μετωνυμία 191, 2.

—ομοιοτέλετο η ο-
μοιοκατάληκτο
187στ.

—παραλληλίας 189,
2α.

—παρομοίωση 191, 6.

—παρονομασία η πα-
ρήχηση 187ε.
—περίφραση 189, 2β.
—πλεονασμός 189, 2.
—πολυσύνδετο 187η.
—πρόληψη 188, 7.
—πρωθύστερο 187β.
—σημασιολογική φθο-
ρά της λέξεως 190γ.
—σύμφυση 188, 2.
—συνεκδοχή 191, 1.
—υπαλλαγή 188, 6.
—υπερβατό 187α.
—υπερβολή 191, 4.
—χιαστό 187 γ.
Ταυτοπροσωπία 95.
τμήση προθέσεως Ε-

πίμετρο Α' Σημ. α'.
Υπερσυντέλικος 83.
υποκείμενο 7-8.
υποθετικοί λόγοι 167-
170.
—ελλειπτικοί 169.
—εξαρτημένοι 170.
υποτακτική 86.
—απορηματική 86.
—βουλητική 86.
Χρόνοι 71-84.
—εξακολουθητικοί 76.
—μελλοντικοί 76.
—παρελθοντικοί 76.
—παροντικοί 76.
—συνοπτικοί 76.
—συντελικοί 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ — Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	7
	(Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενο 7. Οι προτάσεις ως προς το ποιόν 10. Οι προτάσεις ως προς τη σχέση τους με άλλες προτάσεις 10. Οι προτάσεις ως προς τους όρους τους 11. Περίοδος και ημιπερίοδος 11).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΟΙ ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	23
	(Ονοματικοί προσδιορισμοί ομοιόπτωτοι 24. Ονοματικοί προσδιορισμοί ετερόπτωτοι - Πλάγιες πτώσεις 29. Σύνταξη των παραθετικών 32).	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄	ΤΟ ΡΗΜΑ	44
	(Ενεργητικά ρήματα 44. Το αντικείμενο 45. Δίπτωτα ρήματα 58. Μέσα ρήματα 62. Παθητικά ρήματα 65. Ουδέτερα ρήματα 68. Απρόσωπα ρήματα 68.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄	ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄	ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ	84
	(Το απαρέμφατο 84. Η μετοχή 89. Σύνδεση μετοχών 96. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος 97.)	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄	ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄	ΤΟ ΑΡΘΡΟ	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄	ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ (γενικά)	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄	ΤΑ ΑΡΝΗΤΙΚΑ (η ΑΠΟΦΑΤΙΚΑ) ΜΟΡΙΑ	125

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ — ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Με συνδέσμους συμπλεκτικούς 129. Με συνδέσμους αντιθετικούς 131. Με συνδέσμους διαχωριστικούς 134. Με συνδέσμους συμπερασματικούς 134. Με συνδέσμους αιτιολογικούς 136).	129
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ (Ονοματικές προτάσεις 139. Επιρρηματικές προτάσεις 145. Αναφορικές προτάσεις 159).	139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	Ο ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	164

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ — ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

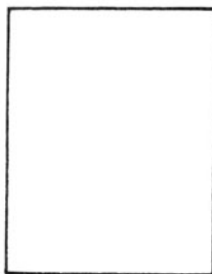
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	169
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	176
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΛΕΞΕΩΝ η ΦΡΑΣΕΩΝ	178
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Α΄	ΟΙ ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ	182
ΕΠΙΜΕΤΡΟ Β΄	ΤΑ ΜΟΡΙΑ	196

ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Οι κύριοι όροι της προτάσεως	17
2. Τα είδη των προτάσεων	28
3. Ονοματικοί προσδιορισμοί	36
4. Το αντικείμενο	54
5. Οι πλάγιες πτώσεις	56
6. Δίπτωτα ρήματα	62
7. Το ρήμα	70
8. Οι χρόνοι του ρήματος στην οριστική	78
9. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	83
10. Το απαρέμφατο	89
11. Η μετοχή	96
12. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	122
13. Οι υποθετικοί λόγοι	
14. Σύνδεση προτάσεων	163
15. Ευθύς και πλάγιος λόγος	168
16. Οι κύριες προθέσεις	194
Αλφαβητικό ευρετήριο	208

Ἐξώφυλλο καί κοσμήματα
ΤΑΣΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΥ

Στα αντίτυπα του βιβλίου που δεν υπάρχει η ένδειξη «δωρεάν», υπάρχει το παρακάτω βιβλιόσημο για απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που δεν έχει το βιβλιόσημο αυτό θεωρείται κλεψίτυπο και όποιος το διαθέτει, το πουλά ή το χρησιμοποιεί θα διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (Εφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

Με απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν.

ΕΚΔΟΣΗ 2010–ΑΝΤΙΤΥΠΑ 91.000 – ΑΡ. ΣΥΜΒΑΣΗΣ 10083/26-05-10